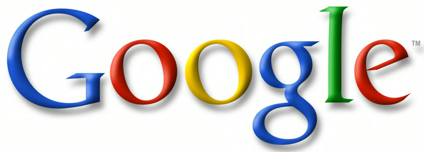
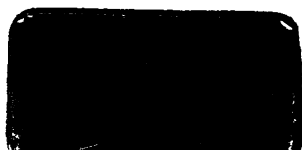
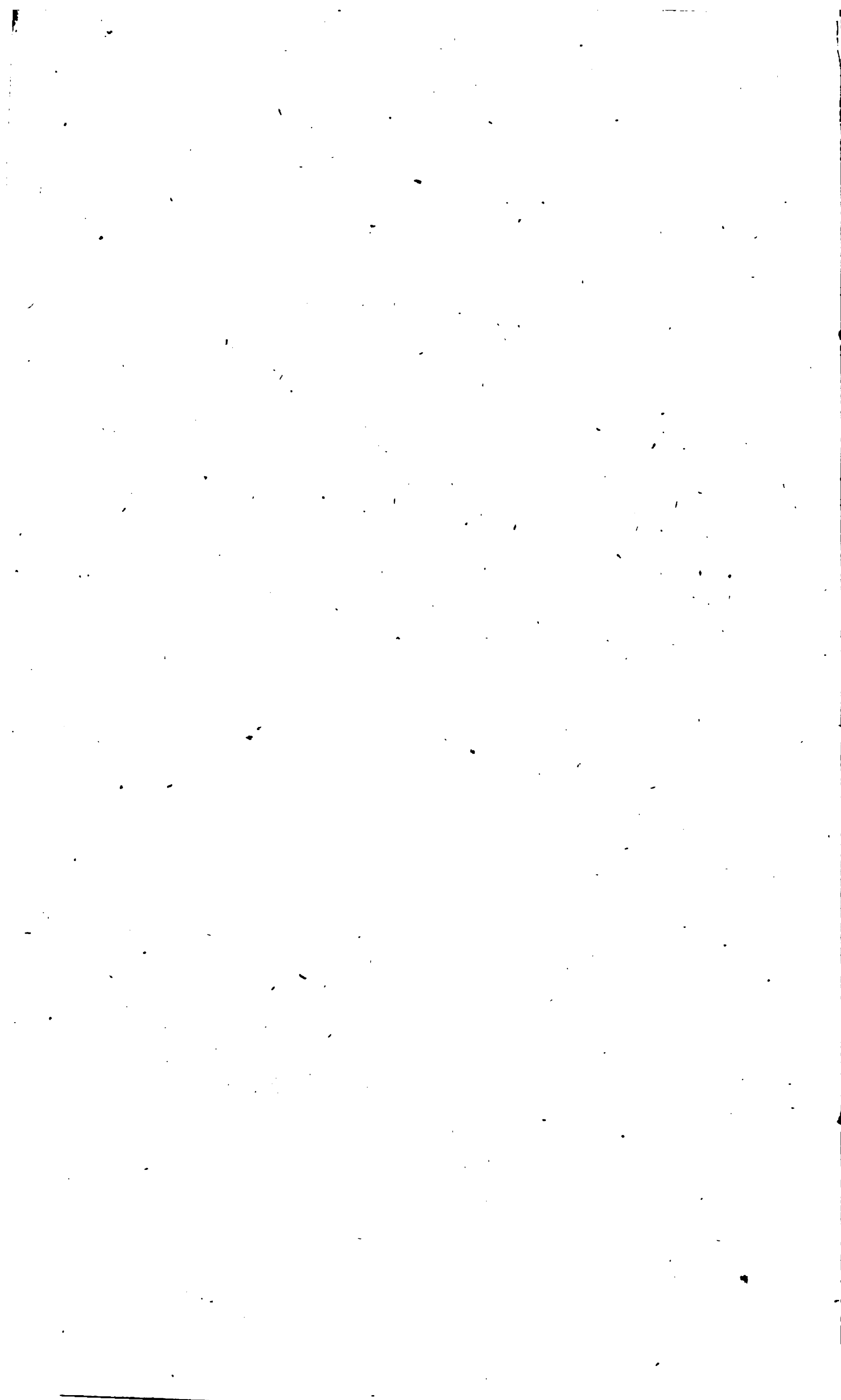

ČECHOSLOWAN,

čili

národnj gazyk w Čechách, na Morawě, we Slezku a Slowensku.

Od

Františka Cyrila Kampeljka,
saukromného učitele československého gazyka we Wjdni, auda českého národnjho Museum w Praze.

W Praze.
Tiskem a nákladem Jana Host. Pospjšila.
1842.

Mit ganzem Herzen sich anzuschließen an's theuere Vaterland, auf die höchste National-Angelegenheit, auf die Erziehung unabläßig sein Augenmerk zu richten, hat sich wohl nie so stark als in unsern Tagen ausgesprochen.

Seine k. k. Hoheit, Herr Erzherzog Johann, der hochherzige Gründer des Joanneums zu Gräz.

Die Böhmen sollten ihr Vaterland, ihre Geschichte, den Geist ihrer Sprache und Literatur kennen lernen und diese Kenntniß nach jeder möglichen Richtung ausbilden.

Joseph Graf v. Nostitz
in der 17ten allg. Versammlung des böhm. National-Museums zu Prag am 3. April 1839.

Geho

Wéwodské Gasnosti,

Pánu Panu

FERDINANDOWI

knjžeti z Lobkowic,

Wéwodowi na Raudnici,

Zkněžněnému hraběti na Šternšteině,

rytjři zlatého rauna, Geho Milosti Cjsaře a Krále skutečnému komornjmu, neywyššjmu králowstwj českého pokladnjku dědičnému, přednostowi gednoty ku zwelebenj hudby cjrkewnj, pánu na Raudnici, w Biljně, na Wysokém Chlumci, w Encowanech, Libšowsi, Liběšicjch, Nalezowsi, Křekowě, w Neundorfě a Železowě, pánu na statcjch w Nučnicjch, Brozanech, Přjčowých Luhách, Skreyšowě w Čechách, pánu na Pfannenberku a Stattenberku we Štyrsku atd. atd.

welkomyslnému lidmilu,

štědrému podpůrcowi wědy a umy,

milowanému otci swého poddanstwa,

na důkaz

swogj hluboké úcty

wěnuge

spisowatel.

O b s a h.

Odděleni II. Mluwnice českoslowanského gazyka.

Slowa k Čechoslowanům.

Nám Čechům, Morawcům, Slezákům a Slowákům gednoho spisowného gazyka naneywýš třeba gest, negen wzhledem oswěty, ale pro žiwot sám. Nebo gak sobě wzágemně zpřjgemnjme a ulehčjme žiwobytj? — gak se rychlegi a silněgi rozwineme? — Nač nás, milj Čechoslowané, přjzniwý osud pod gedno mjrné a blažjcj žezlo na Dunagi spogil? — Gak rozšjřjme a zlepšjme promysl mezi sebau k wýhodě našj? — gak zawedeme wšestranný obchod, genž požaduge, aby rolnictwj, štěparstwj, winarstwj, řemeslnictwj, lučba, přjrodowěda i giné wědomosti u nás známy byly, tak gak ge genius Ewropy žádá, pakliže w babilonismu a rozcapartěnj sobě libugjce, pošetile pohrdati budeme wýhodami společnosti welké, wšestranné, sjlau mocné, gakowáž gen tehdá powstati může, kdy kmen ku kmenu bratrský se přichyluge? —

Nynj zwaný český gazyk neboli spisowná řeč na Morawě powstala. Starj mužnj Morawané gi wjce zdokonaliwše swau slawnau Kralickau biblj rozšjřili, upewnili a swým potomkům a sbratřeným Čechům, Slezákům a Slowákům co neylepšj poklad i základ, na němž bohulibá oswěta w Čechoslawech dále pokračowati má, žádných obětj nešetřjce dochowali. Morawě starowěké i sláwa i djka náležj, že spisowný gazyk zarazila i upowšechnila. Čechowé a Slowáci co sausedé a sbratřenci od swých bratrů a spogenců Morawanů wděčně a bez předsudků přigmauti nemeškali, co tito wýborného pro národnj oswětu způsobili, bedliwě o to pečugjce, aby to wjce wjcegi zrůstalo.

Sladkau naděgj se kogjme, že bratřj Morawané, gsauce srdcem a středem swých Čechů, Slowáků, a Slezáků we swé wznešené úloze, totiž we saustředňowánj sil mužně pokračowati nepřestanau.

Že důkladněgšj známost mluwnice a prawopisu w našich wlastech neboli Čechosláwech negen potřebná ale i newyhnutelná gest šlechticowi, duchownjmu, lékaři, úřadnjku, učitelstwu wůbec, wogsku, rychtářům, umělcům, řemeslnjkům,

kupcům, aneb komužkoliw ginému, w gakémkoli powolánj žigjcjmu, genom sprosťák zapjrati může.

Šlechtic, duchownj, úřadnjk, lékař, učitel, professor, umělec atd. mezi učené anebo wzdělané náležj, a gakožto takowý práwem weždy powažowán, wážen a ctěn býti žádá. Ale gak udržj se wšickni tito we wážnosti a w uctě po čas swého žitj, neznagjce swau učenost a wzdělanost slowem, činem w národě oswědčiti? Neboť zkušenost učj, že Čech, Morawan, Slezák a Slowák každého, genž powinnost mage i moha se národnjmu gazyku dobře naučiti, toho zanedbal, napořád za hrdého, obmezeného newědu, negsaucjho s to geho gazyku se naučiti, pokládá. Tedy w každém ohledu takowého neumělce za mrawně slabšjho a špatněgšjho, a tudy tjm samým důwěry nehodného u sebe pokládá.*) Naopak zase upřjmný, prostosrdečný, plný důwěry k oněm osobám gest, genž duchownj nebo swětskau wrchnost představugjce z ucty k národu a člowěčenstwu powinnau známost národnjho gazyka důkladně oswogiti sobě nelenowali. Gak mnohým nešlechetnostem, neprawostem, zločinům by se hnedle přjtrž učinila, kdyby mnozj w duchownjch a swětských úřadech postawenj českoslowenského gazyka až k powinné wýmluwnosti mocni byli! gak mnohé nesnáze a nepřjgemnosti by se w čas odstranily, gežto bohužel nedorozuměnjm z newědomosti gazyčné tak často se přihazugj!

Za našich dnů forma stawů i celý gich blesk, gako druhdy, giž tak wjce nepůsobj. Nynj osobnost rázná wystupowati musj; kdo toho nedbale opomine, pátým kolem u wozu we společnosti lidské brzo se stane! Tedý warugme se w tomto ohledu leniwé wšednosti a polowičnictwj. O potřebné známosti národnjho gazyka pro wogáka, rychtáře, řemeslnjka, umělce, kupce mluwiti opomjgjme, gešto wšickni s národem patrně w tuhém spogi obcugj.

Powažme dále, že prawopisná i mluwnická známost českoslowanské řeči ne pauze pro Čechy, Morawu, Slezko

*) Nenj zde od mjsta, bychom w některých městech obyčegnau pošetilost newytýkali, gežto negen wšeliké ducha urážegjcj drmolenj swého staroslawného gazyka chladně ba ponjženě poslauchá, a sice práwě u těch, genž ho z powinnosti dokonale znáti a mluwiti magj; nobrž geště w neyhlubšj ponjženosti pochwalnge, řkaucj: „Tomu to zadrhowánj slušj!“ — gakoby wady a chyby chwály hodny byly. Polák sbratřený, Francauz a Wlach hned chybu wážně oprawuge. Němec se wysmjwá, naši odrodilj měšťáci hlaupě wychwalugj!

a Slowensko swau potřebau a užitečnostj se co neywjce schwaluge, ale i pro rakauské Slowany wůbec, ano i dále po Ewropě důležitá gest. Čechoslowané neboli Čechowé, Morawané, Slezáci, Slowáci, wšichni pobratřenci wespolek, gsau důležitj kmenowé obrowského národa slowanského, genž swoge sjdla, swůg gazyk a swé panowánj w Ewropě, Asii a Americe rozšjřiw, gednu dewětinu zemské kaule zaugjmá.

Přes 60 kmenů se počjtá Slowanů, genž se pracowitostj, pohostinstwjm, prostosrdečnostj, zpěwnostj, udatenstwjm, wytrwalostj, nábožnostj a gemným citem pro domácnost a společnost wyznamenáwagj. A mnozj se ne bez přjčiny k tomuto welikánskému národu přináležeti wychlaubagj. Že gegich mluwa w rozličných nářečjch zaznjwá, nenj diwu při takowé rozlehlosti sjdel a wlastj gegich. *) Nebo tento welikánský a mocný národ rozprostjrá se od Dubrownjka (Ragusy) po Středomořj na půlnoc, až ku břehům ledowého moře, w prawo až přes Kamčatku do půlnočnj Ameriky, w lewo až k Baltu. Mimo Araby, genž druhdy od Malaky až k Lisabonu panowali, historie nezná wětšjho národa. A wšickni se domluwiti mohau, protože weškerá gegich nářečj gedno a totéž zřjdlowj, wniternau tutéž osnowu magj. Kdo tedy genom gedno hlawnj nářečj d o k o n a l e — p r a w j m e z a u m y s l n ě d o k o n a l e — zná, snadno se s druhokmenowci domluwj.

O tom se každý Čechoslowan málo přemýšlew přeswědčj, pakli si doby Napoleonských wálek připomene, w nichžto Slowané wšech kmenů swau zbranj břinčeli, a po Ewropě křjžem a křjžem táhnauce, w táborech pomjcháni bywše a besedugjce dobře sobě rozuměli. Owšem, kdo wjce z národnj řeči gistého kmene slowanského nezná, než co třjleté djtě, gehožto slownjk genom názwy zwjřecjch pogmů, gako: gjsti, pjti, spáti, piwo, wjno, maso, chléb atd. w sobě obsahuge, tenť owšem se nesmluwě gako ryba němý za každým i sebe sprostšjm státi musj.

Z toho ze wšeho wyswitá, že slowanský gazyk swau rozlehlostj, potřebnostj a užitečnostj prwnj sobě osobuge mjsto, neboť wjce než přes půl Ewropy wěrně a ljbě nás doprowázj.

Powažme dále, co negen slowanštj ale i němečtj gazykozpytatelé důwodně dokazugj, že kdo se perskému a

*) Němci, gak wůbec známo, sjlu nářečj magj, a Francia sama gich dle prof. Rammsteina 82 chowá.

sanskritskému gazyku (na wýchodnj Indii) snadno naučiti mjnj, nechť se djwe slowanštině naučj. O přjbuznosti se řečtinau a latinau mluwiti nechtjce genom to připomjnáme, že bychom we kratšjm čase chwalněgšj pokroky w nich učinili, kdybychom gich studium w našich školách na slowanštinu založili.

Představjme-li sobě nyněgšj rozkwetánj literatury čili slowesnosti Slowanů na všech stranách Slávie, ježto potřebu cizjch gazyků mezi Slowany brzo ztenčj, tjm wjce slowanský gazyk swau w Ewropě důležitost ohlašowati bude.

Gaké to široké pole, ať nedjme pro učeného zpytatele, ale i pro řemeslnjka, umělce, kupce, podnikatele, dobrodruha atd., pro průmysl, obchod, kupectwj, wozatagstwj atd.! Giž w rakauském státě přes tři pětiny Slowanů obýwagj, kteřj we středogižnj Ewropě sedmeré králowstwj založiwše gádro a sjlu geho zakládagj.

Mnozj chudinci na duchu, swau nedbalost o národnj gazyk wymlauwati a swau zpozdilost zakrýti chtjce, předstjragj: že československým gazykem daleko se nedogde, a že němčinau mnohem dále se přigde. Prawda gest, že němčina swau literaturau a učenostj po okolnjch národech se rozprostřewši, po znamenité části Ewropy se co důležitá ohlásila; w rozlehlosti ale se slowanštinau se nikoli měřiti nemůže. Nebo tato we přirozené swé rozlehlosti žige, anto němčina se rozšjřila pauze newděčnými, národu wlastnjmu se odcizilými učenými, genž pro samau učenost newědj, kterého národa pole, aby se wzdělanost mezi wšelikými národy množila, wlastně by zdělávati měli a mohli.

Konečně co nám prospěge daleké progitj němčinau? Naši řemeslnjci, umělci, rolnjci, nádenjci mezi Němci swé wýžiwy nenagdau, a coby tam robili, gešto ge Němci we mnohém přewyšugj? — We slowanských wlastech, k. p. w Polště, Bukowině, w Ilirii a g. gsau geště prapole a překrásné rowiny ani pluhem netknuté, tamněgšj hory a doly očekáwagj sjlu promyslných hlaw a množstwo dělných ruk, tam přičinliwost, obchod, kupectwj atd. zagisté swých pokladů nagde, a to tjm gistěgi se stane, gelikož obchod mezi Ewropau, Asij, Afrikau na Černém a středozemnjm moři, kde i Slowané znamenité pomořj obýwagj, se srážege ustálowati se zdá.

W našich wlastech neyzáhubněgšj zpozdilost panuge, gjž učitelstwo naši mládež umrtwuge, a to gest swětanstwj neboli kosmopolitismus. Učená pedanterie z katheder kwáká: „My náležjme weškerému swětu, ale nižádnému národu, nižádnému státu nepatřjme.“ A opět ginde učenost zde onde w našich kragjch ku mládeži hlásá: Für die böhmische Sprache bekommst du keinen Kreuzer atd. Že se zde proti wůli milostiwého zeměpána newlastenectwj a neschopnost nastáwagjcjch knězů, úřadnjků, lékařů atd. mezi slowanským lidem na záhubu státu prohlašuge, ani se nezmiňugeme; ale to na powáženau šlechetněgšjm občanům prawjme, že takowá chlebowá filosofie dřjwe k šjřenj dobra, na wzdor sw. náboženstwj, ruku newztáhne, pokud kregcaru newidj. — Pospolné blaho a státe, ty záštito geho, Pán Bůh s tebau, a zlé pryč!

Kosmopolita prý náležj celému swětu, pro weškerý swět působj. Může-liž ale člowěk na weškerenstwo nebo na mnoho národů pogednau působiti? — A by mohl, musel by nekonečná, neobmezená gestota (bytnost), t. g. Bůh býti! — Kdož ale newj, že člowěk welmi obmezen a slab gest, dnes žige, zjtra umjrá? A kosmopolita, toto stwořenjčko bjdné, giž tjm samým náramnau nemoc a slabost swého ducha gewj, že se za kosmopolitu wydáwá.

Wšickni slawnj mužowé u swých kraganů, u swého národa neyprwé působiti a dobročiniti začali. Sám božský wykupitel začal neydřjwe působiti we kragině té, giž si na zemi za wlast swau byl obral, mezi těmi, gegichžto bratra podobu na se přigal, ačkoli tehdáž opowrženj a silau nepatrnj byli. A předce swaté nauky křesťanského náboženstwj hory doly, gako slunka zář přestaupiwše, na okolnj národy brzo se proti wšemu přjkořj rozbleskly. Spasitel wěděl, že geho národ wyslanstwj k giným národům na sebe přegma, na wšechny strany blahodagné křesťanstwj rozšjřj. Tjm nás naučil, že chtjce na člowěčenstwo celé působiti, neyprwé na gednu částku geho, totiž na ten národ, gehožto audy božjm řádem učiněni gsme, působiti máme. Každý národ we člowěčenstwu gakési powolánj a wyslanstwj na péči má i mjti musj, nechce-li swé důstognosti a wážnosti u swých sausednjch národů pozbyti. Kdo gen něco o tom přemýšleti bude, snadno pozná,

že každý kosmopolita buďto na duchu slábochem aneb necitelným sobjkem gest, genž takowými frasemi ohlupuge a klame lidstwo, by gen sám žádných obětj přinésti nemusel. A práwě kosmopolitismus, tato obluda přjšerná, neywjce mezi boháčemi reydj. Boháči u wšech národů k wšeobecnému blahu ze šlechetného pudu w poměru neyméně přispjwali, protože nižádné wlasti a nižádného národa neuznáwagjce genom ku swému swatému užitku se modlegj a rozkoš po swětě wyhledáwagj. My neupjráme, žeby mezi boháčemi nikoho nebylo, genž by šlechetně gednage oběti byl nepřinášel walné — ale gest gich málo. A proto přjslowj u nás powstalo: „Na chudých swět stogj.“ Kdo wám řekne, zawrhna wlast a wlastenectwj: „gá gsem kosmopolita“ (swětan), wýslowně wám oznámil, že ge zpozdilcem aneb ničemnjkem.

Myslme si, žeby nastaly u nás a w západnj Ewropě zlé roky a neaurody (před čjm nás Bůh zachraň), w patách za nimi by welká drahota, hlad i mor (gako se toho w děgeprawě národa našeho po úpadu Otakarowu s bolným citem dočjtáme) ubohé lidstwo walem dáwily. Někdo z nás Čechoslowanů, genž tyto řádky čjtá, bydle mezi bratry Poláky, tak by swau přičinliwostj a požehnánjm božjm zbohatnul, žeby 10,000 korců obilj k umenšenj bjdy obětowati mohl. Drahota, hlad, mor ale negen w Čechosláwech, ale i w Němcjch, we Francauzjch, Wlašjch hrůzně by se šjřil. Kam držwe swau pomoc ponese? zagisté k Čechoslowanům, t. g. k Čechům, Morawanům, Slowákům, Slezákům. Proč? Gediné proto, že to gest geho národ, w němž swůg půwod t. g. rodiče, bratry, sestry, přjbuzné, přátele, dobrodince, kragany má, wděčnost a přirozený pud geg tam potáhne atd., pak to, že swau obětj znatně aspoň w gedné kragině něco dobrého způsobj, kdežto na caparty gi rozděliw nikde by ničeho wlastně nedocjlil, aniž by swým přjkladem welkých posobnjků za sebau potáhnul. Ginák by opět gednal, kdyby s 9000 korcemi swé kragany zachowati mohl; pak by owšem desátý tisjc korců z lásky ku člowěčenstwu našjm sausedům Němcům na umenšenj bjdy dal, protože nám na sausedu neywjce záležj, aby na žiwobytj nebo w dobrém stawu zachowán byl, gelikož saused sausedu neybližšjm pomocnjkem býti může, ano i býti má. Naši sausedé Němci we swé nepraktičné učenosti,

wjce se staragj o Turky, Peršany, Indy, nežli o swé sausedy Slowany; ale do toho nám nic, my se chraňme bludu takowého, a wšjmagjce si kolem sausedů wšech wažme si gich, hleďme si gich ušlechtilým charakterem, maudrým gednánjm nakloniti.

Něco giného to gest, když řekneme člowěk. Gako člowěk neberu ohled na národ, náboženstwj, podnebj; na člowěka působiti mohu, ano i také mám, pokud mi sjla stačuge, protože ge člowěk gako gá. Ale aby gediný člowěk na wšechny národy neboli weškeré člowěčenstwo působiti mohl, gakož kosmopolita swým kraganům šwástá, ge pauze wrtocha slabých mozků a hnusných sobjků. Wlastenec a člowěk gest cosi nerozlučitelného. Prawý wlastenec bude swau sjlu saustředňowati, aby na swé kragany neboli swůg národ znatně působiti mohl, ale také ztrápenému cizinci, moha gemu pomoci, wljdně pomáhati bude, přigaw ho pod swau hostinskau střechu, protože člowěkem gest.

Protož, milj Čechoslowané, buďte dobrými wlastenci a úsilně o to pečugte, aby waše wlast Čechoslawská zkwjtala, gak toho Wáš milostiwý wladař srdečně žádá. Neboť my na sebe, na swau wlast neywjce působiti můžeme, protože se známe, bugné hlawy, dobrá srdce a wůli k činům pohotowu máme.

Wlastenstwj w toho gen ňádrách můž rozbiti stan swůg,
Kdo s spanilau ctnostj k národu lásku pogj.

Al. W. Šembera.

Který národ k wýměně myšlének nic wlastnjho nepřinášj, ten ani w počtu wzdělaných národů se nepočjtá, i gest gakoby ho nebylo.

Frant. Palacký.

Strogtež watru, šiřte swětlo,
Wlast ohniště gest to zlaté,
Kdežto třesawým plamenem
Žertwa hořj, k poctě swaté
Rozžatá slawským ramenem;
Plamen w ňádrách wůli plodj,
Wůle skutek blahý rodj,
Strogtež watru, šiřte swětlo.

(watra - oheň) *Lichardůw „Hlásnjk z Miloslawic.“*

Ale meze wlasti nerozborné,
Gichž se bogj tknauti potupa,
Gsau gen mrawy, řeč a mysli sworné.

J. Kollár.

2

Zwláště wy, milj ginochowé a dobrosrdečné djwenky, co krásná naděge budaucnosti, djtěcj laskawostj staršj pokolenj, magjcj sjlu a pomoc w rukách swých, zbuzugte, aby na swůg národ w potomstwu nezapomjnalo, a k obětem a činům přjchylněgšj bylo, gelikož malými obětmi we přjtomnosti welkých výsledků dosáhnauti by se mohlo; mine-li ale nedbalostj wrstewnjků doba přjhodná, potomstwo silau ohromnau i obětmi nesčislnými nikdy wjce výsledků těch nedosáhne. Cokoli dobřj lidé činjte, pro sebe a swé potomstwo činjte. Nezapomeňte na onu krásnau naši úlohu, giž wysoce wážený a zaslaužilý p. Dr. J. Swatopluk Presl w Kroku na rok 1823 gadrně progewil:

„Naše položenj mezi ostatnjmi národy, přjběhowé rodu našeho a dosud zjskaná wzdělanost nám dokazugj, že naše powolánj gest slaužiti na přewod wzdělanosti ewropské k giným wzdělaným rodu našeho. Nynj když obzwláštnj wěk we wšeobecném nastal děginstwu, neslušno nám laudati se a prázdniti, poroku-li potomstwa se nehrozjme.“ Pročež, magjce klamawé kosmopolity w opowrženj, naši Čechoslávu s upřjmným srdcem a pewnau wůlj ozdobugme, řjdjce se radau, giž Geho c. k. Wýsost, slawný náš arciknjže Jan na prwnjm posezenj společnosti ku powzbuzenj promyslu w následných slowech podáwá: *)

„Čas nowý wypuzuge starý; prwněgšj požaduge wědomostj weždy přibýwagjcjch, powšechné zlepšenj, neustálé bádánj, přemýšlowánj, gednánj, aby we stegné wýšce se druhými se udržel, kteřj podobnau snahau se řjdj, i klade to za wýmjnku swé gsaucnosti, neponecháwage cesty mezi záhubným pozastawowánjm-se a plodonosným postupowánjm. Neklameyme se; my nynj počjnáme, kdežto giž arci mnozj drahný čas před námi začali, následowně nás daleko předešli; potřebj weliké činliwosti, bychom oněch dostihli. Ale budeme-li gen chtjti, a swornomyslně a neustále chtjti, pak se to stane, a my musjme gednau chtjti. Časowé nás napomenuli, že swrchowaná potřeba se powznésti, činnými se státi, bychom pozadu nezůstali. Takowých upomjnek nemá se promeškati.“

*) Wiz: Allgemeine Zeitung Nro. 274 v. 1. Oktober 1839.

Oddělenj I.

O důkladnosti československého gazyka.

Naše řeč gest krasohlasá, libozwučná.

(Dle pp. Kollára, Dra. Jungmanna, Dra. Šafařjka a g.)

Nemluw: Proč wysoko Slowané tak pjšete řeč nám?
Křič raděgi: Proč gá tak w řeči njzko stogjm?

J. Kollár.

Řeči hudebnost aneb přjgemné působenj na ucho (libozwuk) ode zwuček (spoluzwuček) a hlásek (spoluhlásek) záwisj. Ze šťastného rozměru a weliké rozmanitosti dwau těchto žiwlů w každé řeči libozwučnost (euphonia) powstáwá.

Zwučky w řečjch půwodnjch ano i we wzdělaných gsau téměř giž nedotkliwy; chybuge-li některé z takowýchto řečj libozwučnost, tuť musj milownjk gegj swau pozornost obrátiti na hlásky, a zwučky zbytečně nehromaditi. Kdoby ale pauze o hlásky dbal a ge wšemožně množil, bude mjti sice *zwučnau řeč*, ale také *wodňatau*, t. g. méně silnau, méně wýznamnau. Neboť zwučky wyrážegj wěci, t. g. poznačugj pogemy, hlásky ale gsau we službě zwuček, aby wysloweny býti mohly; k. p. *hrom*, kde *h-r-m* znamená wěc, hláska *o* činj toliko, by slyšně se zwučky wyslowily. Řekneme-li: *wjchor šumj lesem*, *w*, *chr*, *š*, *m*, *s* znamená wěc. Tedy zwučky se magj ku hláskám gako *wěc* ku *formě*.

Naopak zase, kdybychom sadu: *chrabrau pažj podrť wrahy*, wkládagjce hlásky takto proměnili: *chorabrau pažei podarti warahy*, zaslechneme gi sice hlasnatau, zwučnau, ale we wýrazu a wýznamu *osláblau*.

Řeč, mnoho hlásek magjcj, geště proto libozwučná nenj, negsau-li hlásky *čisty*. Genom oněch známých hlásek *a*, *e*, *i*, *o*, *u* proslowenj gest čisté, ušjm neyzřetelněgšj, ustům neypřirozeněgšj, tedy i neyzpěwněgšj. Řeč mnoho dwoghlásek (diphtongů) magjcj gest nezpěwná, ačkoli zwučná i hlasnatá býti může. Řečtj lyrikowé práwě proto neyraděgi w nářečj aiolickém básnili, že wjce čistých a zwučných hlásek mělo nežli kterékoli giné.

Němčina, kdyby wětšj rozmanitost hlásek měla, zpěwněgšj by nežli franština býti mohla, protože ona má dwoghlásky, tato i troghlásky, k. p. *oeu* (coeur), *uei* (cercueil) a t. d.

Wlachowé a Slowané gsau bezpochyby ku zpěwu neynáchylněgšj národowé w Ewropě; proč? snadnost a čistota gegich hlásek gim žjly, čiwy a články rtů násilně nepřekrucuge, ano dwoghlásek we wlastnjm smyslu nemagj. Gegich *ia, ie, oi, oj* atd. negsau dwoghlásky, neboť djlem postupně (successive) wysloweny býti mohau, gako we wlaštině *suoi, Bianka,* we slowanském *najmilejší*; djlem na zwučky zmiznau: *ráj, swůj, miluj, wěk* (gako wjek), takže hláska nikdy smjšeně neznj.

Než Angličan ku wyslowenj swého *unworthy world*, Francauz swého *heureux, mieux* atd. usta pozbjrá, čelo swraštj, kautky staulj, gazyk na prawé mjsto položj, dásně, zuby, nos nastrogj: čilá, krasohlasá Slowanka celau pjsničku wyzpjwá.

A wšak i čistota hlásek geště řeč libozwučnau nečinj, pakli k nj náležitá gich rozmanitost i w celotě řeči i w gednotliwých slowech nepřistaupj. Německau řeč tak *e* rozwodnilo, že geho počet byl ne wětšj, aspoň rowen ge počtu wšech ostatnjch vokálů: entgegengehen, leben, heben, neben, weben, hegen, wägen, Segen, sägen atd., a zuby nám drkotagj čtaucjm w učených nowinách německých: Wer aber der Verfasser der erörterten Zerrbilderblätter wäre, ist schwer zu errathen. —

Gak se oku proměna ljbj, tak i ucho těšj rozmanitost. Zpěw slawjka přjgemněgi slyšeti, nežli gednotwárné podpolikánj křepelky; tak slowa: *milowanému, udělowati, podáno, wolagj, proměna, rozmanitost, neymilegšj* atd. lépe znj než: *tisjcjch, křičjcjch, mýliti, swjtiti, olowo* atd., neboť w oněch gest proměna hlásek, w těchto žádná.

Přistaupj-li k rozmanitosti též wybranost zwučněgšjch hlásek, pak řeč krásu s důstognostj, libozwučnost s plnohlasnostj spogj. Stupeň hlasnatosti a tjm i zpěwnosti a hudebnosti hlásek gest následugjcj:

o
a — *e*
u — *i*.

o gest neylibozwučněgšj, *a* — *e* méně, pak následuge *u* — *i*. W gedné dosti dlauhé básni československé tento počet a srownánj hlásek se nalezá:

$o = 47$, $a = 78$, $e = 92$, $u = 51$, $i = 103$;

i teda wšecky přewyšuge, — wážné pokynutj básnjkům, by zde swau pozornost zostřiwše nenuceně a pozwolna *ijkánj* mjrnili.

Poważugjce pak filosoficky podstatu a wlastnosti hlásek, zwláště w kořenech slow, každý z nich má, gak wůbec, tak zwláště we slowanské řeči swůg wlastnj ráz neboli charakter, který se potom dle gegich wětšjho nebo menšjho počtu po weškeré řeči rozljwá.

o přenešeno býwá na předměty *důstogné, wznešené, weliké, strašné, slawné, swaté, krásné*, k. p. moře, hrom, bohowé, obloha, noc, moc, modla, hora, orel, mor, národ, zoře, wzdor, strom, topol, osoba, swoboda, obora, ozdoba, člowěk, potopa, powodeň, bog, row, rok, prorok, rod; stwořiti, lomiti, honositi, kochati, howořiti, strogiti, hroziti, bořiti atd.

a má podlé hudebnjho citu powahu *milého, weselého, žiwého, spanilého, laskawého*, k. p. hág, rág, panna, láska, chwála, záře, stráň, ráno, mrawy, zlato, chrám, wláda, báseň, krása, tráwa, hlas, zahrada, matka; šwárný, wzácný, spanilý, drahý, prawý, gasný, mladý, garý; wábiti, lákati, hlásati atd.

e znamená něco *tichého, krotkého, mdlého, mrtwého*, gako: gezero, les, geseň, země, led, sen, sewer, dřewo, tělo, wečer, péče, mléko, kmet, břeh, chléb, lenoch, řeka, wčela, stéblo, teplo, němý, slepý, lewý, šerý, šedý, temný, wetchý, bledý, hezký; seděti, klesati, leknauti, wleku, děsjm, hledám, šeptati atd.

i gest *rychlé, končité, ostré, tenké, bystré, prudké, rozkazowačné*, n. p. wtip, šjp, list, čich, žjžala, žjhlawa, šjť, stjn, mžik, zisk, smjch, cit, křik, nit, bič, břitwa, wjtr, znik, swit, giskra, zima, liška, ljce; lichý, řjdký, křiwý, diwý, litý; střjkati, skřjpěti, sjkati, tisknauti, čjhati, mjhati, ljzati, pjliti, widěti, gdi, žj, pj atd.

u (au, ú, ů) má powahu *holého, smutného, těžkého, starého, přjsného, tagemstwj plného*, k.p. duch, um, stud, trud, pud, hluk, kúzlo, hrůza, můra, osud, šum, muka, zwuk, dub, trúba, buben, blud, kút, chmúra, túča; tupý, hnusný, bugný, krutý, mutný, hrubý, urputný, surowý; zkusjm, skúmám, rušjm, tušjm, učjm, nutjm, udjm atd.

Pozn. *y* stogj we prostředku mezi *i* a *u*, *ě* = *i* + *e*, *au* = *o* + *u*.

Rozumjť se arci samo sebau, že se tato wšeobecná prawidla na wšecka slowa wztahowati nemohau a nemagj; čjm wjce ale některá řeč plodem čidel (smyslů) neboli přjrody gest, tjm wjce se k nim přibližuge; čjm wjce plod hlawy a uměnj, tjm wjce se oddaluge od nich, a wšak weždy tato wlastnost zakládá se w powaze národa řeč mluwjcjho.

We wlaské řeči gsau *a, e, i, o* téměř w rowné mjře, ale *u* přjliš zanedbáno. Latina má wšecky hlásky, aspoň we swých formách tak rozměřené, gakoby zaumyslným plodem některého mudrocha byla. A tato gegj wýborná shoda i osnowa propůgčila gj bezpochyby i onu gadrnost, plnozwučnost a welebnost, kteraużgako řeč a bez giného ohledu i řečtinu přewyšuge. Z řečtiny, při wšj gegj bohatosti a měkosti, žádná španielštině nebo wlaštině podobná řeč se nenarodila, aniž se naroditi mohla.

Slowanská řeč se tu neywjce mezi wšemi ewropskými latině rowná, nebo týmž způsobem wšecky hlásky, genom že na giných mjstech, po swých deklinacjch a konjugacjch rozlitý má. Z ohledu na určitost pohlawj mužského, ženského, i z ohledu na hudebnost t. g. wybranost zwučněgšjch, zpěwněgšjch hlásek,

mjwagj přednost nad latinskými, k. p. *milowal*, *-alo*, *-ala* (amavit), *dán*, *o*, *a* atd. Ano w našj krasohlasé řeči má krásná pleť swau wlastnj mluwu, w njž neywjce milostné *a* panuge.

„Řeč, která gako československá“ — gak p. Dr. Jos. P. Šafařjk prawj (w. Počátky českého básnictwj, w Prešporku 1818) „množstwem zwuček hned w půwodnjm zniku swých kořenů wzhledem hmoty (materia) ponětnj neywyššjho bohatstwj a přiměřeným počtem hlásek wšady čistě, gasně znějcjch znamenité dokonalosti a wzhledem formy neykrásněgšj rozmanitosti došla, aby brzo neukrotitelnau náramnostj hrdinské srdce ohromowala, brzo mládeneckým ohněm podpalowala mysl, brzo zase panenskau lahodau citliwěgšj duše rozcjlela, brzo něžnau lepotau krasocitného okauzlowala, řeč takowá neyhudebněgšjm národem w Ewropě mluwená i wzděláwaná, nelibozwučnau slauti nemůže, a kdyby nám to hegno cizáků a nepřjzniwců we swém newědomstwj dosti nestydatě cpalo. A wšak se tato gegj libozwučnost gen z grammatiky a ze chrochtawých weršů některého básnilka posuzowati nemá. Kdo chceš sauditi o nj, slyš gi prwé z ust nezkažených, krasocitných a pěknomluwných národowců (nacionalů). Kdyby se ti učenj newědomci, genž našj řeči zlozwučnost předstjragj, ze stuchlé grammatiky swé na wolněgšj powětřj po niwách našich wydali, poslauchagjce lahodné Slowanek prozpěwowánj, a se chrochtawým idiomem swým porownali, tuť by ge neomylně po wybleptnutj onoho nesmyslu hanba okamžitě spálila. Tjm méně rozumu ti ukazugj, kteřj, nepogawše weškerau řeč w celek a nedbagjce na weškerau milozwučnost gegj wůbec, která we mluwě národowců krasomluwných panuge, některé gednotliwé slabiky a slowa pracně shledané wytahugj a z těchto potom o weškeré řeči saudj. (T. g. co platj o wrabcjch, musj gim též o wšech ptácjch platiti, — wěru mnoho logiky a zdrawého rozumu!) Tu owšem řeč naše zle obstogj; ale zdaliž giné řeči totéž nemagj? — Twrdě znějcj slowa w každé řeči se w hognosti nalezagj, negen pauze w našj. O tom, kdo wjce zná gazyků a trochu lépe se w nich ohljžj, auplně přeswědčen bude; kdo nezná, nehaň a netup čemu nerozumjš. Kdyby se wšecko na tom stawělo, a kdyby twrdě znějcj zwuky w giném ohledu poněkud také okrasau gazyka nebyly, dalyby se nelibozwuké slabiky a slowa našj řeči geště wětšjm počtem drsnatěgšjch slabik a slow we kterékoli giné řeči přewážiti. Ale nač slepcům o barwách! — Jean Paul nade křiklawým zwuček sběhem w polštině nařjkal, polsky ani slabikowati neuměge, pauze okem a ne uchem libozwučnost řeči wnjmal. I to československé vokalisowánj zwuček *l* a *r* (*ř*) se we franštině, angličině a němčině geště častěgi nacházj; ba dwě posledněgšj mimo to také *m* a *n* vokalisugj.“

Na důkaz toho tuto gen některá slowa ze řeči mezi námi neyobljbeněgšj gako na dowtjpenau uwádjme, wiz: Kurzgefaßte Grammatik der böhm. Sprache von Waněk und Franta. Prag 1838, str. 24.

Dle wyslowenj psáno:

Ich fa-ble,	du fa-blst,	er fa-blt	fa-bln-dr.
„ sau-bre,	„ sau-brst,	„ sau-b'rt	sau-brn-dr.
„ wan-dre,	„ wan-drst,	„ wan-drt	wan-drn-dr.
„ schmei-chle,	„ schmei-chlst,	„ schmei-chlt	schmei-chln-dr.
„ hü-stle,	„ hü-stlst	„ hü-stlt	hü-stln-dr.
„ stol-pre,	„ stol-prst,	„ stol-prt	stol-prn-dr atd.

Wandersmann	= Wan-drs-mann	u nás	dr-zý,
Handelsmann	= Han-dls-mann	„	pohodlný.
Flatternder	= Fla-trn-dr	„	trn
Wandernder	= Wan-drn-dr	„	drn atd.

Die	Fa-bl	českosl.	blb	die	Sem-ml	českosl.	ml-četi
„	Le-br	„	br-zo,	der	Som-mr	„	mr-hati
das	Ka-tzl	„	„	„	Don-nr	„	„
der	Kreu-tzr	„	cr-četi,	„	Stop pl	„	pl-ný
„	Han-dl	„	„	„	Schnap-pr	„	pr-wé,
„	Sün-dr	„	dr-žeti	die	Am-sl	„	sl-za,
„	Gi-pfl	„	„	das	Was-sr	„	sr-šeti
„	Lau-fr	„	fr-četi	„	Ma-ßl	„	„
„	Flö-gl	„	„	„	Ka-stl	„	„
„	An-gr	„	„	die	Schwe-str	„	str-nad
„	La-chr	„	chr-četi	der	Büt-tl	„	„
„	Se-hr	„	hr-četi	die	Mut-tr	„	tr-wati
		„	hl-tati	der	Fre-vl	„	wl-na
das	Lä-chln	„	„	„	Ing-wr	„	wr-četi
„	Rö-ckl	„	„	„	Ka-rl	„	„
der	Ac-kr	„	kr-čiti				

Pozn. Wšimneme-li si w rakanském nářečj zdrobnělých slow: Lie-frl, Strüm-pfrl, Schwe-strl, Ti-schrl atd., pak der Pei-ßr (gistá ryba), des Pei-ßrs = skrz nebo skrze, dowtjpjme se dále.

Že se w němčině také *m* a *n* vokalisuge, snadno pochopjme z následugjcjho: mit welch'm Mensch'n hast du gesproch'n? mit dies'm da! steck'n, heck'n, fleck'n atd. Učený Němec Wilhelm Traugott Krug mluwj we swém spisu: Uiber die Beförderung des Wohllautes der deutschen Sprache, Leipzig 1812 S. 31 takto:

„Unsere Sprache ist leider mit einem gewissen Uibel behaftet, das sich itzo freilich nicht mehr heben, sondern nur mildern läßt. Wir nennen das leidige *e*, dessen häufige Wiederkehr auch die Singbarkeit unserer Sprache so sehr beschränkt. Wie herrschend dasselbe in unserer Sprache sei, kann man unter andern auch daraus sehen, daß fast alle weiblichen Reime in den Versen unserer Dichter jenes *e* hören lassen. Man denke z. B. Sonne Wonne, Liebe Triebe, Lüfte Düfte, Trauer Bauer, leider beider, Himmel Gewimmel, Landes Bandes; gehen stehen, trügen fügen, trauen schauen, weinen scheinen, fluchen suchen, bethen tretten u. s. w."

Wzhledem zpěwnosti w němčině prawj giný učený Němec, Ludwig Oliver: Uiber die Urstoffe der menschlichen Sprache, Wien 1821 S. 167: „Daher ist auch eine Sprache wie z. B. die deutsche, welche eine große Zahl von Endluftlauten hat, nur auf eine beschränktere Weise singbar, weil Wörter wie: Lieb, Schiff, Haß, tobst, Wachs, schaffst, denkst, sich nicht singen lassen, indem die Stimme am Ende derselben plötzlich zu schweigen genöthigt ist."

Nižádný Čechoslowan, w gakémkoli ohledu, nemá a nebude mjti přjčiny na swůg gazyk sobě stěžowati, gako mnozj weleslawnj Němci gmenowitě, *Herder*, *Jenisch*, *Göthe*, *Schiller* a g. na swůg si stěžowali. *Göthe* želj:

— — — Ein Dichter wär' ich geworden,
Hätte die Sprache sich nicht unüberwindlich gezeigt.

A *Schiller* we předmluwě ku přewodu z Aeneidy prawj: „Sehr gern unterwirft er sich einer jeden kaltblütigen kritischen Prüfung, was die Gewissenhaftigkeit und Treue seiner Übersetzung betrifft, verbittet sich aber hiemit aufs feierlichste jede Vergleichung seiner Arbeit mit der unerreichbaren Dikzion des römischen Dichters, welche unausbleiblich und ohne seine Schuld zu seinem Nachtheil ausfallen muß, denn er fordert alle gewesene, gegenwärtige und noch kommende deutsche Dichter auf, in einer so schwankenden, unbiegsamen, breiten, gothischen, rauhklingenden Sprache als unsere liebe Muttersprache ist, mit der feinen Organisazion und dem musikalischen Fluße der lateinischen ohne Nachtheil zu ringen."

Gednoslabičných slow, gako: blb (Tölpel), brk, prst, smrt, trn atd., pak imperativů: brň, drž, škrť atd., w nichžto *l* a *r* co polohláska hlásku samu zastupuge, gest we weškeré našj řeči naneyweyš 80. A gakého tu hluku naši odrodilci proti wlastnj národnj řeči nablawkagj! — že twrdá, nelibozwučná i Bůh wj gaká gest. Powážjme-li dále, že twrdost tato skloňowánjm zmizj, k. p. *brk*, br-ku, br-ky, we brkách atd., pak mjsto *hrň* také *hrniž* se řjci může, aneb kdyby nám na tom záleželo, naši řeč až i do prostých slabik zlibozwučniti, žebychom ge mohli buď zvokalisowati, gako se to stalo w *črn*, *črný* (Srbowé w Ilirii posud crna gora = Montenegro mluwj) = černý, dlhý = dlauhý, aneb z giných kragů našich ginými ge dosaditi, gako mjsto *drn* wzjti z Tater *pažit*, mjsto *gho* (jugum) z Morawy a ze Slowenska *garmo* (gako se to giž stalo); aneb od bratrských slowanských kmenů wypůgčiti, k. p. od bratrů Poláků co našich neybližšjch sausedů, gako: mjsto *krk* = polsk. *kark*, *krčma* = polsk. *karčma*, *twrdý*=polsk. *twardý* atd., tuť zagisté nemáme přjčiny, bychom proti swému wybornému gazyku čeho namjtali!

Důkaz libozwučnosti w našj národnj řeči.

(Od Karla Winařického; wiz Musegnjk, w Praze 1828 sw. III. str. 48.)

„Podáwage-dj p. spisowatel-tady swým milým kraganům dwě *metrické hračky,* podotknauti musjm přjležitosti, která mne ku sepsánj gich pobjdnula. Stěžowal sobě totiž někdo z nematných lidj na weliký shon spoluzwuček w českoslowanské řeči, pročež, doložil, „nenj možná çizinci naučiti se tomuto twrdému gazyku.“ Marné bylo moge namáhánj wywrátiti mu z hlawy křiwé domněnj, kterýmž podgati býwagj téměř wšickni, genž gazyk náš méně znagj, než Cjnu a giné „terras incognitas.“ I umjnil gsem sobě, w *řeči wázané* složiti něgakau básničku, *w njžby nikdý dwě zwučky spolu se nescházely.* Zde kladu za přjklad neyprwé *popsánj čtyr částek ročnjch,* w časoměrných šestiměrech; pak romancj, genž sice ze samých krátkých čten složena nicméně určitý rozměr prozrazuge.“

Garo, léto, geseň a zjma.

Ljbě Zefjři wanau; ledowá řeky pauta netjžj.
Pádjcj dolinau gečiwý se potůček ozýwá;
Gjwa nowau nalitá mjzau; zelené pole, lauky,
Sau okowábjcj poseté lepotau; rozewjgj
Paupě, a wůni dychá; weselau si na láně počjná
Pjseň oráč, a malý na palaučky husáček uwádj
Hausata; tóny milé rozesjlá hegno letjcj.
Gásánj po celém okolj zase hágek opáčj.

Lauka kosau sečená ljbau ze se wůni wydáwá.
Žjto bělá se; lepau lakomá rosa růži napágj.
Úpaly záhubiwé bylinám; ay záhon umjrá
Nápoge žádaucj. Košatau sedagj pode ljpu
Wázačowé, pařené aby sjlu nabýwaly audy.
Úrodu ljhy wozj pak oráči do zásoby — žjto.
Bauře diwá rachotj; i walj se palauky hubjcj
Ljgawec údolřnau; zotawj se od úpalu beylj.

Lány holé; k osetj hotugj zase ljhy oráči
Sjmě segj na rolj. Ze sadů geseň úrodu dáwá,
Réwě milau odegjmá tjhotu wjnodadaucj;
Gjwa i hág bukowý duhowými se růžemi ljčj.
Sjtě do tůně rybáři mecj; chytagj hoši čegky.
Káně za rána do háge wolá; gelenj tady řjgj.
Úhory málo zagjce tagj; tu we záloze rána
Záhubiwá ho čeká: ach! ubjhati wjce nemůže.

Bauře hučj; ryšawé hágů oděnj opadáwá.
Zuřjcj Sewer údolinau žene náwaly gjnj;
Záhony raucho šatj labutj; bohatými se zářj
Ljha rubjny setá, a tuhými potůček opjná

Pauty litý Boreáš: i to mjlo čilému goňáku.
O weselé! tu wozj milenau děwu, létage ljnau
Půdu tepá ledowau, a giný mu o záwod ubjhá. —
Ay garo, léto mizj; uletj geseň, ugde i zjma.

Kochan a Milina.

(Romancj.)

Doma ni na poli
pokoge neměla
děwice Milina:
do sadu chodila,
do lesa těkala,
hořekowala
a žalowala;
nedochodila si
pokoge po sadě,
nedotěkala si
útěchy po lese.
„Co ge ti do hoře,
co ge ti do žele,
děwice, Milino?
co boly tobě
ndělalo,
že se ti z oka
rosa lige? —
Co to za bylinu
žala si na poli:
ruku-li si tamo
posekala? —
Čili o kameny,
choděci po mezi,
nohu si, nožici
poranila? —
Či ti roditele
nebo-li rodici
do země do rowu
položili?“
„„Ruka mi na poli
neposečena;
noha o kameny
neporaněna;
ani roditele
ani mi rodici
do země do rowu
položili. —
Wy-li newiděli
do pole Kochana
na koni geti?
Sasi ho we bogi
poranili —
ljtě ho po čele
posekali —
meče mu do boku
zabodali —
dušice ze těla
uletěla. —
Nebudu, co žiwa,
widěti Kochana,
nebudu Kochana
celowati!
Tudy mi do hoře,
tudy mi do žele;
tudy se z oka
rosa lige.““

Českoslowanský gazyk s ginými řečmi z ohledu bohatosti slow porownaný.

(W. Preslowa Kroka w Praze 1833 II. str. 623.)

Zdaž prawdiwě mluwj, kteřj prawj, že naše řeč národnj gest na slowa chudá, snadno z následugjcjho kratičkého přehledu se uwidj.

Německý	gazyk	počjtá	slow	. . . .	29.000
Španielský	„	„	„	. . . . .	30.000
Francauský	„	„	„	. . . . .	32.000
Wlaský	„	„	„	. . . . .	35.000

Anglický gazyk počjtá slow 37.000
Českoslowanský „ „ . . . . 57.000.

Počjtánj wlaských, francauských, anglických a německých slow podlé slownjků neylepšjch uděláno. Wypočjtánj slow českoslowanských uděláno podlé slownjka od prof. *Palkowiče* wydaného, který, gak slawný spisowatel sám uzná, nenj geště auplný. Pomyslmež si, co slow geště mezi lidem w rozlehlých Tatrách, na Morawě (okolo Těšjna), we krkonošských horách se nalezá, gežto posud we knihách nepřicházegj, a co gich od wydánj slownjka nadzmjněného do knih přigato, snadno se dowtjpjme, že počet mnohem wětšj gest a bude. „Nebo nic nenj“ gak prawj p. prof. Kaubek w Časop. česk. Mus. 1838 sw. 3. str. 365, „gistěgšjho nad onu učeného B. S. Lindeho wýpowěd, že každé nářečj slowanské stáwá se obsáhlegšjm, auplněgšjm, čistěgšjm i wůbec dokonalegšjm pomocj wěrných, ze druhých nářečj slowanských wyňatých přewodů; neboť polská mluwa nenj tak osiřelá i sama sobě, gako kýsi Robinson na pustém, od ostatnjho swěta odlaučeném ostrowě (gako k. p. řeč madarská) zůstawená. Polština owšem sjdljc we středu swých neméně gak ona sama zámožných sester i spolusausedkyň, we potřebě swé k nim se obrátiti může, gakož i ony we potřebě zase swogj wzágemné gegj pomoci užjwati mohau, i na takowéto cestě lze wšechněm slowanským nářečjm k takowému přigjti bohatstwj i wznésti se na tak wysoký dokonalosti stupeň, na gakémž mnohé giné řeči nikdy nestály, aniž kdy stanauti moci budau. I onen p. Kollárůw wýrok, že Slowan mezi Řekem a Britem w pěkném někdy stane středku:

Wšecko máme, wěřte mogi drazj
Spoluwlastenci a přátelé!
To, co mezi welké, dospělé
W člowěčenstwu národy nás sázj;

Zem i moře pod námi se plazj,
Zlato, střjbro, ruky umělé,
Řeč i zpěwy máme weselé,
Swornost gen a oswěta nám scházj!

Deyte nám tu, s duchem wšeslawosti,
A ai národ máte widěti,
Gaký nebyl geště w minulosti;

W prostředku se mezi Řekem, Britem,
Naše gméno bude blyštěti
Na sklepenj swěta hwězdokrytém.

mohlby se čjm dále, tjm gistěgi a rychlegi na této cestě ku swému uskutečněnj přibližowati.“

Pomyslmež si dále, z gakých předmětů nám názwoslowj (terminologia) schází, kteréž w gazycjch ku porownánj uwede-

ných giž dokonalé se nalezá. Bude-li pak i tento nedostatek doplněn (w čem se giž mnoho urazilo), gazyka našeho bohatstwo náramně se rozmnožj.

Z těchto slow má:

	Němčina	Franct.	Wlašt.	Angl.	Českosl.
Samostatných gmen	21.395*) -	19.706 -	13.030 -	16.127 -	21.276
Slowes	2.653 -	5.657 -	7.877 -	10.141 -	13.184
Přjdawných gmen . .	2.475 -	4.803 -	5.843 -	8.444 -	14.184
Přjslowek a giných .	2.475 -	1.834 -	8.250 -	2.888 -	14.356
Saučet . .	29.000 -	32.000 -	35.000 -	37.000 -	57.000

Na gednu *hlásku* přigde zwuček

w českoslowanštině, we wlaštině, w němčině

1.083, 0.952, 2.067,

na gednu *zwučku* připadne hlásek

0.923, 1.049, 0.483.

Pozorugeme-li fysiologicky proslowenj slowanštiny a němčiny, která mluwidla (Sprachwerkzeuge) se neywjce upotřebugj, tu poznáme, že Slowanowi slowa z ust gazykem, zubami a rtoma lehko a libě uletugj, gako slawjkowi we stjnu zelené hauštiny zwukowé ljbezně se linau; w němčině ale při častém *h*, *ch*, *k* (= kch), *th*, ze hrtánu (chřtánu) se wywinugj slowa, což i w hebregštině se nalezá.

Z toho se snadno pochopj, proč blahoměrná (eurythmická) kázeň (kázanj), proslowena usty řečnjkowými, genž sjlu, krásu, libozwučnost atd. slowanštiny ceniti a mjstně užjwati zná, w našich chrámech srdce posluchačů dogjmagjc, daleko široko srozumitelně zaznjwá; odtud gegj lehká zpěwnost a snadnost u wyslowenj. — Ale připomenauti zde slušj, že zwučky w našj řeči mnohem gemněgi wyslowowány býti magj, než gako we školách německých, kdež naše usta na twrdé wyslowenj nawykly, o čemž se, národowce pozorně w howoru poslauchagjce, přeswědčjme, widauce gak nenuceně gegich mluwa plyne. Na to w obcowánj a w salonech pozor dáti třeba, chceme-li we společnosti a na besedách mluwau přjgemnau a plynutau posluchače a cizince na ljbeznost našeho národnjho, krasohlasého gazyka pozorny činiti.

*) Mezi těmito samostatnými gest 7.847 prostých (nesložených), a 13.248 ze dwau slow složených; toliko w tom záležj bohatost a sjla němčiny. Odtud také pocházj, že, kdo z němčiny doslowně přewádj do slowanštiny, weždy temným, nesrozumitelným zůstane, an se mu tu množstwj slow samostatných srazj, co se geniu našeho gazyka přjčj. Sjla, určitost, lahoda i srozumitelnost w našj řeči nalezá se we slowesu; zde zapotřebj dobré známosti a obratnosti sobě oswogiti.

Důležitost národnjho gazyka we wědách a w oswětě našj.

(Od Dra. K. Amerlinga we Filcjkowu Přjrodopisu, w Praze 1834, str. 6.)

U slowanských národů nad mjru podiwno gest, že k. p. Kraginci, Štýrané, Srbowé atd., giž od tisjců let od Čechů, Rusů atd. oddělenj, taktéž nazýwagj skorem wšecka zwjřata, byliny, obilj, nářadj rolnické, gjdla atd., gako Čechowé, Poláci, Ilirowé atd., což na weliký nyněgšjmu podobný stupeň předtisjcileté wzdělanosti ukazuge. — O tom nadost každý přeswědčiti se může procházege slownjk kraginský, srbský, polský, ruský, ilirský, gakýkoli český atd. Gak skoro wšecka gména slowanská přjrodnin hluboce wýznamná gsau, každý pozná, promysliw trochu gich zřjdlozpytnau (etymologickau) krásnau ústrognost. Za nyněgšjch časů řecko-latinské pogmenowánj pro wespolné dorozuměnj rozličným gazykem mluwjcjch wzdělaných ewropských národů welikých práw obdrželo, což i neginak možná gest, poněwadž nemotorné řeči týchže wzdělaných národů, wygma slowanštinu, tomu nedowolugj.

Zdáloby se býti lhostegné, gakým názwem, francauským, německým, arabským, barbarořeckolatinským ta neb ona rostlina, ten neb onen kámen, to neb ono zwjře se poznamenáwá, což Němci oprawdu též w plné mjře činj. Žeby tjm uměnj a wědy weliké pohromy a patrného zamezenj wzaly, nemálo w oči bige w nyněgšjm přjsnowědeckém babylonismu, který tak náramný gest, že sotwa powědjti lze. W umách a naukách, magjcjch wybřednauti z dětinstwj, z podlé zištnosti a giných přjčin pěstowánj, musj pro neskončené množstwo předmětů, rowněž takowá dobrých, srozumitelných a dle obdoby tworených gmen zásoba býti na pohotowu, seč, mimo slowanštinu, wůbec žádná řeč pod nebem nenj, leda snad slátanina ze wšech giných. Německý národ we swém přjrodnin pogmenowánj pozačatém a i hned opuštěném naskrz náramně nešťasten gest. Co zde o přjrodowědách se prawilo, totéž platj o ostatnjch wědách, německým gazykem pěstowaných: neumjš-li w nástrogoslowj ranhogickém francausky, neumjš-li w lékarstwj, této přeobšjrné wědě, něco arabsky (Arabowé w Hispanii mnoho se objrali lékarstwjm, mnoho gmen po sobě zůstawiwše), dobře latinsky a řecky; neumjš-li w hudebnictwj wlasky, we wogenstwj francausky, we plawectwj a kupectwj anglicky, w žiwočichozpytu anglicky, abys půwodnj práce čjsti mohl: zagisté nic ti w uměnj nepomůže německá řeč, která gako wrána w bágce péřjm gakéhokoli ptáka, ač sobě záhubně, šnořiti se zná.

Co medle platna gest učenému člowěku a každému ginému řeč, mimo kterau gesště i dwanácteré giné učiti se třeba? — Chci zde swé kragany radostně gen na to činiti pozorny, že

w tom ohledu přjroda nás nad mjru hogně obdařila, což neobyčegně welká gest u wzdělánj wýhoda. Djtě slowanské se může dobře učiti swé gedné řeči, a mjsto učenj se 12 giným chopiti se může wěd a nauk wěcnatých.

Kdo můžeš, přeswědč se sám, a zagisté ustrneš nad tjm nyněgšjm wědeckým babylonismem gak we wědách tak i řemeslnictwj atd. (wiz Okenowa a Heynowa poblauzenj). Že řeč gest pauhau formau anebo-li kljčem do uměnj a wěd, to každý za prawdu uzná, neb kdo řeči umj, nenj geště knězem, nenj práwnjkem, nenj lékařem, nenj řemeslnjkem atd. Proto řeč, co forma, málo zasluhuge ohledu, gelikož pole nauk náramné gest, tak že staránj se o řeči skorem co prach mizj před nimi; ačkoli w giném ohledu řeč mnoho starosti zasluhuge, zwláště má-li *neypřjhodněgšjm* a *neylaciněgšjm prostředkem* ku dotčeným wědám býti. Zde Slowanu gen slowanština *neypřjhodněgšj* a *neybohatšj*, gak gsme giž okázali, a též *neylaciněgšj* gest řečj.

Tyto wěci weliké gsau pohnútky, přáti ze srdce našj milé slowanštině, kterau nám žádná giná řeč pod nebem nahraditi nemůže. Německému národu ani na budaucnost naděge newykwjtá, žeby radowati se mohl někdy z podobného neocenitelného pokladu. Gediná slowanština gest tak wěčně rozmanitá, gako přjroda sama, čehož sobě Slowan wažiž. Tjmto darem přjroda nadobyčegně a gakoby wěštiwě na budaucnost wyznačila knězů swých.

Wysoká dokonalost a filosofická hlaubka našj řeči wyswjtá ze zřjdloslowj.

(Od Dra. Jos. Jungmanna, wiz Kroka I. sw. 2.)

Gako čjnský gazyk pauhým čárek přidánjm neb ugmutjm na sta nowých twarů a slow wywádj, tak československý z každého kořene na tisjce slow a smyslů wywésti, složiti a wšecky úkony (functiones) i způsobowosti (modalitates) wygádřiti může. — Na důkaz toho klademe zde etymologický pokus zpytatelům řeči našj k roztauženj, zdaližby se na tento způsob naše zřjdloslowj (etymologia) ku wětšj gistotě a dokonalosti přiwésti nemohlo, nežli se to až posud stalo. Tu se totiž zpátkem ku neyprostěgšjmu žiwlu a zřjdlu kráčj a hledagj se *kořeny kořenů.*

Z prwnjho kořene powstaly mnohé, z těchto druhých opět třetj atd. Litery a slabiky co obyčegné koncowky berau se tu negen k formowánj dokonalých slow, gak gmen samostatných tak i slowes, nobrž i formowánj kořenů druhé a třetj třjdy. Začasto malá okolnost, podobnost, aučinek, následek a giné přjčiny zawdaly přjležitost k formowánj nowého kořene, který předtjm gen ratolest byl.

Tjmto wywinowánjm powstaly w délce času rozličné nástiny, odstjný a protistjný wýznamu (Bedeutung), které wšak paprsky wšecky gen gednoho slunce (kořene) způsobugj. Za přjklad wezmeme prakořen: *tr*, který se hned při swé studnici, přigaw předložku *s*, na dwa potůčky smyslu dělj, totiž

tr

tr	*s-tr*
holý kořen činj *smysl záporný* (negatiwnj), *trpný* (passiwnj), *ničjcj* (anihilatiwnj), wůbec: reiben, stoßen, abwischen, mürbe machen, quälen, verzehren, verderben, vernichten atd., k. p. potru, zetru, zetřenj, ztjrám nebo stjrám.	kořen se předložkau činj *smysl twrdjcj* (takagjcj, positiwnj), *činný*, *plodiwý* (productiwnj), wůbec: zerreiben, ausbreiten, hervorbrängen, spannen, bewegen, schaffen atd., k. p. s-tru (třenjm rozetru), stjrám, prostjrám, s-trogjm, stwořjm.

Z těchto kořenů gako ze dwau synů gednoho otce powstala prostředkem *předložek*, *přjložek* a *wložek* weliká rodina a pokrewnost slow. Předložky před kořenem gsau *s* (které se někdy na *š* měnj), *u*, *z*, *pro*, *pa* i giné. *Wložky* we prostředku gsau *a, e, i, o, u, y*. *Přjložky* za kořenem gsau hned samé hlásky, hned samé zwučky, hned obě spolu spogené, k. p. *b*, *ab*, *eb*, *ib*, *ob*, *ub*; *d*, *ad*, *ed*, *id*, *od*, *ud*, atd. Což takto představjme:

I. Slowa, kde se wložky mezi kořenné pjsmeny kladau a rozličný, hned twrdiwý, hned záporný smysl dáwagj:

Předložky.	*Kořen a wložky.*	*Slowa odtud pocházegjcj.*
s	tar.	*starý* (wěkem zetřený), *starec*, *starost*.
s, pro, z, u.	ter, tir.	*stjrám*, *prostjrám*, *ztjrám*, *utěrák*, *utěradlo*, *prostěradlo*; bez předložky: *těrucha* (břjmě), *těrcha*, *těrušiti* = něco těžkého nésti.
pro, s.	tor.	*tor* (polsk. utřená, udělaná, utwořená cesta), *pro-s-tora* (prostwora, Raum), *twor* (*w* kládawé), *twar*, *twora* (Waare), towaryš, *stwořiti*, *tworce*, *twůrce*, *patory* (patwory, Mißgestalten), *pastorek* (pastworek) newlastnj djtě, *autory* (wetru) u konwe, sudu atd.
	tur.	*tur* (tor, *twor* wůbec), potom gisté zwjře, srow. *taurus*, *tura* (turris) zděný utwořený hrad.
	tyr.	*týrati* (teyrati, tjrati), třjti, trápiti, tyran. —

II. Slowa, kde kořenné pjsmeny nepohnuté zůstáwagj a sice: 1) wýznamu záporného, trpného.

Předložky.	*Kořen a přjložky.*		*Slowa odtud pocházegjcj.*
s = š.	tr	b	*Štěrb*, *štěrbina* (co se třenjm zatupj, pokazj, rozpuká), *štěrbjm*.
po, s, z.	„	eb	*třeba*, *potřeba* (co se tře, tlačj), *potřebugi*; *s-třebu* (ustami zetru, zničjm, ztráwjm).
	„	ib	*třjbjm* (třenjm počisťugi).

Předložky.	Kořen a přjložky.		Slowa odtud pochdzegjcj.
u.	tr	ob	*troba*, *autroba* (Dauungswerkzeuge), odtud i *trbuch, torbuch, těrucho, třebucha* (břicho).
o.	„	ub	*trauba*, *otruby* (co se otře z něčeho).
	„	d	*trdý* (wložjce *w* twrdý, twardý, co se nesnadno tře), *twrz*, *twrzka*, Veste, *twrdošjgný*, *potwrdj*, *twrdj*, das Festland, *twrzenj* (u mlýna).
s.	„	ad	*trádám* (stjrán býwám nemocj), *strádati* entbehren, vermissen, strast Leid, strázeň.
	„	ud	*trud*, *trudjm se* (ducha třjti smutnými myšlénkami), odtud *trýzeň*, *trýzniti* (kde *u* = *y*, *d* = *z*), *traud*, *trúdný*, *trúdnost* atd.
„	„	h	*trhám* (gako od mřjti mrhati, dřjti drhnauti), *potrhám* (potru), *stržeň*, *trh*, *tržjm* (distraho merces), *tržiště*, kde se wěci gako z ruky trhagj, berau, prodáwagj.
„	„	ih	*s-třjhám* (řezánjm hubjm, zetru), odtud *strúha*, *strauhám*, *strúhadlo*, *stružidlo*, *truhla*.
„	„	och	*trocha*, *trošek* (rozetřené kusy).
„	„	uch	*truchlý* (potřený tělesně neb duševně), *truchliti*, *truchněti*.
s, po.	„	k	*trk*, *trkám*, *strčiti*, odtud *terč*, *terča*, *otrok* = trkaný = potřenec (gakož od břjti, brkati, brok), odtud *strčkugi*, *střečkugi*.
s.	„	l	*trlo* (wlož. *d* trdlo, gako rálo = rádlo), *trlice* (trdlice), *otrlost*, otrlý (gelähmt).
„	„	el	*s-třela*, *střjleti*, *střclec*, *střelba*, *střelnice*.
	„	m	*trma*, *trmáceti* (potjrati někoho).
	„	n	*trn* (co tře, pjchá), odtud *trnka*, *strniště*, strnad, *trnož* (trunoha) a newlastně *trnauti*, *ustrnauti*.
„	„	en	*třenowý* = třjcj zub.
„	„	p	*trpjm* (třenj cjtjm, snášjm), odtud *strpnu*, *trpký*, *útrpnost*, *trpasljk*.
„	„	ep	*třepu* (bitjm tru), odtud *třepetati*, *třepárna*, *trepky*, *střep*, *střepina*.
„	„	op	*tropjm*, odtud častotliwé *trápjm* (tru, potlačugi).
„	„	up	*trup*, *s-trup*, *trupel* (co se tře a mluwj), gakož od *státi* staupjm.
	„	as	*Třas* (bůh u Staroslowanů), *třasu* (třenj způsobugi), *třasowisko*.
	„	es	*třesk*, *treskt*, *treskati*, *třeštiti*; *trest*, *tresť* (trestina = třtina).
	„	is	*třjskati*, *třjska*, *třjslo*.
	„	os	*troska* (trosky τιτρωσκω), *ztroskotati*.
	„	us	*trúsjm*, *trusnauti* (gako od hnjti hnusjm, dauti dusjm), *trusky*.

Předložky.	Koř.	Přjložky.	Slowa odtud pocházegjcj.
	tr	at	*trata* (zatřené, zničené), *ztráta*, *autrata*, *ztratjm*, (gako od bljti bláto, šjti šat, z-ljti zlato).
	„	w	*trwati*, zastaralé *tráti*, čas třjti, tráwiti.
	„	ow	*trowa*, *autrawa* (Zehrgeld), odtud *trowjm*, *tráwjm*, *tráwa*, *potrawa*, *otrawa*, *tráwnjk*, *strawa*, ba i *střewo*, *střewjc*.

2) Wýznamu twrdjcjho, plodiwého.

Předložky.	Koř.	Přjložky.	Slowa odtud pocházegjcj.
s.	tr	og.	*strog* (gako hnjti = hnog, břjti = brog), *strogjm*, *nástrog*.
„	„	eh.	*střehu* (uši, oči wystru ku pozorowánj), odtud *stráž*, *ostřjhám* (zastřenjm chránjm).
„	„	oh	*stroh* (sláma ku prostřenj) strožák, gakož od *státi stoh*.
„	„	ach.	*strach* (co audy a žjly stře), *strašiti*, *strašidlo*.
„	„	ech.	*střecha*, odtud i *střemcha*.
„	„	ek.	*střeknauti*, *střjkám* (wodu stru, rozšiřugi), *střjkačka*, *střjkadlo*, *střjk*.
„	„	uk.	*struk*, *stručný*.
„	„	m.	*strmý* (co se do wysoka stře), *strměti*, *strmina*, *strom*.
„	„	an.	*strana*, *stráň*, *prostranstwj*.
„	„	en.	*střenka*, *střenek*.
„	„	un.	*struna* (expansum).
„	„	op.	*strop*.
„	„	et.	*střet*, *austrety* (co se spolu setře, setká).
„	„	ow.	*ostrow* (mjsto do kola se straucj aneb wodau ostřené, otočené).

Mezi wšemi těmito slowy panuge pokrewnost a přjbuzenstwj, nebo wšecky z gednoho kořene a z gednoho citu lidského i bezwědomě wyplauly. Základnj smysl kořene wine se skrytě přes wšecky slowa, gako nitka přes náwlečku perel aneb gako dřeň stromowý přes haluzy, ratolesti, wětwe až k listům. Potřebj wšak i zde weliké prozřetelnosti, která onu přjbuznost a spogenost hned we mluwnickém, hned w logickém (rozumnickém), hned w dušewědném (psychologickém), hned we wlastnjm, hned w obrazném potahu hledati a wysljditi musj. Předložka *s*, která we prwnj třjdě hýbawá byla, stala se w druhé giž nepohnutau a takořka s kořenem srostla: A proto *střela*, ač se dle zewniterné doby ke druhé třjdě přináležeti zdá, přece swým wýznamem do prwnj patřj, i také tam položena gest. Zdali také *střed*, *prostředek*, *třjda*, *straka*, *střjbro* sem náležj, nelze určiti, ano w druhoslowanských nářečjch spoluzwučky kořenné hned se proměňugj (crjeda), hned chybugj (sred, sroka, sriebro). *Trak* (trakař) by se mohlo od *třjti*

gako *prak* od *přjti* odwáděti, kdyby se swým wýznamem k německému tragen neblj̈žilo. *Třešně*, *ostrý*, *ostroha*, *ostřew* nepatřj sem, nebo prwnj od *cerasus* pocházj a posledněgšjch ge *ost* kořenem.

Na tento způsob i kořeny *br*, *dr*, *kr*, *mr*, *pr*, *wr*, *zr*, *sr*; *bl*, *dl* atd. by se rozwinauti daly. Přigde-li gednau tjmto způsobem naše zřjdloslowj do celosti a pořádku, pak nebude třeba s každým slůwkem ku Gothům, Němcům, Indům atd. putowati.

Ráznost gazyka slowanského wůbec, zwláště českoslowanského.

(Dle W. Bergnera a Dra. Jos. Pawla Šafařjka.)

Řeč waše gen leda řeč, newidjm w nj krásy nižádné!
Tať, brachu, zřjti na swau leckomu krásu nedá.
J. Kollár.

Gestliže který gazyk, zagisté slowanský k mudřeckému ideálu gazyků wůbec dostupuge. Geho rozmanitá hognost předložek, ukončenj a forem (dob) přewyšuge i samu hellenínu a latinu.

Slowanský gazyk neywjce mezi wšemi z hinduského půwodnjho pramene *sanskrita* zachowal (w. Krok I. 3. 4). Artikulu nepotřebuge, gako latina negsa ukowán w pauta slownjho a skladnjho pořádku, a protož s Italem we milostném zpěwu a měké selance (idylle) pro ukončenj slow hláskami; se Francauzem pro rozmanitost wýchodů a swobodný obrat i ohebnost slowcj we weselém, wtipném howoru; se Řjmanem w určitém a ustaweném rozeznánj a wážném kročegi; s Angličanem we krátkosti a gádrnosti ne sice pro gednoslabičnost, ale pro odlaučenj wšech rozwláčných částic a pomocných slowjček; s Němcem w bohatstwu a wznešenosti pro množstwo twarů a dob, o záwod dáti se může. Spiatá slowa, gakowáž Angličan a Němec neywjce we zwyku má, Slowan méně miluge, ale se Řjmanem a syny geho Frankem, Italem a Španielem přjdawná gména raděgi klade, djlem pro wětšj určitost, djlem pro bohatost wýchodů slownjch, gako *wodárna* (Wasserthurm), ne wodnj wěž, *wodák* (Wassermann), ne wodnj muž, *mluwidlo* (Sprachwerkzeuge), ne nástrog ke mluwenj, *wýwěwa* Luftpumpe, *hudebnictwj* die Tonkunst atd.

Zagisté tolik ukončenj a proměn wšelikých počjtá, že nimi gak určitosti a swětlosti pogemů, tak něžnosti a lahodnosti, posléze sjly a gádrnosti w každém stupni dokročuge. I pjsmeny slowanské, týž hlas samostatně zachowáwagecj, bez ohledu na sausednj pjsmenu, ku wyslowenj cizých gmen lépe se hodj, nežli čteny kteréhokoli giného gazyka. Tato rozmanitost zwuků

i to dobré má, že Slowan welmi snadno a ljbě wyslowuge cizá slowa, a wůbec k cizým gazykům neobyčegně schopný gest. Z toho ohledu maudře činj, kteřj wychowánj djtek československým neb giným gazykem slowanským počjnagj.

Dokonalost a bohatost našeho gazyka dokazuge názwoslowj (terminologia) wšenaučné podlé časowých pokroků, gakowé se u nás w lékarstwj, přjrodowědě, lučbě (chemii), gelowědě (mathematice), we přjrodoskumu (fysice) atd. tak znamenitě rozwinuge.

Neunawený p. Dr. J. Sw. Presl nám podal nerostopis (mineralogii), rostlinář, lučbu a g. w takowé auplnosti, gak genom Ewropa w těchto wědách náramných pokročila, a wšechny pogemy českoslowanskými názwy wygádřil. Kulhawý to zagisté rozum lidj ostatně wšj cti hodných, kteřj nowěgšjm spisowatelům českoslowanským wytýkali, že se porusugj, popolštugj, posrbugj atd., mýlegj se w tom, my gen Čechoslowany dokonalegšjmi býti chceme, a protož wšecko, co z kořene slowanského w ostatnjch nářečjch se wypučilo, nám pak se nedostáwá w českoslowanské formě, která mezi wšemi slowanskými neywytřelegšj gest, přigjmáme. Neboť wůbec známo gest, že rozwinutj gazyků s nabýwánjm wědomostj a mrawů šlechtěnjm zárowen kráčj. Rozkwětu čas oběma společný. Gak mile zkušenosti a známosti, idey a pochopy se množjce šjřegj, dlužno prowně známky, t. g. slowa tworiti, tyto pak známky ze wlastnosti wěcj neboli předmětů (Objekte) a z kořenů slowanského gazyka bráti náležj. Názwy slowanské rostlin a zwjřat dokazugj, že Slowané giž druhdy we prazdáleném, nám neznámém wěku we zpytowánj přjrody zběhlj byli, a giž na dosti wysokém stupni wzdělanosti stáli, snad giž w Asii, gmenowitě w Indii.

Po weškeré Ewropě slawně známý děgů a starožitnostj slowanských zpytatel, p. Dr. P. J. Šafařjk, takto o slowanštině we swé historii literatury (wiz geho: Geschichte der slavischen Sprache und Literatur, Ofen 1826, S. 41) prawj: „Gazyk slowanský (tudy tjm samým i českoslowanský), má bez odporu mnohé wýborné wlastnosti a přednosti, gež mezi cizincemi zlášťě Schlözer ocenil (w. Nestor Thl. III. S. 224). Sem počjtám neyprwě geho skloňowánj bez artikulu, časowánj beze zagmen (pronomen), geho koncowky ze čistých hlásek, pak časoměrné určité nazwukowánj geho slabik, genžto naskrze od rozumnického (logického) názwuku (accent) nezáwisj, z čehož geho ljbezný hlahol we zpěwohře a způsobilost ku staroklassickým roz měrům samowolně wyplýwá, potom nesmjrné geho bohatstwj na slowa, množstwj a rozmanitost gednotliwých zwuků a gich spogenj, a konečně skladna (syntaxis). Gakau určitostj a autlostj slowanština zakončenj, osobu, pohlawj, čas a způsob při skloňowánj a časowánj, neberauc na pomoc wláčiwá zagména, několika prostými zwuky, genž gj co koncowky slaužj, roze-

znati a pogmenowati s to gest, netřeba tomu dokazowati, kdo se gen poněkud s nj obeznal. Kdoby se chtěl o libozwuku gegjm přeswědčiti, nechať gi z ust národowců krasomluwných poslauchá. Negsauť si w tom arci wšichni kmenowé rowni a zagisté welkého rozdjlu stáwá mezi lepotau *srbštiny* w Ilirii a rázným a mocným zwukem *češtiny* nebo *ruštiny*; proto se wšak nesmj slowanštině, zláště ale českoslowanštině, gak se to bohužel často dělo a posud bez důwodů děge, předstjrati *přirozená drsnatost* a *dusjcj zlozwučnost*. Libozwuk a zženilá měkost gazyka gsau wěci zcela rozdjlné.

Prawda, že we wětšj části slowanských nářečj, wygma ilirštinu, zwučky přewládagj; powážjme li ale, že zwučky gsau známky pogemů a představ, hlásky pak co pomocnice we službě gegich, ginák o slowanských nářečjch sauditi budeme, nahljžegjce, že čjm wjce w řeči zwuček, tjm wjce také pogemů. Libozwuk gednotliwých slabik gest potom gen podjlný a potažitý (partialis et relativus). Libozwučnost weškeré řeči na libozwuku period, slow, slabik a gednotliwých zwuků se zakládá. Kterýže gazyk zagjmá w sobě wšecky tyto žiwly w rowné mjře? — Přemnoho hlásek rowněž tak nemile znj (k. p. ἀεὶ βοεετα, ποιεω atd.) gako přemnoho zwuček (k. p. Stolzpernder = stolp'rnd'r, du räusp'rst atd.).

Priměřená zásoba i proměna obau teprwa dowršuge harmonický zwuk. Twrdost slowanštiny, nad njž cizáci bědowali, powstáwá buďto pauze z nerozumu a z necwičenosti nekrasocitných spisowatelů (neboť gakžiw žádný maudrý národowec Thamowu nesmyslnau slátaninu: *strč prst skrz krk* ani mluwiti ani psáti nebude, rowněž gako žádný Němec Voltairowo Waldberghofftrabkdikbdorff), buďto ze směšných bludů we slowanštině nezkušených čtenářů (gako Schulze neb Jeana Paula w polštině), kteřj zwuk očima, ne ušima wnjmagj. Prawda, že w některém nářečj způsob, genž gednotliwé zwuky několika pjsmenami znamená (k. p. *szcz* = *šč*, *szkrz* = *škř* w polštině, mjsto щ, шкр, *šč*, *škř*), čjsti neuměgjcjho, nikoli pak znatela odstrašuge. Čisté a určité hláskowánj we slowanštině nedowoluge mluwjcjm gisté hlásky wyslowowati aneb pohltati, gako se to děge we frančtině, angličině, neywjce pak w němčině, w njžto zagisté welké množstwo slabik se nalezá, we kterých se sice hláska pjše, ale wůbec nikdy newyslowuge, aby řeč wláčiwá nebyla (wiz 1 ku konci). W těchto wlastnostech zwláště zakládá se ona způsobilost českoslowanského gazyka k upotřebenj klassických rozměrů. Ku potwrzenj toho w neynowěgšjm čase zwláště Čechowé, Morawané a Slowáci původnjch básnj i podařených wýborných přewodů z klassiků w hognosti podali. Powážjme-li welké množstwo koncowek, záležegjcjch neywjce ze hlásek, a na tom založenau náramnau hognost a rozmanitost rýmu, gakož i onu giž řečenau určitau časomjru slabik a s nj spogené prospěchy; powážjme-li

dále, že českoslowanské básnictwj znamenité we wšech rozměrech básnických, ješ genom Ewropa we wšelikých končinách swých wywedla, wystaupilo, ba že i w indických rozměrech welmi zdařilé pokusy učinilo, a tudy i neydokonalegšj formy básnického uměnj schopno gest: tuť se nám wybornost wšestranná, znamenitá dokonalost a rozmanitost ljbezná českoslowanského gazyka i geho způsobilost k wyššjm umám, hudbě, zpěwu, opeře, básnictwj atd. zřegmě a důwodně okazuge. Náramné též množstwo gednotliwých půwodnjch kořenů a zwuků w našj abecedě i rozmanitý gegich spog nutj mluwidla časně a wšestranně se wywinowati; neboť co národowé w Ewropě gednotliwě a zwlášt magj, to naše řeč wše w sobě obsahuge, a práwě to nám wyswětluge podiwu hodnau hbitost i obratnost w učenj se cizým gazykům a gich wyslowowánj, gakowé Francauz, Němec, Angličan atd., gichžto řeč wzhledem půwodnjch zwuků chudšj gest, nikdá neb aspoň zřjdka si oswogiti může. Bohatstwo národnjho gazyka našeho zakládá se na weliké hognosti kořenů, gichžto důmyslný Dobrowský we staroslowanštině 1605 napočjtal, a tato opět na množstwu zwuček, kdežto naopak ginj gazykowé ewropštj ani 1000 kořenů nemagj. Skladna (syntaxis) českoslowanská, wzhledem neywětšj určitosti we wzágemné neodwislosti slow a wolném gich rozpostawenj, gest tak swobodná i obratná, že rowné sobě nemá.

Kdoby pak sobě obljbil naši řeč se prastarým bohatým indickým gazykem, tak zwaným *sanskritem*, porownáwati, aby i z této náramné přjbuznosti gi oceniti wěděl, nechť we páně Preslowu wyborném Kroku I. str. 62 o samskritu od p. Dra. Ant. Jungmanna, pak I. str. 75 wýtah grammatiky z Nala, k ljbému srownánj se wlastenskau řečj od téhož, sobě neobtěžuge o tom přečjsti.

Karamzjnůw usudek a giné myšlénky.

Prawdau coś uznal být nepodezřelau,
W swau si nezměnnau hlaubě mysl wkořeň.

M. Fr. Klácel.

Náš krásohlasý gazyk wšeho schopen gest, genom kdyby také duch náš bez předsudků wšeho dobrého schopen býti chtěl, a pewně po tom dychtil.

Slyšme oceněnj wlastenského gazyka z ust Slowana na wýchodnj Ewropě, slowútného Karamzjna: „Gazyk náš slowanský (tudy tjm samým českoslowanský), co kwětaucj haluz staroslawné slowanštiny přes půl Ewropy a welké části Asie rozwětwená, gest *wýrazný*, netoliko pro wysokau krasořeč, pro

libozwuké a žiwé wyobrazugjcj básnictwj, pro ljbau prostotu, pro zwuk srdce a citelnost: ano ge bohatšj w sauzwuku nežli francausky, způsobněgšj pro wylewy srdce w těchto. Běda nám, že wše po francausku, po německu atd. mluwiti chceme, nemysljce na wzdělánj wlastnjho gazyka."

Neostýchám se prawdu Wám, milj občané, powědjti, wěda, že gsme tak hluboko geště neklesli, abychom prawdu gednák neohrozeně sobě nemlúwili, gednák gi beze zazlenj powážliwě neposlauchali, — u nás, ať slowem řeknu, do zwyku wešla gakási pamětihodná pošetilost: *genž newyhnutelné a potřebné zanedbáwagjc o nepotřebné a zbytečné pečuge, po cizém se pachtjc, po swém hlaupě tlape.*

„Wšemu meze a mjra," prawj Karamzjn; „gako člowěk, tak i národ začjná wezdy následowánjm, ale časem musj býti sám sebau, aby řjci mohl: *gá gsem mrawně zde!* Tenkráte máme teprwa tolik známostj a zkušenosti pro žiwobytj, žebychom mohli žiwi býti, netázagjce se: gak gsau žiwi w Pařjži, w Londoně? gak se tam nosj, w čem gezdj, gak ozdobugj domy? Občan s občankau co ušlechtilj wlastenci spěchagj, aby wšecko dobré a potřebné swé milé wlasti přiswogili; než otrocké následowánj a přetwářenj až i w malichernostech pro národnj hrdost zarmautliwých zawrhugj. Slušno a dlužno gest učiti se; ale běda člowěku a národu, genž ustawičným zůstane učednjkem!"

Pakliby nám někdo namjtati chtěl prawě: „že každý swoge chwálj" — následowně i my Čechoslowané že swoge za neylepšj wydáwáme: odpowězme: „a proč bychom chwáljce swé za neylepšj newydáwali, když ze mnoha důwodů tomu tak gest a pro nás také to neylepšj a neypotřebněgšj?" — Našj národnj řeči mnohý uštipač nezná, a přece se nestydj o neznámých wěcech usudky pronášeti! — Kdy se tedy domakáme prawdy, když pošetilost nám zdrawý rozum ochromugjc, do wšeobecného takořka zwyku přecházj?

Germanomani co chytrauši nám proto náš gazyk ostuzugj, abychom si ho zhnusiwše zcela zanedbali a naskrze německý sobě obljbili ku hanbě a záhubě swé. Protož každé přjležitosti se horliwě chápagj, aby nám geho domnělau twrdost, zlozwučnost a Bůh wj co wšecko gako pjsek a sůl do očj házeli, nepomnjce na to, že práwě wšechny twrdosti w něm zlobau wyhledané dobře wyslowugj, ale kde geho *něha* (Zartheit), lahodnost a měkost se gewj, tam gich gazyk, na sukowatost uwyklý, z mjsta nemůže. Přjklady to wygasněgj. *Drn, trn, prst, srdce, slza* atd. každý Němec dobře wyslowj, byť ne tak gemně gako národowec krasomluwný; ale slowa měká: *libě*, (chrám) *páně*, *aspoň*, *běžj*, *řeka*, *cizinec*, *bogowánj* atd. zwláštnj obtjžnosti swau gemnostj mu způsobugj, genž naše ucha po harmonii taužjcj welice trápěgj. Z toho každému widno, žeby cizincowé neměli na twrdost ale raděgi na měkost našj českoslowanské řeči sobě nařjkati. A konečně nám na tom nezáležj, gestli cizáci náš národnj

po slawných dědech zděděný gazyk krasohlasý nebo złozwuký nalezagj. Ci mysljme genom tehdá našim powinnostem, gež člowěčenstwo každému národu ukládá, zadost učiniti, když nám několik cizáků naši řeč pochwálj? *Anglický* gazyk gistě nenj libozwuký ani we *prawopisu snadný*, a ptali se Angličané, chtjce swým národnjm gazykem wšestranně se wzdělávati, někoho w Ewropě, zdali gazyk gegich krasohlasým gest? — Nikoli! A proč takowý stupeň wzdělanosti, slávy a vážnosti dokročili? I kdyby naše mluwa národnj byla twrdá gako strniště a roští, přece ge *národnj*, *powšechná*, wšem *rodákům srozumitelná* i *milá*, a nižádný národ, citu pro čest a národnj hrdost magjcj, nebude takowým nedbalcem, aby pošetile po swém těžce dochowaném dědictwj, totiž gazyku, sám šlapal, aniž dopustj, aby mu ho druzj nestaudně a drze zhanobowali. Kdo chce wážen býti, musj prwé pro sebe mjti wážnost sám.

Geho králowské Wýsosti Jana kralewiče saského usudek o našj řeči.

Geho králowská Wýsost kralewič Jan, co spoluwladař před nedáwnem we králowstwj saském bywšj, sám se pracně učil gazyku československánskému, dřjwe než p. Hraběta, náš kragan, k němu se dostal, aby ho w něm cwičil. Slyšme památná slowa kralewičowa: „My wezdy se shánjme po wzdálených gazycjch, k. p. wlaském, newědauce, že ljbý a krasohlasý gazyk na bljzku u našich sausedů Čechů milaunce zaznjwá.“ *) (Wiz Kwěty české, w Praze, na rok 1838.)

*) Wděčně zde připomenauti slušno, že týž čistolidsky smýšlegjcj kralewič statečných Srbů w Lužicjch saských, co posledníčků polabských druhdy četných, ale giž násilau potlačených a poněmčených Slowanů, na sněmě we králowstwj saském mužně se ugal, kde za swětla giž XIX. stoletj opět o násilném poněmčenj gich horliwě bylo rokowáno. (Neboť gakýs Richter, kazatel, lépe kazitel, wydal knihu o tom, gak by se Wendowé zněmčiti dali.) Geho králowská Wýsost powstana prawil: „Nikterak dopustiti nelze, aby individualnost (gedinectwj) tohoto pracowitého slowanského národa k hanbě našj wzdělanosti zetřena byla, a kdo nelidské náwrhy ku zněmčenj gich předkládati zde se opowážj, semnau co protiwnjkem swým činiti má.“

Ginák ale sobě sausedé Prušáci počjnagj. Slezko nám giž systematičně doněmčugj, Srby (Wendy) w Lužicjch pruských násilau poněmčugj, Čechy w několika dědinách za Náchodem, gako w Čermě, Chudobě a g. též ciwilisugj pro němčinu. Nenj na tom dosti, ale i přes hranice gegich wplýwem se nám němectwj a prušáctwj silně přewaluge.

Gako každá přjčina swoge účinky má, i zde toho škodliwé našemu státu účinky dřjwe nebo pozděgi se wyskytnau. Kdož nemá w paměti w Čechách barbarstwj Prušákůw za času sedmileté wálky? — Když podnikawý král pruský *Friedrich*, přjgmjm Welký, na Prahu uhoditi mysle,

Mezi našincemi p. Frant. Šjr, pogaw krásu a wýbornost řeči materské, následugjcj pěknau báseň o nj složil (w. Krasořečnjk od S. K. Macháčka, w Praze 1823, I. str. 109).

---

do Čech wogensky wtrhaul a po hranicjch českých w Litoměřicku a Boleslawsku mezi Čechy, králi swému wezdy wěrnými a německy na štěstj tehdy neuměgjcjmi, po zrádcjch a špionech nadarmo se ohljžel, mrzutě mluwil ku swým wěrným řka: „O gak nebezpečno se pohybowati a něco podnikati mezi tjmto pauze českým lidem! žádného tu dostati nelze špiona.“ (Wiz spisy pro mládež, w Praze 1836, wyd. od p. Fr. Swobody.) Od těch dob gak se to proměnilo! — Nemohlby si tam tudy za dnů našich bogowný Friedrich, wálečně na naši wlast táhna, na nedostatek špionů naříkati; brány by se mu tam samochtjc otwjraly a cesty chutě urownáwaly.

Powážjme-li dále, že německé normálky ano i gymnasia w českých zemjch, náboženstwjm w němčině mládeži wštěpowaným, na srdce nebo-li cit dogjmawě působiti nemohau, a že tjm nábožná mysl tupne, mrawnost klesá, láska ku wlasti we lhostegnost a zradu se měnj, protože se mládež takowauto nesmyslnau paedagogij králi a wlasti odcizuge; rozwážjme-li pak i to, že na Gizeru, Labe atd. Prušáci odedáwna giž chtiwě šilhagj: snadno bystrý se dowtjpj, byť i státnjkem nebyl, že při takowémto rozpoloženj wěcj we koruně české (t. g. w českých zemjch pod gednau králowskau korunau spogených), kdyby nebezpečenstwj našemu slawnému státu hrozilo, žádný Andreas Hofer odcizených a swau wlastj opowrhugjcjch kraganů ku wšeobecné obraně wlasti za sebau by nepotáhnul. Protož maudře uwažugme slowa zkušeného a učeného muže, genž krále swého a wlast milau slowem, činem milnge, a o wychowánj mládeže we králowstwj českém welkých zásluh sobě dobyl, totiž p. *Frant. Swobody*, c. k. professora na akademickém gymnasium w Praze, který se we swých spisech užitečných takto progewuge:

„Čjm wjce gazyka swého, který nás pro ochranu wlasti a zemj s námi spogených má od cizincůw děliti, zanedbáwáme; čjm wjce cizozemců i we wlasti wychowáwáme, aneb našinců wlasti odcizugeme: tjm wjce sami bořjme přirozenau swau ohradu pewnau, a rozmnožugeme sjlu cizého národa, kterýžto kdyby časem djl twrze této měl opanowati, docela by po bezpečnosti našj i zemj s námi spřjzněných weta bylo, a poslednj pozůstatečky gazyka našeho zcela by se wykořenily.“

Nechci zde připomjnati onu hrůznau dobu, pakli sami národowau hradbu, gižto nám wlastenský gazyk pěkně ustawěl, pošetile bořiti nepřestaneme, že Berljnu usnadňugeme cestu, by nad námi swau berlu mohutně wystřel — gaký osud by naši starowěkau katolickau cjrkew potkal, gakých žalostj a trampot bychom sobě swau zpozdilostj způsobili, snadno nám uhodnauti lze, anto nyněgšj časowé nám smutné děginy k warowánj podáwagj. Gestli nám Čechoslowanům w této našj národnj a důležité záležitosti co naši powinnost swatau žiwě a důrazně připomjnati může, zagisté to gsau hlubokomyslná slowa po Ewropě wůbec welewáženého a slowútného

Geho cjs. kr. Wýsosti pana arciknjžete Jana,

gež we Hradci Štyrském, slawné Joanneum zakládage, mnohowýznamně promlauwal:

„Celým srdcem ku drahé wlasti se připautati, na neywyššj národowau záležitost, na *wychowánj* neustále swůg zřetel obraceti, nikdy tak silně gako za našich dnů se neprogewowalo.“

České slowo.

Krásně slowo české znj!
Slow ljbeznost slowenčiných
W záwisti gest wezdy giných,
Krásně slowo české znj!

Sladce slowo české znj!
Z ust djwky když se rozwine,
Sladkostj gen co med plyne,
Sladce slowo české znj!

Mocně slowo české znj!
W zpěwů ljbých zwučném zněnj
Hýbá srdcem čilým w pěnj,
Mocně slowo české znj!

Slawně slowo české znj!
Když se hlásá w shromážděnj
Božské, mrawné naučenj,
Slawně slowo české znj!

Strašně slowo české znj!
Slawný wjtěz kdy Čech stogj,
Smrt gen hlásá w krutém bogi,
Strašně slowo české znj!

Měkce slowo české znj!
Gen kdy twrd sám člowěk nenj,
Lehké gest mu w řeči, w pěnj;
Měkce slowo české znj!

Ten s námi neobcug wjc,
Kdo se snad být Čechem stydj,
Ať se z našich besed klidj;
Ten s námi neobcug wjc!

Mluwnické přednosti řeči českoslowanské u porownánj s gegjmi slowanskými sestrami.

(Dle p. Wácl. Hanky.)

Čjm wybraušeněgšj národ, tjm wzdělaněgšj řeč geho.

Dr. Ant. Jungmann.

Že gazyk slowanský wůbec mnohé krásné i důležité gak lexikalnj tak grammatické přednosti přede wšemi ewropskými gazyky w sobě chowá, poukázali mnozj negen domácj ale i cizokragnj spisowatelé. Gá zde chci gen zkrátka ukázati, gaké mluwnické přednosti řeč českoslowanská u porownánj s gegjmi

slowanskými sestrami posud udržela, kterýchžto we wjru braušenj a wzdělawánj dochowaných zlatých zrn gegj starožitnosti neměli bychom ani my ani naši potomci giž opauštěti. Ne bez přjčiny prawjm: že we *wjru braušenj a wzdělawánj*; nebo sebau přirozený běh gazyků nese, že se z plněgšjch a hlubšjch zwuček we prázněgšj a wyššj přecházelo, gak to w attičině, němčině a zwláště w češtině slyšjme a widjme, zřjdka ku prospěchu určitosti a wezdy na ugmu zwučnosti. Mlčenjm pomjgjm zde tuto nenahraditelnau ztrátu, gakož i auplné zmizenj našich prostominulých a wýhradnjch budaucjch časů a dwogného počtu.

Připomjnám ale, gako newyrownanau přednost, gasné wyzwukowánj každé hlásky, gegj pewnými prawidly wymezené ostřenj a protahowánj, neypřjsněgi mezi Slowankami zachowané pronášenj měkého *ě*, a neygemněgšjm sluchem rozeznáwagjcj-se wšecky zwučky.*) Abych se u porownánj nač opřjti mohl, oporau wezdy bude neystaršj sestra *staroslowanština* cjrkewnjho nářečj, neboť z té neydáwněgšj památky pjsemnj máme.

A. Počněme od pohlawj.

My gsme zachowali welmi krásný rozdjl střednjho pohlawj we dwogném počtu, gež mimo zadunagské Slowany wšickni ostatnj s mužským pohlawjm mjchagj:

dwě léta, obě slowa wyslowugj ginj:

dwa leta, oba slowa.

My šetřjme aspoň we pjsmě zwučněgšj rozdjl téhož střednjho pohlawj we množném počtu, čehož, wygmauce Srby, žádné nářečj wjce neužjwá:

minula mladá léta, po polsku:

minely młode lata.

Tak gsme též zachowali určitý rozdjl pohlawj we přestupowacjch způsobech, což we druhých nářečjch buď neurčeno buď pomjcháno magj. Tak gest u nás w gednotném počtu mužsk. pohlawj:

	gsa,	buda,	weza,	pige(piga),	hledě atd.
žensk.:	gsauci(gsauc),	budauci(budauc),	wezauc,	pigjc,	hledjc atd. w min.
čase:	byw,		wezew,	piw,	hleděw atd.
žensk.:	bywši,		wezši,	piwši,	hleděwši

množ. počet bez rozdjlu pohlawj:

gsauce, budauce, wezauce, pigjce, hledjce atd.

minulý čas:

bywše, wezše, piwše, hleděwše atd.

My gsme zachowali se zadunagskými Slowany starý neurčitý způsob časoslow (slowes) na *i*:

dáti, rozuměti, bogowati atd.

---

*) Polák, který naše *ne* a *ně* wezdy *nie* pjše, a Rus ač nepjše, ale s njm wyslowuge, někdy dwogsmyslný býwá, k. p. naše *nemá* a *němá*, *ne most* a *němost*, *ne co* a *něco*, *ne který* a *některý* atd., wezdy gen *nie* wyslowuge.

a sice my s rozdjlem nikdě giž neužjwaného supinum:

gdu spat, šli žat, bogowat atd.,

kteréž se rozeznáwá negen wypuštěnjm koncowého *i*, ale také zostřenjm půwodnj slabiky.

Zachowali gsme též starau formu *áwati*, giž Rus a Polák w *ywat*, *ywać* proměnil:

podkopywat, podkopywać, oplakywat, oplakywać

mjsto zwučného neboli sonorného:

podkopáwati, oplakáwati.

B. Přistupme ku pádowánj.

We sklánkách zachowali gsme s Poláky a Srby *wolatelný* (vocativ) gednotného počtu, což se we druhých slowanských nářečjch zcela otřelo, a wolatelný *gmenowatelem* nahrazen býti musj. My wokáme: *Slowane, swěte, člowěku, králi, muži, milenko* atd. Slowané na wýchodu wolagj:

Slawianjn, čelowěk, korol atd.

S Poláky a Zadunagci zachowali gsme prawý gmenowatel (nominativ) u žiwotných mužsk. pohlawj we množném počtu na *i*:

Slowani, wogáci, ginoši, bratři atd.,

kdežto ostatnj Slowané winitelného (accusativ) se uchopili, a winitelný roditelným (genitiv) nahrazugj, gako w gednotném počtu, w čemž ge giž Poláci a Slowáci následugj, mluwjce:

posłów, Niemców

mjsto: *posły, Niemce.*

Pro dáwatelný (dativ), mjstnj (localis) a společný (sociativ) we množném p. uchopil Rosjan široké *am, ach, ami* bez rozdjlu pohlawj:

3. ducham, mužam, slowam, srdcam, jagniatam, kostiam, rybam, dušam;
6. duchach, mužach, slowach, srdcach, jagniatach, kostiach, rybach, dušach;
7. duchami, mužami, slowami, srdcami, jagniatami, kostiami, rybami, dušami.

Polák pro dáwatelný uchopil *om* we wšem pohlawj:

3. *duchom, kosciom, rybom, duszom;* pro 6. a 7. wzal gako Rosjan *ach, ami* bez rozdjlu pohlawj.

Srb bere mjstnj *ah* mjsto roditelného, nerozeznáwage pohlawj;

2) 6) *ženah, jelenah, orahah, slovah* atd.; plete dáwatelný, mjstnj a společný wýchodem *ima*, *ama*, což Horwát i Slowinec lépe rozeznáwá, ale za střednj též ženský wýchod *am, ah, ami* směšuge.

Gen my Čechoslowané zůstali gsme wěrni starému rozdjlu w pohlawj, a sice pro mužské a střednj po twrdých w dáwatelném *ům* mjsto *om*:

3. bogownjkům, Morawanům, bratrům, městům atd.,
6. bogownjcjch, Morawanech, bratrech, městech atd.,
7. bogownjky, Morawany, bratry, města atd.,

nechawše široké *a* gen. ženským téhož wýchodu:

3. ženám, pannám, rybám, milenkám, silám atd.
6. ženách, pannách, rybách, milenkách, silách atd.
7. ženami, pannami, rybami, milenkami, silami atd.

Nowěgšj spisowatelé měli by se bedliwěgi nesklonným slowům, co zastaralým zwláštnostem, wyhýbati, k. p.

2. 3. 4. 6. máti } 7. mátj }	nepsati, ale	2. mateře, 3. 6. mateři, 4. máteř, 7. mateřj, raděgi zwoliti,

a gen pro nominatiw (gmenowatelný) a wolatelný *máti* ponechati.

Udrželi gsme ještě starý rozdjl we winitelném gmen ženských po měkých zwučkách na *e*, *ě*, kdežto ho ostatnj Slowané ode dáwatelného a mjstnjho nerozeznáwagj, pjšjce:

od zemi, z duši, do teplé lázni, mjsto:
od země, z duše, do teplé lázně.

U nás mnohý sedláček w oddáleněgšjch od měst dědinách, a zwláště rybáři, od starobylého způsobu počjtánj:

gedennecjtma (21), *třimecjtma* (23) atd.

posud neustupugj, aspoň w té přjpadnosti při lowech nowěgšj počjtánj: *geden a dwacet*, *dwa a dwacet* atd. za neslušné ano za nešťastné pokládagj, kteréžto starobylé formy w ostatnjch nářečjch ani stopy nenj.

C. O záporu a zwláště o zdwogeném záporu.

Gako stwrzowánj něco určitého a odměřeného znamená, tak i naopak zapjránj se wezdy něčjm neurčitým, nepočjtaným, neodměřeným zanášj. Protož we starých gazycjch, gichž pěkných wlastnostj slowanský národ, následowně i Čechoslowané neywjce zachowali, poměr (Verhältniß) tento winitelným se wygadřuge, *určité* pak gmenowatelným a gmenowateli neywjce přjbuzným winitelným se dáwá, k. p. to gest díw, záporně (negatiw) nenj diwu,

to gest gen žert	nenj žertu,
kdyby se to stalo	pakliby se toho nestalo,
bylaby weliká naděge	nebyloby giné naděge,
tu gest můg byt	tu bytu mého nenj,
kde magj lásku k wlasti, dobře,	kde nemagj lásky k wlasti, zle gest.

Ano i to wěděti slušj, že poměr neurčitý se u nás wybranými formami časoslow značně wygadřuge, kdežto určitý poměr wěcj a osob rázně krátkými formami se obyčegně znamenáwá, k. p.

potakowánj: (d. Bejahen)	zapjránj:
gdi, ged, žeň;	nechoď, negezdi, nehoň
běž, nes, leť;	neběhey, nenos, neljtey
wyber, postaw atd.;	newybjrey, nepostawug atd.,

přičemž se wezdy na určitost a trwánj děge ohled bráti musj; aniž to za wšeobecné prawidlo uwažugme, genžto by náš gazyk do

otrockých paut gjmalo. Tak pjše Hágek: *gá s njm na ten čas nepogedu, ale gemu radjm, aby také negezdil.* Zde určitě prawj *nepogedu,* ač to záporně gest, poněwadž to na ten čas práwě určeno; *aby také negezdil* nenj ale ničjm wázáno, proto neurčitá forma časoslowa zwolena gest.

Odepře-li se někomu něco dwakráte anebo wjcekráte, přirozeně z toho wyplýwá, že se mu tjm méně připustiti chce, než kdyby se mu to gen gednau odepřelo. Prawidlo pak, žeby zdwogenj záporu (negativ) twrzenj čili potakánj (adfirmativ) wyrážeti mělo, a teprwa přiloženjm třetjho slowa záporného zápor we prawý zápor proměňowal, gest nepřirozená latinská zchytralost a logická nicota.

Neboť dwakráte *nic* zůstáwá i mathematicky nic a nikoli nečinj *něco.* Také we sanskritu, staročeském a staroněmeckém gazyku, nic se o tom newědělo. Nepochopitelno, ano nemožno to přicházj cizotě nenawyklému Čechoslowanu, gak se přece: *nic měti* nichts haben, *nic držeti* nichts halten, *nic gjsti* nichts essen, *nic pjti* atd. s rozumem srownati dá. Nebo *nic* gest mu nemagitelné, nadržitelné, negedlé, nepilé, protož u něho: nic nemám, nic nedržjm, nic negjm, nic nepigu atd. se zdwogeným záporem zcela přirozeno, logicky a mathematický dobře řečeno gest.

Národ, genž nedbá o gazyk swůg, dbáti nemůže
Též o rozum: s obogjm na bludu geště wězj.
Wezdy gazyk s rozumem gdau spolu k wycwičenosti,
Gen že rozum napřed, pak mu gazyk pomahá.

Starý Weršowec.

Gakých powinnostj wzhledem wlastenského gazyka nám plniti dlužno.

Když tedy náš gazyk národnj tak bohatým, krasohlasým, k umám (Kunst) a wědám (Wissenschaft) naneyweyš schopným gest, gakož wýše dokázáno, mysljm, žeby to pro nás čestné a sláwonosné bylo, abychom krásu a lepotu geho negen spisami, ale i společnj mluwau w obcowánj, na besedách, wšady a wezdy mile dokazowali, tak žeby okolnj a sausednj národowé negen njm nepohrdali, ale také se gemu rádi přiučowali; než abychom o cizé řeči přjliš dbagjce, swau newděčně zanedbáwali ku swé mdlobě a hanbě. Giž naše přjslowj k této swaté powinnosti napomjnagj:

Čjtat dáwné gazyky a cizým rozuměť
Dobře gest, wšak otcowský třeba napřed uměť.

Přjslowj české.

Welmi rádo wlastnj při cizém hyne.

Přjslowj české.

Proti swé krwi boguge,
Kdo swůg národ nemiluge.

Přjslowj morawské.

Kdo se za národnj gazyk stydj,
Hoden potupy wšech lidj.

Přjslowj slowenské.

Národ bez národnosti
Gest tělo bez kosti.

Přjslowj ilirské.

Gazykem gedno žiw národ; toho smrt — geho záhuba.

Dr. Jos. Jungmann.

Gak miluges ty wlast, an gazyka sobě neWážjš?
S bratry tě a wlastj on gediný spoguge.

Starý Weršowec.

Když náš milý a znamenitý básnjk p. *Erazim Wocel* po Belgii, Francii a g. roku 1837 cestowal, pochwalu slyšel českoslowanské mluwy, an na žádost tamnjch wzdělaných a učených mužů několik sad (průpowědj) w českoslowanském hlaholu proslowil: wšickni myslili, že *španělsky* mluwj.

Ale tu se práwě mnozj občané a občanky po wlastech našich proti swému duchu, rodu, proti swé sláwě a wážnosti, proti slawným předkům, wrstewnjkům (coaetaneus) a potomkům, slowem proti národnosti welice prohřešugj, že swau wlastenskau řeč cizými slowy we sprostáctwj swém gako naschwál zostuzugj. Na toto zohawowánj materského gazyka giž dáwno se nařjká. Mimo giných přjpomjnám zde *Jana Alše z Hankensteina*, statečného Morawana, který we swém spisku (die Anempfehlung der böhm. Sprache und Literatur, Wien 1783) na straně 12 takto mluwj: „Zdaližto diw, že gazyku českému tolikerá zewniterná nebezpečenstwj hrozila, gešto s njm ani doma we wlasti nemnoho lépe nakládali? Neboť prokazowalo se giž cizým gazykům tolik cti, že se pro ně na wlastnj přirozený materský dokona zapomjnalo, a podnes mluwj se každým giným gazykem pěknegi než materským, w tomto každý zadrhuge; za to wšak ge slyšeti sjlu Francauzůw, Anglikůw a giných. Mluwj-li se kde po česku, gaké to *škaredé drmolenj!* W gedné průpowědi slýchagj se 3 — 4 cizá slowa, w neymenšjm spisku množstwj cizomluwů a slow ukradených se hemžj. Mladj wenkowštj šlechticowé zohawugj swau mluwu francauskými wýrazy. Tu slýcháme: *par Dieu! to gsau krásny* Füchſe; *to gest galanský* Schwimmer! *Náš* Erzherzog *nemá krásněgšj equipažu; Čj gest ten vis à vis, co se w něm ta dáma weze?*

To ge comtessa ze Stiftu, *par bleu! to gest charmantská dama; gak má krásnau frizuru — a wysokey* Schuß! Páni řeholnjci a swětštj duchownj rozhazugj zase wšady drobty swé latiny, gako: *Vivat náš pan reverendissimus archiepiscopús, — ten geho pan sekretář má suadam něco* fein *a ge hrozney komplementista.*

A taktéž p. wrchnj: *Ten člowěk ge kriminalista,* fort *s njm do arrestu! He audiat* Amtsschreiber! *udělat strany toho kriminalisty relacj do* Kreisamtu — *adressu gá sám napjšu.*

Tak to gde od pána až na učitele, od toho pak dolů do chalupy, kdežto častěgi bědácká slowa slýcháwáme: *o nešťastná exekuce — o nešťastný fiřpon* (Vorspann), *horšj geště než robota, horšj nežli* Trankstar atd.

O tempora, o mores!" —

Přestaňte giž, milj kragané, přestaňte přece gednau oblupowati cizých gazyků, kdežto náš přirozený nemalau zásobu wlastnjch slow má, ba lépe řečeno, gimi oplýwá! Nenj-liž to pošetilost a bláznowstwj, cizým se honositi a domácj tjm zpotwořowati? Gakým as budeme mluwiti gazykem, půgde-li to tak geště dále? Budeme pak mjti slátaninu, gjžto brzo nikdo rozuměti nebude, kterážto bude hůře zwučeti, nežli hotentotské kwákánj. A konečně, gakým pohledem budau se na wás djwati předkowé, waši — slawnj praotcowé a pradědowé? Zagisté zwolagj: Hanba wám, synowé nehodnj! Wy gste opowržliwě nohama šlapali práwa ona přirozená, gežto gsme wám byli neporušená pozůstawili. Wy gste zhanobili čistý, gádrný gazyk národnj, zbřidiwše geg na bjdnau směsici (chaos)! — Wy gste prostý gednobarewný slowanský oděw, w němžto gsme si cti a sláwy dobyli, tolika hadry a strakatými záplatami zohyzdili, že se podobá wjce šaškárské suknici než poctiwému, etihodnému, dědičnému slowanskému oděwu! — ted gen k tomu přideyte zelený klobauček — a gste hotowj arlakyni, nikdo wás wjce nepozná. — A zdaliž nezasluhugeme tak trpkých wýčitek? — Wěru, swrchowaný čas, abychom giž gednau wlastenecky smýšlegjce, slowa otcůw našich na paměti měli, a zhanobenj gazyka materského často a pilně na mysli přemjtagjce, mužně geg čistili a ozdobowali.

Geho Osw. knjže Frant. Kinský, general a polnj maršalůw zástupnjk, pěkně zbuzowal kragany swé k powinnosti národnj.

Syn a ctitel wlasti prawý
Na gegjm swé štěstj stawj. *Wogtěch Negedlý.*

K powinnosti národnj kragany swé, aby materštinu milugjce wzděláwali, giž o naši rakauskau řjš i swau milau wlast wysoce zaslaužilý a slowútný, slawné paměti Geho Osw. knjže Frant. Kinský horliwě zbuzowal spisem wážným: Die Erinnerungen eines

Böhmen über einen wichtigen Gegenstand, Prag 1773, S. 133, práwě w tom čase, když mnozj odrodilci w Čechách i na Morawě národnjmu československému gazyku umjráčkem zwoniti chtěli. Myslíme, že to wlastence zanjmati bude, když zde geho myšlénky uwedeme we přewodu wolném, abychom poznali, gakowé přeswědčenj o důležitosti swé milé materštiny tento slawný a wůbec wážený muž měl.

„Wzhledem řečtiny a latiny poskytuge nám čeština welkých wýhod. Takowau mjru (časomjru) we slabikách, gakož oni gazykowé starých, má, i podobně přjzwuku šetřiti musj. Krátká slabika dlauze wyslowená, na ucho české tak nemile působj, gako na řecké nebo latinské. *Ať se tomu lidé gemné obliby smějj, přece prawjm, že řeč česká ge řeč harmonická.* Kteřj ani české ani německé řeči neznagj, nechať rozsuzugj, kterau za gemněgšj uznáwagj.

Francauštj wogáci, bywše poslednjkráte w Čechách, snadněgi se českému nežli německému gazyku naučili.*) Abych pak se geště gednau ausměškům na wzdor postawil — zdá mi se, že na slowo wzatá schopnost k hudbě mogich kraganů z této časomjry slabik pocházj, genžto giž z mládi sluch gegich bystřj a rozdjlnost zwuků dokonalegi rozeznáwati učj. W dědinách německo-českých nalezá se zagisté méně hudebnjků, než pauze w českých kraginách. Mimo tuto podobnost w časomjře se gazyk náš domácj se řeckým we spogi slow do průpowědi čili we skladně (syntaxis) zcela srownáwá, což nám diwno zagisté nebude, powážjme-li, že Slowané giž we pradáwném wěku se Řeky sausedili. Česká řeč má gako řecká přestupowacj minulého času, protož ge také důrazněgšj a kratšj než giné řeči. Nenj také upautána artikulem a pomocnými slowky, nobrž skloňuge a časuge gako řečtina i latina. Slowem, wšemi přednostmi obau těchto gazyků se honosj, gež gim učenj přede wšemi ginými přisuzugj.

Pomoc a wýhoda češtiny se welmi zřegmě ukazuge, kdo se řečtině a latině učj znage češtinu, co se až na gazyky, z latiny pocházegjcj, wztahuge. Ani o tom slow šjřiti nechci, že se gazyk tauto řečj gaksi (za přjčinau množstwj zwuček) uschopněn pro giné řeči učeliwěgšjm stáwá.

Málem bych byl u slowa — „*wlastnj swůg gazyk*" — přiložil *český*. Přiznáwám se, že co dobrý potomek Slowanů gsem předsudek zdědil, že, gestli gest materský gazyk Francauzů francauský, Němců německý, tedy *Čechů český* býti má. Že pak se u nás naopak myslj, a moge slowanské pogemy a náhledy o wychowánj wůbec u nás se přigatým mjněnjm se neshodugj, hádky o tom začjti nechci, coby wlastně Čech za materský gazyk pokládati měl, ukazuge toliko na nesmjrný prospěch, genž by nám z češtiny wyplýwati mohl.

*) I wydatel sám w Brně Francauze letitého zná, genž národnjmu morawskému gazyku se welmi dobře naučil; ale německý, dle geho ústnjho wyznánj, proň welké obtjžnosti má.

Aby magetnjk statků se swými poddanými mluwiti znal, požaduge giž geho wlastnj prospěch, když se snadno samo sebau wyrozumjwá, že, pakli se pán na tlumače spolehati musj, negen ošizen býwá, nobrž také newědomky do bludů a chyb upadáwá. Wzhledem posledńjho ge to powinnost, *řeč swých poddaných, gsaucjch kraganů, dobře a dokonale znáti.* Wěc to welmi přirozená, že poddanj swému pánowi oddaněgšj gsau, mohauce s njm mluwiti, co zagisté w rozličných okolnostech nemalý prospěch gest. Wywoliwšjm ale staw woganský gest řeč národnj negenom užitečná, ale i newyhnutelně potřebná." *)

Geho Excellencj pana hraběte Frant. Antonjna Kolowrata, státnjho a konferenčnjho ministra atd. atd. důrazné napomenutj.

Těžko tu řeč milowat se zdá? Milowat gi započni:
Hned sobě giž dwě k nj žádati srdce budeš. *J. Kollár.*

I za našich časů wlast naše milá slawnými muži se honosj, genž slowem i činem za přjklad nám se skwěgj, abychom swůg národ we srdci nosjce, o wzdělánj ducha geho a krásné řeči upřjmně pečowali. Gako wzorem co prwnj mezi kragany swými budiž nám o rakauskau řjš wysoce zaslaužilý, slawný a wůbec po Ewropě wážený státnjk, Geho Excellencj pan hrabě Frant. Ant. *Kolowrat*, státnj a konferenčnj ministr, zakladatel národnjho Museum w Čechách, co pewného základu ku rozkwětánj wšestrannému literatury českoslowanské, genž i we mnoholetém náwalu záležitostj státnjch gemnau účinliwost a lásku k wlasti posud zachowal.

Weleważných slow geho mi zamlčeti nelze, gež w listu ku p. prof. Palkowičowi do Břetislawy (Pressburg) co neywyššj purkrabj králowstwj českého, děkugjc mu za podánj česko-německo-latinského slownjka, progewil:

„Co rozený Čech, *krásné slowanské* řeči w auplné mjře ceniti znage, přede wšjm progat gsem citem, že národnj gazykowé přednostj gsau, giž by wlast swau oprawdowě milugjcj národowé wěrně zachowati měli." **)

---

*) Abych genom něco na důkaz udal, gak wýborným duchem slowútný knjže Frant. Kinský nadán byl, oznamugi, že on půwodcem gest woganské akademie w Nowém Městě u Wjdně. Wlast swau we srdci nose podal úměr (plán), aby se woganská akademie w Praze založila, a kdyby se to stalo, že swau znamenitau knihárnu i giná přjslušenstwa k nj obětuge. Úměr sice radostně přigat byl, ale nikoli pro Prahu. Slawný knjže Kinský, co horliwý wlastenec swůg dar pod wýmjnkau připowěděný z wlasti wywezti nechtěge, přiwtělil geg k uniwersitě pražské.

**) Als geborener Böhme weiß ich den Werth der schönen slawischen Sprachen im vollen Maße zu schätzen, und bin vor Allem von dem Gefühle durchdrungen, daß Nationalsprachen ein Vorzug sind, den Völker, die wahrhaft an ihrem Vaterlande hängen, treu bewahren sollten.
Hesperus, Prag 1820, XXVI. Band Nro. 15. S. 119, 120.

Též do srdce swým kraganům o literaturu českoslowanskau wysoce zaslaužilý p. Dr. Jan Swatopluk Presl, c. k. prof. na universitě pražské, rázně mluwj we předmluwě ku přewodu swému pod názwem: Barona Giřjho Cuviera Rozprawa o přewratech kůry zemnj, w Praze 1834, str. IV.:

„Mnozj se budau diwiti mé nesmyslnosti, že gsem přeložil spis do národnjho gazyka, kterýž pro sprostý lid a gmenowitě pro sedláka nenj, magjce za to, aby o takowých a podobných wěcech ničeho nezwěděl, aby zůstal we swé neumělosti, gešto tak swau bjdu méně pocjtj. Nebudu tady tento nelidský, našemu wěku neywětšj hanbu dělagjcj domysl wywracowati, anobrž připomenu, že takowéto řeči„ třeba od lidj ušlechtilých a urozených pronešené, každého Čechoslowana, wlast swau wraucně milugjcjho a o čest a dobro gegj bedliwého„ neyweyš urážeti musj, a sice proto, že smysl gich tento gest: „Čechoslowane, odstraň se ode swého národa, odlož swau národnost, přestaň býti Čechem, staň se Francauzem nebo lépe Němcem, Maďarem, zapomeň dle našeho přjkladu na swůg přirozený gazyk, kterýž beztoho genom skrowněmu počtu lidu newzdělaného gest wlastnj a protož hrubý a nemotorný; buď geho nenáwistnjkem, geho zhaubcem.“ Slabý člowěk snadno takowým žwastánjm dá se zaslepiti, lenoch nalezne w tom podporu swé pohodlnosti, a pochlebnjk, po přjzni sljdjcj, wšecko to co nálezek protřelého rozumu, dlauhého přemjtánj a zralého posuzowánj bude wychwalowati. Zdaliž takowé počjnánj zasluhuge, by následowáno bylo? Gazyk gest gediné dědictwj, kteréž od našich praotců na nás přešlo. To zděláwati, to rozmnožowati, to rozšiřowati gest powinnost swatá každého dědice, chce-li předků swých hoden býti. Toho hágiti, opatrowati, zastáwati a obraňowati káže uctiwost, kterau praotcům gsme dlužni.

Gazyk gest weliký prostředek, kterým praotcowé s námi rozmlauwagj, nám swé weliké činy w celé kráse a gasnosti obgewugj; on gest památnjk weliký a wšeobecný, z ust do ust celého národu přecházegjcj, stálegšj nežli stawenj z mramoru a mědi wywedené. Gestliže rozkotánj a zbořenj bezdušných památnjků gmenugeme barbarstwjm: gaké gméno zasluhuge wypleňowánj gazyka národnjho, s duchem člowěčjm, nad který nic dražšjho nenj, auzce spogeného?

Gazyk gest také prostředek, kterým s našimi bratry mluwjme, kterým ge wyučugeme, kterým w nich mrawnost a náboženstwj wštěpugeme. Kdo ku wzděláwánj lidskému cizého gazyka wyhledáwá, ten plýtwá s lidským žiwobytjm, mrhá sjlu mládeže, mařj čas, umrtwuge chuť ku dalšjmu cwičenj, rušj gednotu duše, zničuge pocit mrawný a nábožný. Mluw k národu gazykem gemu srozumitelným: snadno a brzo wnikneš do neywnitřněgšj částky duše geho.

Národ německý tolik wýborného o národnosti a o ceně gazyka sepsaw nezdá se, že to oprawdu myslj, aniž wyniknul na

stupeň té wzdělanosti, aby cizé národnosti sobě dle záslnh wážil. Ale co djm německý národ? Což gsau to oprawdu Němci, kteřj proti nám tak hrubě se prohřešugj? Nikoli. Gméno gegich sobě přiosobugj někteřj z našinců, gako wrány pawj péřj, ale gegich přjkladu nenásledugj. Prawý Němec, národnostj nadšený, wážj sobě i cizé. Nedoněmec ale nebo nedočech, nedomorawan atd. gest gako nedopyr: tu se přidružuge ssawcům, wychlaubage se býti čtweronožcem, tam zase oblibuge si gméno ptačj, wypjnage se křjdloma nemotornýma, gak brzo tu nebo tam marnosti geho se lichotj.

Politowánj hodno, že wzácněgšj částka člowěka, duše geho nezkrocenau přepiatostj pominulá, zdá se gewiti hned důstognost Boha, hned panownjka, hned ušlechtilau, hned neybjdněgšj a neyopowrženěgšj powahu skotskau; ano tělo půwod swůg neústawně pronášj. Tak mnohý Čechoslowan a wůbec mnohý Slowan pozbyw rozumu, swau wlastnj winau nebo přjkladem zlým wydáwá se býti Němcem, Wlachem, Madarem, Turkem; tělo ale wěrněgšj swému půwodu pořáde zachowáwá ráz swůg, an mu přjroda newyhladitelné wyryla do obličege znaky, které lháře a podwodnjka ustawičně na odiw dáwagj a trestagj.

Nedáwey se, milý wlastenče, přemluwiti, že řeč cizá člowěka dělá učeného, auhleděgšjho, důstogněgšjho, ba i urozeněgšjho. Takowými důwody chtěgj swůdcowé swau tupost a neumělost gazyka sobě přirozeného zakrýti a okrásiti. Gazyk owšem gest prostředek k učenosti a wzdělanosti; žeby ale pauhé a snad dosti daremné naučenj se gazyku cizému učenost přinášelo, nebude nikdo se domnjwati; an podle toho bylby každý Němec giž od přirozenj učeným a wzdělaným. Medle kolik mezi nimi hlupáků! Gá twrdjm, že člowěk, přiučuge se gazyku cizému a zanedbáwage swůg wlastnj přirozený, nazpátek we wzdělanosti kráčj, protože by čas, gazykem cizým zmařený, na wzdělánj se w gazyku přirozeném wynaložiti byl mohl. Že člowěk u nás německy mluwjcj gest auhleděgšj a důstogněgšj, mohau gen neumělj sprostáci mysliti. W Rusjch, Němcjch, Francauzjch, Wlašjch a g. wšickni lidé neyurozeněgšj a neysprostěgšj gediným gazykem mluwj, a nicméně se dobře rozeznáwagj, třeba by šatstwem i postawau těla se nelišili. Gak brzo usta otewrau, hned se pozná gegich powaha. Wzdělanostj tedy se lidé rozeznáwagj. W mém žiwobytj naskytla se mi často přjležitost, že Čechowé, Morawané, Slezáci, Slowáci po německu dost bjdně mluwiti se naučili a to s náramnau nesnázj, s welikým namáhánjm; mimo to ale zhola nic neuměli. Kdyby tu pilnost byli wynaložili na čtenj knih w mateřštině napsaných, gacj by to byli mužowé! duch ale gegich umořen byl nešťastným způsobem, k gich wzdělánj wywoleným. Hrůza a strach před trestem náružiwosti gegich krotily; ze wlastnjho přeswědčenj, gakowéž ze wzdělanosti a z nábožnosti wyplýwá, ničeho nedělali, magjce se w žiwobytj swém co mašiny, genž rozpuzeny gsauce, swé práce bezdušně konagj dotud, pokud tělesnostj swau se nezastawj.

Nebude, kdoby pochybowal, že uměnj několikera gazyků gest užitečno. Aby ale gazykowé cizj ke chlaubě marnosti slaužili, aby skrze ně gazyk přirozený se zawrhowal, to gistě nižádný rozumný schwalowati nebude a nemůže. Gazyk cizý gest toliko pro tu osobu, která geg umj; národu cizému, týmž gazykem mluwjcjmu, ničjm neprospěge. Dokonalá známost gazyka materského ale má dwogj cjl: prwnj potahuge se na osobu, druhý pak wztahuge se na naše kragany a bratry, gimžto w gazyku srozumitelném wšeliké užitečné uměnj wštěpowati gsme powinowáni.

Protož, milj Čechowé, Morawané, Slezáci a Slowáci, zůstaňte swým praotcům wěrni, a budete gistě mezi Slowany prwnj; přidružjte-li se ale k ginym národům, wždycky zůstanete posledny."

Počet Čechoslowanů co obecenstwa národnj literatury českoslowanské.

(Dle Fr. Ladislawa R.)

Dwě strany teď znikagj w Slowanech: buďtež ticho, wášně!
O strom gedna celý dbá, a druhá gen o list.

J. Kollár.

Nezřjdka dáwagj nám nepřjzniwci gazyka i národu našeho, ano i dosti zhusta

„Odrodilj synowé, genž swé sami matce začasto
Bič macechy hřjšné oblibugjce lagj,"

upřjmnau radu: abychom, opowrhnauce *přirozeným*, *národnjm* našjm gazykem, k Němcům nebo k Maďarům se připogili a gegich gazyk přigali, za přjčinu udáwagjce to: „že ge sjla naše nepatrná, přjliš *nepatrná*, že literatura naše wlastenská zkwésti nemůže, gelikož prý čjtagecj obecenstwo *nepatrné* a *obmezené*, pročež prý marná práce literaturu pěstowati, která se pro delšj čas udržeti nemůže; neylépe prý tedy učinjme, když wšemožně k tomu přispěgeme, aby se lid českoslowanský *zněmčil* nebo *zmaďařil*, aby pak z bohaté literatury německé poučenj o wšech wěcjch nabýwati a oswětu wůbec sobě oswogiti mohl, kterauž prý mu w literatuře na tak malau kraginu obmezené nikdá podati nelze." Eihle! deyme pozor, giž se saumraká! nebo pánowé tito pro tmu nás newidj! — A ge to skutečně tma, ale ge to tma nerozumu, tma newědomosti, ba i tma zloby, neboť nepřjzeň a záwist gim kola před očima dělá a mlhu neustále plodj, tak že nikdá gasně prohlednauti nemohauce, ani sám národ náš a geho welkost, ani cestu ku blahu a oswětě neyrychlegi a neygistěgi geg wedaucj nepoznáwagj! —

Ba skoro se zdá, že pánowé tito národ náš aspoň desetkráte zmenšugjcjm sklem pozorugj, že se gim, ač nedáwno teprwa gako samolet omladlý, práwě w neykrásnějšjm rozkwětu bugaré ginošské sjly se nalezá, gako starec trpasljk již již do hrobu klesagjcj ukazuge. Lépe by zagisté přemaudřj mudrlanti a neprošenj rádcowé učinili, kdyby mjsto marného tlachánj do nějaké nowé statistiky nebo žpráwné geografie nahledli, a něčemu lepšjmu se poučili. Na omylu gsau nepřjzniwci naši, pakli myslegj, že pauze Čechowé národnj naši literaturu pěstugj. K obecenstwu literatury této náležegj wšickni Čechoslowané, a sice: Čechowé, Slowáci w Uhrách pod rozlehlými Tatrami, Morawané a Slezáci.

Přikročmež k udánj počtu wšech Čechoslowanů, genžto dohromady geden krásný čtyrlistek, silný literárnj celek, geden národ činj:

Královstwj české má dle sečtenj od roku 1835 4,059.546, roku 1839 počjtá statistika 4,320.000 obywatelů. Gelikož ale wjme, že něco mjň než 1,000.000 německým gazykem mluwj, tedy obnášj počet Čechoslowanů w Čechách 3,320.000.

Morawa a Slezko magj 2,200.000 obywatelů. Dle udánj zeměpisu Balbiho ge w těchto zemjch 600.000 německých obywatelů — tedy Slowanů 1,600.000.

Wšichni Uhrowé, u wěcech wlastenských zběhlj, gako wysoce učenj a wůbec wáženj páni: p. zeman Čaplowič, p. zeman Bělopotocký, p. zeman Palkowič, p. Dr. Ladisl. Bielek, p. baron Mednanský a g. w tom se shodugj, že sjla Slowáků daleko sjlu Maďarů přewyšuge. Maďarů gest w Uhrách a Sedmihradsku 3.700.000; slawný zeměpisec Balbi udáwá gich gen 3,500.000. W koruně uherské dle neynowěgšjch statistik se asi 12,000.000 obywatelů počjtá, kteřj we dwa oddjly se rozpadugj, a sice:

Oddjl

I. slowanský.		II. neslowanský.	
4,000 000	Slowáků *)	2,700,000	Maďarů,
2,800.000	Ilirů, totiž: Horwatů, Slawonů, Serbů, Slowinců, Bulharů, po wogenských hranicjch.	600.000	Němců,
900.000	Rusjnů,	40.000	Židů, maďarsky mluwjcjch,
120.000	Židů, slowensky, ilirsky mluwjcjch.	20.000	Arménů, Řeků, Turků a g.
10.000	Cikánů po slowansku mluwjcjch,	10.000	Cikánů, maďarsky mluwjcjch.
500.000	Walachů (mjšenina Slowanů a Řjmanů).		
8,330.000	saučet slowansk. žiwlu.	3,370.000	saučet neslow. žiwlu.

(Maďary w Sedmihradsku sem do počtu neklademe.)

*) Diwná wěc, že naši učenj tak náramnau křiwdu Slowákům omylným gich sčjtánjm učinili. Gako o záwod geden za druhým gich

Poważžjme-li, že maďarská řeč asi polowinu slów ze slowanského gazyka, gak wysoce učený p. prof. Dankowský swým slownjkem důkladně dokázal, přigala: tedy *slowanský žiwel*, gsa neyčetněgšj a neyčilegšj, daleko přewládá, w němž koruna uherská základ swé sjly a sláwy má, i z něhož gen gistěgšj a wšestranněgšj blaho powstati může.

Sečteme-li wšechny Čechoslowany, obdržjme Čechů w Čechách 3,320.000
Čechů, Morawanů, Slezáků a Slowáků we Wjdni bytugjcjch 90.000
(wogsko, přicházegjcj a odcházegjcj řemeslnjci, pracownjci atd. negsau w tom sečteni.)
Čechů a Morawanů w Prusjch . . . . 30.000*)
Morawanů a Slezáků rakauských 1,600.000
Čechů, Horwatů, Slowáků w Rakausjch na pomezj Čech, Morawy, Uher asi 10.000
Slowáků . . . . 4,000.000**)
Saučet Čechoslowanů . 9,050.000

t. g. Slowanů w Čechách, na Morawě, we Slezku a na Slowensku — geden a týž spisowý gazyk magjcjch.

Gak, maudřj rádcowé? Prawda, že pěkná hrstka lidu přes 9.000.000? Nechť nynj rozsaudj zdrawý rozum, co ge přirozeněgšj, co wýhodněgšj: aby se každý z těchto 9 millionů, genž w něčem

na 1,800.000 bez rozmyslu udáwal, t. g. prohlásil gich za národek, gegž snadno buďto zmaďařiti nebo zněmčiti lze. — Weřegně se w Uhrách Slowákům do očj mluwilo: „Die schlawakische Sprache muß ausgerottet werden." Kdežto zdrawý rozum a bystré oko, pozorugjc rozlehlost slowanského kmene pod Tatrami i po Uhrách gižnjch, pak hauštku a lidnatost gich dědin, lehko Slowákům statečným zhaubného omylu beze wšech statistik dozřjti se mohlo.

*) Pro znamenitost připomenauti musjme osad českých, w cizině wyhnancemi z wlastj našich, Husity a česko-morawskými bratry založených. Ačkoli osady tyto giž celé stoletj pod německau wládau, kol a kolem Němci obkljčeny a wůbec w dosti nepřjzniwých okolnostech se nalezagj, přece národnj swůg český gazyk neporušeně zachowaly, a tjmto gazykem djtky swé we školách wyučugj a služby božj wykonáwagj. Gsauť pak tyto osady, mimo drážďanské, pod pruskau wládau: w *Berljně*, pak w *Nowé Wsi* u Berljna (1600 obyw.), ostatnj w Slezku: w ředitelstwj wratislawském we *Střeljně* (Strehlen), *Husinec* (161 domů a 1100 obyw.), *hornj, dolnj a střednj Poděbrady* — pak *Slaný*, *Chudoba* (500 obyw.), německá *Čerma* (we Kladsku), kdežto i katolické služby božj w českém gazyku konagj, (1000 obyw.), *Jakubowice* (230 obyw.), *Bukowina* (250 obyw.). Pak bljže *Wartemberka, Bedřichůw Tabor* (340 obyw.) a *Žižka*. Konečně w ředitelstwj opolském: *Bedřichůw Hradec* (800 obyw.). Též tam nalezá se tak řečená *pruská Morawa*: městečko *Krč* (1500 obyw.), a w okolj geho 4 wesnice, což dohromady dělá lennj statek, přináležejcj arcibiskupu olomuckému. Wšech dohromady přes 20,000.

**) *Slowáci* obýwagj asi 4000 osad, mezi nimiž Čaba má 28.000, Sarwáš 18.000, Slow. Komloš 12.000 atd. obywatelů.

poučenj potřebuge — a to potřebuge každý člowěk bez wýminky — neyprwé německému gazyku naučil, a pomocj geho teprwa z německé literatury poučenj pracně dobýwal — aneb aby se wzdělanci národu toho gemu k wůli gazyku geho dokonale naučili, a gemu pokrm duševnj materským gazykem podáwali? — Mysljm že přes 9 millionů lidj zasluhuge, by se gim k wůli a prospěchu literatura pěstowala! Zdali tu nebude walné obecenstwo, knihy kupugjcj a čjtagjcj?

Pakli knihu wůbec *potřebnau* a *užitečnau*, *pro lid obecný* srozumitelně sepsanau ze 500 občanů gen geden kaupj, t. g. na *gednu* osadu 1 wýtisk počjtage, bude tu 18.000 wýtisků třeba.*) A pakli se knihy méně wšeobecné gen 8.000 odbude, což to nenj weliké obecenstwo? — aby se knihy wědecké 800 wýtisků prodalo: což pro knihu wědeckau welmi znamenité obecenstwo! a to bude, pakli — ze 12.000 Čechoslowanů genom geden wědeckau knihu kaupj. Kdybychom, neberauce ohled na toto četné obecenstwo, pořáde cizými gazyky knihy spisowali, tedy tento djl člowěčenstwa práwě w srdci Ewropy, ze 9,000.000 záležjcj, beze wšeho pro žiwot a pospolné blaho potřebného poučenj zůstati musj.

Pakliby se někdo domýšlel, žeby 9,000.000 Čechoslowanů wážných a půwodnjch spisowatelů, učitelů atd. ze sebe těžce wynořilo, welmi na omylu gest. Neboť gisto, čemu nás zkušenost a děgeprawa oswěty učj, že obýčegně w 100.000 člowěků *gedna genialná* hlawa se wynořuge, od njž záhřegné swětlo až do sprosté chalaupky dřjwe pozdě dopaprskuge. We takowémto poměru w našem čtyrljstku, pakli se o školy a přjležitost postaráme, 90 twořjcjch a půwodnjch hlaw mjti můžeme, genž slowem, pérem, činem znamenitě literaturu obohacugjce powznésti, a wzdělanost rozšiřowati mohau.

Wás ale, kteřj gestě potřebu literatury národnj pro tak četný národ neuznáwagjce změmčenj nám radjte, ptáme se: gakými prostředky změmčenj to dowedete? Nenj tak snadno národ dewjtimillionowý gazyka materského zbawiti a cizý gemu wnucowati! Genom neslýchaným ukrutenstwjm, tyranstwjm a krweprolitjm, nade kterým prawdomluwná historie wěčně *běda!* wolati bude, dowedlo se změmčenj polabských Slowanů. Znatel historie wj, gak Gindřich lew sasky we XII. wěku, gak Albrecht medwěd a ginj gmen zwěře drawé hodnj, s ubohými Slowany nakládali. Bylit uwrženi w tuhé otroctwj. Wšechněm bylo zakázáno do pořádku něgakého řemeslnického aneb do měšťanstwj wstaupiti. Přjsným zákonem bylo zakázáno před saudem slowansky mluwiti — a kdoby se byl přece opowážil promluwiti,

*) Zábawných listů pro lid wenkowský se skutečně w Praze 10.000 wýtisků tiskne, a to gestě Morawa a Slowensko ničeho otom newj. Hospodárského kalendáře w Praze tiskne se každý rok pro Čechy přes 50.000 wýtisků. To gsau děginy!

7

aneb aspoň německy byl neuměl, byl giž tjm samým odsauzen. — Ano, někteřj tak daleko nelidstwj to dowedli, že ubohým Slowanům we wlastnjm obydlj s manželkau a dětmi slowansky mluwiti zakázali — a kdoby se byl opowážil, přjsným trestem trýzněn, a mnohý až do smrti ubit byl.

Náramné množstwj Slowanů bylo zawražděno — a proč? Proto, že byli Slowané, słowansky mluwili, po slowansku swobodu a samostatnost swau hágjce hrdinsky bogowali. Ukrutenstwj wěků těch bylo tak náramné, že sám *Herder*, ač Němec, prawj: že *Němci tehdáž těžce na Slowanech se prohřešili.* Giž od wěku IX. ausilně pracowáno na zněmčenj Slowanů po *Labi*, *Odře*, *Baltu*, w *Luneburgu* atd., a přece se zachowali na mnoha mjstech Slowané — dle swědectwj německých spisowatelů — až do nowých časů. W Hanoweransku se udrželi až do polowice ano mjsty až do konce 18ho stoletj. Ba podnes gestě stáwá potomkůw Slowanů polabských, słowansky mluwjcjch, gakož gsau Kašubowé, Srbowé lužičtj (u Němců Wendowé zwanj). A gaké prospěchy wykwětly z barbarského toho zněmčenj? Krwawá takowáto setba, člowěčenstwj naneyweyš zohawugjcj, nikdá blahoděgnau aurodu přinášeti nemůže.

Práwě we kraginách těchto, kde nešťastnj Slowané gazyka swého obłaupenj přebýwagj, posud gestě wzdělanost dokonale ugmauti se nechce, tak že se zdá, gakoby ona půda, tolikerau krwj napágená i cizau nohau udupaná ani semenu wzdělanosti zrůstu dopřáti nechtěla, a gakoby duch, tak dlauhým barbarským nátiskem w těžkau smrtnau mdlobu upadlý, ani wjce zpamatowati se nemohl. Nuzný ge posud žiwot gich dušewnj, a posud gestě národnost, řeč a mrawy německé dokonale s půwodnjmi w geden stegnobarewný celek sljti se nemohly. Neb, gak Kollár o nich pěge:

— tak přehluboko wtlačila znaky Sláwa synům swým,
Mjsto že gich wymazat nikdo nemůže ni čas,
Gak dwě řeky, spogilo když i gich wody gedno řečiště,
Předce i po drahné cestě ge barwa dělj:
Rowně tyto zmatené násilnau národy wognau
Až posawád laučj dwůg očiwidně žiwot.
Negsau ni Slowané žiwotem, negsau ani Němci,
Půl toho, půl toho gen gak netopýři magj.

Eihle to gsau následky blahodatné, powstáwagjcj ze změny národnosti, ku které nadřečenj rádcowé nás nabjzeti se neostýchagj! — Co mohli oni národowé, kteřj giž w onom barbarském wěku w orbě, promyslu, kupectwj*) a we wšem občanském wzdělánj tak welice byli prospěli, že, gak někteřj učenj Němci uznáwagj, z ohledu civilisace neb občanského wzdělánj Němce,

*) Slowané, můžeme řjci, že z Asie s pluhem na ramenau přišedše, sewernj Ewropu prwnj wzděláwali. Tak nazwaná Hansa (Hansástädte) gest pomnjkem gegich kwětaucjho obchodu.

podmanitely swé, daleko přewyšowali, *) co mohli národowé tito welkého a užitečného we wědách a umách geště mnohem wjce dowesti, kdyby ge byli přirozenau cestau, totiž národnjm gazykem bez překážky neustále pěstowati mohli! A tak cizým garmem utlačowáni, dewatero stoletj — nenahraditelného času! — učenjm se cizému gazyku ztratili, gešto wzdělánj mateřského gazyka a w něm užitečným naukám obětowati by byli mohli.

Gelikož pak za našeho oswjceného wěku uwáděnj cizého gazyka tak násilně hnáti se nedá — a nesmj, ginými ale prostředky mnohem zdlauhawěgi by se pokračowalo: nelze ani na to pomysliti, žeby se zněmčenj národu našeho do 1000 let dokázati mohlo. — A co ginj národowé po těch 1000 letech ustawičně užitečné wědy a umy wzdělávati a statným krokem u wzdělanosti pokračowati budau, my, učjce se po celý ten čas cizému gazyku, wšecky wědy bychom zanedbáwati museli — a zagisté bychom pak, byť by nám i literatura stokráte silněgšj německé na pomoc byla, ostatnjch národůw nikdá u wzdělanosti wjce nedohonili.

A deyme tomu, abychom dle rady pánů civilisantů swůg národnj, přjrozený, dědičný, wšem rodákům srozumitelný a milý gazyk zanedbawše cizému gazyku se oddali, we wyššjch ústawech a školách geg uwedli, wědy, umy w něm zdělávali: gistiti můžeme, že gen gisté wrstwy w národu by se cizině oddati mohly; ostatnj wrstwy národu, nemagjce pro práci času, cizého klječe ku wzdělanosti wyhledáwati, k newědomstwj, hlupstwj, powěrám atd. odsauzeny by zůstaly.

Wyložjme-li to počtem, myšlénka našincům gasněgšj bude. Lidé bohatšj, gimžto netřeba za přjčinau wezdegšjho chleba se klopotowati, magjce owšem času nazbyt, mohau sobě cizým gazykem a wědami pohráwati; a připusťme, žeby gich bylo *million* neboli 1,000.000, což welmi wysoký počet gest, a deyme tomu, žeby se k. p. němčině nebo frančtině naučili, žeby byli s to, knihám mrawnjho a wědeckého obsahu w těchto gazycjch psaným rozuměti, tjmto způsobem sebe wzděláwati: přece 8,000.000 lidj zůstáwá, genž orbau, řemesly, obchodem atd. se zanášeti musegj, gimžto tedy nižádného času ku plýtwánj a mařenj nezbýwá, aby se grammatice cizého, gim nemilého gazyka za pluhem učili, aneb w djlnách we slownjku se hrabali. A těmto 8,000.000 lidj, prawjme *osmi millionům*, žádného giného prostředku nezbýwá, aby swé duševnj, pospolité, premyslné blaho rozmnožowali, pogistili, nežli tworcem gim propůgčený idiom — *národnj, powšechný gazyk, obljbená, snadná, srozumitelná, žiwá materská řeč*. A těch 8,000.000 lidj, genž tak welice poučenj potřebugj, aby sobě práce ulehčiti, plodiny zemské lépe zpracowati mohli, genž takowý wplýw magj na blaho státnj atd., we

*) E. v. O. we swé „Geschichtliche Uibersicht der slawischen Sprache und Literatur, Berlin 1838, str. 254.

wychwáleném swětle XIX. stoletj temnotě zanechati máme? — K takowému barbarstwj nám wljdná oswěta XIX. stoletj radj a nás přemlauwá!

To ge ta wzdělanost, k njžto nám panáčkowé tito cestu ukazugj, radjce nám, abychom národnj řeč a literaturu zrádně opustiwše, cizau za wlastnj přigali. A když tito podwodnj lidmilowé radau takowau genom blaho naše — gen wzdělanost naši, gakož oni prawj (k. p. H. Normann a g.), skutečně žádagj, proč totéž ginym, nás na počet menšjm národům neradj? — Proč neradj *Řekům*, kteřj též německému panownjkowi wěrni gsau, aby swůg gazyk zanedbawše cizý přigali? Gest gich genom 800.000, tedy práwě 11kráte méně nežli nás! A přece maudrá wláda gegich w neynowěgšjm čase národnj universitu zakládá, řeč i literaturu gegich wšemožně podporuge! — Proč tutéž radu nedáwagj *Šwédům*, gichžto počet gen na 990.960 se udáwá? Ačkoli daleko počtem nás nedosahugj, přece magj dwě university, množstwj škol a učených ústawů — *a wše to národnjm gazykem*; a literatura gegich mnohé welmi ušlechtilé plody národu podala. Básnictwj Šwédů zwláštnj něžnostj a půwodnjm swým rázem, gegž sewernjmu půwodu swému děkuge, se wyznamenáwá. Ani *Norwežané* na to nepomyslj, změniti nářečj swé na *šwédské*, gehož wláda gegich užjwá, aneb na *německé*, znamenitau literaturu magjcj, ale učenj gegich s Dány, s nimiž národ ten dřjwe w geden národowý a politický celek spogen byl, gednoho pjsemnjho gazyka užjwagj.*) Počet Norwežanů nepřewyšuge o mnoho počet obywatelůw gednoho našeho krage k. p. boleslawského, olomuckého a g. Oněch počet gest 452.000, těchto asi 400.600. A Dánowé, ačkoli počet gegich národowců (nacionálů) genom asi 1,000.000 obnášj, gak horliwě pěstugj přece národnj swau literaturu! Gegich wzdělánj, řjzenj a obcowánj naskrze národowé gest. Dwě university národnj, množstwj gymnasij, poučných ústawů a spolků blahoděgně působj na národnj oswětu, a 60 časopisů nimi wydáwaných oswědčuge znamenitau gegich literárnj činliwost. Ba i chudobnj *Islanďané*, pod dánskau wládau stogjcj, we swých školách a ústawech poučenj we starobylém swém materském gazyku dostáwagj, ačkoli gich gediná naše Praha $1^1/_2$kráte počtem přewyšuge. Gest gich toliko 50.000. A komuž nenj známo, gak weliké powěsti nabyl národ *hollandský*? Poważjme-li množstwj spisů hollandských, do wšech haluzj wěd, um a řemesel sahagjcjch a gich na mnoze znamenitau gádrnost a wýtečnost, nemůžeme mysliti ginák, nežli že národ, genž tolika wzácných děl byl půwodcem, musj býti národ *mocný, četný*, slowem národ *welký*. Nahlednuwše do statistiky

*) Ačkoli teď Šwédowé gsau panugjcjm národem, nenamanulo gim posud na mysl, Norwežany nutiti, aby se pošwédili, a nikde se gim nepřekážj, se přjbuznými Dány společnau literaturu wzdělawati! — Gak se tuto wede našim bratrům Slowákům w Uhrách?

nagdeme, že králowstwj gegich má 2,558.000 obywatelů. A wšak welice bylby na omylu, kdoby se domnjwal, že wšickni tito i národem Hollanďané gsau. Giž samotné welwéwodstwj Lucemburské, naskrze od Nehollanďanů obýwané, má 154.000 obywatelů, a w samém králowstwj holladském gest množstwj Němců, Wallonů, Frisů, Flamanďanů, kteřjto wšickni rozdjlným a wlastnjm swým gazykem mluwj a pjšj, tak že se počet národowců hollandských neywýše na 2,000.000 udati může. O welikých zásluhách a obrowských činech newelkého národu toho slawné dáwá historie swědectwj. Byl zagisté čas, když národek tento na wšech téměř mořjch, gako nynj Angličané, wládnul; byl čas, že se literatura geho ginonárodowým netoliko na bok, ale w čelo postawiti mohla. Zásluhy Hollanďanů o gazykoslowj, zeměpis, gelowědu (mathematiku), plawectwj, přjrodoskum, lékarstwj, zwláště w pytwě (anatomii), gakož i we wšech umách, kdož nezná? kdož nezná nizozemskau malbu? — gsauť wýtečné a wšemi národy gednosworně uznané. *A mohli-li oni — proč my ne?*

Zagisté i my totéž dowedeme, pakli gen také, rowněž gak oni gazyk národnj milugjce wzdělawali, i my též wzdělawati budeme, kteréžto ctnost Hollanďany tak welice ozdobuge. Milowaný kragan náš p. Erazim Wocel, pobyw mezi nimi, takto o gegich wlastenectwj mluwj*): „Njzozemci honosj se swau wlastj a to wšjm práwem; onať ge dědictwj otců, nadobyčegnau odwážliwostj z mořského gezeřiště wydobyté, dědictwj žiwotem hágené proti mečům krwožjzniwých utlačitelů. Pročež i onny dwa milliony Njzozemců w geden národ rázně gsau spogeny; a přirowná-li se počet ten obywatelstwa, geho bohatstwj a duch ku státnj sjle giných, na počet i mnohem wětšjch národů: bez odporu se Njzozemci u wšeobecném tom poměru neymohutněgšjm národem celé Ewropy býti označugj. Což medle tomu skrownému počtu obywatelstwa tak slawnau národnost zachowáwá? — *Gazyk toto kauzlo twořj!* — Ano *gazyk* gest *neypewněgšj*, *neyswětěgšj* wazba, *srdce* weškerého obywatelstwa ku drahé wlasti pautagjcj — *gazyk* gest základ lásky wlastenské, točna, w njžto se paprskowé i sgednocené sjly národu wšecky saustředugj. A tak Njzozemci řeč otců wěrně a neporušeně zachowawše, silni a sgednoceni zůstali. Srdce mé blahotrudný cit pogjmal, an gsem slyšel, kterak mladj i staři, chudj a bohatj tauto, nepatrným okreskem mil obmezenau řečj myslj a mluwj, kterak neywznešeněgšj osoby gazykem hollandským hbitě a dokonale se wygadřugj, an gsem pozorowal, že na stolech úřadnjků a učených, i we komnatách krásné pleti wesměs knihy a dennjky materským gazykem psané se nacházegj. Pohnutj to srdce mého arci swau zwláštnj powahu

*) Wiz almanach Wesnu pro kwetaucj swět na rok 1838, w Praze: Zlomek z cesty Slowana od karpatských hor k sewernjmu moři, str. 112.

a přjčinu mělo — bylot to zpomenutj *na naši řeč materskau*, náš gazyk českoslowanský — bohatý, nad giné krásněgšj, a wšak opowržený, od wlastnjch synů w prach a bláto šlapaný.“

Gmenowanj národowé gsau wšickni Germanům přjbuznj, a muselo by gim přigetj gazyka německého lehčegšj býti než nám. A přec oni, ač nás mnohem menšj počtem, na to nepomyslj, *zněmčenj* a s njm spogené wolné užjwánj bohaté německé literatury za nègaké štěstj, ba gen za *prospěšné* a *možné* pokládati.

Gak by as *Portuges* toho přiwjtal, kdoby geg k tomu namlauwal, aby opowrhna gazykem swým, španělskému nebo francauskému se učil? Ačkoli nerad sobě starosti připauštj, a radègi w pohodlj sobě howj, mysljm, žeby se přec horliwě a rozgitřen zchopil, a obětuge wšech sil swých, gazyk otcowský hágil, njmž gemu powěstný *Kamoens* Lusiadu pěl. A ztratil by snad wjce při tom nežli my? Portugezů ge 3,500.000 — a byt bychom i národowce gegich w Brasilii a po wšech wšady ostrowech k nim připočetli, přece počet gich 5,000.000 nepřekročj. — Nynj se we *Španělých* něco přes 13,000.000 obywatelů počjtá. A wšak ne wšickni obywatelé mluwj týmž gazykem španělským. *Kataloňané*, *Valenciané* a obywatelé ostrowů *balearských* mluwj gazykem od nich rozdjlným; tak též i *Baskowé* (w Biskagi), kteřj sami as 18tý djl obywatelstwa španělského činj, a pak *Cikáni*, gichž asi 40.000. Gsau tam i některé osady Němcůw a Maurůw, a weliké množstwj cizozemců, neywjce kupců, kteřj, gelikož Španělowé žádného téměř obchodu newedau, se zde w obchodnjch městech zhusta usazugj, sklady zakládagjce, gako Angličané, Němci, Čechowé (we skle a plátně). To-li wšecko powážjme, ukáže se nám počet národowců Španělů mnohem menšj, a poznáme, že nás newelmi počtem přewyšugj. A přece se pokládá Španěl za národ neymocněgšj, gazyk swůg za neykrásněgšj, a honosj se swým *Calderonem* a *Cervantem!* — A skutečně řjše španělská s tureckau po pěti mocnostech welkých prwnj mjsto zaugjmá! —

Krom welikých národů, ruského, německého, francauského, anglického, wlaského, pak španělského a polského (gehož počet snadno 10,000.000 dokročj), *žádný národ w Ewropě se nám počtem newyrowná*, a literatura naše pilně, horliwě zwelebowána, magjcj giž znamenitý základ ze XIV., XV., XVI. wěku, wezdy čestné mjsto, pakli se o to mužně postaráme, mezi prwnjmi těmito zagmauti může, ano i zagme. A kdo se gešté žwástati nám opowážj, že nás ge malá hrstka — že nemáme dostatečného obecenstwa pro dokonalau literaturu? — Nám *sedmé* mjsto mezi národy ewropskými přináležj — což mezi tolika národy zagisté slawné gest. *Turci* se nám daleko newyrownagj, nebo poddanstwo sultanowo záležj z wětšjho djlu ze Slowanů, pak teprwa z Turků, Arnautů a Reků. Nabljdnei zagisté každý zdrawého a učenostj nepopleteného roz-

umu, že my *Čecho-Slowané*, totiž: *Čechowé*, *Morawané*, *Slezáci* a *Slowáci*, wlastnj bratři, wšickni swogi a sice: wšickni za gednoho a geden za wšechny pod gednau maudrau a otcowskau wládau cjsarstwj našeho žigjce, *znamenitau národnj literaturu mjti můžeme — mjti musjme — a mjti budeme.*

Mjti můžeme — poněwadž téměř 9,000.000 silni, dosti welkého obecenstwa pro literaturu wšestrannau poskytugeme;

mjti musjme — ponewadž beze wšeho wzdělánj we srdci Ewropy zůstati nemůžeme, a německým gazykem brzo a wšeobecně se nám wzdělati nelze, gelikož se takowé množstwj honem zněmčiti nedá;

mjti budeme — poněwadž se wšecky sjly, prostředky, okolnosti, wěk, potřeba atd. w tom shodugj, tak sice, že o zrůstu téže literatury, genž očihledě se zmáhá, na budaucnost pochybowati nelze.

Z toho pro nás to poučenj wyplýwá, že wšickni, kdožkoli hodnými občany slauti chceme, nikoli nesmjme na břehu státi zahálegjce, a djwati se, kterak loď naše literárnj, náramným namáhánjm několika mužů, pro blaho národa odhodlaných, náwalnými wlnami ku předu se dere, ale sami směle w loď wstaupiti a wšecka wesla přiložiti musjme, by loď, dostawši se brzo do wody pogjzdné, zasljbené země šťastně dosáhla, kde zlaté rauno oswěty, duševnjho a materialnjho blaha bude nádhernau odměnau obtjžné plawby.

Nemyslјm ale tjm, aby wšickni péra se chopili, nemůže každý z národu býti spisowatelem; ale *podporowatelem*, *rozšiřowatelem* wzdělanosti národnj *každý býti může* a *každý býti má.* Piš toliko ten, kdo se k tomu powolán cjtjš, aneb koho zwláštnj pohnutky k tomu wedau. Kdyby wšickni na loď se hrnuli a wšickni wesel se chápali, tutéž práci wšickni konati woljce, slabj mohutným by cestu zamezowali, a na ugmu plawby powstal by zmatek weliký — ale tak gedni weslugj, ginj wodu, genž do lodě byla se wedrala loď zhaubně tjžjc, wyléwagj, ginj potrawu dělnjkům připrawugj, a tak ginj giné zase práce wykonáwagj, každý dle swé sjly a umělosti. Ale běďák a hanebnjk, kdo usta otwjrage lhostegně na přjprawu ku plawbě a plawbu samu se djwage myslj: *Půgde-li, půgde — nepůgde-li, také dobře.* Národnj gazyk milowati, knihy kupowati a čjtati, o swoge a kraganů swých wzdělánj pečowati, to gsau powinnosti, gimžto každý zadost učiniti může. Těm ale, gimžto Bohem moc gest swěřena, powinnostj ge swatau, pečowati o to, aby loď literárnj — ať giž we porownánj setrwáme — přišla do prawé pogjzdné wody.

Wodau pogjzdnau literatury gsau školy národnj. Gako loď mezi skalinami z wody strmjcjmi, po mělčinách a pjsku málo aneb dokonce nikam neupluge: tak i literatura národnj, nemagjcj na pomoc škol wlastenských, nikam neugde. Co rybě woda, co slepému zrak, co nám lidem wzduch, to gsau

w literatuře národnj školy, bez nichžto chřadnauti a zahynauti musj.

Každý občan, každý člowěk uznáwá newyhnutelnau potřebu knih mrawnjch, naučných, řemeslnických, hospodárských atd., nimižby se srdce šlechtilo, potřebné a užitečné známosti mezi lidem rozšiřowaly, a tak *duševnj a tělesné blaho lidu podporowalo* — ale magj-li takowé knihy do lidu se dostati, magj-li na srdce i ducha geho blahodárně působiti, a žádané prospěchy uskutečniti — školau tak daleko připrawen býti musj, aby knihy takowé, národnjm gazykem psané, snadně a rád čjtati, a prawdy gemu w nich podáwané poznati mohl; nenj-li tak připrawen, knihu gemu nesrozumitelnau nečta odhodj — a býtby gi přečetl, žádného neb aspoň malého prospěchu z nj nabude. Na nezorané půdě ani neylepšj semeno newzegde! — Bude-li ale we školách náležitě připrawen, zagisté obsah knih lehko pochopiw w paměť sobě wštjpj a maudré rady, týkagjcj se geho žiwnosti a klopotné práce, milerád prospěšně použige. A tjmto způsobem mrawnost a průmysl walně zmáhati se bude. Pročež tuto podobně zwolati můžeme gako generál *Montekukuli: Potřebugeme trogj wěc: národnj školy, pak národnj školy — a opět národnj školy!* —

Ale gako nad mjru blahoděgně aučinkugj školy národnj, tak zas naopak záhubně na lid působj, s náboženského, mrawnjho a průmyslowého stupně pozorowáno, uwáděnj škol cizogazyčných, o čemž od mnoha mužů wýtečných a wěrných občanů důwodně pogednáno — a wěc ta giž sama sebau tak zřegmá, že nikomu maudrému a nepředpogatému o tom ani slow šjřiti třeba.

Dokázáno giž, *literaturu národnj že mjti musjme*, že tato na *národnjch školách* spočjwati musj, a tudy také — což we powaze wěci té založeno — *gazyk národnj* wšemožnau horliwostj zwelebowati newyhnutelně třeba. Tedy za nepřjtele wlasti, národu našeho, ba za nepřjtele člowěčenstwa powažowati musjme každého, kdo nám radj, abychom cizý gazyk přigawše školy cizogazyčné uwáděli, — gelikož nám tjmto způsobem gedinau cestu, na njžto *národ náš* čistolidského wzdělánj a občanského i pozemského blaha dosáhnauti může, zamezowati obmýšlj. Cokoli nám nepřjzniwci naši co potutelnj chytráci o wýhodách, gež bychom ze *zawržené národnosti* měli, lahodnými, na oko důmyslnými, ale w prawdě sofistickými slowy we tlustých knihách dokazugj, že totiž „*slawné skutky naše* nezahynau — že *zásluhy naše o člowěčenstwo ewropské se postkwěgj — že průmysl náš i w spogi s giným národem nás wezdy chwalně bude wyznamenáwati, ano že prý si gakausi přednost w národu tom, k němuž se připogjme, zjskáme*“ — lež a klam to gest! Přestawše mluwiti gazykem národnjm, přestaneme býti národem. Nikomu na mysl nepřigde, nás wjce národem nazýwati, činowé naši se zapomenau.

Dále nemůžeme se nigak přeswědčiti, žeby sprawedliwá i dobrotiwá wláda naše zkázu naši a záhubu řjše chtěla. Ale tito potměšilci *hanebné swé záměry* neprávě wládě našj přičjtagj. Známe wšickni, že řjše naše ze mnoha národů sestawena, gež wláda wšecky stegnau materskau láskau miluge. Newjme tedy, proč by práwě nám Slowanům řeč a národnost chtěla zahubiti, a giné řeči tak welikau dáwati přednost. Známo wůbec, že w rakauském mocnárstwj weliké množstwj Slowanů přebýwá, tak sice, že wšickni ostatnj národowé rakauské řjše auhrnkem wzati Slowanům na počet se newyrownáwagj. Nebo

Čechoslowanů gest	9,050.000
Poláků	2,100.000
Rusjnů	2,500.000
Rakauských Srbů w Ilirii, a sice Slowinců, Horwatů, Slawonců, Dalmatinců, Kraginců, Korytanců, Štýranů, Bulharů	5,000.000
W Uhrách giżnjch Srbů, Slowinců, Horwatů, Bulharů	1,600.000
Saučet wšech Slowanů w mocnárstwj rakauském .	20,250.000

Srownáme-li počet tento s weškerým obywatelstwem w řjši našj, gežto dle údánj c. k. neywyššjho bytownictwa (Quartiermeisterstab) 34,480.000 obnášj, poznáme, že sjla řjše na Slowanech spočjwá. Ano my gedinj *Čechoslowané* sami dobrý 4. djl weškerého obywatelstwa činjme.

Gakby mohla wláda naše, gsauc *sprawedliwá* i *obezřetná*, nás, kteřjžto gsme gako gádro řjše, gako slaup mohútný, k němuž ostatnj národowé gen gako přistaweni gsau — nás národnosti, kteráž práwě w každém nebezpečj silnau podporu i oběť poskytuge, zbawiti a proti swé zásadě na bráně dworské we Wjdni oznámené „*Justitia regnorum fundamentum*“ gednati? A že proti sprawedlnosti negedná, děginy dokazugj, gežto gj takowau weleważnau powěst sprawedliwosti po Ewropě pogistily. Co někteřj o tom zpozdile powjdagj, že wláda naše maudrá gedinau národnost we swé řjši na zřeteli má — to gest idea giž dáwno zastaralá, a co neaučelná zawržená; čehož důkazem neyzřegměgšjm gsau zákony gegj, gimiž přednášenj gazyka českého na gymnasijch rozkázala, a giné tomu podobné zákony, gakowé by gistě nedáwala, kdyby uwedenj *gediné národnosti* na zřeteli měla. A práwě w rozdjlnosti národů gj poddaných záležj welká sjla řjše rakauské, kterau gj možno bylo, maudré i aučinliwé prostředky woliti, že nepokoge, gakowé se w nowěgšjch časech sem tam w Ewropě wyskytowaly, u nás nepowstaly aniž powstati mohau. *Petr weliký*, maudrý zakladatel řjše ruské, prawil: „že slabá řjše gest, gežto nad gednjm toliko národem wládne.“

I to stegnau měrau bludná myšlénka gest, že se gazyka našeho proto we weřegném a státnjm žiwotě šetřiti nemůže,

poněwadž prý we státě *geden toliko zákonnj, úřadnj, panugjcj gazyk býti může*, bez něhož prý gednotě wlády obstáti nelze! — Ale sám náš slawný stát bludnau domněnku tuto patrně zwracuge. We králowstwj lombardském na wyššjch i nižšjch školách, w ústawech, w žiwotě i we wšem řjzenj gazyk *wlaský, domácj* panuge, a tentýž gazyk we weškerém králowstwj zákonnjm a úřadnjm gest. A w neynowěgšjm čase naše milostiwá wláda w králowstwj uherském na žádost Maďarů co wlastenců horliwých, maďarský gazyk za *zákonnj a úřadnj* ustanowila! A kdož může řjci, že proto gednota těchto dwau kragin s ostatnj řjšj přestala, ano žeby gen něgaká nedokonalost w řjzenj proto nastati musela? Nikdo!*)

Gsau to tedy proti rozdjlnosti a samostatnosti národů wšecko gen řeči galowé, powstalé z nerozumu a zášti proti národu našemu, gichž si wjce ani newšjmagjce, raděgi se obratme důwěrnau žádostj k otcowské wládě našj, která Němce, Wlachy nebo Maďary stegně milugje, potřeby naše nahljdne, a školy národnj na žádost naši srdečnau nám zřjdj, gazyk náš staroslawný a krásný zachránj, genom gestli my z našj strany gj obětmi a upřjmnau wlastenskau činliwostj w austrety půgdeme.

Náš oswjcený cjsarský a králowský dwůr naši národnost náležitě ctjti ráčj.

Národ tak powažug gediné, gako nádobu lidstwj
A wždy, woláš-li Slowan! nechť se ti ozwe člowěk!

J. Kollár.

Naši dobrotiwj mocnářowé wšecky národy rakauského státu gak otcowé swé djtky stegně milugj, a gediné tomu něgakau přednost udělugj, který se krásnými národnjmi ctnostmi wyznamenáwá, ostatně ale o wšecky stegně pečugjce wšech národnostj si wážj a ge chránj, gakožto někdy slawné paměti *Karel* a *Rudolf* činili. Mohli bychom toho mnohé důkazy

*) Na důkaz, že naše milostiwá wláda národnost swých wěrných a udatných národů šetřj, slowa wážná gegj zde uwádjme: „Hat man denn nicht erkennen müssen, daß eine der glücklichsten Fundamental-Ideen der österreichischen Staatsverwaltung sich längst als Princip ausgesprochen hat: nämlich die vollkommene Achtung jeder Nationalität, die einen integrirenden Theil der Monarchie bildet? Diese großartige und liberale Ansicht hat eine schwierige Aufgabe glänzend gelöst, sie hat die heterogensten Bestandtheile zu einem Ganzen ausgebildet, was andere Staaten mit ihrem Centralisationssystem nicht zu Stande bringen konnten. Die Regierung läßt Deutsche Deutsche, Böhmen Böhmen, Italiener Italiener u. s. w. bleiben."

Wiz: Außerordentliche Beilage zur Allgemeinen Zeitung für das Jahr 1838, Nro. 658 12. Dez. S. 1629.

podati, ale pro obmezenost mjsta toliko některé nás se týkagjcj uwádjme, které bohdá wšem Čechoslowanům ku přeswědčenj postačj.

Tak slawné paměti oswjcený cjsař *Josef*, ačkoli wšecky swé poddané otcowsky milowal, na Slowany zwláště laskaw byl, dobře wěda, že mu wěrně oddanj, we práci přičinliwj, zpěwnj a weselj, w bogi pak udatnj a wytrwalj, w rozmluwě dobrosrdečnj gsau, ano že gich počet wšecky ostatnj ginogazyčné poddané daleko přewyšuge, protož i náš ljbezný a wýrazný gazyk dobře znage, na swých cestách, gakowéž pilně po swé řjši rozlehlé konáwal, s lidem našjm rád a srdečně howořjwal. Přigeda kdysi do Brna, ředitele brněnské rytjrské akademie se tázal, gakým gazykům se mladj šlechticowé učj? Odpowědjno že francauskému, wlaskému i anglickému. „A proč ne slowanskému?" byla druhá otázka mocnářowa, — „mámť gá wjce Slowanů nežli Francauzů, Wlachů a Angličanů mezi poddanými." Tak nám to statečný Morawan *Aleš Hanke*, prwnj kustos uniwersitnj knihárny w Brně, zaznamenal.

Týž slawný cjsař *Josef*, prohljžege 1786 bibliotheku pražskau, sám gisté mjsto w řádu wogenském hrdinského *Žižky* četl a swé myšlénky o gazyku českém welmi ku chwále geho při tom pronesl. Od něho také nařjzeno (roku 1787), aby wšecka nařjzenj od appellacj prohlášená, tiskla se na gedné straně česky na druhé německy, gakož se od roku 1782 zachowalo tam, kde pro ušetřenj opisů přjkazy tiskem wycházely, zwláště na Morawě. Též geho rozkazem od 22. čerwna 1789 obwyklé gazyky, we kterých list půwodnj nebo pjsemnosti do desk zemských w Čechách a na Morawě wtěleny býti magj, gsau německý a český. (Wiz hist. lit. česk. od Dra. Jos. Jungmanna w Praze 1825, str. 487.) Tentýž oswjcený cjsař, wšecko cizinstwj nenáwidě wežd domácjmu přednost dáwal. Protož také francauské diwadlo we Wjdni zrušil, a když si mu francausky wyslanec p. *Breteuil* na to stěžowal, řka: „Nynj žádného obweselenj nemage, co činiti mám?" odslowil mu cjsař: „Co můg wyslanec w Pařjži, který se frančtině přiučil."

Slawné paměti cjsař a král náš *František I.* znal dobře česky mluwiti a čjsti,*) a mnohokráte s poddanými swými týmž gazykem howořil a prosby i stjžnosti gegich wyslýchati ráčil. Za geho slawného panowánj, pod geho mocnau ochranau naše literatura znowa zkwétati počala. On české národnj *Museum* w králowstwj českém ku podpoře národnj wzdělanosti, gakož i s njm spogenau *Matici* čili pokladnici na wydáwánj dobrých knih

*) Že cjsař František znal česky čjsti, gsa r. 1824 w Museum národnjm w Praze, sám ukázal, a při tom také powjdal, že když l. 1814 we Francii byl, se swým adjutantem generálem Kučerau, mage s njm něco důležitého tagně gednati, aby gim Francauzowé nerozuměli, česky rozpráwěl. O tom nás uwědomil p. *W. Hanka*, knihárnjk česk. Museum.

českoslowanských zwláště wědeckých, a *Sbor* pro wědecké wzdělánj řeči a literatury českoslowanské milostiwě potwrditi ráčil. Geště mnoho giných důkazů o Geho přjzni k našemu gazyku mohli bychom uwesti.

Wznešený Geho syn a nástupce, *G. Milost* neydobrotiwěgšj nynj panugjcj král český *Ferdinand* toho gména V. we wšem sobě sláwan wěnčeného otce *Františka* za přjklad bera, podobnau gako *On* přjzeň k národu našemu, k řeči a literatuře geho chowá. Roku 1835 české národnj Museum w Praze nawštjwiw, přede wšemi přjtomnými swau radost nade wznikánjm českoslowanské literatury oswědčowal. Básně české, k uwjtánj Geho do Prahy, wýborem česk. národnjho Museum podané, gakož i „*Slownjk*" našeho p. Dr. Jungmanna, p. Palackého „Přehled důstognjkůw a neywyššjch úřadnjkůw w králowstwj českém" welmi milostiwě přigati ráčil. Roku 1836 wogenskau akademii w Nowém Městě u Wjdně nawštjwiw, zwláštnj pozornost na zkaušku z české řeči a literatury obrátil, a po skončené zkaušce spokogenost swau p. *Burianowi*, horliwému professoru českoslowanské řeči, nad tjm gewiti ráčil, že geho žáci tak znamenité pokroky w českoslowanské řeči učinili, a dal mu ponuknutj, aby stegnau horliwostj we swém powolánj dále pokračowal.

Ale negen panugjcj, i wšickni ostatnj audowé našj cjs. král. rodiny gazyku českoslowanskému přjzniwi býti ráčj.

Zwláště *Geho* cjs. král. *Wýsost arciknjže František*, wznešený bratr našeho neymilostiwěgšjho zeměpána, gak wůbec známo, znatel a milownjk českoslowanštiny gest. Podobně wznešená *Geho choť, Gegj* cjs. král. *Wýsost* arciknězna *Sofie*, rodilá kralewička Baworská, gsauc welmi přjzniwa gazyku našemu, dokonale se gemu naučila. Oba tito wznešenj manželé maudře pečugjce o wychowánj swých a našich naděgeplných arciknjžat mladinkých, kogné a chůwy z Čech a Morawy čistě a ljbezně národnjm gazykem mluwjcj zwolili, aby giž z mládj w českoslowanštině wýborně prospjwagjce, gi gako za mateřštinu měli.

Geho c. k. Wýsost Wysoce učený a šlechetný arciknjže *Jan* též českoslowansky dobře umj. Před 5ti roky wogenskau akademii w Nowém Městě u Wjdně, gegjžto ředitelem gest, nawštjwil, aby se o pokrocjch mládeže přeswědčil; po skončených zkauškách horliwého professora gazyka českoslowanského, p. *T. Buriana* obzwláště si předwolati daw, gewil mu swau spokogenost; přec ale k dalšj horliwosti we wyučowánj českoslowanského gazyka welmi wljdně i důrazně geg podněcowal, řka: „*Gá znám dobře česky, přiučiw se některým slowům a giná změniw giž se swými Slowenci mluwiti mohu.*" *)

*) Práwě z toho důwodu neywyššj zákonodárstwj u nás od každého kandidata úřadnického požadnge, aby neyméně česky uměl, když polského a ilirského nezná gazyka, chceli we slowanských zemjch prospěšně úřadowati a wšeobecnému blahu co dokonalý úřadnjk skutečně

A takowých rázných přjkladů a důkazů wjce máme, gak slawná cjsarská rodina gazyka našeho si wážjc geg chránj, aniž kde dowoluge, aby se mu pradáwných práw ubjralo. Tak slawné paměti cjsař *František* mocným slowem rozkázal, aby na *sněmu w Praze gazyka národnjho, gakož to od starodáwna býwalo, i dále se šetřilo.* —

Kdykoli gsme my rakaušťj Slowané o co sprawedliwého a dobrého naše milostiwé mocnáře upřjmně a mužně žádali, weždy nám laskawě uděleno bylo. Geště gednau opakugi, ne nadarmo rakaušťj, mjrulibj panownjci zásadu swau na dworskau bránu we Wjdni zlatými pjsmenami zaznamenati dali:

„*Justitia regnorum fundamentum* t. g.
Sprawedliwost řjšj základem.“

Tentýž mnohowýznamný nápis na okruhu pěkně bitých našich dolarů wypaukle wyrytý nalezáme. Z čehož každý Čechoslowan radostně pozná, že tato zásada našj otcowské wlády poddaným národům rakauského státu bez přjčiny se neoznamuge!

Pakli toto wše slabochů a mameluků*) w našj Čechosláwii nepřeswědčj, *zákony oznámené a platné*, genž dokonalau známost československého gazyka we slowanských zemjch přjsně požadugj, na pamět uwádjm.

Cjs. král. zákony wzhledem československého gazyka.

A. Zákony, týkagjcj se duchowenstwa.

Slawné paměti cjsař *Josef* ustanowuge p. Lachenbaura za biskupa w Brně žádal, aby kandidat také českého gazyka powědom byl (roku 1788).

Ponewadž patrno, že známost gazyka českého bohoslowcům w koruně české welmi potřebná gest, tedy tomu chceme, aby se k naučenj gazyka českého wšjm možným způsobem, gakož se to po tu dobu w diécesjch litoměřické a buděgowské dálo, i zwláštnjmi učiteli, kde se takowj wyskytnau, napomáhalo, při čemž obzwláště prawidel, we zdegšjm nařjzenj ode dne 23. srpna 1816 wyšlém stanowených, šetřiti se má.

Cjs. kr. dworský dekret od 14. a 20. pros. 1816 čjslo 2823.

---

napomáhati. Mládež we wogenské akademii w Nowém Městě u Wjdně ode dwau řádných professorů československému gazyku po 6 let se wyučuge.

*) Mameluci w Egyptě gsau takowá wrstwa lidiček, genž od křesťanských rodičů pocházegj, pak se k mohamedanismu přiwrhugj. Katani, biřicowé, špehaunowé, hagduci, pochopowé atd. se z nich stáwagj nemilosrdnj, a práwě ti neywjce proti swým křesťanským rodičům, bratrům, sestrám atd. krutě wystupugj.

Pozn. Než ale w tom po mnohých česko-slowanských diécesjch náramně pochybeno, že se našim národowcům zwláštnjm professořem sjla, krása, bohatost, libozwuk, blahoměrnost (eurythmia), časowánj (conjugiren), pádowánj (decliniren) atd. národnjho gazyka, pro žiwot nám na neywyš potřebného, newykládá. Nebo gak to se *křesťanskau wýmluwnostj u nás wyhljžj*, snadno každý pozná, powážj-li, že 11. a 12letj mladjci do latinských škol přicházegj, kde se o národnj slowanské řeči ani zmjnky nečinj, ba štěstj geště, pakli se hanau nehyzdj a mladjkům nezhnusuge. Nynj nowowyswěcenec *národu odcizený, se slownjčkem 12letého chlapce* (ba i z toho mezi studiemi mnoho zapomenul) *opatřený, wystupuge na winici Páně, má býti wýmluwným!!* Běda osadám, kdyby nebylo tištěných lenochů! Tak musj duchowenstwo mjstem wážnost u lidu ztráceti.

B. Zákony, týkagjcj se lékařů a hogičů.

Co se lékařůw a ranhogičůw týká, nařizugeme, aby učencům lékarstwj a ranhogictwj se oznámilo, že ti, kteřj po skončeném učenj powolánj swého, *kragskými lékaři*, *ranhogiči*, *městskými fysiky* a *wrchnostenskými lékaři* w těch kraginách, w nichžto gedině neb aspoň z částky gazykem českým se mluwj; pak ti, kteřj *lékařemi* a *ranhogičemi we špitáljch* (čili chorobnicjch), konečně i ti, kteřj za *professory lékarské neb ranhogické kliniky aneb babictwj ustanoweni býti žádagj*, nemagj-li gazyka českoslowanského za swůg materský gazyk, gedině pod tau wýminkau takowého úřadu dosáhnauti mohau, pakli s to budau, wyswědčenjm učitele českého gazyka wykázati, že se témuž gazyku řádně a dokonale naučili.

Cjs. kr. dworské nařjzenj od 20. prosince 1816.

Děkan fakulty medicinské w Praze musj českého gazyka dokonale powědom býti, pro zkaušky z babictwj.

Rozk. r. 1810. (Wiz Dr. J. Jungmanna hist. lit. č. w Praze 1825.)

C. Zákony, týkagjcj se politických úřadů.

Též *práwnjci při úřadech wrchnostenských* nebo tak nazwanj *justiciarowé* magj w českém gazyku zběhlj býti. Rozk. r. 1788.

Giž roku 1783 bylo nařjzeno, aby *kragštj komisarowé školnj*, w českých kragjch gazyka českého powědomi byli.

Dworským dekretem rozkázáno, by se při *wolenj* a *potwrzowánj rychtářůw*, *konšelůw* a ginych na potřebnau známost w saudnjm okresku obyčegného národnjho gazyka náležitý ohled bral. Rozk. 30. listp. 1787 čjslo 750.

Geho cjs král. Milost, František I. přjsně nařjditi ráčil, aby při *dosazowánj úřadnjkůw na kragské úřady* zwláště toho se šetřilo a pozorowalo, by úřadnjci gazyk země, we které ustanoweni býti magj, dokonale uměli. Známost a uměnj gazyka českého gest politickému úřadnjkowi (dokládá neywyššj zákonodárce), který přjmo s poddaným mluwiti a naň účinliwě působiti má, na neywyš potřebná. Pročež žákowstwo a mládež studugjcj, nynj

i budaucně k důkladnému naučenj se gazyku českému wzbu- zowána buď s tjm doloženjm, že se ode wšech, kdož by se koli ku *praxi konceptnj* hlásili, gakožto newyhnutelná *wýminka* po- žadowati bude důkaz, že *dokonalau známost a zběhlost w gazy- ku českém magj*. Cjs. kr. nařjzenj od 13. unora 1818.

Podpis Geho Milosti:

František I. *m. p.*

Cjs. kř. dwornj wogenská rada žádá k *auditoriátu* zwláště muže *w českém nebo některém giném slowanském* nářečj zběhlé, což na universitách se ohlašowati má. Od 1. března 1811.

Tak *protokoly w gazyku wyslýchaného* (wiz práwo trestnj) a wůbec tam, kde český gazyk samotný w obyčegi, na lewé stra- ně česky na prawé německy psáti poručeno. Roku 1809.

Kteréž německé přeloženj (přewod) připogeno býti musj. Rozk. 1. dubna 1812.

Posledni wůle, zápisy a wůbec důležité listiny (Urkunden), magj w českých zemjch české býti, pro uwarowánj wšelikého zhaubného nedorozuměnj, a toliko mužowé, powědomi gazyka odkazatelowa, za swědky býti smégj. Rozk. r. 1812.

Geho c. k. Milost *František I.* w neynowěgšjch časech opět co neypřjsněgi přikázati ráčil, za přjčinau gakési události, že *kragštj úřednjci*, genž určeni gsau, by přjmo s obywateli ge- dnali, *auplnau a důkladnau známost národnjho gazyka* mjti mu- segj, a že zhledem tjmto u předstawowánj a wolenj osob na pau- há udánj gich spolehati se nemá, nobrž že přjmo od pokaždého ředitele nebo zpráwce země (vom jedesmaligen Landeschef, tedy ney- wyššjho purkrabjho nebo gubernatora) *určitý důkaz a gistota* položena býti musj, že *ugišťowánj a ubezpečowánj o dokonalé známosti národnj řeči také prawdiwé* gest.

Cjs. kr. rozkaz od 15. prosince 1834.

Cjs. kr. podpis:

František I. *m. p.*

D. Zákony, týkagjcj se škol latinských a učen- cůw práw (juristůw).

1. Pro gymnasia w mjstech pauze českých (morawských), aneb těch, w nichž spolu rodilj Čechowé se nacházegj, magj ge- diné takowj *praefekti* pak *professorowé grammatikálnj* a *humanit- nj* se předstawowati, kteřj w gazyku *českém zběhlj* gsau.

2. W těchto gymnasijch *magj žáci*, kteřj známost gazyka českého giž z triviálnjch škol aneb z domácjho wychowánj s se- bau přinášegj, také w *českém překládánj* a w *českých pjsemno- stech se cwičiti*.

3. Počátkem každého školnjho roku *má se* w posluchár- nách filosofické a juridické fakulty *ohlašowati*, že u přigjmánj

k politickým úřadům w zemjch českých oněm *kandidatům, kteřj česky dokonale umegj*, při stegných ostatnjch schopnostech přednost udělowati se bude.

C. k. dworské nařjzenj od 23. srpna 1816, čjslo 1921 - 96.

Tyto zákony slawným gubernium králowstwj českého w paměť c. k. ředitelstwu gymnasialnjch studij přjsně uwedeny gsau.

Čjslo 21.275.

C. k. ředitelstwo gymnasialnjch studij. *)

Za přjčinau *zpráwy* od 3. řjgna 1834 čjslo 1246, zdali totiž učenj gazyku českému na gymnasijch w pauze českých nebo tak řečených dwau-gazyčných (utraquistických) dle daného nařjzenj neyw. dw. komisj nad studiemi od 23. srpna 1816 čjslo 1921-96 (wiz: předešlý zákon), průchodu má, direktoratu se pro budaucnost ukládá, by o zachowánj auplné těchto wysokých rozkazů pečowáno bylo, gakož se i od něho žádá, by se snažliwě přičinilo, aby také *pauze německý* gymnasiasté, tu kde toho gestě nenj, od schopných učitelů českému gazyku mimořádné wyučowáni byli.

W Praze dne 19. řjgna 1835.

Procházka, *m. p.*

Praes. 28. řjgna 1835.

Zděluge se c. k. pp. praefektům zdegšjch gymnasij ku *známosti* a *bedliwému zachowánj*.

Od c. k. ředitelstwa gymnasialnjch studij w Čechách.

W Praze 14. listopadu 1835.

Pöllner, *m. p.*

Pozn. 1. Toto nařjzenj gest maudré, wýborné a naneywýš potřebné, a byloby našj mládeži, cjrkwi a státu welmi prospěšné, kdyby se tak zachowáwalo, gako se tuto přjsně rozkazuge.

Nr. 21.275.

*) K. k. Gymnasial-Studien-Direktorat.

Aus Anlaß der mit Bericht vom 3. Okt. 1834, Nr. 1246 über die Befolgung der, wegen Pflege der böhmischen Sprache an den Gymnasien in blos böhmischen oder sogenannten utraquistischen Ortschaften erflossenen h. Studienhofkommissions-Verordnung vom 23. August 1816 Nr. 1921 — 96 abgegebenen Aufschlüße, wird dem Direktorate die künftige genaue Handhabung dieser hohen Verordnung aufgetragen, und dasselbe hiebei aufgefordert, angelegentlich dahin zu wirken, daß auch blos den deutschen Gymnasialschülern an Orten, wo dieß noch nicht Statt findet, von geeigneten Lehrern Unterricht in der böhm. Sprache in Nebenstunden ertheilt werde.

Prag am 19. Oktober 1835.

Procházka, m. p.

Praes. 28. Okt. 1835.

Wird den k. k. Herren Präfekten der hierortigen Gymnasien zur Kenntnißnahme und genauen Nachachtung mitgetheilt.

Vom k. k. Gymnasial-Studien-Direktorate Böhmens.

Pöllner, m. p.

Pozn. 2. Wšeliké zákony ku wšeobecnému prospěchu a dobru směřugj, protož mjsto wedle sw. pjsma i žiwau paměť zasluhugj; pak se gistě mnohému nadužjwánj přjtrž učinj. Protož, milj občané, ctjte-li a milugete-li co wěrnj Čechoslowané swého zeměpána, čile bdjce přjsně hleďte, aby geho maudré zákony swědomitě se pamatowaly a zachowáwaly, a nižádným způsobem se auskočně neobcházely, ginák wážnosť mocnářowa zchatrnj a Wáš prospěch náramně ztratj. Kdož ošemetnjku i aukladnjka cestu ku zlému nezatrhuge, giž tjm samým geho spoluwinnjkem se stáwá. Tyto zákony negsau k Wašj potupě, nobrž ku cti a prospěchu, slyšeli gste to? — Tedy pozor dáweyte, aby wšady weždy w našich wlastech platnosti, powinné úcty a průchodu měly! —

K Wám se s prosbau obracjme,
Hlas nebuď náš oslyšen:
To dědictwj otců w našich,
Gazyk w božském wýtworu,
Nebuď přjzně w myslech Wašich,
Zjskey Waši podporu.

Hlasy wlast. w Praze 1835.

Důležitá slowa.

Člowěk laupj, gestli nerozdáwá;
Nemluwj-li prawdu, zlořečj;
Zločincem se nečiněnjm stáwá.

J. Kollár.

Přeswědčili gsme se, že náš gazyk českoslowanský, krasohlasý, bohatý, ku wšem umám i wědám dostogný, slowem podiwu hodný gest. Než ale:

Čech gazykům prý wšem naučj se lehaunko a dobře,
Swému genom se učit krasno a těžko mu gest.

Frant. Kočj.

„Gá i cizé howořjm řeči tak, gak swau mateřinskau!"
Chwalno neuj — když tak wšecky ty chybně mluwjš.

Břetislawské plody r. 1836.

Aby se pak nemyslilo, že pauze my w ohledu zanedbánj národnjho gazyka nařjkáme, také trpké wýčjtky a wážné připomenutj na národnj powinnosti od *Frant. Bogenického* uwádjme. (Wiz geho Obranu časopisu pro katol. duchowenstwo; w Praze 1835.) Na straně 65 se dočjtáme:

„Slunce tak wysoko na obloze, že wšichni kolem nás národowé giž w úsilné práci stogj, aby wzdělanostj duševnj národnjmu gménu čest a sláwu sgednocenau snahau zgednali. Snad my gedinj hlasu Božjmu, gak slunce to na obloze rozpráwj, neporozumjme? — My gedinj, seč toliko wšickni, ruku

w ruce bratrsky a pewně se držjce, býti můžeme, *to* několika wlastnj dobrau wůlj *ku každé oběti* se zaswětiwšjm dušjm ku wzdělánj pustjme, sami zahálčiwě na ně se djwagjce? — O by gen zahálegjce na ně gsme se djwali, ničjm horšjm se neodměňugjce! Gen u nás ta zem, kde druh ode druha se trhage k cizjm roljm se dotjrá, dožebráwá nebo dokupuge; kde bez toho wjce dělnjků nežli záhonů; a že tam zeleno, kwětno a owocno: u nás pak geště naho, mrazno a chladno; gakby tam owoce našj zásluhau, tu hlad našj ctj a newinau byly, geště s posměchem na národnj rolj okazugeme, že nemohau gedni udělati, co tisjcům náležj."

„U nás ta země, kde wj robotnjk, kterému pánu robotowati, kde zná rolnjk, které pole zorawati, stawitel, komu stawenj budowati, genom učený, w zemi té rodilý, žiwený a bydljcj — ani u wlastnjho srdce a rozumu, ani na knihách se dostudowati nemůže, kterému as národu by swau učenostj podle wůle Božj a swatého práwa národu swjtiti měl. Čekáme snad a proto gen zahálkjme, nebo dokonce sjly i pěnez na cizinské literatury zanášjme, že naděge welká na cizinců odměnné služby, že oni pěknau wděčnostj podgati, pracemi i penězy literaturu naši a gméno slowanské ku sláwě pozdwihnau. O to bude třeba dlauhého čekánj!"

Tamtéž čteme na str. 46:

„Národowé wůkolnj zatjm wzděláwali role swá neunaweně, obohacugjce a upěkňugjce wědy gak o záwod. My cauwali opozdugjce se den ke dni, až gim na nás dohljdnauti nebylo, a my žádného powšimnutj za hodny uznáni nebyli; powšimnutj, gehož se přec každému neyzdáleněgšjmu národu we swětě dopřálo, genž bez swé winy we tmách wěže, při prwnjm zaswitnutj gitra se probuzowal. Gen od cizjch wyučowány, kterým gsme druhdy sami za učitele slaužjwali, odcizily se každým wěkem hlawy neywýtečněgšj swému národu i literatuře domácj, nosiwše geden přes druhého wodu do řeky. Tak se i působenjm Cechoslowanů literatura cizjch národů obohatila; ač my z gegich spisů nikdy nedowedeme, že naši býwali."

Podobně nařjkagj někteřj synowé Slowenska, upomjnagjce občany a občanky swé na národnj powinnost; wiz *Plody* zboru učenců řeči českoslowanské we Břetislawi 1836: „Slowensko chowá w sobě mnoho odrodilých synů, kteřjby s to byli i ostatnj tyto rumy zničiti, (po nichž cestugjcjmu synu nelze, by newiděl ge a neslzel nad minulostj a přjtomnostj, přegjti ge se zamhauřenýma očima), aby se tušjm u potomstwa za ně styděti nemusili. Odrodilstwa tohoto, na které děgepis gednau potupně hleděti bude, přjčina gest gak hlubšj sebe a národu swého nezpytowánj, počtem hlasu a křikem mody, ne důwody se řjzenj těch, kteřj tohoto winni gsau, tak také perwá naše w začátečnjch školách wýchowa. W začátečnjch našich školách na

mjsto materského gazyka učegj se djtky latině neb giné řeči, a to sice započato bywá od wěku neyútlegšjho. Zná-li djtě (třebas i nenj wůle rodičů ge do wyššjch škol odeslati) z latiny pár slow sklonowati, z giných řečj několik wýpowědj nazpamět, budto gak chybně bylo, wyřečniti: ať! tuť giž pokrokowé učiněni, tuť zjskán prospěch, o kterém i hned rodičowé, co hospodář o zdárné úrodě, genž stodoly naplnj od služebnjků, zpráweni býwagj. Stodoly se naplňugj, ale ne *zrnem*, nobrž *slamau*. — Djtě, gehož mysl se w materštině wywinowati má, a neylépe se wywinauti může, ani toho swětlého pochopu nemá, která by byla geho řeč, tjm méně mu něco o skladu gegjm powěděno bývá — držj se to tušjm za mařenj času! — Giné známosti, gimižby djtěti rozum wywinowán a genžby k žiwotu budaucjmu užitečné ba potřebné byly, zůstáwagj nazpět, poněwadž čas ten, w němžby se předkládati měly, na giné řeči wynaložen bývá; ale deyme tomu, že se i něčemu učj; co za užitek, když materštině se neučiwše, gim aneb málo, aneb zhola neporozumělj, giné pak gazyky newědj? O národu swém a geho přjhodách ani gen slychu; stanau-li se takowjto, neznagjce swůg národ, wěrnými syny geho? oni geg nemilugj, neznagjce geg, literatury geho si newšjmagj, negsauce ani gen w neymenšjm s nj obeznáni. Tuto má kořen swůg chladnost w národnjch záležitostech.“

Dále se tamtéž prawj:

„U nás, pohřjchu! domněnj panuge, že řeči materské se od matky dostatečně naučjme, aniž dalšjho se učenj potřebugeme, neb objrati se s wěcj, která žádného tělesného budaucjho pohodlj neslibuge, tolik znamená, co na skále semeno rozsjwati. Kolik by i z těch, gichž účel učiteli duchownjmi se státi, proměniwše mysl, odřekli se hned mluwnice národnjho gazyka! Aspoň weždy se mračj, kdykoli se gj učiti musegj, a kdyby nepřemjtali u sebe, že gim k wýžiwě známost z nj wydobytá kdysi slaužiti bude, nikdy by do nj ani nenakukli. Bjdnj, politowánj hodnj lidé! kde tělo samopanstwo si osobuge, kde duch otrokem geho, a gen proto pracowati musj, že to tělu wýminkau bytosti a budaucjho pohodlj.“

Odděleni II.

Mluwnice českoslowanského gazyka.

Sie sehen es gar nur zu wohl ein, daß es einem Eingebornen eine wahrhafte Schande ist, zwar in todten und ausländischen Sprachen geschickt, in seiner eigenen Muttersprache aber ein Fremdling, oder doch halber Barbar zu seyn. Sie sehen es auch täglich, wie eifrig benachbarte Völker auf die Schönheit ihrer eigenen Mundarten halten, und wie weit sie sich auch dadurch die Hochachtung ihrer Nachbarn erworben haben.

J. Gottsched.

Es ist längst für unumgänglich nothwendig und für sehr nützlich erkannt worden, daß man die zarte kleine Jugend, sobald es sich nur thun läßt, in ihrer Muttersprache bilde und übe. — Und den Unterricht in der Muttersprache dem in einer fremden Sprache nachzusetzen, wie lange die üble Gewohnheit herrscht, daß es sogar für ein Zeichen hoher Bildung gilt, besser fremdländisch als in der Nationalsprache zu reden, und selbst zarte Kinder um ihren ersten Nationalvorzug, um ihre herrliche Muttersprache zu betrügen, eine Gewohnheit, die noch immer nicht ganz verdrängt ist, dies ist unnatürlich, unvernünftig, schändlich; diese Hintansetzung der Muttersprache rächt sich auch ganz gewiß sehr empfindlich, nicht nur darin, daß die Kinder vielleicht auf immer falsch zusammensetzen, sondern auch, daß sie selbst in der fremden Sprache, die man so fleißig mit ihnen treibt, nicht so leicht fortkommen, als wenn sie sich bei der Erlernung der ihrigen, die doch eher gefaßt wird, Begriffe und Sachkenntnisse erworben, und einen hinlänglichen Vorrath an Wörtern und Redensarten eingesammelt hätten.

J. H. M. Ernesti's Vorübungen zu dem ersten Unterricht in der Muttersprache. 6. Ausgabe, München 1829.

Samostatné slowo a geho 4 sklánky.

Gednotný počet.

Pády.	I. Twrdá skl. mužsk. gmen.		II. Měkká skl. mužsk. gmen.
1.	had	slow-*o*	muž
2.	had-*a* [*u nežíwá*]		muž-*e*
3.	had-*u, owi*		muž-*i, owi*
4.	had-*a*	slow-*o*	muž-*e*
5.	had-*e*	slow-*o*	muž-*i*
6.	had-*u, owi,* [*ě*]		muž-*i, owi*
7.	had-*em*		muž-*em*

Pády,	III. Twrdá skl. žensk. gmen.	IV. Měkká skl. žensk. gmen.
1.	ryb-*a*	duš-*e*
2.	ryb-*y*	duš-*e*
3.	ryb-*ě*, (*owi gm. mužská*)	duš-*i*
4.	ryb-*u*	duš-*i*
5.	ryb-*o*	duš-*e*
6.	ryb-*ě* (*owi gm. mužská*)	duš-*i*
7.	ryb-*au*	duš-*j*

Množný počet.

Pády.	I. Twrdá skl. mužsk. gmen.	než.	II. Měkká skl. mužsk. gmen. než.
1,5.	had-*i, owé,* (*é*; d,n,t) [*y*]	slow-*a*	muž-*i, owé* [*é, j*]
2.	had-*ů, ůw* (stč. ów)	slow	muž-*ů, ůw*, (staroč. ew)
3.	had-*ům* (stč. óm)		muž-*ům* (staroč. iem)
4.	had-*y*	slow-*a*	muž-*e*
6.	had-*jch* (ech)		muž-*jch, ech*
7.	had-*ami, y*		muž-*emi, mi, i*

Pády.	III. Twrdá skl. žensk. gmen.	IV. Měkká skl. žensk. gmen.
1,5.	ryb-*y*	duš-*e*
2.	ryb	duš-*j*
3.	ryb-*ám*	duš-*jm*
4.	ryb-*y*	duš-*e*
6.	ryb-*ách*	duš-*jch*
7.	ryb-*ami*	duš-*emi*

Tak se sklánějj k. p. následugjcj gména:

I.

Twrdá skl. mužsk. gmen.

Morawan	druh	*než.* strom
Srb	hoch	dub
Rus	sedlák	dým
Rusjn	bratr	les
Lužičan	Wladimjr	okow
Ilir	Jaroslaw	cep
Čech	Slawomjr	mlat
Polák	Lumjr	křjdlo
Slezák	Miliduch	léto
Slowák	Otakar	Brno
Horwat	Břetislaw	*množ.*
Slowan		prsa
	atd.	ústa

II.

Měkká skl. mužsk. gmen.

Wjtěz	zeť	*než.* oheň
Beneš	sekáč	wěnec
Slowinec	pekař	pláč
Husinec	učitel	koš
Záwiš	chlapec	konec
Bořiwog	wězeň	koleg
Hrdoš	tworce	tisjc
Wladibog	starec	getel
Zábog	hospodář	Pešť
saudce	oráč	Dunag
otec	mlynář	Hradec
kůň	rybář	Radošť
	atd.	

III.

Twrdá skl. žensk. gmen.

hlawa	oswěta	*množ.* nůžky
milenka	dráha	máry
panna	Wanda	Čechy
žena	Božena	Uhry
woda	Milina	Rakausy
sjla	Wlasta	Prusy
wogna	Ludmila	Dolany
wálka	Praha	Obřany
hwězda	Čáslawa	*mužsk.*
cesta	Břetislawa	slauha
pěnkawa	Opawa	hrdina
chalupa	Gizera	wogwoda
		Žižka
	atd.	

IV.

Měkká skl. žensk. gmen.

Asie	kaupel	*množ.*
Slawie	lázeň	Budějowice
Ilirie	stráž	Litoměřice
historie	*množ.*	Ewančice
prodag	sáně	Libuše
stráň	hausle	Bohuše
krew	dwéře	maudrost
paušť	kleště	národnost
obruč	Wjdeň	milost
hráz	Plzeň	bogowánj
skreyš	Olomuc	zahynutj
pěnice	Litomyšle	stářj
	atd.	

A. Stálá i wšeobecná prawidla we skláněnj samostatných (substantivorum).

1. U gmen mužských činj se rozdjl mezi *žiwými* a *nežiwými*,
   k. p. *občan, pták, kůň;*
   dub, pluh, meč.

2. Dle *druhého* zakončenj neboli pádu gedn. počtu, berauce ohled i na *prwnj* zakončenj, určugeme sklanku, protože se od *druhého* zakončenj wšechna ostatnj odwáděgj, k. p.

   1. Slowan, Morawa, wjtěz
   2. Slowan-*a*, Moraw-*y*, wjtěz-*e* atd.

3. U *žiwých* gest 2hé zakonč. gedn. p. stegné s 4tým, k. p.
   Sláwa Slowana (2) Cinowé hrdinštj Záboge.
   znám Slowana (4) Ctěme činem Záboga!

U *nežiwých* 1nj zak. = 4té, a to w obogjm počtu, k. p.

Slowa lhářowa gsau pauhý *dým;*
sopka (vulkán) wywaluge také *dým.*

4. Gména střednjho pohlawj (neutra) magj 1nj zakončenj = 4 = 5 w obogjm počtu, a sice wšady, kde se gen sklánj nebo páduge, k. p.

Práwo společnosti lidské pogišťuge blahost;
Čechoslowan si mužně zastáwá *práwo;*
O *práwo* čistolidské, obmezug naše soběctwj!

5. W gednotném počtu gest 3 = 6,
w množném počtu gest 1 = 5, wiz sklánky.

6. We sklánce	I.	stáwá	po	zwučkách	twrdých:	*a, u, e;*
„	„	II.	„	„	„	měkkých:	*e, i;*
„	„	III.	„	„	„	twrdých:	*a, u, o, au, y;*
„	„	IV.	„	„	„	měkkých:	*e, i, j;*

porownáwey w tom ohledu sklánky!

Pozn. Tak nazwaný *atticismus* čili přechod ze širšjch hlásek do užšjch, gegž sobě českosl. nářečj na Labi, Wltawě a západnj Morawě zwláště oswogilo, a tjm nemálo se zgemnilo, p. Dr. *Amerling* následugjcjm způsobem wyswětluge:

Hlásky *a, o, u* gsau prwostupné, mohau se proměniti do
e *i*, t. g. we *druhostupné* aneb applikaturu 1nj, a opět do *i* ͅ (jotowánj), t. g. we *třetistupné* neboli appl. 2hau; *y*, gsauci mezi *u* a *i*, proměňuge se obyčegně do *e*, *i*. Nebo we přjrodě nenj skoku, pročež ani we stupňowánj hlásek, co se applikatuře na hausle welmi podobá; z *a*, *o*, *u* hned přestaupiti nelze do *i* aneb ͅ (ď, ň, ť), tedy gen postaupně (successive) z 1ho stupně do 2ho a pak do 3ho; k. p. dřjwe se mluwjwalo, gako se posud u Druhoslowanů mluwj:

1. muž	1. bohyň-*a*	pozdĕgi	muž	bohyň-*e*
2. 4. muž-*a*	3. 6. bohyň-*e*		muž-*e*	bohyň-*i*
3. 6. muž-*u*	4. bohyň-*u*		muž-*i*	bohyň-*i*, atd.

Ten samý zákon platj we složenostupných, tak

ao	přecházj	do	*ee*	w 1nj applik.	= *ii*	= *j* (*i*)	w 2hé appl.
au	„	„	*ei*	„	= *ii*	= *j*	„
ia	„	„	*ie*	„	= *ii*	= *j*	„
io	„	„	*ie*	„	= *ii*	= *j*	„
iu	„	„	*ii*			= *j*	„
ey	„	„	*e*			= *i*	„
y	„	„	*e.*				

Tjmto zákonem zgemnilo se staré Lubuša = Libuše, lud = lid, pigu = pigi, milugu = milugi, guž = giž, surowý = sirowý, cuzj = cizj, kaša = kaše, ulica = ulice, sotwa = sotwy (na Slowensku) atd.

zemiau = zemiei = zemii = zemj (zemí)
kostiau = kostiei = kostii = kostj
znamenie = znamenii = znamenj atd.

Podobné zgemňowánj nalezneme u 20ti millionowých Rusjnů, gak nás o tom p. prof. Kaubek, pobywši mezi nimi několik let, w Musegnjku pěkně uwědomil. Dále porozumj každý, že tu nižádné libowolnosti nenj.

7. Zwučky *h, ch, k* milugj za sebau *u, a*; k. p. 5. zak. gedn. p. milý druhu, milý brachu, slawný bogownjku atd. Zwučky *d, n, t* mjwagj za sebau *a, e*; k. p. 6. zak. množ. p. w lidech, w Drážďaneoh, w kostech, we Slowanech, na mlatech atd.

Pozn. Tomuto prawidlu gemný sluch každého snadno učj, nebo nikdo neřekne we swrchu gmenowaných zakončenjch: *swatý duše, milý druže, milý braše, slawnj bogownjče*, aniž pak: *w Drážďanjch, w kostjch, na Slowanjch*, nýbrž každému podá se samo do ust, gak gsme swrchu položili: duchu, druhu atd.; w Drážďanech, kostech atd.

8. Zwučky *h, ch, k, r* proměňugj se wšady před gemnými, *i, j, ě* (= *ie*) a sice: *h* w *ž* a *ž*, *ch* w *š*, *k* w *c* a *č*, a *r* w *ř*, k. p.

1. koželuh	= množ. p.	1. 5.	koželuzi (koželuhowé),
		6.	koželuzjch
hoch	=	„	hoši (hochowé),
			hošjch
bogownjk	=	„	bogownjci (bogownjkowé),
			bogownjcjch
bratr	=	„	bratři (bratrowé), matka
			bratřjch (bratrech), 3. 6. matce,

pak *d, n, t* do *ď, ň, ť*, k. p. Morawan = 1. 5. množ. Morawani, lid = lidi, atd.

9. Prodlaužené *ů* (neboli *u* z *o* powstalé) 1ho zak. přecházj do *o* we wšech ostatnjch zak., k. p.

dwůr = dworu, stůl = stolu, kůtě = kotěte, sůl = soli atd.

10. Gména střednjho pohlawj wjce se obdobau (analogia) mužských nežli ženských gmen řjdj, což i w giných gazycjch pozorugeme, k. p.

1. holub	slowo	hráč	kotě	gako	bonus, bonum
2. holub-*a*	slow-*a*	hráč-*e*	kotět-*e*		boni
3. 6. holub-*u*	slow-*u*	hráč-*i*	kotět-*i*		bono atd.

Pozn. U nás sedmero zakončenj (pádů) gmenugeme takto:
1. zak. = *gmenowatelný* (gmenowatel, nominativus),
2. „ = *roditelný* (roditel, genitivus),
3. „ = *dawatelný* (dawatel, dativus),
4. „ = *winitelný* (winitel, accusativus),
5. „ = *wolatelný* (wolatel, vocativus),
6. „ = *předložkowý* (praepositionalis), že nikdy bez předložky nebýwá, nebo také *mjstnj* (localis), že mjsto poznamenáwá, k. p. *na* dubě, *we* wodě, *po* řekách.
7. „ = *nástrogný* (instrumentalis), že gjm wěc co nástrog potřebowaná se znamená, k. p.: *pluhem* orámе zemi, *parau* žeueme stroge, *rukami* pracugeme atd., wšady weždy gako w latině bez předložky se klade; slowe také *společný* (sociativus), kde předložka *s, se* (cum), bez njž nikdy nenj, spolčenj gakési značj, k. p.: Otec se synem rozmlauwá, matka s dcerau hospodařj, přjtel se přjtelem upřjmně gedná, atd.

B. Zwláštnj prawidla.

Ku skláňce I.

a) Gednotný počet.

1. Skláňka I. slowe *twrdá mužská*, protože se podlé nj slowa, *twrdými zwučkami* ukončená, sklánegj, gako:

	b	*d*	*h*	*ch*	*k*	*l*	*m*
žiwá:	holub	had	koželuh	hoch	sedlák	sokol	otčjm
než.:	dub	med	roh	hrách	bodák	kaukol	dým
	n	*p*	*r*	*s*	*t*	*w*	*z*
	občan	čáp	bratr	pes	kohaut	lew	hmyz
	zákon	cep	dar	les	mlat	okow	mráz.

2. *Nežiwá* magj we 2hém zak. gedn. p. *u*, k. p. strom, strom-*u*, než ale množstwj slow má také *a*, aneb *a* i *u*, k. p.

les-*u* chleb-*a* dwůr = dwor-*u* leden = ledna
les-*a* ostrow-*a* dwor-*a* březen = března atd.

Pozn. We pradáwném wěku u wšech gmen bylo *a*, gak to u Druhoslowanů a w našem posw. Kralodw. Rukopise nalezáme.

3. Gména *žiwých* milugj we 3tjm a 6tém zak. *owi*; k. p. Přemyslowi, Lumjrowi, Ctiborowi, Janowi, Cyrilowi atd.; nežiwá mjwagj w 6tém zak. *ě*, k. p. na dubě, po ostrowě; po *h*, *ch*, *k* ale *u*, k. p. we hráchu, w perečnjku atd.; w 5tém zak. před *e* měnj *k* w *ž* a *k* w *č*; *ch* a *r* gak obyčegně w *š* a *ř*, ačkoliw se w těch pádech wedlé str. 74 §. 7. raděgi *u* mjsto *e* klade; *e* zůstáwá w: milý bože, swatý duše, rozmilý člowěče.

b) Množný počet.

4. W 1njm zak. magj *žiwá* gemné *i*, proto se proměňugj zwučky twrdé *h, ch, k, r, d, n, t* do měkkých *z, š, c, ř, ď, ň, ť*, což se také w 6tém zak. před *j* (*i*) opětuge. (Wiz wšeob. prawidla čjsl. 8.) *Nežiwá* magj 1nj na *y* (twrdé *i*), pročež se žádné proměny nečinj, což podobá se hudebnjmu znaménku ♮ (odrážce), t. g. nic se neměnj, neměkčj, k. p.

W českých lesjch rostau silné dub-*y*.
Slowensko protékagj tatranské pramen-*y*.

Pozn. Zak. wážného, zwučného *owé* užjwáme w gednoslabičných pro libozwuk; aneb kde wážnost a důraz wygadřugeme; nebo nežiwé oživugeme; k. p.

Čechoslowané gsau udatnj gako *lwowé*.
Stařj *Čechowé* dané slowo swatoswatě plnili.
Na Tatrách *lesowé* hučj a *potokowé* šumj.

5. Slowa na *d*, *l*, *n*, a mužská gména žensk. zak. *ista*, *ita*, gako: saused, lid, učitel, apoštol, Morawan, Slowan, ewangelista, jurista, husita, pikardita, magj 1nj zak. na *é*, a sice: sausedé, učitelé, Morawané, juristé, husité atd.

6. Dle této skláňky pádugj se gména střednj na *o*, magjce wšeobecným prawidlem (č. 4) $\frac{\text{w gedn. p.}}{\text{we množ. p.}}$ 1 = 4 = 5 $\frac{o}{a}$, we

druhém zak. množ. p. bljžjce se ku kořenu odwrhugj *a* (gmenowatelné); sběhnau-li se tu dwě twrdé zwučky, wkládagj mezi ně mjrniwé *e*, k. p. 1. prawidla, 2. prawidl = prawid-*e*-*l*.

Ku skláňce II.

a) Gednotný počet.

1. Skláňka II. slowe *měkká mužská*, protože se podlé nj gména samostatná, na měkkau zwučku končjcj sklánégj, gako:

	c	*č*	*ď*	*g*	*ň*
žiwá:	stryc	sekáč	hlemegžď	dobrodég	kůň
než.:	wěnec	pláč	hwjžď (ořech čerwiwý)	krag	peň

l	*ř*	*š*	*ť*	*ž*
král	rybář	towaryš	zeť	muž
chmel	keř	koš	plášť	nůž.

2. Wolatelný (5) končj se na *e*, u žiwých na *ec*, *ce*, při čemž se *c* w *č* proměňuge, k. p.

1. chlapec	mládenec	otec	zrádce	smjrce
5. chlapč-*e*	mládenč-*e*	otč-*e*	zrádce	smjrce atd.

b) Množný počet.

3. Slowa, od neurčitého odwozená na *el*, mjwagj w 1njm zak. *é*, k. p. kazatel = kazatelé, přjtel (od přáti) = přátelé, nepřjtel = nepřátelé; sem též náležj slowo *rodiče*.

4. Zak. 2hé u gmen na *el* a *ice* se zkracuge, gako: *přátelů* = *přátel*, *tisjců* = *tisjc*, k. p. máme mnoho *nepřátel*, scházj nám sto *tisjc* dukátů.

5. Dle skláňky této gména *žiwá* i některá *nežiwá* střednjho pohlawj na *e*, a sice w gedn. p. se sklánégj, genž we 2hém zak. a we wšech od něho odwozených přjrostek *t* aneb *n* před koncowky wkládagj, k. p.

Gednotný počet.

1. 5. knjže	1. 4. 5. rámě
2. 4. knjže-*t*-*e*	2. rame-*n*-*e*
3. 6. knjže-*t*-*i*	3. 6. rame-*n*-*i*
7. knjže-*t*-*em*	7. rame *n*-*em*.

Množný počet přestupuge do skláňky I., gako:

1. 4. 5. knjža-*ta*	rame-*na*
2. knjža-*t*	rame-*n*
3. knjža-*tům*	rame-*nům*
6. knjža-*tech*	rame-*nech*
7. knjža-*ty*	rame-*ny*; tak se sklánégj:

hrabě	lučiště	sjmě (semene)
děwče	daupě	pjsmě (pjsmene)
gehně	srnče	tymě (temene)
kotě	hřjbě	wymě (wemene)
ptáče	tele	imě, gmě (imene), atd.

Pozn. Toto *ě* přešlo před *m* do *eno*, k. p. sjmě = semeno, imě = gméno, rámě = rameno, plémě = plemeno atd., což se řjdj dle sklánky I.

Ku sklánce III.

1. Sklánka tato náležj gmenům ženským na *a;* než ale i mužská gména na *a*, *ista*, *ita*, k. p. Žižka, Giskra, wogwoda, ewangelista, husita, pikardita, táborita, Bořita, Milota atd., sem patřj, genom že w 3. a 6. zak. gedn. p. milugj *owi;* we množ. p. řjdj se dle sklánky I.

2. W 2hém zak. mn. p. odhazugj *y* bljžjce se ku kořenu, a nelibozwuké hromaděnj dwau zwuček njrniwým *e* se zlahozuge, k. p. matk = matek, pann = panen.

Pozn. Sem náležj *dwogný počet* (dual) od ruka, noha.

1. 4. 5.	ruce	(noze)
2. 6.	rukau	nohau
3. 7.	rukama	nohama.

3. Sem též náležegj wjcetná (pluralia) gména kragin, měst, dědin, k. p. Čechy, Tatry, Uhry, Rakausy, Sasy, Poděbrady, Klatowy, Obřany, Dolany atd.

Ku sklánce IV.

1. Sem náležegj gména ženská měkkého zak., pak na *e*, *ě* (=*ie*), genž po měkkých zwučkách (wiz o atticismu str. 73 pozn. čjslo 6 wšeob. prawidel) přicházegj, k. p.

c	*č*	*ď*	*g*	*l*	*ň*	*ř*
obec	obruč	káď	chwog	kaudel	zbraň	pýr
klec	kleč	žerď	koleg	hřjdel	daň	zwěř

š	*ť*	*w*	*z*	*ž*
peleš	paušť	krew	hráz	mládež
rozkoš	haušť	konew	twrz	stráž

		e		*ě*
růže	nůše	mjle	ulice	země
owoce	neděle	zářě	pěnice	báně atd.

Pozn. Gména této sklánky, zwučkau *u* končená, magj 1. zak. gedn. p. = 4, k. p. Láska k wlasti gest naše *rozkoš.*
Wlast milowati, činj nám *rozkoš.*

2. Podobně se gména samost. středn. pohlawj na *e*, *ě* skláněgj, gedině to wěděti třeba, že w 7mém zak. gedn. p. geště *m* přiwěšugj, k. p. 7. polem, srdcem, Labem, mořem atd.

Pozn. *Nebe* přestaupj we množ. p. do sklánky I., protož má

1. 4. 5.	nebesa	wegce
2.	nebes atd.	wagec.

3. Gména samost. mužsk., středn., žensk. pohlawj na dlauhé gemné *j*, powstalé druhau applikaturau z *ie*=*ii*=*j* (*i*), se též dle sklánky této řjdégj, genom že gsau w gedn. p. zcela nesklonná, gedině *mužská* a *střednj* w 7. zak. *m* přiwěšugj, a we *množ. p. naskrze j* (*i*) podržugj, k. p.

Gednotný počet.

	mužská	střednj	
1. 2. 3. 4. 5. 6. =	sudj,	kopj,	zdrawj
7. =	sudj-m,	kopj-m,	zdrawj-m

ženská

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. = panj, lekcj.

Množný počet.

	mužská	střednj	ženská
1. 2. 4. 5. =	sudj	kopj	panj
3. =	sudjm	kopjm	panjm
6. =	sudjch	kopjch	panjch
7. =	sudjmi	kopjmi	panjmi.

1. Pozn. Slow takowýchto u nás množstwj gest, a wšechny měkké zwučky téměř před *j* přicházegj, gako:

b	*c*	*č*	*ď*	*g*	*l*
aužlabj	lekcj	nárnčj	lodj	Zadunagj	obilj
Zálabj	oracj	bodláčj	sudj	podhágj	weselj

ň	*p*	*ř*	*s*	*ť*	*w*
milowánj	kopj	zářj	Zátisj	ponětj	zdrawj
bogowánj	očepj	Mářj	záklasj	zahynutj	člowěctwj.

2. Pozn. Skláňka všech slow na *j* kdysi tak byla, gako posud sem tam na Slowensku rozlehlém zaznjwá, k. p.

Gednotný počet.	Množný počet.
1. 4. 5. stawen-*ie* = *ii* = *j*	1. 4. 5. stawen-*ia* = *ie* = *ii* = *j*
2. stawen-*ia* = *ie* = *ii* = *j*	2. staweň-
3. 6. stawen-*iu* = *ii* = *j*	3. stawen-*iám* = *iem* = *iim* = *jm*
7. stawen-*iem* = *iim* = *jm*	6. stawen-*iách* = *iech* = *iich* = *jch*
	7. stawen-*iami* = *iemi* = *iimi* = *jmi*.

Takowým zkracowánjm powstala téměř nesklonnost nyněgšjch slow na *j*. Na Slowensku pod Tatrami, kde wšechna slowanská nářečj gako řeky w gezero se stýkagj, welmi mnoho se nalezá pěkných swogstew (idiotismus) gazyčných, gež poznenáhla přigjmati musjme. O by genom bratři naši Slowáci maďaromanii nepodlehli! —

4. Cizj slowa na *um*, gako: lilium, gymnasium atd. gsau w gedn. p. nesklonná, we množ. p. magj:

1. 4. 5. lili-*a*, ewangeli-*a*; ostatnj podlé skl. IV.

5. Některá gména samost. žensk. pohlawj, na měkkau zwučku končjcj, magj we 2. a 5. zak. gedn. p., pak w 1. 4. 5. zak. mn. p. *i*, po *d*, *n*, *t*; w 3. 6. 7. zak. množ. p. milugj *e*, k. p.

Gednotný počet.	Množný počet.
1. 4. kost	1. 4. 5. kost-*i*
2. kost-*i*	3. kost-*em*
5. kost-*i*	6. kost-*ech*
	7. kost-*mi* n. *ěmi*;

ostatnj prawidelně.

Gsau následugjcj:

c	*č*	*d*	*ď*	*l*	*ň*	*t*
wěc	řeč	stred	zeď (zdi)	sůl (soli)	žeň (žatwa)	nit
noc	seč	(strd=med)	zpowěd		(žni)	paměť
moc						pečet
						čest (cti)

ť	*ì*	*st*	*šť*	*w*	*s*	*z*
oběť	rtuť (rtuti)	mast	paušť	obuw	wes	kolomaz
smrt		část	haušť	ohlaw		
chuť		plsť				
čtwrt		prsť				
rukowěť.						

6. Gména na *yně, ice, le* wypauštěgj we 2hém zak. mn. p. *j*, gako: 1. geskyně - slepice
2. geskynj = geskyň slepic atd.

Pozn. Dwogný p. od oko, ucho znj:
1. 4. 5. oči uši
7. očima ušima; ostatnj podlé skl. IV.
Oka na ptáky, ucha u hrnců.

Dwogný počet samostatných we staročeskoslowanské řeči.

Statečnj stařjci mluwjce o dwau wěcech, zwláštnjch koncowek, gako druhdy Řekowé, užjwali. Kdo se o tom přeswědčiti chce, nechť do našeho posw. Rukopisu kralodworského nahledne, a radostně pozná, že toho počtu wýborně w básnictwj potřebowali. I za dnů našich wýbornégšj spisowatelé a básnjci pěkně ho mjstem použili; ano i w národowých ustech, ačkoli pomjchán množným počtem, posud žige. Geho skláňky zněgj:

	I.	II.	III.	IV.
1. 4. 5.	had-*y*	muž-*e*	ryb-*ě*	duš-*i*
2. 6.	had-*ú*	muž-*iú*	ryb-*ú*	duš-*iú*
3. 7.	had-*oma*	muž-*ema*	ryb-*ama*.	duš-*iema*.

Pozn. Posud slýcháme: dědina ležj mezi horama, koňma orá, stogj mezi stromama, rukama si dobýwá wýžiwu, atd.

Slůwkowánj (diktando) k rozboru na pocwičenau we wšech skláňkách.

Kragan kragana sobě wážj a miluge.
Člowěk člowěka může trápiti, ale i oblažiti.
Hodný člowěk uctiwě s lidmi obcuge.
Dým se rozplýwá we wzduchu, a slowa lhářowa we společenstwu opowržena mizj.
Čiňme s Bohem počátek, bude dobrý pořádek. Rozum dar neywětšj.
Čechoslowané s bratry Poláky, s Němci a Maďary sausedugj.
U Radoště Walaši (Wlaši), krásně rostlý kmen slowanský bydlj.

Kámen zlato zkaušj, zlato lidi. *Přjslowj české.*

Kdo se na wýmluwného darmotlacha spoléhá, skrze sklo med ljzá. *Přjslowj slowanské.*

Kljn kljnem wyraziti slušj. *Přjslowj slowanské.*

Ani nemocnému zlaté lůžko, ani hlupci štěstj welké neprospjwá.

Ty pokládey zwláště za přátele, genž ducha wjce nežli tělo bawj. *Pythagoras.*

Na twrdý suk silný topor; w ruce wšak slabé tropjt on daremný hluk. *Šimon Tišnowský.*

Chtěge býti činným občanem, přjkladné žiwobytj weď, a slowo dané ti buď swaté.

Nepřátelé prawdu do očj powjdagj, ale pochlebnjci nikdy nepowědj prawdy.

Lhář byt i nebyl zrazen, w sobě samém nese trest; on cjtj, že dobrý čin zkaziw, sebe snjžil.

Pokoř se před Bohem i před hodnými lidmi, nikdy ale nesnižug swau hodnost co statečný Čechoslowan, byt i tobě ruka diamantowými ozdobená prsteny hrozila, aniž se staň škaredým zrádcem zdrawého rozumu.

Každý národ ge spolek člowěků, genž stegným půwodem, gazykem, duchem, rázem, činy, obyčegi, chwalitebnými kroky k auřelu swého žiwota spěchage, gistý dosahuge stupeň blaha i slávy.

Na Slowensku čtyry milliony čilých a pracowitých Slowáků bydlj.

W Čechách se hudba i zpěw náružiwě miluge a slawonosně wzděláwá.

Maudrost beze ctnosti ladu a skladu nemá.

Kdo žige we wlasti, at gedná pro wlast.

Ten se oprawdowým přjtelem nazwati může, kdo s tebau radost a žalost sděluge.

Měg wážnost a úctu k sobě samému, a cti obraz božj w sobě sám, chceš-li aby ginj si tebe wážili.

Laskawá odpowěd odwracj hněw, ale řeč zpurná prchliwost plodj.

Chudoba cti netratj.

Kde powěra, tam málo rozumu.

Ruka ruku otjrá, noha nohu podpjrá. *Přjslowj rusjnské.*

Maudrost branau swobody.

Cestu ku blaženosti oswěcuge maudrost, založená na ctnosti.

Láska ku wlasti, k národu swému a tauha po sláwě naše pradědy ozdobowala.

Blaze obci, gegjžto obywatelé wjce hanby než trestu se bogj.

Práce gest neylepšj zbraň proti neprawosti.

Mluwa duše obrazem.

Dnši nemocné gest lékem řeč.

Kde bjda do swětnice dweřmi wcházj, tam skáče swornost oknem wen.

Malého člowěka srdce snadno se marnostem poddáwá.

Nezdárné djtě saužj rodiče hořem.

Děwčatům neylépe stydliwost, čistota i gemnost slušj.

Ptáčata ze hnízd, chlapci, newybjreyte, nebo stařj nosjce gim hausenky a čerwy, sady od hmyzu stromům owocným škodliwého očišťugj.
Knjžata i hrabata magj swých poddaných dobrodincemi býti.
Kdo zlé zlým odplácj, bláto blátem ljčj.
Bázliwec swůg wlastnj stjn za strašidlo má.
Kde cizinstwj od mnoha let přednost mjwá, tam málo šlechetného wlastenectwj bývá.
Brno gest prwnj hlawnj město Morawy.
Sokol péřjm ljtá, ne masem. *Přjslowj dalmatinské.*
Wogsko silné wogwodau, země swobodau. *Přjslowj rusjnské.*
Zlosti kdo strogj, swětla se bogj. *Přjslowj české.*
Dluh má nohy, pole oči, les uši; na ty tři wěci pozor dáti slušj. *Přjslowj české.*
Mnoho řeči, málo skutků. *Přjslowj české.*
Střjdmost gako cesta krátká i ljbezná, přjgemnosti welké má, unawenj pak malé.
Totéž gest, loď na slabau kotwici, a naděgi na špatnau duši upewniti.
Ctnost bez protiwnjka wadne.
Cwičenj a zkaušenj dáwá uměnj.
Náhlá i nuzná potřeba práwo lomj.
W žiwobytj co na něgakém diwadle, prwnj děgstwj mládenectwj a panenstwj na se béře; proto wšichni pozorně na ně hledj.
Člowěku hanebně gednagjcjmu dobře gesti wzdorowati; to kdy se státi nemůže, aspoň geho neprawost nepodporug.
Láska lásku plodj.

Sklánky gmen přjdawných.

Gednotný počet.

a) *Přjdawná měkkého zakončenj.*

	muž.	stř.	žen.
1. 5. (4) bož-*j*	1. 4. 5. bož-*j*		bož-*j*
2. 4.	bož-*jho*		neskl.
3.	bož-*jmu*		
6. 7.	bož-*jm*		

b) *Přjd. twrdého prodlauženého zak.*

muž.		stř.	žen.
1. 5. krásn-*ý*		1. 4. 5. krásn-*é*	1. 5. krásn-*á*
2. 4.	krásn-*ého*		2. 3. 6. krásn-*é*
3.	krásn-*ému*		4. 7. krásn-*au*
6. (we)	krásn-*ém*		
7.	krásn-*ým*		

c) *Přjdawná přiwlastniwá, pak twrdého a krátkého zak.*

muž.	stř.		žen.
1. 5. otců*w*	1. 4. 5. otcow-*o*		1. 5. otcow-*a*
2. 4.	2. otcow-*a*		2. otcow-*y*
3.	otcow-*u*		3. 6. otcow-*ě*
6.	otcow-*ě* (*u*)		4. otcow-*u*
7.	otcow-*ým*		7. otcow-*au*

Množný počet.

a) *Přjd. měk. zak.*

	m. stř. ž.
1. 4. 5.	bož-*j*
2. 6.	bož-*jch*
3.	bož-*jm*
7.	bož-*jmi*

b) *Přjd. twrd. prodl. zak.*

muž.	stř.	žen.
1. 5. krásn-*j*[*é*]	1. 4. 5. krásn-*á*	1. 4. 5. krásn-*é*
	2. 6. krásn-*ých*	
	3. krásn-*ým*	
4. krásn-*é*		
	7. krásn-*ými*	

c) *Přjd. přiwlastniwá, pak twrdého a krátkého zak.*

muž.	stř.	žen.
1. 5. otcow-*i*	1. 4, 5. otcow-*a*	1. 4, 5. otcow-*y*
2. 6.	otcow-*ých*	
3.	otcow-*ým*	
4. otcow-*y*		
7.	otcow-*ými*	

Zásoba přjdawných gmen na ewičenau.

domácj dnešnj wodnj
člowěčj honicj swátečnj
husj třetj prwnj
kozj howězj ginšj
zdegšj ptačj stawěcj atd.

Magitečná:
hraběcj, knjžecj, djwčj atd.

Čjsla:
dwogj, obogj, trogj atd.

Samostatná:
kregčj, přjchozj, kočj, bližnj, zpráwčj, náhončj, přjmluwčj, sudj, Gjřj, Gilgj, Brikcj atd.

Přjd. ze slowes:
gsaucj, budaucj, milugjcj (milugecj), honjcj, wedaucj, sbjragjcj atd.

Stupňowánj I.
krásněg-šj, slad-šj, měk-šj, mileg-šj atd.

Stupňowánj II.
ney-krásněg-šj, ney-slad-šj, ney-mileg-šj atd.

Wlastnostenská:
hrdinský, udatný, sladký, sladinký, dobrý, srdity, bohatýrský, rekowný, podnikawý, mužný, swobodný, slowanský, polský, ilirský, ruský, milený, milowaný, udalý, weselý, radostný atd.

Samost. wlast. gména:
Dobrowský, Kinský, Chorinský, Lažanský, Gesenský, Medňanský, Bělopotocký, Palacký, Winařický, Nowotný, Zlatý, Kuzmány, Podlipský, Prusinowský atd.

Gako samost. užjwaná:
poddaný (poddák), zlatý (60 kr.), wrátný, wrátná, ponocný (ponocná), panská, hospodský (hospodská), hlásný (hlásnjk), nádworný, komorný (komornjk), komorná atd., dwé, obé, tré, spropitné, parožné, powozné, wýslužné, wstupné atd.

Přiwlastniwá neboli magitečná mužská:
Slowan-*ůw*, *owo*, *owa*, občanůw, Polákůw, Ilirůw, Srbůw, dědůw, Otakarůw, Žižkůw, Prokopůw, Swatoplukůw, Wladimjrůw atd.

Magitečná ženská:
hraběnč-*in*, sestř-*in*, maceš-*in* (macecha), newěst-*in* (newěsta), Ludmil-*in*, Božen-*in*, Libuš-*in*, *ino*, *ina*, matč-*in* atd.

Přjd. twrdého a krátkého zakončenj.
zdráw, zdráwo, zdráwa; winen, winna, winno; nemocen, pilen,

hoden, swoboden, udaten, žiw, mrtew, bos, gist, wesel, laskaw, welik, syt, dobr, krásen, rád.

Minulé časy slowes: byl, bylo, byla, bogowal,-lo,-la, bránil, wedl, wedlo, wedla, milen,-eno,-ena, bráněn,-ěno,-ěna; milowán,-áno,-ána atd., které se gen w 1. zak. g. a mn. p. užjwagj.

Prawidla gmen přjdawných.

1. Zwučky twrdé: *h, k, ch, r, ský, cký, n, d, t, ł* přecházegj do měkkých: *z, c, š, ř, štj (scj), čtj (ctj), ň, ď, ť, l*, gak mile se *i, j* wyskytne, co se w 1. zak. mn. p. mužsk. pohl. děge, k. p. mnozj Čechoslowané, welicj mužowé, tišj mládenci, slowanštj hlaholowé atd.

2. Při wěcech, gež sobě co neživé představugeme, gest 4. zak. = 1. w gedn. p. u mužsk. pohl.; k. p. dey mi ostrý meč, milugi národnj zpěw, wykresli Swatoplukůw hrad.

Pozn. Nástrogný *jmi*, *ými* při dwau wěcech dostáwá *dwogné* zak. *ýma*, *ýma*, k. p. modrýma očima sewernj Slowané giskřj. Wlastnjma rukama wydobýwá sobě chleba.

O přjdawných twrdého zakončenj.

1. Mužská koncowka *j* mn. p. měnjwá se do *é*, pakli stogj při neživém samostatném gménu I. a II. sklánky, k. p.

Černé wlasy zastiňugj geho ljce.
Ostré meče břinkeyte nad hlawami wrahů.

2. Končj-li se samostatné na *é* aneb *owé*, tu libozwuk u přjdawného požaduge *j*, k. p.

Welicj úmyslowé rodj se w nebezpečných dobách.
Zelenj stromowé ozdobugj kraginu.

3. Samostatná, wýznamem *mužská*, koncowkau ale *střednj* oblibugj sobě přjdawné w mužském pohlawj, což i při *ženských* gmenech, ale gen w počtu množném platj, k. p.

Dobrý knjže šlechtj poddanstwo.
Dobřj knjžata o blaho lidské pečugj.
Pracowité děwčata gsau ozdobau rodiny.

Pozn. Zde se wjce hledj na osobu, nežli na ukončenj.

O přjdawných, genž znamenagj, co komu náležj.

1. Co mužům náležj, znamená se koncowkau *ůw, owo, owa*; co ženám, koncowkau *in, ino, ina*, k. p.

Otcůw, otcowo, otcowa; matčin, matčino, matčina.

Tato přjdawná se kladau, když osoba, gjž co přináležj, sama bez přjdawného gest, k. p. Soborowi potomci. Libušiny sestry.

2. Gména rodowá na *owic* gsau nesklonná, k. p. kupcowic syn; Božena mlynářowic; widěl gsem Jaroslawa sládkowic.

1. Pozn. Z nich powstanau gména na *owec*, k. p. Přemyslowec, Žižkowec, Igorowec. Rusowé a Srbowé hognost takowých gmen rodowých magj, k. p. *Roman*, geho syn *Romanow*, téhož opět syn *Romanowic*.

2. Pozn. Ze samostatného *pán* powstalo magitečné páň, páně, t. g. pánowi náležegjcj, k. p. chrám Páně. Sem náležj také: gdu k mlynářowům, sládkowům atd., druhdy: mlynářowóm, bohowóm atd.

3. Přjdawná twrdého krátkého zakončenj také se co přjsudek (praedicatum) užjwagj, kde 2. a 4. zak. gedn. p. podlé obrazce C; k. p.

Řeč twá tebe *známa* (znám, o, a) činj;
učinil mne přátelstwj *aučastna*;
činil geg na nebezpečj *pozorna*;

též zhusta 3. zak. gedn. počtu při neurčitém *býti*, zwláště s trpným přjčestjm (participium) zhusta přicházj, k. p.

Nelze nám žiwu, weselu, pečliwu býti;
nedeyž nám Bože zahanbenu býti;
slušelo gim poctěnu býti.

Stupňowánj přjdawných.

1. Prawidelně se *j*, *ý* odhodj a *ěgšj* (po *l* genom *egšj*) se přiwěsj, k. p.

národn-*j*	=	národn-*ěgšj*
posledn-*j*	=	posledn-*ěgšj*
hbit-*ý*	=	hbit-*ěgšj*
mil-*ý*	=	mil-*egšj* atd.

1. Pozn. Před *ě* proměňuge libozwuk *r k sk*, do *ř č št*, k. p.

chytr-ý = chyt-řegšj,	maudr-ý = maud-řegšj;
tenk-ý = tenč-egšj,	lehký = lehč-egšj;
hrdin-ský = hrdin-štěgšj,	slowan-ský = slowan-štěgšj.

2. Pozn. Hlásky proměňugj: bjlý = bělegšj, swatý = swětěgšj.

2. Pro krátkost užjwá se kratšj koncowka *šj*, zwláště po:

a) *d*, *h*, *ch*, kde prawidlem gemnosti *h* se měnj do *ž*, *ch* = *š*, k. p.

mladý = mladšj, twrdý = twrdšj;
tuhý = tužšj, mnohý = množšj;
suchý = suššj, wetchý = wetšj.

b) koncowky *ký*, *eký*, *oký* se odhazugj, a *šj* přiwěšuge, k. p.

hladký = hladšj, sladký = sladšj;
daleký = dalšj, hluboký = hlubšj.

Pozn. Též má: starý staršj, bohatý bohatšj.

3. Neprawidelné stupňowánj následugjcjch má také *šj*, a sice:

dobrý lepšj, zlý horšj;
welký wětšj, malý menšj;
dlauhý delšj, wysoký wyššj;
hluboký hlubšj, široký širšj.

4. **Třetj stupeň (superlativus)** se znamená slabikau *ney*, (star. *nay*), genž se k druhému stupni předsadj, k. p. krásněgšj, ney-krásněgšj; mladšj, ney-mladšj; dražšj, ney-dražšj atd.

1. Pozn. Třetj stupňowánj naše řeč také slůwkami *pře, roz, wše, wele,* gež předem klade a spogage, pak skrze *welmi, tuze* znamená, k. p. *pře-dobrý, wše-milý,* roz-milý, welmi maudrý, welewážný, tuze welký atd.

2. Pozn. Přjdawná, znamenagjcj gakausi látku (Stoff), též stupňowánj někdy schopna gsau, k. p. rakauský tolar ge střjbrnatěgšj nežli pruský, t. g. obsahuge wjce střjbra.

Slůwkowánj k rozboru (analysis) we gmenech přjdawných.

Maudrý nepřjtel lepšj gest, než pošetilý přjtel.
Zlatá uzda nečinj koně lepšjm, ani přednj mjsto hlupáka maudřegšjm.
Leniwý člowěk gest břemenem obce.
Lžiwá usta wlastnjmu pánu auklady strogj.
Ne dobrým se zdáti, nobrž gjm býti hleď, milý Čechoslowane!
Kdo pro národ mnoho dobrého podniká i uskutečňuge, ten prawým wlastencem gest.
Kdo ničeho nežádá, a nikoho se nebogj, ten gest auplně swůg, t. g. swoboden.
K nauzi přiwádj ruka leniwá, ale ruka pracowitých obohacuge.
Gestli nenj užitečně co konáme, marná (gešitná) gest naše sláwa.
Kdo domácj pokog rušj, gest nepřjtel lidj.
U člowěka leniwého býwá nauze častým hostem.
Bez ušlechtilých mrawů a upřjmné wljdnosti ani ten neywětšj mudrc za nic nestogj.
Nezdárná dcera gest zármutek matčin.
Kdo gest nedbalý we práci swé, bratr gest mrhačůw a swůg wlastnj krádce.
Pošetilý syn gest zármutek otcůw a saužénj matčino.
I prawda časem lhářowa býwá za lež držána.
Nenj dosti dobr, kdo gen o sebe a swau rodinu pečuge.
Žádný nenj tak mocen, by pomoci druhých nepotřebowal.
Nádherný oděw člowěka nekrásj, ale ctnostj ozdobené srdce ho upěkňuge.
Kdo s sebau samým weždy spokogen nenj, nebýwá s druhými, a druzj welmi zřjdka s njm spokogeni.
Kdo rád maudrých lidj se táže, gest napolo maudrý.
Na swět rowni přicházjme, z něho rowni odcházjme.
Radost má sokolowa křjdla, a žalost olowěné škorně.
Ne chudu býti hanba; ale pro hanebnau přjčinu chudnauti nectno.
František Šjr, z řeckého.
Bion mudrowný wida záwistiwého welmi želeti (tesknjti), prawil: Buď tomu weliké neštěstj se přihodilo, buď ginému weliké štěstj.
Týž.
Záwistiwý sebe sám co nepřjtel saužj. *Týž.*

Neywětšj předsudek i domněnka toho posedlý, kdož se domnjwá, že beze wšeho předsudku, beze wšj chyby gest.
Soběctwj ge chaulostiwá blánka (kožka), kteráž lechtá při neymenšjm dotknutj.
Wždy rozumněgšjm a lepšjm stáwati se, gest koruna wšj maudrosti.
Lepšjch časů si žádati nezpomáhá; ale lepšj časy slowem, činem dělati, to zpomáhá.
Nemluw, prwé-lis nemyslil, a mlčiž, gestliže staršj a maudřegšj mluwiti chce; to tebe wšady weždy ljbezným učinj.
Nedostatek skromnosti welký nedostatek rozumu gewj.
Pope i Franklin.
Zdwořilost ge skrownický prostředek a neymenšj útrata, kterauž welké wěci lacino kupugeme.
Děginy přewelkých činů wystawugj smutný obraz neywětšjch zločinůw.
Wšemohaucj penjze! waše moc nenj we wás, ale w očjch lidských.
Ze wšeho gest neylepšj a neyprospěšněgšj, wěrné, spolu i užitečné přátely zjskati dobročiněnjm.
Hněwiwému wyhowjš, gestli ljbě odpowjš. *Kamarýt.*
Soběctwj gest zlé, horšj pochlebenstwj, neyhoršj zrada.
Branislaw Wusjn.

Čjsla.

(Numeralia.)

I. *Základná* (cardinalia), *kolik?*

Gedn. počet.

we čtenk.		muž.	stř.	žen.
1.	1 5.[4]	geden.	gedn-*o*	gedn-*a*
	2.4.	gedn-*oho*	2.3.6. gedn-*é*	
	3.	gedn-*omu*		
	6.	gedn-*om*	4. gedn-*u*	
	7.	gedn-*jm* (*ým*)	gedn-*au*	

Množný počet.

	muž.	stř.	žen.
1.5.	gedn-*i*	gedn-*a*	gedn-*y*
2.6.		gedn-*ěch*	
3.		gedn-*ěm*	
4.	gedn-*y*	gedn-*a*	gedn-*y*
7.		gedn-*ěmi*	

Pozn. We smyslu: *alii*, k. p. Gedni mluwili to, druzj ono.

Dwogný počet.

we čtenk.		muž.	stř.	žen.
2.	1.4.5.	dwa	dwě	dwě
	2.6.		dwau	
	3.7.		dwěma(dwauma)	
	též:	oba	obě	obě

Množný počet.

we čtenk.		muž.	stř.	žen.
3.	1.4.5.		tři (třj)	
	2.6.		třech	
	3.		třem	
	7.		třemi (třjmi)	
4.	1.5.	čtyři	čtyry	čtyry
	2.		čtyr	
	3.		čtyrem	
	4.		čtyry	
	6.		čtyrech	
	7.		čtyrmi	
		m.	ž.	stř.
5.	1.4.5.		pět	

2.3.6.7. pět-*i*. Tak se wšechna následná skláněgj, a žádagj wůbec 2. zak., k. p. šest Čechů, sedm Srbů

8.	osm
9.	dewět

we čt. m. stř. ž.
10. deset
11. gedenáct (= geden na deset) atd.
20. dwacet (= dwa deset)
50. padesát atd.
100. sto (sklonné dle skl. I.)

we čt. m. stř. ž.
200. dwě stě (dwogný počet)
300. tři sta (množný počet)
1.000. tisjc (dle skl. II.)
2.000. dwa tisjce atd.
5.000. pět tisjců (tisjc) atd.
500.000. pět set tisjc atd.

II. Řadowá (ordinalia), *kolikátý, á, é?*

muž.	stř.	žen.
prwnj	prwnj	prwnj

(podlé božj, str. 81)
nebo slowenské:

muž.	stř.	žen.
prwý	prwé	prwá
druhý	druh-á	druh-é

nebo staroslowanské:

muž.	stř.	žen.
wterý	wterá	wteré

(odtud úterek)
(podlé krásný)
třetj, j, j

muž.	stř.	žen.
čtwrtý	čtwrté	čtwrtá
pátý	páté	pátá atd.
desátý	desáté	desátá

gedenáctý, gedenácté, gedenáctá atd.
dwacátý dwacátá dwacáté.

Složená:
dwacátý, é, á prwnj
čili
gedenmecjtmý, é, á
(t. g. geden mezi desjtma)

dwacátý, é, á druhý, é, á
čili
dwamecjtmý, é, á
(dwa mezi desjtma) atd.
třicátý, é, á,
čtyrycátý, é, á atd.,
dewadesátý dewátý
stý, é, á
dwaustý, é, á atd.,
tisjcj
dwautisjcj atd.,
stotisjcj.

Zwláštnj řadowá:
sám druhý, samo druhé, sama druhá,
sám, sama, samo třetj,
sám čtwrtý, sama čtwrtá, samo čtwrté atd.;
gimi že znamená, kolikátý kdo w počtu gest.

III. Rodowá (generica), *kolikerý, á, é?*

muž.	stř.	žen.
gedni	gedna	gedny

(množ. p. od geden)
gednaký, é, á
dwogj (dle božj)
dwogaký, é, á

Samostatně:
obě dwě (das Zwey)
trogj (samost. tré)
nebo také:

muž.	stř.	žen.
dwůg	dwoge	dwoge
trůg	troge	troge

čtwerý, é, á (čtwer, o, a)
paterý, é, á (pater, o, a) atd.
gedenácterý, é, á
(gedenácter, o, a) atd.,

dwacaterý, é, á (dwacater, o, a)
dwacaterý gednaký
dwacaterý dwogj
dwacaterý paterý atd.,
dewadesaterý, é, á
sterý, é, á
dwausterý, é á,
třisterý
čtyrsterý
tisjcerý, é, á atd.

Neurčitá:
kolikerý, é, á
tolikerý, wšelikerý.

Pozn. Koncowkau *ero* uděláme z nich samostatná, genž 2. zak. požadugj, k. p. desatero božjch přikázanj, čtwero kmenů československých.

IV. *Množiwá čili násobná* (multiplicativa), *kolikonásobný, á, é?*

muž. stř. žen.

gedno-tný, é, á
dwogný, é, á
čili
dwogatý, é, á (dwogitý),
čili
dwognásobný (dwaunásobný)
t. g. dwě na sobě,
trogatý, é, á (trogitý)
čili
trognásobný, é, á
čtwernásobný, é, á
paternásobný, é, á, atd.
stonásobný, é, á
(sternásobný) atd.,

muž. žen. stř.
tisjceronásobný, á, é, atd.

Pozn. Gednoduchý, á, é
dwogduchý, á, é, atd., čjsel na *duchý* we spisowném gazyku neužjweyme, nechceme-li kaziti pogem *duch*.

Neurčitá:

Mnohotný, á, é
množný, á, é
mnohonásobný
kolikonásobný
kolikeronásobný.

V. *Opětawá* (iterativa), *kolikráte?*

gednau čili geden-kráte
dwa-kráte, oba-kráte
tři-kráte
čtyrykráte
pětkráte atd.
stokráte
stokrát a gednau
stokrát a dwakrát atd.
tisjckráte
pět tisjckráte atd.

stotisjckráte
millionkráte.

Neurčitá:

mnohokráte
mnohdykráte
kolikráte (kolikkráte)
několikkráte,
tolikkráte (tolikrát)
bez počtukráte.

VI. *Složená* (composita), *kolikadennj? kolikaměsjčnj?* atd.

a) časowá (temporalia)

m. stř. ž.

den: gednodennj
dwaudennj n. dwaudný, á, é
třjdennj, čtyrdennj
druhodennj, třetodennj, třetačka, čtwrtodennj, čtwrtačka } zimnice nebo na Morawě psina;
týden: gednotýdnj, dwautýdnj, třitýdnj } wýdělek;
gednonedělnj, dwaunedělnj, á, é atd.,

m. stř. ž.

měsjc: gednoměsjčný, dwauměsjčný, atd. } aurok, plat.
léto: dwauletý, á, é, třjletý, stoletý } strom, kalendář.
rok: gednoročný, á, é, n. gednoroký, á, é (roček)
dwauročný, dwauroký
(dwauroček, dwauletek)
atd.
wěk: stowěký, tisjcwěký, mnohowěký } národ, swět.

b) **předmětná** (objectiva):
kořen: noha, gazyk, sáh, libra atd.
dwaunohý, trénohý, třjnohý atd.
(trnožek, trnožka)
troggazyčný, troggazyký atd.
pětisáhowý, stosáhowý atd.
dwauliberný, á, é, třjliberný, á, é, atd.
(dwauliberka, třjliberka)
třjžegdljkowý hrneček,
pětimázowý okrauhljk atd.

VII. Samostatná (substantiva), odwozená od čjsel:

gednuška (gednotka, gednička) od geden,
dwogka „ dwogj
trogka, čtwerka, pětka, šestka, sedmička,
paterka, šesterka, sedmerka,
osmička, dewjtka, desjtka . . . . dwacjtka
osmerka, dewaterka, desaterka atd.
trognjk, pětnjk, sedmjk, desetnjk, dewjtnjk, dwacetnjk, padesátnjk, desátnjk (Corporal), setnjk (od sto, set, Hauptmann);
auterek, úterek, od wterý = druhý;
čtwrtek, pátek, desátek, třicátek;
čtwerák, pąták (grošjk druhdy na Morawě);
šesták, sedmák, osmák;
čtwrtka, čtwrt (čtwrt);
třetina, desetina, dwacetina;
třetice (do třetice wšeho dobrého);
trogice, polowice, polowina, půlka.

Slůwkowánj w čjslech.

Bůh gest prawda. Milowati Boha a milowati prawdu gest gedno.
Jos. Černý z wlaštiny.

Z gedné neprawosti plyne deset giných.

Drž na uzdě usta swá, gednjm slowem kolikráte zkazj se mnoho.

Nehonos se bohatstwjm swým, w gedné hodině wšeho zbawen býti můžeš.

Co gedněm lidem škodjwá, to druhým prospjwá.

Proto přjroda geden gazyk, dwě oči a dwě uši tobě udělila, bys wjce slyšel a widěl, než mluwil. *Řecký filosof.*

Od desjti do dwaceti let zakládá člowěk swoge štěstj, od dwaceti do třiceti dohotowj obydlj swé blaženosti, od třiceti do čtyryceti, pak ge ozdobuge a zwelebuge.

Sláwa i krása, obě na stegnách; krásné ljčko nenj celá krása, aniž slawný čin celá sláwa.

Tisjce hladem gich umjrá, a sta gedenjm. *Fr. Trnka.*

Neubližug židu, pohanu, Bůh gest oběma otcem.

Pilnost, pořádek a čistota gsau tři přemilé kauzelnice.

Tři wěci gsau potřebné (prawj gistý filosof), bychom se dobrými oswědčili člowěky: *dobro činiti, prawdu mluwiti* a *swé slowo držeti.*

Prwnj powinnost naše gest, milowati prawdu a w nj se důwěřowati. *Jos. Černý.*

Stydliwost a skromnost gsau nerozlučné družky ženského pohlawj (krásné pleti); odegde-li gedna, druhá za nj pospjchá.

Po dwacátém roce rozkoše hltáme, po třicátém okušugeme, po čtyrycátém mjrně požjwáme, po padesátém hledáme, po šedesátém pohřešugeme.

W patnáctém a šestnáctém wěku národnj gazyk náš se libě ozýwal, gak w chatrči tak w paláci po wlastech našich; proto také národ, sám k sobě důwěru mage, wážen byl.

W sedmnáctém wěku geště wědy na Morawě kwetly, kdežto w Čechách třicetiletau wálkau zanikly.

Dwogjho smjchu gest hoden, kdo přednostmi nezaslauženými zpeychá.

Šedesatero kmenů slowanských se počjtá, genž asi sto millionů člowěků na ohromném pruhu Ewropy a Asie zaugjmagj.

Pozdraw i špatně oděného člowěka, ale zaslaužilého, wedle pěkně oděného dwognásobně, abys dokázal, že se oděwu neklanjš. *J. Filcjk.*

Ctnost nepotřebuge mnohonásobných ozdob. *Branisl. Wusjn z polsk.*

Opice zůstane opicj, byť by desateronásobné šperky nosila. *Týž.*

Gak může starce osmdesatero roků těšiti, prožilých w leniwosti a chábnosti? *Seneka.*

Zrádce wlasti páchá dwognásobnau wraždu, gednu nad sebau samým, druhau nad občanstwem, gemuž co aud náležj.

Obchod a obžiwugjcj promysl stonásobný užitek dáwá občanstwu, rozmnožuge pohodlj a připrawuge člowěku pozemské nebe.

Stokráte lépe křiwdu překaziti, nežli trpěti, protože se zlu průchod smělý zatrhne.

Trpěliwost nenj wšady ctnostj, nobrž kolikráte neprawostj a ničemnau ochablostj, byťby se tisjckráte schwalowala.

Lépe že tě geden dobrý chwálj, než mnoho zlých. *Branisl. Wusjn.*

Zagména (pronomina).

I. Osobná (personalia).

Gednotný počet.

		muž.	stř.	žen.
1. 5. gá	ty	on	ono	ona
2. 4. mne, mě	tebe, tě	geho		gj
	tobě, ti	geho, ho, geg	ge	gi
3. mně, mi	tobě	gemu, mu		gj
6. mně	tebau	(w) něm		(w) nj
7. mnau		gjm(njm), s njm		gj(nj), s nj

Množný počet.

		muž.	stř.	žen.
1.5. my	wy	1.5. oni	1.4.5. ona	1. ony
2.4.6. nás	wás	2.	gich	
3. nám	wám	3.	gim	
7. námi	wámi	4.	ge	
(dwog. p. náma)	(wáma)	6.	(w) nich	
		7.	gimi, s nimi	

Pozn. Za předložkau se *g* proměňuge do *ň*, k. p.: byl gsem *u geho* = *u něho*, gdu k němu, mjsto: gdu k gemu.

II. Wracowacj.

Gednotný počet.	Množný počet.
2.4. sebe, se	gako w gedn. p.
3. sobě, si	
6. sobě	
7. sebau	

III. Wlastniwá (possessiva).

Gednotný počet.

muž.	stř.	žen.	muž.	stř.	žen.
1.5. můg,	1.4.5. mé, moge	moge, má*)	15. náš	145. naše	15. naše
2.4.	mého	2. mé	našeho		4. naši
3.	mému	3. mé	našemu		2. našj
[1=4 můg]		6. mé	[1=4 náš]		3. našj
6.	mém	4. mau	našem		6. našj
7.	mým	7. mau	našjm		7. našj

muž.	stř.	žen.	
gegj	gegjmu	gegj	nesklonné gako
gegjho	6.7. gegjm		mužské *geho* (ejus)

*) We 4. p. též *mogi*, a w 2. 3. 6. a 7. p. *mogj*.

Množný počet.

muž.	stř.	žen.	muž.	stř.	žen.
1.5. mogi	moge, má	moge, mé	1.5. naši,	naše,	naše
2.6.	mých (mogich)		2.6. našich		
3.	mým (mogim)		3. našim		
4. moge, mé,	moge, má	moge mé	4. naše		
7.	mými (mogjmi)		7. našimi		
dwogný p. mýma (mogima); tak se skl.			(dw. p. našima)		
twůg	twoge, twé	twoge, twá	wáš,	waše,	waše.
swůg	swoge, swé	swoge, swá			

m. stř. ž.	
1.4.5. gegj	k. p. gegj syn
2.6. gegich	gegj dcera
3. gegjm	gegj robě.
7. gegjmi (dw. p. gegjma)	

IV. Ukazowacj (demonstrativa).

Gednotný počet.

muž.	stř.	žen.
1.5. ten	to	ta
2.4. toho		2)
3. tomu		3} té
[4. ten]		6)
6. tom		4. tu
7. tjm		7. tau

muž.	stř.	žen.
týž	též	taž
téhož		2)
témuž		3} též
[4. týž]		6)
témž		4. tuž
týmž		7. tauž

(idem, eadem, idem)

Množný počet.

muž.	stř.	žen.
1.5. ti,	ta,	ty
2.6.	těch	
3.	těm	
4. ty,	ta,	ty
7.	těmi	

(dw. p. těma)

ten-to, to-to, ta-to,
onen, onno, onna
onen-no, ono-no, ona-no,

muž.	stř.	žen.
tjž	táž	týž
	týchž	
	týmž	
též	táž	též
	týmiž	

ten-týž, to-též, ta-táž (hic idem).

V. Potahowacj (relativa).

Gednotný počet.

muž.	stř.	žen.
1.5. který,	1.4.5. které,	1.5. která
2.4. kterého		2)
3. kterému		3} které
[4=který]		6)
6. kterém		4) kterau
7. kterým		7)

m.	stř.	ž.
1.5. genž		genž
2. gehož		2)
3. gemuž		3)
4. gegž, gehož		6} gjž
6. (w) němž		7)
7. gjmž, s njmž		4. gjž

(qui, quae, quod)

Množný počet.

muž.	stř.	žen.
1.5. kteřj,	která,	které
2.6.	kterých	
3.	kterým	
4. které,	která,	které
7.	kterými	

gedn. p.
an, ano, ana
množný p.
ani, ana, any
k. p. anděl, an sestupuge s nebe.

muž.	stř.	žen.
gjž (zastaralé)	gež	
	gichž	
	gimž	
	gež	
	gimiž	

m. stř. ž.
genž-to } qui
geš-to } quae
stř.
kdo, co } quod
gehož, gegjž, (cujus)
gegichž, gichž (quorum, quarum).

VI. Dotazowacj (interrogativa).

Gednotný počet.

muž.	stř.	žen.	muž.	stř.	žen.	
který,	které,	která;	1.5. čj	čj	čj	1.5. ký (quis)

m. ž.	stř.				
1.5. kdo	1.4.5.co	2.4. čjho	čj	2.4. kýho (kého)
2.4. koho	čeho	3. čjmu	čj	3. kýmu (kému)
3. komu	čemu	6/7 čjm	čj	6/7 kým (kém)
6. kom	čem			
7. kým	čjm			

mn. p. (m. stř. ž.)	množn. p.
1.4.5. čj	1.5. kých
2.6. čjch	2.6. kých
3. čjm	3. kým
7. čjmi	7. kými

kteraký, é, á
gaký, é, á

Pozn. Zastaralé *ce* zkracuge se po některých předložkách do *č*, gako: we če—weč, o če—oč, na če—nač, za če—zač, pro če—proč, se če—seč; přiwěsj-li se důrazné *ž*, tu e zase wystaupj, k. p. pročež, na-čež.

VII. Obzwláštnj.

Gedn. p.			Množný p.		
m.	stř.	ž.	m.	stř.	ž.
1.5. sám	samo	sama	1.5. sami	sama	samy
2.4. samého	4. samu atd.		4. samy	sama	samy atd.

ostatnj dle krásný, é, á.

podobně: 1.5. samo-ten, samo-tno, samo-tna.

Pozn. Rozeznáwá se od samý, é, á (purus, lauter).

VIII. Neurčitá (indefinita).

Gednotný počet.

weškerý, é, á
wšaký (omnis)
wšeliký, wšeligaký,
wšelikerý, každý,
mnohý, žádný,
nižádný, některý,
máloktery,
giný

	muž.	stř.	žen.
1.5.	wšecek,	wšecko,	wšecka
	wšecken,	wšecko,	wšecka
	wšechen,	wšechno,	wšechna
	weškeren,	weškero,	weškera
	wšeckeren,	wšeckero,	wšeckera
2.4.	wšeho		2/3/6/7 wšj
3.	wšemu		
6.	wšem		
7.	wšjm		
			4 wši

Množný počet.

	muž.	stř.	žen.
1.5.	wšichni (wšickni),	wšechna (wšecka),	wšichny (wšecky)
2.6.		wšechněch (wšech)	
3.		wšechněm (wšem)	
4.	wšechny	wšechna	wšechny
7.		wšechněmi (wšemi)	

IX. Složená (composita).

m. ž.	stř.
a) kdo-ž	co-ž
kdo-s	co-s
kdo-si	co-si
kdo-koli	co-koli
kdo-ž-koli	co-ž-koli
ně-kdo	ně-co
ni-kdo	ni-co = nic
lec-kdo-s	lec-co-s
leda-kdo-s	leda-co-s

b) čj-s
čj-si
čj-koli
ně-čj
ni čj
lec-čj-s
leda-čj-s

m.	stř.	ž.
c) ten samý,	to samé,	ta samá
kteraký,	taký,	takowý;

který-ž
který-s
který-si
který-koli
ně-který
ni-který
lec-který
leda-který
málo-který

d) gaký, gaké, gaká
gaký-s
gaký-si
gaký-koli
ně-gaký
ni-gaký
lec-gaký
lec-gaký-s
leda-gaký
leda-gaký-s.

Pozn. Zwláštnj pozornosti třeba, gak náš gazyk přiwlastniwého zagména *swůg*, *swé*, *swá* užjwá, k. p. swůg swého milnge;
gakož odpauštjme *našim* (lépe swým) winnjkům;
půgčil gsem gemu mau (lépe swau) knihu;
následugme našich (lépe swých) statečných předků.

Slůwkowánj k rozboru.

Lépe gest: *gá newjm*, řjci, nežli žwatlati, čemu nerozumjme.
Nechwal člowěka, dokud geg mluwiti neslyšjš a konati newidjš.
Soběctwj zadržuge člowěka we prachu, ale oprawdowé mudrctwj powznésti geg z něho usiluge.
Dnes mně, zegtra tobě. *Přjslowj.*
Gá pán, ty pán, kdo bude pásti? *Též.*
Mnj, že mu samému slunce swjtj. *Též.*
Gemu se zdá, že gest moře do kolenau. *Též.*
Gest w něm maudrosti, gako w komáru sádla. *Též.*

Doma mu slano ani mastno nenj, *Přjslowj.*
Ginde mu kadidlo a kořenj wonj. *Též.*

Chtěge lidi poznati, pozorug činy gegich, kdy se domnjwagj, že gich nikdo newidj.

Každý červ se krautě bránj, když ho hněteme.

Na každém mjstě gest polowičné nebe, kde lidé lidmi gsau a sebe wespolek milugj.

Mluw každý sám k sobě: Gá gsem se narodil, abych co neywjce dobrého způsobil, množe blaženost lidskau.

Ulož sobě wěřiti w to, co dobrého, prawdiwého a krásného gest; abys w to ale uwěřil, třeba upřjmné wůle k wěřenj a wraucj ku prawdě lásky. *J. Černý.*

Kdo sobě zlý, komu dobrý?
Každý sobě štěstj kuge.
Krkawci si ljtagj, holubi wáznau w léčkách.
Kdo neskoro chodj, sám sobě škodj. *Přjslowj.*

Gestli pán swým poddaným ze swého štěstj něco přege, tito z uznalosti polowic neštěstj geho na sebe přigmau.

Karbaniti znamená tolik, gako swé zbožj do moře házeti, a ge na pobřežj očekáwati.

Kdo gazyk swůg střežj, mnoho si mrzutosti uspořj.

S našjm mjněnjm a s našemi hodinkami stegně to wyhljžj: každý wěřj swým, a začasté žádné dobře negdau.

Gestli žiwě powážjš, že někdy moli twůg oděw a červi twau kůži prolezagjce hlodati budau, zagde ti wšecka pýcha.

Proč ge slawněgi swoge náruživosti přemoci, nežli hradů se zmocniti?— Poněwadž gest lépe swobodu swau podržeti, než cizj potlačiti.

Djlo chwálj mistra swého.
Swůg swému, psu kost. *Přjslowj.*

Ten gest dobrý, kdo se stále snažj lepšjm býti.

Onomu nenj maudrost nic platna, kdo gi za wůdkyni swých činů neužjwá.

Gak nuzný a osiřalý ten, kdož miluge toliko sebe!

Co slušné gest, to se hodj času i osobě. *Cicero.*

Nenj člowjčka sebe chatrněgšjho, kterýž by nemohl býti užitečným a škodným.

Kdo se často shýbá i křiwj, nikdy nenj rowný, gako ten nikdy upřjmný, kdož pochlebuge.

Pochlebnjci okolo nšj knjžat gsau gako otrawci, kteřj do studnj obecných ged házegj.

Marnotratnjk gest blázen, který swé gměnj na to obětuge, aby do řádu žebráckého přigat byl.

Malomyslný tak dlauho musj trpěti, pokud gest čeho se báti.

Co sám nerad máš, nečiň ginému.

Kdožkoli sám sebau wládnauti neumj, giných k maudrosti nepřiwede.

Gaký člowěk, taká řeč.
Kdo ginému gámu kope, sám do nj padá.
Sám sobě hude, sám wesel bude. *Přjslowj.*

Každý cenj ale gak? padesátý naopak.
Každá ctnost swého hance naležá. *Přjslowj.*

Ani weškeré tresty na swětě nemohau změniti přeswědčenj.

Rámě každého swětského saudce nesahá do swědomj, tam genom laskawé poučenj přjstupu má; wšeliký tedy pronásledowatel ge buďto pošetilec nebo nešlechetnjk.

Slibugeš-li za druhého, dey swé.

Sloweso.

Zewniterná twárnost našeho slowesa (verbum), geho ohebňost, gakož i geho wniterná podstata zřegmě prozrazugj zcela giného řeči genia. Sloweso neylépe řeči dokonalost, obratnost, sjlu a lepotu oznamuge.

Než u slowesa se pozornost na geho zewniternau i wniternau powahu upřjti musj. Prwněgšj záležj we prawidelném rozwjgenj wšech způsobů, časů, osob a t. d. z gistého kořene, z čehož *saustawa* (systema) *časowánj* powstáwá; posledněgšj nám geho užjwánj a pěkné obraty dle rozličného wýznamu obgewuge, čemu *skladna* (syntaxis) wyučuge.

W krátkosti to prawjme, že Čechoslowan na swém slowesu určitými koncowkami osoby, počet, pohlawj, čas znamená; gemu netřeba plauhawých osobných zagmen (gá, ty, on), gako ginoewropským gazykům; on s Řekem a Rjmanem w rychlém toku swé myšlénky bez oklik, wazadel, paut určitě a libozwučně wygadřuge. Občan w Čechosláwii we wýmluwnosti wysokého stupně dosáhnauti může, pakli se po swém krasohlasém a podiwuhodném gazyku, netaulage se po cizině, ku posměchu wlastnjmu, pilněgi a uctiwěgi ohlédne, gak toho sobě, swým předkům a potomkům powinen gest.

Slowesa s trogjho stupně pozorowati můžeme,

A. ze slowozpytného (etymologického), a tu se naskytnau:

1. půwodnj (primitiva), k. p. dám, mám, gdu, stogjnı́ atd.
2. odwozená (derivata): panugi (pán), kráčjm (krok), mladnu (mlad), wodjm (wedu) atd.
3. prostá (simplicia): metu, řku (ajo), djm, znám atd.
4. složená (spiatá, composita): wy-metu, po-wjm atd.

B. z wýznamu (Bedeutung), tu obdržjme:

1. přestupná (transitiva) {činná (activa): bránjm, orám, trpná (passiva): gsem wolán, gmenugi se.

2. **nepřestupná** (intrans.) — **činná**: běhám, bogugi, bydljm atd.; **podmětná** (subjectiva): blednu, spjm, mru atd.
3. **pomocná** (auxiliaria), pauze gedno: gsem (býwám). k. p. gsem milowán.
4. **wracowacj** (reciproca): bránjm se, chystám se atd.
5. **neosobná** (impersonalia): pršj, strašj, hřmj atd.
6. **neauplná** (incompleta): chci, k. p. chci bogowati atd.
7. **nedostatečná** (defectiva): djm, prý (dicitur), wece.

C. z trwánj děge w čase.

Děg, slowesem poznačený, představuge si Čechoslowan také dle času, genž se hned začna giž se budto končj, aneb déle trwá, k. p. *sednu* a *sedjm*, *hnu* a *hýbám*, *střeljm* a *střjljm*.

Tedy máme slowesa:

a) *dokonawá* (perfectiva, exacta), znamenagjcj we swém časowánj, že děg dokonán gest, nebo brzo dokonán bude, gako: *hnu*, *řku*, *padnu*.

b) *nedokonawá* (imperfectiva, inexacta), znamenagjcj we swém časowánj bud počjnánj, bud pokračowánj nebo trwánj děge, neberaucj ohled na skutečné geho wyplněnj, gako: *padám*, *wozjm*, *chodjm*, *řjkám*, *hýbám*.

Pozn. Tato wlastnost slowes, gjž se děg kratšjho určitého trwánj, pak delšjho neurčitého znamená, gazyk českoslowanský od ginoewropských, genž této určitosti wšelikým opisowánjm těžce dosahugj, chwalitebně různj. Několik přjkladů lépe to wygasnj:
Nepřátelé dobýwali město, a přece ho nedobyli.
Kdo umjrá, hned neumře.
Kůtě chytalo myš, ale nechytilo gi.
Wy genom kupugete a nikdy nekaupjte.
Když mi sestra chléb krágela, ukrogila mi sausto malé.
Slibowal mi před měsjcem, a dnes mi opět sljbil, že mi kroniky wšech kmenů slowanských zaopatřj.

Dokonawá — *prostá*: hnu, tru, pru atd.; *gednotliwá*: sednu, tnu, pjchnu, bodnu atd.

Nedokonawá — *počjnawá* (inchoativa): sladnu, bugnjm atd.; *trwacj* (durativa): sedjm, pjchám, bodám atd.; *opětawá* (iterativa): sekám, sedám atd.; *častotliwá* (frequentativa): sedáwám, pjcháwám, mluwj-wá-wám atd.

Pozn. Slowesa nedokonawá, znamenagjcj děg delšjho trwánj, přirozené hlásky we mluwě dlaužj neboli protahugj, protož ge prawopis čárkuge.

Způsoby w časowánj.

Naše sloweso paterým způsobem (modus) se časuge:

1. Oznamowacjm (indicativus), kde se slowesem wygadřuge, že něco gest a určitě se děge atd., k. p.
   zastáwám kragany swé proti autržkům;
   Čechoslowané wlast swau činem ozdobugj.
2. Rozkazowacjm (imperativus), kde ze poraučj, welj, napomjná, k. p. milug prawdu;
   bogugme proti neprawostem.
3. Žádacjm (optativus), kde se něco žádá, po něčem taužj, a rowná se optativu řeckému, k. p. O bys prawdu mluwil!
   kdybychom wjce lásky ku wlasti měli.

Pozn. Pozná se u nás po slůwkách: *bych*, *bys*, *by*, *bychom*, *byste*, *by*. Ale u nás se oznamowacjho způsobu užjwá, kde Latinjk nebo Němec conjunctiv klade.
W giných připadnostech zastupuge žádacj způsob latinský conjunctiv, k. p.

newjm, kdoby zde byl (nescio, quis hic adfuerit);
newjm, kdoby byl zde byl (nescio, quis hic adfuisset).

4. Neurčitým (infinitivus), kde se něgaké gednánj aneb něgaký staw wygadřuge, a nižádné osoby se neudáwá, k. p.
   brániti wlast a krále proti nepřjteli;
   hágiti práwo národa.
5. Přestupowacjm (transgressivus), kde se sloweso gako do přjdawného proměňuge, a plauhawá slůwka se wypauštěgj neboli přestupugj, k. p.
   Mluwě prawdu, zastáwage práwo, konage ctnosti gsem člowěk swého gména hoden.
   Každý Čechoslowan, pěkně swým národnjm gazykem mluwiti neznage, stydětí se musj.
   Mjsto: *když* mluwjm prawdu atd.
   když mluwiti nezná atd.

Pozn. Přestupowacj welmi náš ljbý gazyk ozdobuge, myšlénky silněgi a rychlegi wygadřuge, podobage se řeckým aoristům.

Časy slowesa.

Abychom sjlu a wýznam času u slowesa našeho poznali, neobtěžugme sobě mezi sebau ge porownáwati.

Přjtomného času wýznam snadno se chápá.

My sice nemáme imperfectum Latinjků aneb polominulý čas němčiny, také ho ale ani nepotřebugeme, nebo wlastně nic giného nenj, než naše opětowacj a častotliwá forma, an se tam mjnj, že čin, úkaz, děg, staw a t. d. déle trwá, aneb se opětuge, k. p. dabam = dáwám, vocabam = woláwám, tiniebam = znjwám atd., ich führte = wodjwám: Latinské *futurum exactum*, t. g. budaucně uskutečněný nebo budaucně minulý čas, t. g. kde gakýsi děg neb úkaz se teprwé státi má, když se ale stane,

giž minulý bude, musjme gakož i němčina opisowati. My užjwáme slůwka *až* (*když*), k. p. *až* oslawjme wlast.

Až umře twůg otec, budeš nešťasten;
(pater tuus cum diem obierit, miser eris.)
Až přigdeme do Slowenska, pěkné obyčege dobrosrdečných bratrů Slowáků pozorowati budeme.
Až sobě gisté ctnosti, náş co Čechy, Morawany, Slowáky a Slezáky ošlechťugjcj, pewně oswogjme, a ge gako znárodnjme, pak mezi národy důstogně a slawně wystaupjme.

Budaucj čas máme dwogj, totiž: 1. *prostý*, 2. *trwalý*. Má-li čin gednotliwý na krátce potrwati, aneb brzo ukončen býti, tu užjwáme *prostého* (určitého) budaucjho času, k čemu použjwáme budto

a) *slowes giných forem*, k. p. od *chytám* utwořj se *chytjm*, *chytnu*;
od *kupugi* (nynj), *kaupjm* (budaucně);
od *házjm* = *hodjm*;
od *skáči* = *skočjm*;
od *spogugi* = *spogjm*; aneb

b) se ku přjtomnému času některá předložka z následugjcjch předsadj a zawěsj, gak toho pogem (conceptus) a rozum wěci požaduge:
do, *na*, *nad*, *o*, *ob*, *od*, *po*, *pod*, *pode*, *pře*, *před*, *přede-při*, *pro*, *roz*, *roze*, *u*, *s*, *se*, *wy*, *z*, *za*, k. p. nesu = *do*-nesu, *na*-nesu, *od*-nesu, *pro*-nesu, *před*-nesu, *při*-nesu, *pro*-nesu, *roz*-nesu, *u*-nesu, *s*-nesu, *wy*-nesu, *wz*-nesu, *za*-nesu. Podobně *pustjm*, *beru* a g.

Z těchto přjkladů snadno každý wyrozumj, že předložkami těmito se wýznam slowesa měnj, ano že sloweso, gestli ne se wšemi, aspoň s neymnožšjmi spogiti se dá, přičemž owšem rozum a smysl rozhoduge.

Pozn. Zde poznamenati slušj, že my wše prostince a snadně slowesem wygadřugeme, kde giž němčina wšelikých slowes potřebuge, k. p.
hragi, wy-hragi, pro-hragi a t. d.
ich spiele, gewinne, verliere;
čjm se nám učjcjm welké wýhody poskytuge, w němčině pak obtjžnost nemalá klade.

Ty samé předložky, s těmiž ale w giné formě gsaucjmi slowesy spogeny, dagj *trwalý přjtomný čas*, k. p.
do-nášjm, ob-nášjm, od-nášjm, pro-nášjm a t. d.

Slowesa delšjho trwánj negsau schopna *prostého budaucjho času* (futuri primi), genž děg, úkaz brzo skutkuge; pročež genom *trwalý neurčitý budaucj čas* (futurum secundum) magj, genž wlastnj koncowky nemage, k opisowánj swému pomocného *budu*, *-eš*, *-e* atd., k němuž se neurčitý přidá, použjwá, k. p.

budu
budeš } donášeti.
bude a t. d.

Tato slowesa negsau gen formau, ale i trwánjm i skutečněnjm rozdjlná;

budu donášeti a *donesu*;

budeme donášeti, *rozneseme*, poznáme, že prwněgšj forma čin dlauho i opětně trwagjcj bez určitosti pronášj, posledněgšj pak čin brzo se uskutečňugjcj znamená.

Mnohá slowesa magj oba budaucj časy dle wýznamu, k. p. bránjm, za-bránjm, budu brániti.

ctjm člowěka, *poctjm* člow., *budu ctjti* člowěka.

milugi národ swůg, *pomilugi* národ swůg, *budu milowati* národ swůg.

Kdo z mládj rád *krade*, napotom ze přewahy *bude krásti*, a což uwidj koli, *ukradne*, bude-li moci.

Slowesa pak kratšjho trwánj a určitěgšjho skutečněnj, trwalegšjho budaucjho času nemagjce, přigjmagj ho od ginych slowes giné formy, k. p.

gdu (idu) = *půgdu*, budu *choditi*;

wedu, gá tě *powedu* do chrámu ctnosti, a budu tebe po něm *woditi*.

Wšelikým dobrým uměnjm ozdobenj mladjci a mladice, až dospěgj, wlast, národ, člowěčenstwo ozdobowati budau.

Počet a osoby.

W gednotném a *množném* počtu máme tři osoby, než koncowkami hlasatými beze plauhawých zágmen pěkně wygadřugeme.

Pozn. Za pradáwných wěků také gsme dwogný počet (duál) gako stařj Řekowé měli, gak toho důkazem gest náš poswátný Kralodworský rukopis. Tam w Zábogi čteme:

Dwa syny, jejú hlasy přecházesta w muská
(gegichžto) (přecházely)
Wychaziewasta w les
(wycházeli)
Tamo mečem i mlatem, i oščepem učista paži
(učili)
Tamo pokrysta i wracesta sie rozkošem
(pokryli) (wraceli)
Kehdy paže jejú biesta dorostla
(gegich byly dorostly)
Jejú umy proti wrahóm
I dorostachu druzi bratřieci;
(dorostali)
Ayta wsi wyrazichu wz wrahy
(wšichni wyrazili) (we, na)
I by kratost jich buřúce nebe;

I diediny wratiše sie bywšie blahost atd.
(wrátili)

Takowý dwogný počet téměř we wšech částkách řeči gedinj Slowenci w Horytanech, Kraině a Štyrsku mezi wšemi Slowany posud čistě zachowali. Sem tam w básnictwj by se ho ozdobně užjwati mohlo, nikoli ale we prostomluwě (prosa).

Pomocné sloweso *gsem*.

Přjtomný čas.

G. p. 1 gsem, 2 gsi ('s) 3 gest (ge)
Mn. p. 1 gsme, 2 gste 3 gsau.

Přestupowacj přjtomného času.

m. stř. ž.
G. p. gsa gsauc (gsauci)
m. stř. ž.
Mn. p. gsauce.

Přjdawné ze přestupowacjho.

m. stř. ž. gsaucj
(ostatnj pády béře od přjdawného *božj*).

Rozkazowacj.

G. p.	2	buď,	buďiž,
Mn. p.	1	buďme,	buďmež,
	2	buďte,	buďtež.

Neurčitý:

býti.

Budaucj čas.

složený b. č.
G. p. 1 budu, 2 budeš, 3 bude; po-budu, na-budu.
Mn. p. 1 budeme 2 budete 3 budau; do-budu, pozbudu atd.

Přestupowacj budaucj čas.

m. stř. ž.
G. p. buda, budauc (budauci).
Mn. p. (m. stř. ž.) budauce. Odtud přjdawné *budaucj*.

Minulý I.

m. stř. ž.
G. p. 1 byl, bylo, byla gsem
2 byl, bylo, byla gsi (byls, bylos, bylas)
3 byl, bylo, byla (gest)

1) 2) 3) byli, byla, byly { gsme, gste, (gsau).

Minulý II.

G. p. 1) 2) 3)	byl, bylo, byla	gsem, gsi, gest	byl, bylo, byla.
Mn. p. 1) 2) 3)	byli, byla, byly	gsme, gste, gsau	byli, byla, byly.

Žádacj I.

G. p. 1) 2) 3)	byl, bylo, byla	bych, bys, by.
Mn. p. 1) 2) 3)	byli, byla, byly	bychom, (bychme, bysme), byste, by

Zádacj II.

G. p. 1) 2) 3)	byl, bylo, byla	bych, bys, by	byl, bylo, byla

a t. d.

Přestupowacj minulý.

	m.	stř. ž.
G. p.	byw	bywši
Mn. p.	(m. stř. ž.) bywše.	

Odtud přjdawné *bywšj*.

Přjčastie trpné (participium).

	m.	stř.	ž.
G. p.	byt,	byto,	byta
Mn. p.	byti,	byta,	byty.

Pozn. Gen we složených přicházj, gako: *dobyt*, *nabyt*, *pozbyt* atd.

Pozn. 1. Někteřj spisowatelé pjšj w minulých časech *byl sem*, mluwil *sem*, mjsto *gsem*; co se mate se slůwkem *sem*, k. p. pogď sem. Pišme raděgi slowozpytně *gsem* (druhdy býwalo gako posud u druhých Slowanů gesem), byť by *g* neznělo we mluwě; za to w záporném *negsem* znatně se slyšj.

Pozn. 2. *Gsi* zkracuge se do s, a přiwěšnge se neyraděgi na konci slowesa, k němuž náležj, ač i také k giným slowům se přidáwá, gako *ty*, *zde*, *tam*, *sem*, *který*, *ten*, *li* atd. *k.* p. *Gseš* ge zprosté.

Bratře! milowals (milowal gsi) člowěčenstwo, a w něm pak zlášťě národ swůg?

Zdes (zde gsi) ke mně mluwil slowa; co skála pewen budu we swém úmyslu dobrém.

Slyšels (slyšel gsi) zwoniti, ale ne sezwáněti (t. g. ničeho newjš důwodně). *Přjslowj.*

Pozn. 3. *Gest* a *gsau* pro krátkost řeči, kde snadno wyrozuměno býti může, rádo se wypauštj, k. p.

Člowěk obraz božj. Kde bohatstwj, tam přátelé. Krása marné zbožj. Po aučinku zlá rada. Kde mrawnost tam ctnost, kde ctnost tam blaho. Kde Slowanka, tam zpěw.

Pozn. 4. Mjsto *gest* w obcowánj pospolitém mluwj se *ge*, co se zkracuge, pak-li důrazné ť předcházj, a docela spogj, gako: *bylť* = byl ť ge, *ontě* = onť ge. Chceme-li ale důrazné (emfatické) ť ku samému *gest* přiwěsiti, tu se wložj pro libozwuk i, gako: *gestiť*. Důrazné ž při *ge* splyne do *u*, gako: cože = což ge, kdeže = kdež ge. *Wstalť* této chwjle ctný wykupitel a t. d. (welkonočnj pjseň).

Pozn. 5. *Ne gest* zkracuge se w *nenj* (druhdy nenie), k. p.

Nenj tak špatného člówěka, by časem něco dobrého a chwalitebného negewil.

Člowěk nenj swoboden, kterým wášně wládnau. *Pythagoras.*

Kdo sobě nenj užitečným, kterak ginému dobrým?

Nenj dobře stáda wlku poručiti. *Přjslowj.*

Proti palici nenj šermu. *Též.*

Časowánj slowes.

(Dle p. V. Žáka.)

Přjtomný čas (prwnj základnj čas).

osoby	I.	II. a) předp. ostrá	II. b) předp. dlauhá		III.		IV.	V.		VI.	VII.	
G. p. 1	brán-	hled-	shán	*-jm*	wol-	*ám*	milug-	kryg-	*i* (*u*)	tiskn-	plet-	*u*
2	» -	» -	»	*-jš*	» -	*áš*	» -	» -		» -	» -	*eš*
3	» -	» -	»	*-j*	» -	*a*	» -	» -		» -	» -	*e*
Mn. p. 1	» -	» -	»	*-jme*	» -	*áme*	» -	» -		» -	» -	*eme*
2	» -	» -	»	*-jte*	» -	*áte*	» -	» -		» -	» -	*ete*
3	» -	» *-j*	»	*-ěgj* (*j*)	» -	*agj*	» -	» -	*j* (*au*)	» -	» -	*au*

Prostý budaucj čas (futurum simplex).

za-brán- po-hled-, nashán *-jm* *-jš* atd. za-wol *-ám* *-áš* atd. po-milug- u-kryg-*i*, *eš* wy-tiskn- za-plet *-u* *-eš* atd.

Přestupowacj přjtomného času.

	I.	II.		III.		IV.	V.		VI.	VII.	
G. p. m.	brán-	hled-*ě*	shán *-ěge*	wol-	*age*	milug-	kryg-	*e*	tiskn-	plet-	*a*
ž. stř.	» -	» *-jc*	» *-ěgjc*	» -	*agjc*	» -	» -	*jc*	» -	» -	*auc*
Mn. p. m. ž. stř.	» -	» *-jce*	» *-ěgjce*	» -	*agjce*	» -	» -	*jce*	» -	» -	*auce*

Přjdawné ze přestupowacjho.

m. ž. stř. brán- hled-*jcj*, shán-*ěgjcj* wolag- milug- kryg-*jcj* (*ecj*) tiskn- plet- *aucj*

Rozkazowacj (imperativus).

G. p.	2 braň	hleď	woley (ag)	milug	kryg (krý)	tiskn- *i*	plet- (ʼ)(*i*) pleť
Mn. p.	1 „	„	„	„	„ *me*	„ - *ěme*	„ - (ʼ)*me*
	2 „	„	„	„	„ *te*	„ - *ěte*	„ - (ʼ)*te*.

Neurčitý (infinitivus, druhý základnj čas).

brán- *i*- hled-*ě*-, shán- *ě* wol- *a*- mil- *owa*- (kryg) krý- tiskn- *au* ple(t)- *s*- *ti*.

Trwalý budaucj čas (futurum durativum).

brániti . . . hleděti ., sháněti . wolati . . . milowati . krýti . . . . tisknauti . . ple- sti {budu, *eš*, *e*, budeme, *ete*, *au*.

Minulý čas I. (prostominulý).

									m. stř. ž.
G. p.	1 bráni-	hledě-	sháně-	wola-	milowa-	kry-	tisknu-	plet-	*l*, *-lo*, *-la* gsem
	2 „ -	„ -	„ -	„ -	„ -	„ -	„ -	„ -	„ „ „ gsi
	3 „ -	„ -	„ -	„ -	„ -	„ -	„ -	„ -	„ „ „ (gest)
Mn. p.	1 „ -	„ -	„ -	„ -	„ -	„ -	„ -	„ -	*li* *-la* *-ly* gsme
	2 „ -	„ -	„ -	„ -	„ -	„ -	„ -	„ -	„ „ „ gste
	3 „ -	„ -	„ -	„ -	„ -	„ -	„ -	„ -	„ „ „ (gsau).

Minulý čas II. (dáwnominulý).

m. stř. ž.			
G. p. 1 byl-*o*-*a* gsem	bráni-, hledě-, sháně-, wola- milowa- kry- tisknu- plet-	*l*, *-lo*, *-la*
2 „ „ „ gsi		„ „ „
3 „ „ „ gest		„ „ „
Mn. p. 1 byl-*i*-*a*-*y* gsme		*li*, *-la*, *-ly*
2 „ „ „ gste		„ „ „
3 „ „ „ gsau		„ „ „

Zádacj I. (optativus).

G. p. 1, 2, 3; Mn. p. 1, 2, 3	brání-,	hledě-,	sháně-,	wola-,	milowa-,	kry-,	tisknu-,	plet-	*l*,-*lo*,-*la* bych; » » » bys; » » » by; *li*,-*la*,-*ly* bychom; » » » byste; » » » by

Žádacj II.

G. p. 1 byl, -*o*, -*a* bych; 2 » » » bys; 3 » » » by; Mn. p. 1 byl-*i*, -*a*, -*y* bychom; 2 » » » byste; 3 » » » by	brání-,	hledě-,	sháně-,	wola-,	milowa-,	kry-,	tisknu-,	plet-	*l*,-*lo*, -*la*; » » »; » » »; *li*, -*la*, -*ly*; » » »; » » »

Přestupowacj minulý.

G. p.	m.	brání-	hledě-	sháně-	wola-	milowa-	kry-	tisknu-	plet (e)-	*w*
	ž. stř.	» -	» -	» -	» -	» -	» -	» -	» -	*wši* (pletši)
Mn. p.	m. ž. stř.	» -	» -	» -	» -	» -	» -	» -	» -	*wše* (pletše).

Přjdawné ze přestupowacjho minulého.

m. ž. stř.	brání-	hledě-	sháně-	wola-	milowa-	kry-	tisknu-	plete-	*wšj* (pletšj) (dle božj).

Přjčestj trpného wýznamu (particip. pass.).

G. p. / Mn. p.	bráně-	hledě-	sháně-	wolá-	milowá- m. ž. stř. {*n*. *no*, *na* / *ni*, *na*, *ny*	kry-	tisknu- m. ž. stř. {*t*, *to*, *ta* / *ti*, *ta*, *ty*	plete- m. ž. stř. (*n*, *no*, *na* / *ni*, *na*, *ny*	

Samostatná, od slowes odwozená.

bráněn- hleděn-, sháněn- wolán- milowán- kryt- tisknut- pleten-*j*.

Přjdawná, od slowes odwozená trpného wýznamu.

bráněn- hleděn- sháněn- wolan- milowan- kryt- (tištěn) tisknut- pleten- *ý*, *é*, *á*.

Zásóba slowes ku cwičenj w časowánj a osobowánj.

I.	II. a)	II. b)	III.	IV.	V.	VI.	VII.
Přjtomnj -*jm*	—*jm*	—*jm*	—*ám*	—*i* (*u*)	—*i*(*u*)	—*u*	—*u*
Neurčitý -*iti*	—*ěti*	—*ěti*	—*ati*	—*owati*	—*ti*	—*auti*	(*z*-)*sti*
honiti	hořeti	krágeti	hádám	litugi	mýti	hynu	nesu
ploditi	weleti	spláceti	hráwám	spisugi	wýti	wládnu	kwetu
mysliti	slyšeti	kwjleti	skaumám	bogugi	nýti	winu	wedu
modliti	wězeti	střjleti	zastáwám	rozumugi	rýti	plynu	pasu
zwoniti	wiseti	pauštěti	hýbám	radugi	týti	tonu	třesu
krásiti	ležeti	rozpráwěti	stjhám	pracugi	bjti	klesnu	kladu
plaziti	widěti	potápěti	chowám	obcugi	pjti	mnu	hudu
mořiti	styděti	smýšleti	hlodám	ozdobugi	řjti	kynu	metu
nořiti	howěti	ostauzeti	plesám	děkugi	ljti	stárnu	wezu
wálčiti	křičeti	zawáněti	dýchám	pečugi	žjti	mladnu	lezu
lomiti	woněti	swáděti	sypám	zwěstugi	sjti	stydnu	pletu.

Pozn. Slowesa Vté formy minulé časy zkracugj, k. p. mýti = myl, žjti = žil atd., podobně i přjtomné časy, k. p. mygi, žigi, řigi (gelenj řigj, odtud řjgen).
Slowesa VIlmé formy obyčegně *neurčitý* prodlužugj, k. p. nesu = nésti, kwetu = kwésti, třesu = třásti atd.

Stručný přehled časowánj a osobowánj.

Wšechny formy našich slowes bedliwě porownáwagjce, snadno poznáme, že wlastně genom *gednu* hlawnj formu máme, a sice:

Přjtomný čas.

G. p.	1 *jm*	*ám*	*i u*, tedy wlastně	= *u*, *m*
	2 *jš*	*áš*	*eš*	= *š*
	3 *j*	*á*	*e* předcházegjcj hláska	
Mn. p.	1 *jme*	*áme*	*eme*	= *me*
	2 *jte*	*áte*	*ete*	= *te*
	3 *j*, *egj*	*agj*	*j*, *au* (*ou*)	= *j*, *au*.

Pozn. Na šjrodálném Slowensku se obyčegně mluwj:
(gá) milugem tebe, wezem wjno, krygem wůz atd.;
(my) milugeme tebe, wezeme wjno, krygeme wůz atd., odkud zřegmo, gak *u*, *i* (milugi, wezu) může přegjti do *m*. We 3tj osobě mn. p. se tam mluwj:
stogá hory, na Labi *stogj* (stogegj) *hory*;
honá owce „ „ *honj* owce.
Slowáci milugú swé Tatry (*milugj*, na Labi, Wltawě, Morawě *milugou*) atd.

Přestupowacj přjtomn. času.

G. p.	m.	*e* (ě)	*a*
	ž. stř.	*jc*	*auc*
Mn. p.	m. ž. stř.	*jce*	*auce*.

Neurčitý.

Neurčitý se prawidelně končj na *ti* (také zkrácené *t*), se předcházegjcjmi hláskami: *i, j, ý, e, ě, é, a, á, aú, ú, owa,* pak zwučkami: *s, z,* čjm weškerá řada u nás možných infinitiwů wyčerpána gest, k. p.

hon-*i*-ti, b-*j*-ti, m-*ý*-ti, wis-*e*-ti, wid-*ě*-ti, ml-*é*-ti, cháp-*a*-ti, d-*á*-ti, hn-*au*-ti, sl-*ú*-ti (slauti), bog-*owa*-ti, čj-*s*-ti, we-*z*-ti.

Pozn. 1. Po Gizeře, u Labských pramenů, na aupatj Krkonošů mlawj lid:
nemohu si ničeho wydělať, neznáš dobře worať atd., což nic giného nenj, nežli zkrácený infinitiv, neboližto jotowánj = *ť*; básnjkowi a řečnjkowi se welmi hodj tam, kde se mu koncowek, libozwuk kazjcjch: *iti, ěti, ati* atd. mnoho nahrnuge, aneb kde rozměr (metrum) toho žádá.
Zatracowať bude národ i wlast wšady zrádce sobjka.
Teato zkrácený infinitiv daleko nemá do zbratřené Polsky, kde *mówić, brónić* z ust krásomluwné Polky se gemně ozýwá.

Pozn. 2. Djtkám, mluwiti počjnagjcjm, neurčitý wšady wystačowati musj, pozděgi, když giž wjce od předmětenstwa (zewniterného swěta) nabywše něco rozumem rozeznáwagj, určitěgšjm časům od zrostlegšjch se učj. Podobně zagmen neužjwagj, k. p. Wladimjr pjt, Božena gjst.

Pozn. 3. Chtjce sloweso dobře časowati a osobowati, pamatugme sobě *přjtomný* a *neurčitý čas*; od nich se co základnjch wšechny ostatnj odwáděgj, gak se o tom njže u tworenj časů přeswědčjme.

Minulj časowé.

We wšech formách slowes činného wýznamu, genom gediná koncowka *l, lo, la,* z *ti* neurčitého powstalá, se wyskytuge, a minulost děge znamená.

	m.	stř.	ž.	
G. p.	*-l,*	*-lo,*	*-la*	pomocné *gsem, byl, o, a gsem* atd.
Mn. p.	*-li,*	*-la,*	*-ly*	

Přestupowacj minulý.

G. p.	m.	*—w*
	ž. stř.	*—wši*
Mn. p.	m. stř. ž.	*—wše.*

Přjčestj minul. času w trpném wýznamu.

	m.	stř.	ž.			
G. p.	*-n,*	*-no,*	*-na*	*-t,*	*-to,*	*-ta*
Mn. p.	*-ni,*	*-na,*	*-ny*	*-ti,*	*-ta,*	*-ty.*

6. Tworenj časů.

Základnj časowé se swými rozmanitými koncowkami gsau:

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.
a) přjtomný	*jm*	*jm*	*ám*	*ugi*	*agi, igi, ygi*	*ugi, nu, mu*	*u*
b) neurčitý	*iti*	*eti*	*ati*	*owati*	*áti, jti, ýti*	*auti, nauti, mauti*	*sti, zti.*

Základnj proto slugj, že se z nich ostatnj twořj; poměr (relatio) gegich k sobě sedmero forem časowánj nám podáwá.

Přjtomný čas

nám prostobudaucj čas (futurum simplex) poskytne, přidáme-li k němu (kde se to mluwě obwyklé nepřjčj) předložky: *do, na, nad, o, od, po, pod, pře, před, při, pro, roz, u, s, se, w, wy, z, za*; složené: *po-wy, po-za, pro-na, wy-do* atd., k. p. s u-bránjm, na-hledjm, na-shánjm, za-wolám, při-krygi, wy-tisknu, roz-wedu atd., po-za-krygi, po-wz-nesu, wy-do-budu atd., gako w řečtině: προςεπιγραφειν.

Pozn. Gsau také slowesa, genž prostobudaucj čas bez předložek wyznamenáwagj, gako:

a) *půwodnj* (primitiva), k. p. dám, darugi, hodjm, chybjm, chopjm, kaupjm, pustjm atd., genž rychle minaucj děg poznačugj, pročež delšjho trwánj schopna negsau.
Chopjm se zbraně; pustjm se do swěta.

b) Slowesa na *nu*, *-nauti*, znamenagjcj gediný děg, k. p. bodnu, tepnu, řeknu, padnu, sáhnu atd. Řeknu dobrau radu; padnu w bogi pro swobodu.

Přjtomný čas přestupowacj,

genž se aoristům participij w řečtině rowná, odwádj se od 3tj osoby mn. p., kde se $\frac{j}{ě,\ e}$ do $\frac{au}{a}$ měnj w mužském pohlawj; w ženském pohlawj se koncowka neměnj, ale *c* se přiwěšuge, gako: 3tj mn.p. bránj, hledj, sháněgj, milugj, wolagj, krygj, tisknau, pletau; G. p. m. bráně, hledě, sháněge, miluge, wolage, kryge, tiskna, pleta; ž stř. bránjc, hledjc, shánějc, milugjc, wolagjc, krygjc, tisknauc atd.

Ze přestupowacjho ženského utwořj se přjdawné slowesné (adjectivum verbale) na *jcj*; wiz časowánj.

Rozkazowacj

se twořj, když se koncowka 3tj osoby přjtomn. času we mn. p. odhodj, a zbýwagjcj zwučka na konci snadno změkčena i wyslowena býti mohauc se změkčj, aneb jotuge: *ň, ď, ť*); nebo se wlastnj rozkazowacj *i* na konci zawěsj, pakli zwučky proti libozwuku dobré wyslowenj zadržugj; zbýwagjcj *ag* měnj se w *eg*, k. p.

bran-*i*=braň | hled-*i*=hleď, | sháněg-*i* sháněg | wolag *slow.*, woleg *české*
milug, | kryg=krý | tiskn-*i* | plet-*i*=pleť.

Přidá-li se *důrazné* nebo také *mjrniwé ž*, rozkazugjcj (imperativnj) *i* pro libozwuk a snadné wyslowenj předložiti musj, k. p.

braň	hleď	tiskni	pleť
bran-*iž*	hled-*iž*	tiskn-*iž*	plet-*iž* atd.

Pozn. Když člowěk poraučj, obyčegně rychlegi mluwj, proto dlauhé průtažné koncowky přjtomného času se zkracugj, gako: *au, á, ý, j* / *dou, a, y, i* k. p.

traubj	zraubj	cliwálj	bránj	chýlj	cjtj
trub	zrub	chwal	braň	chyl	ciť atd.

Proměnliwé zwučky rozkazowacj také měkčj, ať ginák swé *i* wypauštj nebo ne, gako: *h, k, r, d,* / w *z, ž, c, ř, z.* k. p.

pomoh-*au*	tek-*au*	mr-*au*	wěd-*j*
pomoz	tec	mři	wěz
ne-*lhau*	řk-*au*	wr-*au*	ged-*j*
nelži	rci	wři	gez atd.

Koncowky *ig, yg* zkracugj se w *j, ý*, k. p.
pig=pj, big=bj, zabig=zabj (zab),
kryg=krý, myg=mý, plyg=plý, tyg=tý atd.

Také se časem rozkazowacj přjtomným časem oznamowacjho způsobu dosazugé, a sice pomocným slůwkem *ať, nech*; k. p.

Ať se blýská, *ať* hrom bige,
Sprawedliwý tiše žige. *F. Kamarýt.*
Kdo si mála newážj,
Po mnohu *ať* nebažj. *Přjslowj.*

Ať neposuzugeš dle gednotliwců weškerý národ, což geg buď welmi wywyšuge aneb snižuge; oboge se s prawdau neshodugjc tebe potupuge.

Neurčitý (druhý základnj čas).

Z něho se wtořj:

1. Trwalý budaucj čas,

přidánjm k němu pomocného *budu, š, e* atd., k. p.

brániti, hleděti, sháněti, wolati, milowati, krýti, tisknauti { *budu, eš, e* / *budeme, ete, au.* }

2. Minulj časowé.

Proměniwše koncowku neurčitého *ti* do *l*, obdržjme wšechny časy minulé na *l, lo, la*, gako:
bráni-ti=bráni-*l, lo, la*; milowa-*ti*=milowa-*l, lo, la*, atď.

Pozn. 1. Slowesa na *ýti* a *jti* zkracugj *ý* a *j* před *ti* položené w *y* a *i*, k. p.: ljti, lil; pjti, pil; krýti, kryl; mýti, myl.

Pozn. 2. Slowesa na *u*, -(*s*) *zti*, k. p. nesu, nesti, wezu, wezti, twořj minulý od přjtomného, kladauce *l* mjsto *u*, k. p. nesl, wezl, od kwetu, kwesti, kwetl atd.

Pozn. 3. Slowesa na *nu, nauti*, gako: tisknu, tisknauti; padnu, padnauti, proměňugj *nauti* pro krátkost w *l*, k. p.
padnauti=pad-*l lo, la*;
tisk-nauti=tisk-*l, lo, la* atd.;
než i také minulé časy prawidelně twořj gediné že *au* proměňugj do *n*, gako:

padn-*au-ti*	klesn-*au-ti*
padn-*u-l, lo, la*	klesn-*u- l, lo, la* atd., čeho se rádo tam užjwá, kde wážně a důrazně sadu končiti chceme, k. p.

Slawný Otokar, zakladatel slawské řjše na západě, w bitwě na morawském poli zradau padnul.

Pozn. 4. Národowá usta, wjce libozwuku šetřjce nežli kolikráte spisowatelstwo samo, wypauštěgj *l* u slowes na $\frac{u}{sti,\ zti,}$ w minulém čase m. pohlawj gedn. p., k. p.
padl = pad, pletl = plet, lezl = lez atd.; básnictwj u nás už toho maudře použjwá, znamenagjc wypuštěné *l*, gako spad', moh', přewed' atd. Proč by wěčně mladá poësia tato kwjtka národowá do swé kwětnice sázeti neměla? na Slowensku se též někde mluwj: padol, nesol atd., mjsto padl, nesl.

Pozn. 5. Nebožtjk Dr. Klar, krasocitný, srdcegemný Němec, býwalý prof. na universitě pražské, mnohých dobroděgných památek po sobě we wlasti Čechů zanechawšj, řjkáwal gsa w českém gazyku zběhlý, že ukončenj *il, ilo, ila*; *el, elo, ela*; *al, alo, ala*; *ul, ulo, ula* atd., podobagjce se arabskému, cosi welmi libého do sebe magj, zwláště milostné *a* w ženské koncowce že Čecho-Slowenku krasohlasaú we mluwě dogjmawě rozeznáwá i we zpěwu libě zaznjwá.

3. Minulý přestupowacj.

Proměniwše *l* minulého času do *w*, obdržjme přestupowacj minulý, k. p.

	bráni-*l*	wola-*l*	milowa-*l*	kry-*l*	tisk-*l*
m.	bráni-*w*	wola-*w*	milowa-*w*	kry-*w*	(tisk-*w*)
ž. stř.	» -*wši*	» -*wši*	» -*wši*	» -*wši*	» -*ši* atd.

Pozn. Slowesa $\frac{nu}{nauti}$ $\frac{u}{sti,\ zti}$ mohlaby wklásti mjrniwé *e* w mužském ukončenj, gež by w ostatnjch zak. opět wywrhla, gako:

	tiskl	pletl	wezl
G. p. m.	tiskw=tiskew	pletw=pletew	wezew
ž. stř.	tiskši	pletši	wezši
Mn. p.	tiskše	pletše	wezše atd.

A wšak nenj radno, tuté formy w gedn. p. mužsk. p. užjwati, poněwadž bez zkladeného *e* nelibozwuká, s njm wšak neobwyklá a českému uchu nápadná gest. Mjsto nj lze položiti přjtomný přestupowacj bez utrpenj smyslu.

4. Přjčastj trpného wýznamu.

Koncowka minulého *l* proměnj se u slowes na $\frac{nu}{nauti,}$ do *t*, u slowesa na $\frac{u}{jti,\ ýti}$ do *n*, gako:

bráni-*l*	hledě-*l*	milowa-*l*	ple-*tl*	kry-*l*	tisknu-*l*
bráně-*n,o,a*	hledě-*n,o,a*	milowá-*n*	plete-*n*	kry-*t*	tisknu-*t* atd.

Pozn. 1. Slowesa $\frac{jm}{iti}$ končegj trpné přjčastj na *en*, *eno*, *ena*, před čjmž se *d* na *z*, *t* na *c*, *s* na *š* a *z* na *ž* měnjwá.

plodjm, -il	swádjm, -il	platjm, -il	nosjm, -il	plazjm, -il
plozen	swáděn	placen	nosen (nošen)	plazen atd.

Pozn. 2. Slowesa $\frac{jm}{iti,\ ěti}$ také někdy swé přjčestj končj na *jn*, *jno*, *jna*,

hledjm, -ěti	rozumjm,-ěti	naložjm, -iti	odpowjm, odpowěděti
hledjn	rozumjn	naložjn	odpowědjn atd.

Pozn. 3. Koncowky mn. p. we mužsk. pohl. *li*, *ni* (wolali, woláni) pjšj se při žiwých, aneb kdy se gakékoli samostatné (žiwé, neživé) we 1. zak. mn. p. na *owé* končj, ginde se wšady *ly*, *ny* pjše, k. p.

muži bránili,	stromy w Šumawě šuměly,
Morawané na Hostýně bogowali,	meče nad hlawau břinčely,
lesowé w Tatrách hučeli,	domy se bořily,
muži byli bráněni,	stromy gsau zwráceny,
bratři Slowáci gsau utiskowáni,	záhony byly zorány atd.
mečowé w bogi se blýskali,	
stromowé gsau pokáceni atd.	

Pozn. 4. Někteřj spisowatelé, beraucе na národnj mluwu w obcowánj ohled, pjšj střednj mn. p. *la*, *na*, gako ženské mn. p. *ly*, *ny*, k. p.

statečnj stařjci	někteřj nowěgšj:
wrata wrzala,	wrata wrzaly,
zwjřata těkala,	zwjřata těkaly,
wážná slowa byla mluwena.	wážná slowa byly mluweny atd.

5. Přjdawné slowesné trpného wýznamu.

Ze přjčastj trpn. wýznamu twořj se přjdawnau koncowkau *ý, é, á* (krásný, é, á) *přjdawné slowesné* (adjectivum verbale), gežto zhusta přicházj, k. p.

bráněn	honěn	milowán	kryt
bráněný, *é, á*	honěný, *é, á*	milowaný	krytý, *é, á* atd.

Z téhož přjčastj twořj se *samostatné slowesné* (substantivum verbale) na *j*, u Druho-Slowanů *ie*, k. p.

bráněn	milowán	ryt
bráněnj (bráněnie)	milowánj (milowánie)	rytj (rytie).

Pozn. Na zbratřilém Slowensku se mluwj *ie*, což by se pozwolna we wědeckých knihách atd. do zwyku přigjmati mohlo; než ale nemysljm, abychom *j* zcela zapudili, wšak hromaditi ge nesmjme, kde to nenuceně se činiti dá, gemu se wyhýbagjce, k. p. mjsto $\frac{\textit{rozbjránj}}{\textit{zpjránj}}$ pišme, mluwme $\frac{\textit{rozbor}}{\textit{zpor}}$ atd.

Dwěslabičná slowesa *neurčitý* w 1nj slabice prodlužugj, k. p.

býti	kwésti	znáti	hnauti	růsti
bdjti	nésti	psáti	dauti	břsti atd.

Naopak dlauhá hláska *neurčitého dwěslabičného* w minulých časjch se obyčegně zkracuge, k. p.

hnjti	žjti	rýti	býti	znáti	zwáti	bráti	mléti	hnauti
hnil	žil	ryl	byl	znal	zwal	bral	mlel	hnul atd.

Pozn. 1. Kde se wýminečně prodlužugj, wýborný slownjk p. Dra. Jungmanna udáwá, k. p.

zdáti	přáti	smáti
zdál	přál	smál atd.

Pozn. 2. Také se spisowatelé slawnj, gako slowútný p. Kollár a g. o *minulý čas neurčitého* pokusili, a sice koncowku *ti* na přestupowacj minulý we mn. p. zawěsili, k. p.

měwše	poznawše	žiwše
měwše-*ti*	poznawše-*ti*	žiwše-*ti* atd.
(habuisse)	(cognovisse)	(vixisse).

Utěchau gest, spoludruhy poměwšeti bolesti. (Solatium est, socios habuise doloris).
Radugi se poznawšeti prawdu.

6. Přjdawné určowacj.

Od neurčitého se posléze přjdawné určowacj (bestimmendes) na *cj* odwádj, k. p.

honiti	křesati	psáti	plawiti
honi-*cj* pes	křesa-*cj*	psa-*cj*	plawi-*cj*
(ohař)	kámen	stolek	most atd.

Pozn. Nemalá potřeba, zwláště w práwnickém slohu, nutila někteřé z neurčitého takowé přjdawné sobě utwořiti, ježto se latinskému dus, da, dum (amandus a, um) wýznamem rowuale; a sice důwtipně myslj, by se koncowka *ti* proměnila do *tebný*, k. p.

bráni-	hledě-	sháně-	wola-	milowa-	krý-	tisknau-*ti*
„	„	„	„	„	kry-	tisknu -*tebný, é, á.*

Slowesa $\frac{u}{sti,\ zti,\ dsti}$ wypauštěgjce *s*, wkládagj mjrniwé *e*, k. p.

pletu	wezu	wedu
pletsti=plesti	wezti	wedsti
ple-	weze-	wede-*tebný, é, á* atd.

Koncowka tato nenj nám nowá, neboť giž we slowě *chwalitebný, modlitebný* (modlitebnice) přicházj, k. p.

Virtus est laudanda = *ctnost ge chwalitebná.*

Prudentia est rerum expetendarum fugiendarumque scientia. *Cic.*

Wěhlasnost ge wěcj žádatebných a warowatebných wědomost.

Tjmto způsobem bjdnému opisowánj bychom konec učinili, k. p. Onen, genž trestán býti má, ať maudrých zákonů poslauchá.

Lépe: Trestatebný maudrých zákonů poslauchey.

15

7. Supnium.

Twořj se, odwrhne-li se na konci neurčitého *i*, při čemž se předposlednj hláska dwěslabičných obyčegně zkracuge, k. p.

bráni-	hledě-, sháně-	milowa-	krý-	tepat-*ti*
brăni-	hledě-, sháně-	milowa-	krý-	tepa-*t*.

Tato forma slowesa se za takowými slowesy užjwá, gežto gakési *pohybowánj*, *aumysl* wyznačugj, k. p.

gdu spat, eo dormitum; šel ryby lowit;
gdu bránit práwo; chtěl zastáwat prawdu;
chci rozšiřowat dobro; šel se bit atd.

Slůwkowánj k rozboru.

Gak ge kdo miláčkem,
Tak býti může mrzáčkem. *Přjslowj.*
Bez lásky gest žiwot náš malowaný oheň.
Dobroděgnost a wljdnost gsau swazky swornosti. *Cicero.*
Základ neustálé chwály a powěsti gest sprawedlnost, bez nj nic chwalitebného býti nemůže.
W autěku mrzká smrt, we wjtězstwj slawná. *Cicero.*
Čas gest neydražšj wěc.
Přátelstwj nikdy nenj newčasné, nikdy nenj obtjžné.
Čiňte weždy, gako kdybyste stařj byli, abyste časem nežalowali, že gste kdy mladi byli. *Jan Br. Wusjn z polsk.*
Nešlechetnost twá gest tjm wětšj, čjm znamenitěgšj byla šlechetnost předků twých. *Týž.*
Geště nebyl na swětě ten rod,
Genžby trefil každému whod. *Přjslowj.*
Až do skonánj swěta nebude pšenice bez kaukole. *Též.*
Nebude z wlka oráč. *Též.*
Hlaupost býwá přjčina,
Že se mnohý wypjná. *Fr. Kamarýt.*
Hráč a nemotorný žráč
Býwá swého statku dráč. *Přjslowj.*
Hebkau, lehkau mysl, gsaucj zrcadlem (zrcadlem=zjrati) dobrého a přjmého srdce, nezměňug lehkomyslnostj, což znamenjm hanebné slaboty gest.

Mysl saudj, wůle wolj, tělo poslauchá.
Lakomec weždy potřebným gsa, nauzi trpj.
Posléze dobrá přjčina wjtězj.
Muž dobrý gest onen, který prospjwage komu možno, nikomu neškodj.
Bůh wšelikým dobrem naplniw swět chce, aby lidé sobě dobročinjce, blažili sobě žiwot.
Silný a wznešený duch wšj starosti a auzkosti se zprostiti hledj.

Swornostj malé wěci rostau, neswornóstj a swárem neywětšj se rozpadagj.
Blažený žiwot záležj z činů dobrých.
Wšaké namáhánj gest daremné, w takowých lidech šlechetněgšj o spoluobčanech zbuzowati smýšlenj a gim prawěgšj wprawowati přeswědčenj, genž, swým hnusným soběctwjm sraženi, se obáwagj, že gegich blesk okamžitý zhasne, nebude-li nižádné tmy. Proto na oswětu newrau, gsauce hrdi na swětýlko swé.
Welké muže cenjme dle ctnosti a nikoli dle štěstj.
Také w zlatolesklých palácjch zůstáwá mrzké otroctwj.
Nižádná lhostegnost (netečnost) powinnosti a danému slowu překážeti nemá.
Kdo lháwá, křiwě přisaháwá.
Panowati nad sebau, neywětšj sluge panownictwj.
Spog lidské společnosti působj rozum a řeč.
Přjpowěd neprawosti i těm, genž gi očekáwagj, zbaubna gest, i těm, genž gi připowjdagj.
Ctnost ani neštěstjm na moři, ani požárem (incendium) se netratjwá.
Maudrého ani štěstj nezpyšnj, ani neštěstj nezmalomyslnj.
Střjdmost mjrnj žádosti a působj, že tyto rozumu poslauchagj.
Takowá ge šlechetnosti moc, že gi při těch, gež gsme nikdy newiděli, ba co ještě wjce gest, i u nepřátel wysoko cenjme.
Sprawedliwost gest, která každému, co geho gest, uděluge.
Maudře smýšlegj, genž w dobách šťastných neštěstj se obáwagj.
Chyba člowěkem wládne.
Co škodj, to učj.
Ctnost se záwistj chodj.
Co rozum nedáwá, čas přinášj.
Čemu přiwykneš we mladosti, to budeš činiti we stářj.
Chlubné pljce lezau z hrnce.
Černá také kráwa bjlé mléko dáwá. (Nehleď na zewniternost.)
Čige kosa kámen. (Ge chytrauš.)
Co naspořil Steyskal, to utratil Weyskal.
Co wlk schwátj, nerad wrátj. (Lakomec.)
Hluchému snadno hausti.
Hřjšná radost plodj žalost.
Lépe gest měšec uraziti než osobu. *Přjslowj.*
Kdokoli dobro ducha miluge, božské, kdo ale tělo, lidské wyhledáwá wěci. *Demokritos.*
Čelo, oči, twář přečasto klamáwagj, řeč ale neyčastěgi. *Cicero.*
Ljk hogj neduhy tělesné, maudrost ale oswobozuge ducha z baufliwých wášnj.
Kdybychom lépe znali přjrodu, zagisté by naše wychowánj wěcnatěgšj a naše žiwobytj přjgemněgšj bylo.
Aby wšem usta zawázal a zašil, musilby mnoho plátna mjti.
Nikdo celému swětu koláčů nenapeče.
Každý řetěz tlačj, byťby články geho i zlaté byly.
Němý hluchému pošeptal, aby beznohý utjkal. *Přjslowj.*

Newjm, zda by člowěk řinliw byl, pakli by w něm pudy a náružiwosti co přitažliwá a zapudiwá sjla nebauřily.
Radilbych tobě, milý Čechoslowane, ku základnj ctnosti: slowo dané swatoswatě plniti; z nj krásný wěnec ginýcb ctnostj powstáwá.
Čiň dobře a žádného se nestrachug.
Drž se rozumu a progdeš weškerý swět.
Máš-li neštěstj, nestarey se o posměch.
Nehleď na řeč, ale na wěc.
Co tam, to tam, o to hlawu nelam. *Přjslowj.*
Po Bohu prawdu cti, nebo z lidj bohy činj. *Pythagoras.*
Kdož ku ctnosti usiluge, toho chwal. *Týž.*
Počjtey činy a ne řeči; nepočjtey činy, ale deyž ge na wáhu. *Fr. Trnka.*

Naučenj sedmi mudrců řeckých.

(Dle Sosiada z řečtiny.)

Wzjwey Boha. Následug Boha.
Zákony poslauchey.
Rodiče cti.
Pro obhágenj sprawedlnosti cokoli snášeg.
Uče se, známost wěcj sobě oswogug.
Cos uslyšel, rozwažug.
Zney sebe samého.
Wládni sám sebau.
Přátelům pomáhey.
Rozumnost cwičiž.
Wěhlasnost cti.
Přjsahy neužjwey.
Přátelstwj wysoce sobě waž.
Po sláwě dychti. Chwal ctnost.
Nepřátel násilj odraz.
Wyslyš wše. Očekáwey budaucnost.
Čeledjny cti. Podwodu se strachug.
Sprawedliwě a práwě suď.
Žádey co se státi může.
Sobě swěřenau wěc nawrať.
Umy (artes) užjwey. Dobroděgnost cti.
Sebe sám pozorug.
Dobrým prokazug čest.
Wěrnost w manželstwj zachowey.
Maudrost cti. Swáry zawrhug.
Zpory rozsuzug bez auplatků.
Gsa swědkem, mluw co wjš.
Žj bez mořenj ducha.
Začaté bez chábnosti až ku konci prosledug.
Laskaw a wljden buď ku wšechněm.
W tom wynikey, co prawého a dobrého gest.

Čiň, čeho litowati tobě netřeba.
Zaslaužilým se laskawý okazug.
Tagemstwj ukrýwey.
Přjležitosti očekáwey. Silau se newychlaubey.
Warug se, bys do nenáwisti neupadl.
Bohatstwj počestnými prostředky sobě dobýwey.
Čině zkaušku buď wěhlasným.
Weždy buď wesel. Staršjho cti.
Na bohatstwj se nespoléhey.
Nečiň prwnj bezpráwj.
W maudrosti řewňug (aemula).
O dobrém dobře mluw.
Čiň co prawého gest.
Buď každému dostupný. Ničeho přjliš.
Zahanbenj nenáwiď. Djtky wzděláwey.
Po maudrosti dychti.
Wraždy se warug.
Powahu a mrawy bádey.
Nikoho nemjwey w podezřenj.
Co chceš dáti, dey.
Nikomu nezáwiď. Obwiněnj nenáwiď.
Saudce, gaký muž gest, poznáwey.
Statků, gež máš, wesele užjwey.
Newěř pauze ušjm, ale také očjm.
Gazyk měg na uzdě. Přjtomného obwiňug.
Moci nenadužjwey (abutor). S druhými libě obcug.
Gazyk rozumem řiď. W čas odpowjdey.
Raď užitečně. Přátelstwj zachowáwey.
Swornost uwáděg. Nepřátelstwj zničug.
Stářj očekáwey. Nezanedbáwey powěst.
Z celé duše nenáwiď neprawost.
Které strawugeš, milug.
Na nepřjtomného nesoč. Mladšjho poučug.
Sám sebe waž. Smrt podstaupni pro wlast.
Měg autrpnost s nešťastným.
Statku užjwey co smrtelnjk.
Štěstj newěř.
Při každém nepohodlj nenařjkey.
Proti žiwotu newálči.
Gsa pacholjkem buď mjrný, gsa ginochem střjdmý, co muž sprawedliwý, co stařec maudrý, umři bez trápenj ducha.

Přiznáwám se, že gsem sám tak myslјwal, že čjm bohatšj a wzdělaněgšj lidé, tjm wjce magj prostředků ke slastem.

Bulharin, ruský spisowatel.

Sláwa, wlastenectwj, památka slawných předků i sauwěkých, až zbuzuge w nás wznešené city a náchylnost ku wšemu, co slowan-

ského gest, a zwláště k našemu zwučnému, bohatému, silnému gazyku, před kterým francauský gest tolik, co štračj lepetánj u přirownánj k pjsnjm slawjka. *Bulharin, ruský spisowatel.*

Gen tělesnost zagisté a zewněgšj (zewniterná) smyslnost nás soběckými činj; duch sám o sobě připogugo se wždy ku wšeobecné harmonii a k gednotě weškerenstwa. *Frant. Palacký.*

Maudrost záležj we wědomosti božských a lidských wěcj. *Cicero.*

Mjrnost ducha i bezstarostj o soběctwj přinášj gak stálost tak i důstognost.

7. Časy přestupowacj a gich upotřebowánj.

Čjm wjce se člowěk wzděláwá, tjm wjce swé myšlénky určitěgi, kratšegi wygadřowati se snažj. Nepatrná, málo wýznamná slowjčka wynecháwage, slowa i sady srážj, by myšlénka sem tam se neplahočila, ale čistě a libě w harmonickém celku se zobraziwši druhému snadně srozumitelnau se stala.

Taktéž Čechoslowan, gsa gemného rázu, důmyslně wzdělal sobě swau mluwu, aby gadrně, zwučně a předce ljbezně swau mysl swému spoludruhu zgewil. Proto krasohlasá českoslowanština, libugjc si we přestupowacjch, málo wýznamná plauhawá slůwka wypauštj, sloweso do přjdawného, gakost a wlastnost wzhledem na čas wyznačugjcjho, proměňugjc. A proto že se slůwka wypauštěgj, přestupugj, zaljbilo se tento twar neboli formu časowánj u nás *přestupowacj* (transgressiv) nazjwati.

Přestupowacj časowánj záležj w tom, že dwě sady, magjcj společný podmět (subjectum), w gednu sadu splýwagj, když se spogky: *když, keď* (na Slowensku), *kehdy, a, i,* zagména; *který, genž, genžto* (gešto), *ký* přestupugj, t. g. wypauštěgj. Sada, magjc tato slůwka, slowe *wedlegšj sada* (sententia secundaria), druhá slowe *hlawnj sada*, kde podmět se nalezá. Naše přestupowacj, přigawše na se formu přjdawných, *troge pohlawj* magj, a něco málo proměněny sklánějgj se gako přjdawná měkkého zakončenj, a dle toho w stegném *pohlawj, čjsle, zakončenj* se samostatným se kladau. Ale náležegj přece ku slowesům a tjm se od přjdawných různěgj, že

1. weždy od slowesa se odwáděgj,
2. wýznam magj brzo činného, brzo trpného slowesa,
3. totéž zakončenj požadugj gako slowesa, z nichž odwozena gsau,
4. trogj čas udáwagj swými koncowkami; gsau tedy u prostřed mezi gménem a slowesem. Gegich užitek záležj w tom, gak wýše praweno, že *krátkosti a stručnosti* napomáhagj, mluwě wjce *rozmanitosti, článkowitosti, určitosti* uděľugj, řeči *lepoty* a *ozdobnosti* dodáwagj, periodám w řečnictwj a krasomluwě *plynutosti* a *blahoměru* dopomáhagj.

Gich užjwánj tak hogné a rozmanité gest, gako u Řeků. Minulý přestupowacjho zcela se aoristu participii w řečtině rowná. Prawidla w tomto ohledu gsau u obau gazyků stegná.

Neywjce se pozornost upjrey na to: gestli se we *stegném* nebo w *nestegném* čase gedná; pakli sada, gegjžto slůwka sloweso přestaupiti má, *činného* nebo *trpného* wýznamu gest; gestli se děg začna brzo končj, nebo *déle trwá* i opětuge.

Některé přjklady přestupowacjch.

Když máme peněz, rádi udělugme nuznym.
Magjce peněz, rádi udělugme nuznym.
Nikdo, *genž* weškerau pozjrá zemi, nebude pochybowati o tworcowě maudrosti.
Nikdo, weškerau zemi *pozjrage* atd.
Na člowěčj důstognost založený zákon gest wůle božj, *genž* welj čestné a *zapowjdá* neprawé.
Na člowěčj důstognost založený zákon gest wůle božj, *weljc* čestné, *zapowjdagjc* neprawé.
Když Přemysl swé u Stadic oral pole, wyslanci Libušini činili gemu poctu co weywodowi Čechů.
Přemyslowi swé u Stadic pole oragjcjmu atd.
Kehdy občané uslyšeli truchliwau zpráwu o úmrtj dobročinného a podnikawého wlastence, welmi truchlili.
Občané uslyšewše truchliwau zpráwu atd.
Lžiwému člowěku, *který* někdy i prawdu mluwj, se neweřj.
Lžiwému člowěku někdy i prawdu mluwjcjmu atd.
Matka, (*gak*) uwiděla syna, *genž* daleko w cizjch zemjch cestowal, obgjmala geg *a* radostj slzela.
Matka uwiděwši syna daleko w cizjch zemjch cestowawšjho, radostj slzjc obgjmala geg.
Když, šlechetný mládenče, milowati budeš člowěčenstwo, w něm pak swůg národ, mnohé slasti aučastna se učinjš.
Šlechetný mládenče, milowati buda člowěčenstwo, w něm pak swůg národ atd.

Pozn. 1. Gakkoli českoslowenština přestupowacj sobě oblibuge, přece se bez potřeby hromaditi nesmjegj, by zřetelnost řeči nemizela. Na důkaz, gak přestupowacj ozdobuge řeč, z krásného slohu slowútného Morawana T. Amosa Komenského wýnjmek zde klademe.

„Když gsem w tom wěku byl, we kterémž se lidskému rozumu rozdjl mezi dobrým a zlým ukazowati začjná, wida gá rozdjlné mezi lidmi stawy, řády, powolánj, práce a předsewzetj, gimiž se zanášegj, zdála mi se toho nemalá býti potřeba, abych se dobře, ku kterému bych se haufu lidj připogiti, a w gakých wěcech žiwot tráwiti měl, rozmyslil. Až natrápě a nawrtě se dosti sám w sobě na to gsem přišel, abych neydřjwe wšecky lidské wěci, co gich pod sluncem gest, prohlédl, a teprw gedno s druhým rozumně srownáwage, gistý sobě staw wywolil, a swé sobě wěci k užjwánj pokogného na swětě žiwota pěkně něgak spořádal. Načež čjm gsem myslil wjce, tjm mi se ta cesta ljbila lépe. *Labyrint swěta.*

Pozn. 2. *Budaucj čas* přestupowacjho magj slowesa, genž we prostobudaucjm bez pomocného *budu* w užjwánj gsau; koncowky geho gsau se přjtomným stegné; k. p.

G. p. m.	za-chyt-*ě*	za-wolag-*e*	sedn-*a*	dowez-*a*
ž. stř.	„ -*jc*	„ -*jc*	„ -*auc*	„ -*auc*
Mn. p.	„ -*jce*	„ -*jce*	„ -*auce*	„ -*auce*

Mnohá slowesa tratj wýznam budaucnosti tjm, že mnozj spisowatelé předslowky we přjtomném čase bez potřeby proti geniu řeči nahrnugj, k. p. *po-wy-na-hradjm*, *wy-na-po-wjdám* atd., co slowa sáhodlauhá činj a řeč seslabuge.

Pozn. 3. *Trwalý budaucj čas* přestupowacjho naše hebká řeč nezawrhuge, k. p.

Dokonalý wlastenec *buda* kdysi *děditi* nezlehlé statky, slušné oběti přinese wlasti.
Wlast stálým namáhánjm šlechetněgšjch wlastenců *budauc* někdy *kwésti*, welikého národu gi obýwagjcjmu poskytne blaha.
Pacholátko *budauc* se dobře *učiti* obraduge rodiče swé.

Pozn. 4. Slowesa $\frac{ugi\,(u)}{owati}$ $\frac{i,\ u}{jti,\ ýti}$ k. p. $\frac{milugi\,(u)}{milowati}$ $\frac{mygi\,(u)}{mýti}$ $\frac{žigi\,(u)}{žjti}$ atd.

magj 3tj osobu gedn. p. we přjtomném:

	miluge	myge	žige	atd. podobně.
přestupowacj m.	milug-*e*	myg-*e*	žig-*e*	
ž. stř.	„ -*jc*	„ -*jc*	-*jc*	atd.,

takže ukončenj toto nižádné určitosti přestupowacjmu přjtomného času neposkytuge. Za přjčinau tauto chtjce tomu někteřj spisowatelé wyhowěti, užjwagj též w mužsk. p. koncowku žensk. *jc*. Tjm ale spisownému gazyku málo spomoženo gest. *Obdoba* (analogia) gazyka, co zákon wšech řečj, cosi lepšjho nám ukazuge.

Wjme, že slowesa $\frac{u}{auti}$ $\frac{u}{sti,\ zti}$ k. p.

$\frac{minu}{minauti}$ $\frac{kynu}{kynauti}$ $\frac{wedu}{westi}$ $\frac{wezu}{wezti}$ $\frac{kradu}{krásti}$ atd.

přjtomný přestupowacjho takto tworj:

G. p. m.	min-*a*	wed-*a*	tedy:	milug-*a* slow.	žig-*a*
ž. stř.	„ -*auc*	„ -*auc*		„ -*auc* (*úc*)	„ -*auc*
Mn. p.	„ -*auce*	„ -*auce*		„ -*auce* (*úce*)	„ -*auce* atd.

Powážjme-li, že to nenj proti geniu slowanštiny, že to negen u Druho-Slowanů, ale zlášť na zbratřilém Slowensku našem se nalezá, že to spisowné řeči wětšj určitosti dá, i nás k celku gistě přibljžj, nemuseli bychom se snad tomu wyhýbati.

Pozn. 5. Když se wjce přjtomných č. přestupowacjho we mn. p. sběhne aneb w básnictwj rozměru přjčj, wypauštj se někdy *e* na konci, gako: střjlegjc, nesauc, wolagjc atd. mjsto:

střjlegjce, nesauce, wolagjce atd., protož někteřj žensk. koncowku *jc* gedn. p. zkracugj w *ic*, by se zkrácené mn. p. *jc* (mjsto *jce*) rozznilo, k. p. honjc, kwjljc, chowagjc, zwěstugjc atd.

Pozn. 6. Koncowky *jc*, *jce* powstaly tak nazwaným atticismem neboli přechodem ze širšjch hlásek do užšjch. Půwodně bylo:

			I. applik.	II. applik.		
G. p. m. milug-*a*	wolag-*a*	= -*e*				
ž. stř. „ -*úc*	„ -*úc*	= -*eic*	= *iic*	= *ic*	= *jc*	
Mn. p. „ -*úce*	„ -*úce*	= -*eice*	= *iice*	= *ice*	= *jce*	

Pozn. 7. Dědowé naši koncowku žensk. gedn. p. *úc* (*auc*), *jc* (*ic*) zlibozwučnili do *úci* (*auci*), *ieci*, (*ci*), k. p.

widúci, *pasúci*, *milugeci*, *wolageci*, ležeci atd.
widauci pasauci milugjci wolagjci
držjce se obdoby w minulém přestupowacjho, kde
m. widěw milowa-*w* wola-*w*
ž. stř. widěwš-*i* „ -*wši* „ -*wši* atd.
Což w básnictwj a řečnictwj blahoměru (eurythmii) napomáhá, nebo *milugecj*, *bogugecj*, *plugecj* atd. dogista ge libozwučněgšj, magjc rozmanitost we hláskách, než *milugjcj*, *bogugjcj*, *plugjcj* atd.

Slůwkowánj.

Bratři! wědauce ten čas: že giž hodina gest, abychom ze sna powstali. *Sw. Pawel K.* 13, *w.* 11.

Ducha neuhášegte — wše zpytugjce dobrého se držte. *Sw. Pawel* 5, 19.

W těch dnech stoge Petr u prostřed lidu řekl: Muži bratři! *Skutk. apošt.* 10, 37.

Dobře dokazugj stoičtj filosofowé řkauce, že chrabrost (fortitudo) neboli rekowstwj (hrdinstwj) ge bogugecj ctnost pro sprawedliwost.

Wšichni, ginak gednagjce, ginak mluwjce, gsau zlomyslnj, ošalnj nešlechetnjci. *Cicero.*

Přjliš rád mage sebe sám, nebudeš mjti přátel.

Sokrates wida mladjka bohatého a neumělélo, „wiz“ prawil, „otroka zlatého.“ *Fr. Šjr z řečtiny.*

I té pošetilosti se někteřj Čechoslowané dopauštěgj aneb dopustili, že se čistoslowenských gmen štjtili, schwálně ge a bez potřeby do cizjch řečj překládagjce. *J. Kollár.*

Zůstaw wšady wždy slowu danému wěren, z auplné se u Čechoslowanů poradugeš důwěry.

Srdce se mi kormautilo slyšjcjmu hatlaninu našich řemeslnjků a umělců; uwykli gj tak, že genom namáhagjce se a na sebe pozor dáwagjce, lidsky mluwiti mohau. *Dr. J. Swatopluk Presl.*

Přišedšj do cizjch kragin nezapjrey, že gsi Čech, Morawan, Slowák, Slezák (totiž Čechoslowan); nawrátiwšj se do otčiny, nepřetwařug cizince. To dělagj newděčnjci, zrádcowé. *Týž.*

Cjsař Karel Welký wida, že sobě Čechů podmaniti nemůže, dokud Srbowé gegich sausedé přemoženi nebudau, wyprawil wogsko do gegich země. Oniž se owšem na odpor postawili, ale w bitwě přemoženi bywše, i wůdce swého Miliducha w bitwě ztratili. *Pelclowa Kronyka.*

Sámo nebo Sámoslaw byl roku 623 wůdce, potom i král Slowanů, oswobodiw ge od garma (gha) neyprwé Avarů, potom Franků.

J. Kollár.

Národnost činj národ národem, dodáwagjc mu žiwota, chránjc geg přede mdlobau a smrtj; ano národnost wykazuge důstogné a wážné národu we člowěčenstwu mjsto.

Pošetilec gest, kdo wedlegšjch malicherných wěcj hledj, zanedbáwage hlawnjch.

Chtjcjmu se křiwda neděge.

Wlk leže netyge (tygi, týti, feist werden, srow. tučný).

Snadno mu w rákosj sedě pjšťalky dělati.

Gá bych za to sedna, newstal. (Nic do toho.)

Boge se kyge, trefil na palici. (Z bláta do lauže.)

Lepšj rány milugjcjho, nežli lstiwé ljbánj nenáwiděcjho.

Lépe nezačati, nežli začna nedokonati.

Powolugjcj s činjcjm w gedné wáze gsau.

Gedno nemotorné pustjce,
Půgde toho wjce. *Přjslowj.*

Mage pochwjli přemýšleti budu, w čem wlastenectwj a láska k národu záležj.

Poctiwý muži! nešlechetnému ustaupage, urazjš tjm šlechetného.

Jan Br. Wusjn.

Proti prawdě buďto mlče nebo lhage, rowně prohřešowati se můžeš.

Týž.

Chtěge (chtě) někomu dobročiniti, bez odkladu učiň toho, nebo laudawost zešpatnj dar.

Gdeš-li neprawau cestau, poznaw to, nemeškey se wrátiti; neb ušlechtilegi gest přiznati se k chybě, nežli omylným studem zaslepen dále blauditi. *Jan Br. Wusjn.*

Neštěstj člowěka potkáwagjc, ocelu se podobá, nebo gak ocel wdera se we křemen giskru wylaudj, tak w čas nebezpečenstwj, když záhuba wůkol strašně hrozjc, mnohého giž k zaufalstwj donutila, w neohroženém člowěku myšlénka se zableskne, která co nemožné se zdálo, cestu gistau k wyswobozenj okazugjc, možným činj.

Týž.

Žádagjce wlast wznešeným citem milowati, musjme tjm počátek učiniti, abychom gj w nás samých takowé měšťany darowati se snažili, by neměla za nás se co styděti. *Jos. Černý, z wlastkého.*

8. Sloweso w trpném wýznamu.

Naše sloweso pro trpný wýznam zláštnj koncowky (gako latinské swé *or* a řecké *ομαι*) nemá; gako němčina, franština i g. trpný wýznam opisowati musj.

Časowánj pro trpný wýznam skládá se ze *přjčestj trpného* a ze slowesa pomocného *gsem*, opětowacjho *býwám*.

Gak ze předešlého známo, přjčestj minulého času pro trpný wýznam končj se w

	m.	stř.	ž.	m.	stř.	ž.
G. p.	*-n*	*-no*	*-na*	*-t*	*-to*	*-ta*
Mn. p.	*-ni*	*-na* (ny)	*-ny*	*-ti*	*-ta* (ty)	*-ty*; tedy

gako přjdawné magitečné.

I to známo, že se od *minulého* odwádj, a sice u slowes na *jm, ám, ugi* (ugu), *u* / *iti, ěti, ati, owati zti, sti,* se měnj koncowka *l* do *n*, u slowes na *u* (i) / *iti, ýti* — *nu* / *nauti* do *t*, k. p.

winjm	hanjm	dám	zwěstugi	wezu	bigu	mygu	boden
wini -	haně -	dá -	zwěstowa-	wez-	bj -	mý-	bodnau *-ti*
» -	- -	- -	» -	»	bi -	my-	bodnu *-l*
wině -	- -	-	zwěstowá	weze-*n*	bi -	my-	bodnu *-t* atd.

Gakož u samostatných, přjdawných atd., tak i zde proměňugj se zwučky twrdé do měkkých před *i* w koncowce *ěn, ěno, ěna,* (=*ien, ieno, iena*), k. p.

d / *z*		*t* / *c*		*z* / *ž*		*s* / *š*	
sauditi,	sauděn	swětiti,	swětěn	zkaziti,	zkažen	prositi,	prosen
saudil,	sauzen	swětil,	swěcen	zkazil		prosil,	prošen
puditi,	puděn	zlatiti,	zlatěn	wraziti,	wrazen	wěsiti,	wěsen
pudil,	puzen	zlatil,	zlacen	wrazil,	wražen	wěsil,	wěšen.

st, sk / *št,*		*k* / *c*		*h* / *ž*		*ch* / *s*
pustiti,	pustěn	řjcti,	řečen	přemohl,	přemožen	nadchl, nadšen
pustil,	puštěn	řekl,		střehl,	střežen	atd.
tisknauti,	tisknut	pecti,	pečen	wrhl,	wržen	
tiskl,	tištěn	pekl,				

Pozn. Naše slowenština mnoho giž *ci-či-si-ši-ži*-kawých zwuků má, proto by se neměly bez potřeby měniti zwučky, ale obdobau neproměněné ponechávati anebo gen měkčiti, k. p. mluwjme:

drážd il	ctil	dědil	cjdil	pečetil
drážděn	ctěn	děděn	cjděn	pečetěn atd. tedy snad
nutil	zlatil	prosil	powěsil	wezl
nutěn	zlatěn	prosen	powěsen	wezen atd.,

čehožby snad básnjci někdy použiti mohli.

7. Supnium.

Twořj se, odwrhne-li se na konci neurčitého *i*, při čemž se předposlednj hláska dwěslabičných obyčegně zkracuge, k. p.

bráni-	hledě-, sháně-	milowa-	krý-	tepat-*ti*
brăni-	hledě-, sháně-	milowa-	krў-	tepa-*t*.

Tato forma slowesa se za takowými slowesy užjwá, ježto gakési *pohybowánj*, *aumysl* wyznačugj, k. p.

gdu spat, eo dormitum; šel ryby lowit;
gdu bránit práwo; chtěl zastáwat prawdu;
chci rozšiřowat dobro; šel se bit atd.

Slůwkowánj k rozboru.

Gak ge kdo miláčkem,
Tak býti může mrzáčkem. *Přjslowj.*
Bez lásky gest žiwot náš malowaný oheň.
Dobroděgnost a wljdnost gsau swazky swornosti. *Cicero.*
Základ neustálé chwály a powěsti gest sprawedlnost, bez nj nic chwalitebného býti nemůže.
W autěku mrzká smrt, we wjtězstwj slawná. *Cicero.*
Čas gest neydražšj wěc.
Přátelstwj nikdy nenj newčasné, nikdy nenj obtjžné.
Čiňte wěždy, gako kdybyste stařj byli, abyste časem nežalowali, že gste kdy mladi byli. *Jan Br. Wusjn z polsk.*
Nešlechetnost twá gest tjm wětšj, čjm znamenitěgšj byla šlechetnost předků twých. *Týž.*
Geště nebyl na swětě ten rod,
Genžby trefil každému whod. *Přjslowj.*
Až do skonánj swěta nebude pšenice bez kaukole. *Též.*
Nebude z wlka oráč. *Též.*
Hlaupost býwá přjčina,
Že se mnohý wypjná. *Fr. Kamarýt.*
Hráč a nemotorný žráč
Býwá swého statku dráč. *Přjslowj.*
Hebkau, lehkau mysl, gsaucj zrcadlem (zrcadlem=zjrati) dobrého a přjmého srdce, nezměňug lehkomyslnostj, což znamenjm hanebné slaboty gest.

Mysl saudj, wůle wolj, tělo poslauchá.
Lakomec wždy potřebným gsa, nauzi trpj.
Posléze dobrá přjčina wjtězj.
Muž dobrý gest onen, který prospjwage komu možno, nikomu neškodj.
Bůh wšelikým dobrem naplniw swět chce, aby lidé sobě dobročinjce, blažili sobě žiwot.
Silný a wznešený duch wšj starosti a auzkosti se zprostiti hledj.

Swornostj malé wěci rostau, neswornóstj a swárem neywětšj se rozpadagj.
Blažený žiwot záležj z činů dobrých.
Wšaké namáhánj gest daremné, w takowých lidech šlechetněgšj o spoluobčanech zbuzowati smýšlenj a gim prawěgšj wprawowati přeswědčenj, genž, swým hnusným sobětstwjm sraženi, se obáwagj, že gegich blesk okamžitý zhasne, nebude-li nižádné tmy. Proto na oswětu newrau, gsauce hrdi na swětýlko swé.
Welké muže cenjme dle ctnosti a nikoli dle štěstj.
Také w zlatolesklých palácjch zůstáwá mrzké otroctwj.
Nižádná lhostegnost (netečnost) powinnosti a danému slowu překážeti nemá.
Kdo lháwá, křiwě přisaháwá.
Panowati nad sebau, neywětšj sluge panownictwj.
Spog lidské společnosti působj rozum a řeč.
Přjpowěd neprawosti i těm, genž gi očekáwagj, zhaubna gest, i těm, genž gi připowjdagj.
Ctnost ani neštěstjm na moři, ani požárem (incendium) se netratjwá.
Maudrého ani štěstj nezpyšnj, ani neštěstj nezmalomyslnj.
Střjdmost mjrnj žádosti a působj, že tyto rozumu poslauchagj.
Takowá ge šlechetnosti moc, že gi při těch, gež gsme nikdy newiděli, ba co ještě wjce gest, i u nepřátel wysoko cenjme.
Sprawedliwost gest, která každému, co geho gest, uděluge.
Maudře smýšlegj, genž w dobách šťastných neštěstj se obáwagj.
Chyba člowěkem wládne.
Co škodj, to učj.
Ctnost se záwistj chodj.
Co rozum nedáwá, čas přinášj.
Čemu přiwykneš we mladosti, to budeš činiti we stářj.
Chlubné pljce lezau z hrnce.
Černá také kráwa bjlé mléko dáwá. (Nehleď na zewniternost.)
Čige kosa kámen. (Ge chytrauš.)
Co naspořil Steyskal, to utratil Weyskal.
Co wlk schwátj, nerad wrátj. (Lakomec.)
Hluchému snadno hausti.
Hřjšná radost plodj žalost.
Lépe gest měšec uraziti než osobu. *Přjslowj.*
Kdokoli dobro ducha miluge, božské, kdo ale tělo, lidské wyhledáwá wěci. *Demokritos.*
Čelo, oči, twář přečasto klamáwagj, řeč ale neyčastěgi. *Cicero.*
Ljk hogj neduhy tělesné, maudrost ale oswobozuge ducha z baufliwých wášnj.
Kdybychom lépe znali přjrodu, zagisté by naše wychowánj wěcnatěgšj a naše žiwobytj přjgemněgšj bylo.
Aby wšem usta zawázal a zašil, musilby mnoho plátna mjti.
Nikdo celému swětu koláčů nenapeče.
Každý řetěz tlačj, byťby články geho i zlaté byly.
Němý hluchému pošeptal, aby beznohý utjkal. *Přjslowj.*

Žádacj.

G. p. 1	byl, *o*, *a*	bych	býwal, *o*, *a*	bych	bráně-*n*, *no*, *na*	milowá-*n*, *no*, *na*	kry-*t*, *to*, *ta*	Žádacj I.
2		bys		bys				gmenowal, *lo*, *la* bych,
3		by		by				bys, by se atd.
Mn. p. 1	byli, *a*, *y*	bychom	býwali, *a*, *y*	bychom				Žádacj II.
2		byste		byste	„ -*ni*, *na*, *ny*	„ -*ni*, *na*, *ny*	„ -*ti*, *ta*, *ty*	byl, *o*, *a* bych se gmeno-
3		by		by				wal, *o*, *a* atd.

Minulý přestupowacjho.

G. p. m.	byw	býwa-*w*	bráně-*n*	milowá-*n*	kry-*t*	gmenowa-*w* se
ž. stř.	bywši	„ -*wši*	„ -*no*, *na*	„ -*no*, *na*	„ -*to*, *ta*	„ -*wši* „
Mn. p.	bywše	„ -*wše*	„ -*ni*, *na*, *ny*	„ -*ni*, *na*, *ny*	„ -*ti*, *ta*, *ty*	„ -*wše* „

Přjdawné slowesné.

bráně-*ný*-*é*-*á* | milowa-*ný*, *é*, *á* | kry-*tý*, *é*, *á* | gmenowawšj se.

Pozn. 1. Trpný wýznam také wracowacjm *se* (man) wygádřen býti může, zwláště we 3tj osobě gedn. a mn. počtu, k. p.
prawj *se*, dicitur, powjdá *se*, narratur;
mluwj *se* o wogně; odpauštěgj *se* omylowé twogi.
Když *se* přišlo ku Praze, zahřmělo na západě.
Zanedbal-li *se* národ, zanedbala *se* část člowěčenstwa.
Zrádcowé národu *se* wůbec prokljnagj.

Pozn. 2. Českoslowenská řeč welmi sobě oblibuge wracowacj slowesa, proto se wýznam trpný wracowacjm slowesem weždy wygadřuge, k. p. milugme *se*,
owce *se* pasau,
lidé *se* scházegj,
lidé *si* powjdagj, lakomec *si* nepřege.
Wůbec představuge sobě Slowan děg wjce *samočinný*, k. p.
Stal *se* gest powyk (factus est tumultus).
Přišlo *se* (ventum est) k Tatrám stolebým.

Pozn. 3. Že wracowacj slowesa wšady trpný wýznam wygadřowati nemohau, snadno wyrozumjme pomysljce, že wyznačugj také počjnawost děge, gako: kaliti *se*, trüb werden, plašiti se, scheu werden, zelenati *se*, grün werden, zmráká *se*, nubescit, es fängt an wolkig zu werden.
Bez *se* gsau činná, gako: plašiti ptáky, kaliti wodu atd.

Pozn. 4. Wěděti slušj, že název (na-zwati) *trpný* nesmjme bráti we wlastnjm smyslu, k. p.
gsem bit, *o*, *a*; tu owšem trpj podmět (subjectum);
gsem wážen, milowán atd., zde se zagisté neubližuge podmětu.

Pozn. 5. Koncowky minulých časů *l*, *lo*, *la*
n, *no*, *na*
t, *to*, *ta* mohau se proměniti do koncowky přjdawných *lý*, *lé*, *lá*
ný, *né*, *ná*
tý, *té*, *tá*, k. p.
býwalý, *é*, *á*; zachowalý, *é*, *á*; sesulý, *é*, *á* atd.
milowaný, *é*, *á*; honěný, bjlený, atd.
požatý, ukrytý, dobytý, atd.,
čjm sloweso do *přjdawného* se proměňuge.

10. Slowesa přecházegj z giné formy do giné, tjm nabýwagj nekonečné rozmanitosti, určitosti a ohebnosti, k. p.

Činný wýznam.

Přjtomný čas.

ženu	honjm	shánjm	hnáwám	honjwám.

Přjtomný přestupowacj.

m. žena	honě	sháněge	hnáwage	honjwage
stř. ž. ženauc	honjc	sháněgjc	hnáwagjc	honjwagjc.

Rozkazowacj.

žeň	hoň	sháněg	hnáwey	honjwey.

Neurčitý.

hnáti	honiti	sháněti	hnáwati	honjwati.

Minulý I. (prostominulý).

hnal, *o*, *a*	honil, *o*, *a*	sháněl, *o*, *a*	hnáwal, *o*, *a*	honjwal *o*, *a*, gsem.

Minulý II. (dáwnominulý).

byl gsem hnal	byl gsem honil	byl gsem sháněl	byl gsem hnáwal	a t. d.

Prostobudaucj (fut. simplex).

po-ženu	do-honjm	na-shánjm.

Trwalý budaucj (fut. durativum).

budu hnáti	budu honiti	budu sháněti	budu hnáwati	budu honjwati.

Žádacj I.

hnal bych	honil bych	sháněl bych	hnáwal bych	honjwal bych.

Žádacj II.

bylbych hnal	byl bych honil	byl bych sháněl	byl bych hnáwal	byl bych honjwal.

Minulý přestupowacjho.

m. hnaw ž. stř. hnawši	honiw honiwši	sháněw sháněwši	hnáwaw hnáwawši	honjwaw honjwawši.

Přjčestj trpné (participium).

hnán, áno, ána	honěn, ěno, ěna	sháněn, ěno, ěna	hnáwán, áno, ána	honjwán áno, ána.

Trpný wýznam.

Přjtomný.

hnán, áno, ána gsem	honěn, ěno, ěna gsem	sháněn, ěno, ěna gsem	hnáwán atd. gsem	honjwán atd. gsem.

Přjtomný přestupowacj.

m. hnán gsa ž. stř. hnána, *o* gsauc	honěn gsa honěna, *o* gsauc	sháněn gsa sháněna, *o* gsauc	hnáwán gsa hnáwána, *o* gsauc	honjwán gsa honjwána, o, gsauc.

Rozkazowacj.

hnán buď	honěn buď	sháněn buď	hnáwán buď	honjwán buď.

Neurčitý.

hnán, *a*, *o*, býti	honěn býti	sháněn býti	hnáwán býti	honjwán býti.

Minulý I.

byl gsem hnán | byl gsem honěn | byl gsem sháněn atd.
wiz časowánj slowes pro trpný wýznam.

Slûwkowánj.

Práce a rozkoš gsau přirozeně spolčeny.
Štědrá ruka na zkázu přicházj, a lakomá shnilostj býwá zkažena.
Pythagoras.
Obyčegně smutek s naděgj spogen gest; co onen zhořčj, to tato usladj.
J. Br. Wusjn z polského.
Mluw málo, a mluw rozumně, chceš-li za člowěka rozumného powažowán býti. *Týž.*
I w neymenšjch wěcech weliké se wěci pátragj.
Smrt pro krátkost žiwota nikdy welmi wzdálena býti nemůže.
Ctnost se netratj baurj na moři ani požárem. *Cicero.*
Lidé marnj a lehkowážnj gako nádobj prázdné neysnadněgi za uši uchwáceni, wedeni býwagj. *Demofilos.*
Pokrm nemocného a hlupcowa duše se hnusj. *Týž.*
Komu s hůry dáno nenj, w lékárně nekaupj. *Přjslowj.*
Maudrý netrestá proto, že hřešjno gest, ale aby se nehřešilo.
Cokoli býwá zle nashromážděno, toho neužjwá třetj koleno.
Přjslowj.
Gak nabyto, tak pozbyto. *Též.*
Kdo snadno wěřj, lehko zklamán býwá.
Welmi pochybeno gest, paklíže wlastencowé, magjce wšemožně we wšem wzorem (we-zjrám) býti, nechwalně mrawem a ráznostj klesagj.
Welmi se ušlechtilé srdce těšj, kdež nawrácena gest swoboda.
Panenko, byla bys haněna, kdybys w národnjm gazyku nebyla také zběhlá, ba ano neyzběhlegšj.
Wšady buď zrádcům přjstup zamezen.
Bratři Poláci byli Čechem swat. Wogtěchem pokřestěni.
Zkušený a maudrý stařec býwá od každého wážen a ctěn.
Praha nenj za geden rok wystawěna. *Přjslowj.*
Nikdo nenj wygmut (wygat), ale každý žiwot swůg obětowati powinen gest, když na wlast wrahem zhaubným udeřeno.
Potutelný a soběcký člowěk wšady nenáwiděn bude.
Rozum, gsa zdráw a wzděláu, welmi dobře nazýwá se maudrostj.
Cicero.
W onom wěku, genž zlatým nazwán býwá, genom prý maudřj wládu wedli. *Seneca.*
Oněch pozorugme, chtjce dobrými a dokonalými býti, we slowjch a činech, genž za hodné a dobré wůbec powažowáni býwagj.
Dobrý člowěk nebogj se hrobu, nebo swědomost dobrých činů sladkau mu činj smrt, gjžto se nikdo neubogj.
Kdo si sedláka newážj, nezná čtwrtau prosbu modlitby Páně.
Dobrý člowěk hněwá se někdy, ale nezlobj se nikdy. *J. Filcjk.*
Waž si žiwota, ale smrti se nehroz, chtěge býti samostaten.
Zlosyn leká se stjnu swého.
Mocnost káže: „klaň se, kož se zlosti", ano wjce, „nazýwey gi ctnostj."
Fr. Truka.
Wjce se lidj w bečce nežli w řece utopilo. *Týž.*

Swět se podobá welkým hodinám: měsec s penězy ge zágwažjm, a ženština kýwadlem. *Fr. Trnka.*
Kdo cjtj což učiniti měl, nikdy se netáže, co učiniti mohl.
Hanebno gest stawěti se slabým a nebýti.
S nauzj se potká, kdo se práci wyhýbá. *M. Sychra.*
Přečasto se zmeylj, kdo se na pomoc lidskau bezpečj.
O chudého se každý otře.
Ne wše krása, co se ljčj.
Dobré samo se chwálj.
Kdo si mála neważj,
Po mnohu ať nebažj.
Kdo se topj, slámy se chytá.
Měgme se rádi, wždyť nás gedna wlast zrodila.
Kdo přjkře přistawuge, rádo se s njm podwracuge.
Děley čertu dobře, peklem se ti odměnj.
Hluchému snadno hausti.
Hřjšná radost plodj žalost.
Kde gest mastná kuchyně, tu much sletj welmi mnoho. *Přjslowj.*

Slůwkowánj ku přestupowacjm trpným.

Mnoho powolaných, málo wywolených.
Učitel negsa napřed sám djtkami wzdělán, djtek náležitě wychowáwati nemůže. *Fr. Trnka.*
Otázán gsa o sliwách, odpowěděl o haubách.
(Wše naopak mluwj) *Přjslowj.*
Dionysius tyran wypuzen byw od Syrakusanůw, chlapce w Korinthě wyučowal.
Prawda, budauc neustále wyhledáwána, tjm wjce a wjce nám zářiti bude.
Čechowé se swými Morawany od okolnjch národů we swé hornaté wlasti obogowáni bywše, wežďy téměř wjtězili.
Maďaři od Pečenegů wytisknuti bywše, do welko-morawské řjše se wkljnili, gi také ku zhaubě západnjho Slowanstwa i oswěty zbrautili.
Maudrá Libuša, neymladšj Krokowa dcera, za wládkyni od Čechů zwolena bywši, welmi maudře a laskawě we wlasti wšechno řjdila.
Bratři Slowáci pod rozlehlými Tatrami od swých sausedů utiskowáni gsauce, konečně se ku swé obraně zmužugj.
Prawda, dlauho potlačowána gsauci, přece přigde gednau na swětlo.
Gistá práwa každému člowěku wrozena gsauce wšem občanům swatá býti magj.
Milj Čechoslowané! Bohem ku pěknému celku stwořeni gsauce, wšemožně swornostj se posilugte, a bohulibau oswětau i mrawnostj na swé pauti se řjdjce ku spáse chwáteyte blahodatné.
Hrdinská mysl našich statečných dědů, bywši od sausednjch národů wysoce wážena, budiž nám pohnútkau ku slawonesným činům.

11. Bezosobná slowesa.

Bezosobná slowesa, magjce genom *neurčitý* a 3*tj osobu* gedn. p., dėg bez určitého podmětu we střednjm pohlawj poznačugj, k. p.

zebe,	pršj,	děge se,	mrzne
zábsti,	pršeti,	djti se,	mrznauti
záblo,	pršelo,	dělo se,	mrzlo
záblo by,	pršelo by,	dělo by se, (dálo by se)	mrzlo by
pozabe,	napršj,	udá se,	pomrzne
bude zábsti,	bude pršeti,	djti se bude,	bude mrznauti atd.

W trpném wýznamu totéž gest, k. p.
pjše se, napjše se, psalo se, psalo by se atd.

Pozn. Něco zwláštnjho gest sloweso *chce* s wracowacjm *se*, k. p.
chce se mi pjti, chce se mi bogowati,
chce se mi koláčů, zachtělo se mu swobody,
odnechtělo se mu pracowati atd.

Slůwkowánj.

W Sewerii (Siberii) tak silně mrzne, že rtuť mrazem ztuhnuwši kowati (kauti) se dá.
Hřjmalo zhluboka na západě.
Nešlechetnjku a zrádcowi se bude kdysi stýskati.
Co se wám gen zdálo, nenj wšechno prawda.
Přihodilo se mu, co se každému přihodj.
Rozednjwalo se, když gsme na horu Hostýn, tento wěkostálý pomnjk Morawanů z hrůzoplodných tatarských wálek, wystupowali.
Co se u nás děge, že nikdo Bohem daného práwa statečně nezastáwá?
Bez wětru nemůže pršeti, ani se wzduch (powětřj) čistiti.
Když hřjmá, býwá země otřásána a zkypřena.
Hrůzně hřmělo na obloze nebeské, když se krutá wálka, lidi dáwje, zatala.
Kde se prawda nemluwj, tam prý mnoho klamu.

12. Neauplná slowesa.

Neauplná (nedostatečná) slowesa gsau, genž některé osoby genom w tom neb onom čase magj.

G. p. 1	djm(ajo)	slowu	plowu	pauze 3tj osoba přjtomn.
2	djš	sloweš	ploweš	*prý* (prey=prawj) dicitur,
3	dj	slowe	atd.	*lze* (potest), *nelze* (non potest).
Mn. p. 1	djme	sloweme		
2	djte	slowete		
3	dj (dėgj)	slowau		Minulý čas.
		ostatnj od	*slugi* slauti,	prál, prálo, prála (dixit),
			plugi	práli, prála, prály,
			plauti.	lzelo, nelzelo.

Wece, *odwece* (zastaralý minulý čas)=třetj osoba (inquiebat); kořen toho nalezáme w přjdawných *přjwětiw*, *uwětliw* (affabilis).

Řku, ειπω, dico, přjtomný přestup. řka, řkauc (řkauci), řkauce.

Rozkazowacj: rci, rceme, rcete.

Waryti, warti (gjti stranau) Rozkaz. G. p. 2 wary, wari, war (cave) Mn. p. warime, waryme, warme warite, waryte, warte.

Wše ostatnj scházj těmto slowesům.

Slůwkowánj.

Člowěk prý gest ku práci stwořen, gako k letu pták.
Warte oči, newj kam skočj.
(Tak býwá, když nerozumný člowěk dostane moc.)
Nelze blaženu býti beze ctnosti.
Často se chwjlkau promrhá, čeho nelze rokem nahraditi. *Přjslowj.*
War, leniwče, s cesty a nepřekážeg nám.
Gest památná hora na Slowensku, genž slowe Sitno; o nj prý se mnoho mezi lidem bágj.
Dokonalému muži, dj Demofilos mudřec, gako zápasnjku dorážegjcj nehodě celým swým náwalem se opřjti slušj.
Bez odporu prý nepowstane moc a bez pokušenj i boge žádná ctnost.

13. O záporu u slowes.

U nás gako u Řeků dwogitě se zapjrá, k. p.
Nenj to nic platno.
Nikdo newěřj lhářowi, byť i časem prawdu mluwil.
Swých žádostj nenasytj nikdo.

Zápor (negatio) slůwkem *ne* značjme, kteréž se slowesům w nesložených časech předem zawěšuge, we složených neboli opsaných časech pak před pomocné sloweso *gsem* se klade; k. p.

ne-gsem	ne-mysljm	negsem milowán, áno, ána,
ne-buď	ne-mysli	negsa milowán,
ne-gsa	ne-mysle	negsauc milowána, áno,
ne-byl gsem	ne-myslil gsem	nebyl gsem milowán,
ne-budu	ne-myslil bych	nebyl bych milowán,
atd.	ne-budu mysliti	nebyla bych byla milowána atd.

Slůwkowánj.

Nemysli, že bohatstwj blažj.
Gedney dobře a lidsky, bys nebyl opowržen.

Když se tobě něco we knihách zatemnělého zdá, pomysli sobě, že nižádná wědomost (wěda) bez wykladařů a bez něgakého cwiku pjsemně wynačowati se nemůže. *Cicero.*
Dobrj nižádným ziskem se k podwodu nedagj zawésti, nešlechetnj často malým. *Týž.*
Ctnost nepotřebuge ozdob.
Pošetilé a zpozdilé to, tanžebně se toho dozwjdati, co se nás netýká.
Blázni a pošetilci nebýwagj maudřj, než swau škodau.
W cizém oku mrwu hledáš, břewno we swém newidjš.
Komu Pán Bůh nedá, kowář (kowář) neukuge.
Nedbám na měsjc, když mi slunce swjtj.
Wrána wráně oko newyklube.
Řjdcj gsau lidé, gež wjtr (wjchor) zisku nebo škody neunášj; u kterých skromnost w očjch, stud na gazyku a stálost w mysli přebýwá. *Krasicki, slawný Polák.*
Žádnému se nezaljbjš,
Neplnjš-li, co kdy sljbjš. *Fr. Kamarýt.*

Zakončenj samostatných od slowes záwisegj.

1. Prostá nesložená slowesa činného wýznamu 4té zakončenj neyraděgi požadugj, k. p.

Poctiwé a rázné Čechoslowany každý milowati bude.
Šlechetný občan národ a wlast we swém srdci nose, rád obé dle možnosti a sjly zwelebuge.
Lásku i důwěru wšech hodných lidj mjwá, kdo slowem maudrým a činem dobrým občanům neboli kraganům swým prospjwá.

2. Kde se ale pauze část neboli djl něčeho wyrozumjwá, tu se 2hé zakončenj (genitivus partitivus) gako u Francauzů klade, k. p.

Podey mi wody a chleba, t. g. něco wody a chleba.

Pakli bychom řekli: *„podey mi wodu a chléb,“* wyrozumjwáme wšechnu wodu w gisté nádobě, a celý chléb (pecen, bochnjk).

Pozn. Toto se we společném obcowánj dobře rozeznáwá, k. p.
zapůgč mi na něgaký čas peněz;
ukrogiw si chleba, napj se pjwa.
Ale chybně by mluweno nebo psáno bylo:
podey mi ruky (nemysljme djlec ruky), ale *podey mi ruku.*
Naklonil hlawy, ucha; kdo nakloňuge hlawu, ucho, nemůže genom djl nakloniti.

Částečný roditelný (genitivus partitivus) zwláště složená slowesa milugj, a sice z předložek *do, od, na, po, z,* pak záporná slowesa, k. p.

*na*pigeme se tokagského wjna,
*po*bigeme wrahů našich,
zrádce nemiluge wlasti a národa swého.

Slůwkowánj.

Zdržug se nápoge prudkého, mládenče, neb on zdrawj twoge porušuge.
Chtjce býti ctnostnými, nezneyme ani zloby ani záwisti.
Neposlauchage pomluwačů a utrhačů pracug s chutj usilownau na národa poli dědičném.
Welmi mrzké a neprawé to, když někteřj lidičky, mohauce we ctnosti a slávě pro wlast a swůg národ něco učiniti, ničeho chwalného nepůsobjce raděgi w hanebném soběctwj a w chabnosti žigj.
Žádného gistěgšjho swazku we přátelstwj nenj, než shoda i spog porady a wůle. *Cicero.*
Kde nenj kázně, tu nenj bázně.
Dobře ustaupiti, kde zniku nenj.
Čehož oči newidj, toho srdce nežele.
Dobrá wůle chleba gjdá, zlá ani koláčů nechce.
Nauze zwůle nemá.
Nestrkey prstů, kde se dwéře swjragj.
Kde nenj protiwnjka, tu nenj půtky.
Nechwal dne při wýchodu slunce.
Kdo čeho nezkusil, neumj o tom rozpráwěti.
Nenj člowěka na swětě, genž by swých křehkostj neměl.
Nečiň, čeho sám nežádáš, by tobě činěno bylo. *Přjslowj.*
Neyzwláštněgšj ctnost — nesmeyšleti mnoho o sobě, která i ten znamenitý užitek přinášj, že záwisti na nás nepopuzuge. *Ladisl. Čelakowský.*
Zámožný gest gedenkaždý, kdo s tjm, co má, hospodařiti umj.
Mnohomožným býti sobě nežádey, nemáš-li k tomu dostatečného rozumu. *Týž.*
Mělo by nám Čechům a Morawanům hanba býti, že si materského swého wýborného gazyka newšjmagjce cizým gazykem brebentjme, genž nám špatně swědčj. *M. Sychra.*
Kdo chce býti w pokogi,
nečiň zmjnky o bogi.
Powěděl pan Pech:
swého hleď, cizjho nech. *Přjslowj.*
Kdo si na newděčnost žaluge, nikdy wděku nezasluhuge. *Fr. Trnka.*

14. Neprawidelná slowesa.

Neprawidelná slowesa gsau, kteráž naskrze geden a týž obrazec neboli wzor w časowánj nenásledugj, ale sem tam od prawidla se uchýliwše, do wšelikých forem přestupugj, k. p.
gdu (*idu*), *gjti*, šel gsem, půgdu;
mám, *mjti* (*měti*, *máti*), *měl* atd.

Neprawidelná slowesa wznikla z pomjchánj kořenů nebo forem, aneb gsau to zastaralých forem mluwnických zbytky aneb něgaké zkrácenj, k. p.

dadj=*dagj*,
wece minulý zastaralý čas,
prý=*prey*=prawj se (dicitur, fertur),
ne gest=nenj,
wiz, *wizme*, *wizte* od zastaralé formy *wizi* (widjm).

Pozn. Připočtem-li k neprawidelnosti, že sloweso we *přjtomném* a w odwozených od něho časech ginau obdobau, a w *neurčitém* i od něho odwozených časech opět ginau ale sobě wěrnau obdobau se řjdj, k. p.

beru	ber	bera	*bráti*	bral	braw
bogjm se	bog se	boge se	*báti* se	bál se	atd.,

což wlastně nic giného nenj, než přechod z giné formy do giné. Takowých slowes máme něco přes 100, gež dle abecedy spořádané pro snadný přehled tuto klademe.

Wěděti ale slušj, že přechody slowes z giných forem do giných a gegich neprawidelnost na proměnách twrdých zwuček do měkkých před *i*, *ě* (ie) se zakládá; pogem o tom giž máme ze samostatných přjdawných a ginde, k. p.

Přjtomný.

	h / *z, ž*		*k* / *c, č*	*r* / *ř*	*d n t* / *ď ň ť*
G. p. 1	lhu (lžu)	mohu (můžu)	wleku, peku	mru, dru	wedu
2	lžeš	můžeš	wlečeš, pečeš	mřeš, dřeš	winu
3	lže	může	wleče	mře	pletu
Mn. p. 1	lžeme	můžeme	wlečeme atd.	mřeme atd.	atd.
2	lžete	můžete	wlečete	mřete	
3	lhau	mohau	wlekau	mrau	

Rozkazowacj.

lži pomoz	wlec rci	mři dři atd.	weď
střez	wlecme rceme	*beru* *deru* *peru*	wiň
		ber der per	pleť
		žeru	
		žer	

Minulý trpný.

střežen, přemožen | wlečen, pečen.

We přechodech u slowes.

nosjm	hodjm	slyšjm	wezu	sekám	křik
snášjm	házjm	slýchám	swážjm	seču	křičjm atd.

Snadný přehled neprawidelných slowes.

Přjtomný.	Přestupowacj přjtomný m. ž. stř.	Rozkazowacj.	Neurčitý.	Minulý.	Přestupowacj minulý m. ž. stř.
beru	bera, berauc	ber	bráti	bral gsem	braw, brawši
bogjm se	boge, bogjc se	bog se	báti se	bál se	
běžjm	běže, běžjc	běž	běžeti	běžel	běžew, běžewši
"	"	"	býti	byl	byw, bywši
-čnu (za-čnu po-čnu)	-čna, -čnauc	-čni	-čati -čnauti	-čal -čnul	-čaw -čnuw
čpjm	čpě, čpjc	čpi	čpěti čpjti	čpěl	čpěw
čtu	čta, čtauc	čti	čjsti	četl, četla četlo	čet, četši
dám 3. m. dadj	dada, -auc	dey			
děge se	děge, děgjc se	děg se	děti(djti)se	dělo se dálo se t. g. přihodilose	
-děgi (oděgi) (přeoděgi)	-děge, děgjc	děg	-děti (djti)	-dělo	-děw, -děwši
djm,(přezdjm) (ajo)	-dě, -djc	-di	-děti (djti)	-děl	-děw
deru	dera, derauc	der	dráti	dral	draw, drawši
dru (dřu), dřeš dře dřeme, dřete, drau	dra, drauc	dři	dřeti (dřjti)	dřel	dřew
Gedu (na koni, na woze)	geda, gedauc	geď	geti	gel	gew, gewši
gjm, 3. mn. gedj	geda, gedauc	gez	gjsti	gedl, gedla	ged (gedew) gedši
s-gjm=snjm	sněda	sněz	snjsti	snědl	sněd, snědši
gdu (idu) negdu, wygdu	gda, gdauc	gdi	gjti	šel, šla, šlo	šed, šedši
gmu (pogmu)	gma, gmauc	gmi	gati gmauti	gal gmul	gaw, gawši gmuw, -wši
gsem negest=nenj	gsa, gsauc	buď	býti	byl	byw
hořjm	hoře, hořjc hora, horauc	hoř	hořeti	hořel	hořew
hrám, hragi	hrage, hragjc	hrag(hreg)	hráti	hral, hrál	hraw, hráw hrawši
hřegi	hřege, hřegjc	hřeg	hřáti	hřál	hřáw, hřáwši
chci, chceš atd. 3. mn. chtěgj chtj	chtěge, (chtě) chtěgjc	chtěg	chtěti (chtjti)	chtěl	chtěw chtěwši

Přjtomný.	Přestupowacj.	Rozkazowacj.	Neurčitý.	Minulý.	Přestupow. minulý.
káži (kážu)	káže, -jc	kaž	kázati	kázal	kázaw
klamu (klamám)	klamage	klam (klamey)	klamati	klamal	klamaw
klegi, klnu (proklјnám)	klege, klna	kleg	kleti (kljti)	klel	klew
kolj, skoljm	kole	kol	kláti (prokláti) mečem	klál	kláw
křegi (u) okřegi	křege	křeg	křátí	křál	křáw
kugi (u), okugi	kuge	kug	kauti (kowati)	kul (kowal)	kuw (kowaw)
lámu (lámám)	lámage	lam, (lámey)	lámati	lámal	lámaw
lezu	leza	lez	lézti	lezl	lezew, lezši
lhu (lžu, lžeš, lže, lžeme, lžete, lhau, (obelhám, zalhám).	lhage	lži	lháti (slow. lahati)	lhal	lhaw lhawši
mám	mage	měg	měti (mjti)	měl	měw měwši
maži (u)	maže	maž	mazati	mazal	mazaw
meli (u) (semelu)	mela	mel	mleti (mljti)	mlel	mlew
mohu (můžu), můžeš, může, můžeme, můžete, mohau	moha	moz pomoz	moci (mocti)	mohl	moh mohši
mru (mřu), mřeš 3. mn. mrau	mra	mři	mřeti (mřjti)	mřel	mřew
otewru (otewrau)	otewra	otewři	otewřjti	otewřel	otewřew
peku (peču), pečeš atd. 3. mn. pekau	peka	pec	peci (pecti)	pekl	pek, pekši
pěgi (u)	pěge	pěg	pěti	pěl	pěw
peru	pera	per	práti	pral	praw
pjši (u)	pjše	piš	psáti	psal	psaw
pláči (u) (plakám)	plače (plakage)	plač (plakey)	plakati	plakal	plakaw
plegi (u)	plege	pleg	pleti	plel	plew
pošlu		pošli	poslati	poslal	poslaw
plowu (plowám)	plowage	plowey (plow)	plauti plowati	plaul plowal	plowaw
pnu, napnu	pna	pni	pnauti piati pnjti	pněl (piat, rozpiat)	pněw
-přu (odepřu) -pru (odepru) -přeš atd. 3. mn. -prau	odepra	odepři	odepřjti	odepřel	odepřew

Přjtomný.	Přestupowacj.	Rozkazowacj.	Neurčitý.	Minulý.	Přestupow. minulý.
pru se (nepru), přeš atd. 3. mn. -prau	pra,-auc	při se	přjti se	přel se	přew
prý (prej=prawj se)				prál, -o, a	
přegi (u)	přege,-jc	přeg	přáti	přál	přáw
rozumjm	rozuměge	rozuměg	rozuměti	rozuměl	rozuměw
rostu	rosta,-auc	rosť	rósti (růsti)	rostl	rost, rostši
řku (řeknu)	řka, řkauc	rci	řjci (řéci)	řekl	řek, řekši
rwu	rwa,-auc	rwi	rwáti	rwal	rwaw
řwu	řwa,-auc	řwi	řwáti	řwal	řwaw
segi (u) (wysegi)	sege,-jc	seg	séti, sjti	sel	sew
segmu	segma,-auc	segmi	segmauti sgati, sňati	segmul sňal	segmuw sňaw
seku (sečn), sečeš atd. 3. mn. sekau	seka,-auc	seč	séci (secti) sjci	sekl (sjkl)	sek, sekši
smégi (u) se	směge,-jc se	směg se	smáti se (mor.smjti)	smál se	smáw
smjm	směge,-jc	směg	směti	směl	směw
slowu (slugi)	slowa,-auc	slug	slauti	slaul (slul)	slow
skwjm (skwěgi)	skwěge	skwěg se	skwěti skwjti se	skwěl se	skwěw se
skáči (u), skákám	skákage	skákey	skákati	skákal	skákaw
spjm	spěge,-jc	spi	spáti	spal	spaw
-spěgi (u) (dospěgi)	spěge,-jc		-spěti	-spěl	-spěw
stogjm	stoge,-jc	stog (stůg)	státi	stál	stáw
stanu se (fio)	stana	staň se	státi se	stal se	staw
-stanu (dostanu, accipio)	-stana,-auc		-stati	-stal	-staw
steli (u)	stela,-auc	stel	stláti	stlal	stlaw
stru (prostru)	stra,-auc	stři	střjti (střjci)	střel	střew
střehu, střežeš 3. mn. střehau	střeha,-auc	střez	střjci	střehl	střehew střehši
štwu (poštwu)	štwa,-auc	štwi	štwáti	štwal	štwaw
-šlu (pošlu)		-šli	-slati	-slal	-slaw
tagi (u) snjh tage			táti	tál	táw
táži (u) se	táže,-jc se	taž se	tázati	tázal	tázaw
teku, tečeš atd. 3. mn. tekau	teka,-auc	tec	téci (týcti) tecti	tekl	tekew tekši
tepu (tepám) (tepnu) τυπτω	tepa,-age	tep	tepati	tepal	tepaw
tluku (tluču) tlučeš atd. 3. mn. tlukau	tluka,-auc	tluč	tlauci tlaucti	tlaukl	tlaukew tlaukši

Přjtomný.	*Přestupowacj.*	*Rozkazowacj.*	*Neurčitý.*	*Minulý.*	*Přestupow. minulý.*
tmjm se			tměti se (tmjti)	tměl se	tměw se
tnu	tna,-auc	tni	tnauti ťati	tnul, ťal	tnuw, ťaw
třesu	třesa,-auc	třes	třásti	třásl	třásew třásši
tru (třu) třeš 3. mn. trau	tra,-auc	tři	třeti (třjti)	třel	třew
užiwu, (užiwjm)	užiwa,-auc	užiw	užiwiti	užiwil	užiwiw
umjm	uměge,-jc	uměg	uměti	uměl	uměw
úpjm (aupjm) (ejulo)	úpě,-jc	úpi	úpěti	úpěl	úpěw
(war)		wary (war) warme atd.			
(wece)				zastaralý minulý g. p. 3. wece (inquibat) (odwece respondit)	
wáži (u), wážjm	wáže,-jc	waž	wážiti	wážil	wážiw
wedu	weda,-auc	weď	wésti (wedsti)	wedl	wedew wedši
wěgi (u)	wěge,-jc	wěg	wáti	wál	wáw
wezu	weza,-auc	wez	wezti	wezl	wezew wezši
wezmu	wezma,-auc	wezmi	wzati (wzjti)	wzal	wzaw
widjm	wida,-auc	wiz	widěti	widěl	widěw
wjm, wjš, wj wjme, wjte, wědj	wěda,-auc	wěz	wěděti	wěděl	wěděw
wleku (wleču) wlečeš 3. mn. wlekau	wleka,-auc	wlec (wleč)	wléci (wlecti)	wlekl	wlekew wlekši
wrhu (wrhám) wržeš atd. 3. mn. wrhau	wrha,-auc	wrž	wrci (wrzti)	wrhl	wrhew wrhši
-wru, wřeš atd. 3. mn. wrau (nawru, inficio, imbuo)	-wra,-auc	-wři	-wřeti	-wřel	-wřew
wru (bullio, ferveo) woda wře	wra,-auc	wři	wřeti (wřjti)	wřel	wřew
zdám se	zdage	zdey se	zdáti se	zdál se	zdáw
zowu (zwu) (pozowu=pozwu)	zowa,-auc	zwi	zwáti	zwal	zwaw
žehu (žhu, žahám, žehám, žehnu, žáhnu, žhnu, žhám)	žeha,-auc	žehni (žez)	žeci, žjci	žehl, žhal žhnul	žehew žehši

Přjtomný.	Přestupowacj.	Rozkazowacj.	Neurčitý.	Minulý.	Přestupow. minulý.
ženu	žena,-auc	žeň	hnáti	hnal	hnaw
žeru	žera,-auc	žer	žráti	žral	žraw
žnu (sežnu)	žna,-auc	žni	žnauti žati	žal	žaw
žwu (balbutio), odtud žwawý (balbus)	žwa,-auc	žwi	žwáti	žwal	žwaw

Pozn. Poznawše časowánj i osobowánj našjch slowes, porownawše pak slowesa mezi sebau, gak z giné formy do giné rozmanitě přestupugj, dogista poznáme, že osnowa časowánj w českoslowanském gazyku welmi snadná i prostinká gest. Kdyby nám hnedle někdo wytýkal, (což genom newěda se osmělj), že nemáme tak nazwaných polominulých časů, aoristů řeckých, nebo že nám scházj parfait simple Francauzů a Wlachů: my časů těch nepotřebugeme, naše opětawá, častotliwá slowesa mnohem určitěgi a wýborněgi nám ge wynahražugj. Ginoewropské neslowanské gazyky w rozpaku se ocjtnau, když se gich optáme, gak *trwánj* děge, nebo geho *brzké končenj* znamenagj? což u nás tak prostě a určitě se činj. Powážjme-li dále, že téměř každý děg dle času dwogjm, trogjm, ba i paterým, šesterým slowesem, owšem že z gednoho a téhož kořena tekaucjm, wyznačugeme, gežto rozdjlné gsauc wýznamem swým, také se rozdjlně časuge, k. p. zdwihnu, zdwihám, zdwjhawám; pjši, psáwám, spjši, spisugi; wezu, wozjm, wozjwám, swážjm, swážjwám atd.: zagistě náramnému množstwu našich slowes a gegich bezkonečné rozmanitosti se podiwjme; gaká tu sjla časů! — Dále časowánj a osobowánj pozorugjce, radostně poznáme, že slowesa zákonůw libozwuku šetřegj, nebo přes dwě třetiny koncowek gsau čisté hlásky *i*, *e*, *a*, *o*, *u*, což opeře, pjsni, chorálnjmu zpěwu atd. welmi wjtané gest. Čehož němčina oželeti musj. Kde děg déle trwá, také se přirozeně hlásky protahugj. O přestupowacjch a giných wýbornostech ani se nezmiňugeme, obáwagjce se, bychom důwtip každého přemýšlugjcjho Čechoslowana neurazili. Gediné to gistjme, kdybychom sobě národnjho gazyka, gegž nám statečnj dědowé, ze wšech stran obogowáni bywše, co něgaký poklad dochowali, w něm se wzděláwagjce wjce wážili, ano, kdybychom krásu geho lépe znagjce w pospolitém obcowánj pěkně (ne gak se posud wšeliká hatlanina i zpotwořená cizotina w ustech obracj) a šetrně mezi sebau, magjce dokonalý ráz a cit národnj hrdosti, w něm howořili: žebychom každého cizáka i přjchozjho tak okauzlowali, gako Čechowé se swými Morawany Ewropu hudbau okauzlugj, cožby nám wěru k nemalému prospěchu pomohlo. Zwláště naše panenky a panj w Čechách, na Morawě, we Slezku a na Slowensku, nechtjce býti newděčnými a opowrženými, měliby wjce o swau čest, národnj wlasteneckau důstognost a pěknau powěst pečowati, a wlastenských wěcj swau wrozenau wraucnostj a gemnostj snažněgi se ugjmati, nežli se to posud dělo. Krásohlasá českoslowenština, řjci můžeme, ge *řeč krásné pleti*. „Než ale památná to zpozdilost a pošetilost", dj učená i wzdělaná Francauzka panj ze Staël, „genžto po zbytečném a neužitečném bažjc, nutné a neywýš potřebné zanedbáwá." Cožby rozumná tato panj přišedšj k nám řekla, widaucj naše lepotwárné panenky a hospodárné panj, gak při wšem swém wtipu a obratnosti cizinstwj přednost dáwagjce, k swému národu, gehož skwělau ozdobau, sláwono-

snými podnětem a silnau podporau we šlechetné činliwosti a wznešenosti býti magj, citu a zaněmnosti (Interesse) pozbýwagj, a wlast swau milau zanedbáwagj? — Bystré *Polky*, naše krásné přjbuznice, swého národa osud dobře ze wlastenské historie znagjce tak libě swým národnjm gazykem mluwj, že cizácí plynnau mluwau gegich okauzleni býwagj; naopak ale každá dokonalá Polka na cizince, genž gegj národnj a slawný gazyk špatně mluwj, swým giskernatým okem mrzutě se djwá, odeprauc mu wljdné pozornosti. Ne méně *Rosianka*, *Srbianka* w Ilirii o swau národnj důstognost a slávu pečuge. — Pročež *Wy*, naše milé sestry, *Wy* drahá naše polowino, ze bludů swých wystaupiwše, čiňte pokánj ušlechtilými činy a obětmi, neboť *Wy* gste naše naděge welká! — *Waše* bystrá mysl a citu-plné srdce wšj wznešenosti schopny gsau, genom *chtěgte Wy, ušlechtilé dušinky, ale pewně chtěgte* slowem činem se zawděčiti swému národu, na němž neywjce působiti můžete, a člowěčenstwo Wám krásný uwige wěnec slávy!

Slůwkowánj.

Po niti klubka dogdeš.
Mezi slepými šilhawý králem býti může.
Každý má swau wlastnj křehkost.
Kdo mastj (maže), ten gede.
Kde pán do kauta nahlédá, tu hospodárstwj dobře stogj.
Lakomci nelze býti ctnostnu.
Z wlka nebude beran, ani ze psa oráč.
Ge ště mu brky nedorostly, giž chce ljtati.
Gde mu netoliko o řemen, nýbrž o celau kůži.
Hlaupému napowěz, mandrý se dowtjpj.
Hlad se šibenice nebogj.
Hle, hrnec hrnci káže.
Gsau oba černj gako saze.
Kdo se chřestu bogj, nechoď do lesa.
Chtěge dýmu ugjti, upadnul do ohně.
Dobře ze předu i ze zadu oči měg.
Odegmi larwu (natwářku), uzřjš šalbu.
Žádný newj, kde střewjc hněte, nežli ten, kdo w něm chodj.
Co wlk wezme, nerad wrátj.
Wlk i sečtené (čjtané, spočjtané) bere.
Newyprosjš-li, newylageš.
Byť bys krwj zaplakal, newyprosjš.
Každý hřjch má swau pokutu.
Straka swých skoků nechati nemůže.
Co střjzliwý na srdci má, to opilému na gazyku wypukne.
Každé město, i neyohraženěgšj, do kteréhož může osel zlatem obtjžený, může dobyto býti, nebo za penjze wšecko nagdeš, i zrádce.
Gáť musjm tam gjti, byť i palice (šjdla) padaly.
Za krátkau rozkoš dlauhého dogjti zármutku, neywětšj bláznowstwj.
Kdo dobře počne, gakoby we prostředku byl.

Když na koho počnau straky řehotati, giž i wrány kwáčj (t. g. když pomlauwá saused, pomlauwá i druhý).
Pošli uši mezi lidi.
Lépe gest, aby děti plakaly než otcowé.
Nechať mluwj, co by geg ctilo.
Nesmělé srdce cti nedocházj.
Žiwá hlawa nagde klobauček.
Co segde s očj, to wygde ze srdce. *Přjslowj.*
We společnostech a na besedách nikdy newybjrey přjtomnau osobu za předmět swému wtipu; nebo každé ostré slowo mohloby se dřjwe pozdě w meč proměniti, genžby hlawu twau poranil. *Wčela L. Čelákowského.*
Žigeš-li na swětě nešťasten a nespokogen, nikomu winy nedáwey než sobě; nebo základowé prawého štěstj a spokogenosti každému stegně gsau do srdce dáni, a na nich stawěti, gest gediné we twé moci. *Táž.*
Prokazugeš-li přjteli něgaké dobrodinj, které tobě těžko přicházj, nedey toho znáti; snadno bys mohl horšj ránu mu způsobiti, nežli ta gest, kterau chceš zahogiti. *Táž.*
Gsa city nebo wjnem podmaněn, nepropauštěg slibu od sebe, nebo přjpowěd twá welikau, ač pozdnj ljtost mohlaby ti způsobiti.
Maudrost a prozřetelnost w rozpráwkách gest nad wýmluwnost, a přjgemná, ze srdce plynaucj řeč s lidmi, s nimiž obcugeme, wýše se pokládá, než prawidelné a odměřené řečňowánj. *Táž.*
Střjdmost we štěstj gest welká ctnost, rowně gako pewná mysl w neštěstj, a wšak tato mnohem gest záslužněgšj a hrdinstwj důkazem. *Táž.*
Wažte si swobody; i zlatá pauta zůstanau gen pauta.
Řeči poučugj na hodinu, knihy pak na wždycky.
Chowey se tak, aby tě maudřj chwálili; chwálj-li tě ale blázen, tedy se styď.
Lakomci nikdy dost nenj, byť měl i wšeho swěta gměnj.
Kámen se mechem neobalj, genž se často z mjsta walj.
Neštěstj na gewo dáwá, kdo našjm přjtelem zůstáwá.
Newděčný platec činj teskliwého dělnjka.

Wrána podlé wrány sedá,
Rowný rowného si hledá.

Welmi rádo wlastnj při cizém hyne. *Přjslowj.*
Pomni, že we wšem gednánj každá wěc ginam se sklánj, nežli we hlawě swé widjš; tedy dey pozor, ať se neošidjš. *Fr. Trnka.*
Ctnost boguge pro zákon, powěrčiwost o wjru, láska pro srdce. *Týž.*
Mudrc skaumá, pošetilec tupj, marnomluwec se hádá.
Hledáš-li něco nowého, zeptey se často starého.
Děti mluwěgj co dělagj; stařj co udělali; blázni coby dělali, a maudřj co se dělati má.
Umělost přiwabuge, třeštiwost přimamuge, šlechetnost dobýwá si přátele.

Učenost ducha otužuge a společnost ho upěkňuge.
Učený wyobrazuge ctnost, pobožnůstkář gi wytwařuge, horlitel wyhlašuge, a maudrý miluge.
Karbaniti znamená tolik, gako swé zbožj do moře házeti, a na pobřežj ho očekáwati.
Gdi swému ublježiteli na polowic cesty wstřjc, a gestli on druhau polowičku wykonati nechce, wykoney celau cestu.
Prawda ge newinná krásenka; kdo gi ozdobowati se snažj, oškaredj gi.
Mjr stawj, swár bořj.
Nuzná potřeba práwa lomj.
Rád kocaur ryby gjdá, ale nerad pro ně do wody chodj (břede).

Ni u streyce ni u děda, *Přjslowj.*
Kdož nic nemá, tomu běda.
Propowjš-li slowo plaše,
Tisjc koňmi newytáhneš ho zase.

Ať nikdo nemluwj, že mu sjly scházj, by wlasti a národu užitečným se stal; i neyslabšj čilau horliwostj mnoho může, má-li genom pewnau wůli a dobré srdce.
Nežertug se lžj; ge to potwora, kteraůž wjc nezmůžeš, gak mile se tobě wypautá z ust.
Mnozj lidé gsau gako slepice: pro zrnečko, pro čerwjka rozhrabau hromady — bližnjho štěstj.
Které břemeno člowěku gest neytěžšj? — kdy sobě sám břemenem se stane. *M. Silorad.*
Milug wlast, a horli ohněm spatře, kdeby prawdu polkla mrákota. *J. Kollár.*

Kdo ctj národ, wšeho si rád wšjmá,
Co mu národ w pamět uwádj. *Týž.*

Tichá slowa — platný čin
Zamiluge wlasti syn. *L.*

Kdosi se honosil we hlučném towaryšstwu, žeby cokoli wypjti mohl, a přece že se neopige. I dj mu na to mudřec Aristyppos: „Přjteli, totě umjš tolik, co můg mezek!"
Themistokla kdysi se tázali, zdaliby pro dceru swau raděgi bohatého slamotrusa, nebo šlechetného chudince zwoliti žádal, na což on odpowěděl: „Wždy raděgi bez peněz muže, nežli bez muže penjze!"
I wšechněm přátelům samým se neswěř, a gestliže toho učiniti máš, wol si takowého, kterého ne ze slow ale z čінů gsi poznal, nebo ne každý, byť by poctiw byl, opatrným gest; proto dar mlčeliwosti stokráte přewyšuge wýmluwnost. *Biskup Krasicki.*
Demonax wida, že gistý mladjk swým šatem se wynášj, wzal geg za ten šat a prawil: „Toto prwé owce nosila, a přece gen owcj byla."
Kdosi přišel k mudrcowi, žádage ho, aby syna mu wyučowal. Slyše pak, žeby mnoho od něho chtěl, zarazil se a prawil: Za to mohu kaupiti wola. „Kup", odpowěděl mudřec, „budeš mjti dwa."

Kdo chce ctnosti wychwalowat,
Musj ctnostně sám se chowat.
Šťastný, kdo cizj přjhodau
Wystřjhá se před swau škodau.
Co dnes můžeš wykonati,
Nechtěg k zegtřj odkládati.
Kdo má k čemu přjhodný čas,
Ať na giný nečeká zas.
Marnotratnost k bjdě chwátá;
Skrownost snášj swály zlata.
Kdo ginému slowo rušj,
Zas mu tak učinit slušj.

Člowěk wšechno může, co prawého a dobrého gest, gak mile genom oprawdowě tolik činiti chce, co w geho sjle gest.

Benjamin Frankljn.

Dwakráte wětšj daň uwaluge na nás *leniwost*, třikráte wyššj naše *pýcha*, a čtyrykráte těžšj naše *pošetilost*.

Bůh pomůže těm, kteřj sami sobě pomáhagj. *Týž.*

Zahálka stjžj wšechno, přičinliwost wše ulehčuge; kdo pozdě wstáwá, musj celý den klusati, a sotwa do noci dohonj, co zanedbáno gest; leniwost ale tak pozwolna postupuge, že gi chudoba brzo dohonj. Poháněg ty práci, nedopusť by tebe pohánčla; časně do postele, časně z nj, dodá člowěku zdrawj. *Týž.*

15. Předložky.

W našj řeči máme 29 předložek (praepositiones), udáwáme ge zde i se zakončenjm (pádem); gežto žádagj.

2hé	3tj	4té	6té	7mé
koho? čeho?	*komu? čemu?*	*koho? co?*	*w kom čem*	*kým? čjm?*
bez (beze)	k, ke, ku	mezi	na	mezi
(bljzko)	proti	mimo	o	nad (nade)
dle	wstřjc	na	po	pod (pode)
podlé (podle)	(w austrety)	o	při	před (přede)
wedlé (wedle)	protiwa	ob	w, we	s, se
dřjwe	(naprotiwa)	nad (nade)		za
do		pod (pode)		
krom (kromě)		před (přede)		
od		přes (přese)		
okolo (kolem)		po		
wůkol (kolkol)		pro		
u		s (se)		
z (ze)		skrz, skrze		
s (se)		u		
za		w, we		
		za		

Slůwkowánj k 2. zakončenj.

bez. Hodinské srdce *bez* lásky ku člowěčenstwu nemá ceny.
Nikdo *bez* práce negj koláče.
Bez aurazu gede,
Koho rozum wede. *Kamarýt.*
Dětstwj *bez* učenj,
Mladost *bez* cwičenj,
Mládenectwj *bez* studu,
Mužstwj *bez* činěnj,
Plodj strašnau obludu. *Týž.*

bljzko *Bljzko* Brna gest památnjk železný, kde slawný cjsař Jo-
bljže sef oral.
neybljže Potěšitelné to, *bljzko* dobrých přátel býti.
(wlastně *Bljže* Prahy nalezá se hora Žižkow.
přislowky.)

dle Každý autrpně pomáhey nešťastnému *dle* možnosti swé.
podlé Lidi nesuď gen *podlé* řeči, ale také podlé činů.
wedlé Dobromyslnj sausedé w mjru *wedlé* sebe zůstáwagjce,
wzágemně sobě w nauzi pomáhagj.

dřjwe (při- *Dřjwe* dwau let djtko nemluwj.
slowka) *do* Oko *do* srdce okno. *Přjslowj na Slowensku.*
Wěren poctiwosti až *do* smrti zůstana, krásný přjklad k ná-
sledowánj po sobě zanecháš.

krom, Nikoho se nebog *kromě* Boha.
kromě Prawý a šlechetný wlastenec *kromě* národa i wlasti nic
dražšjho nezná.

od, *ode* Nepadne gablko *od* stromu daleko.
Když *od* přátel přjliš mnoho pohledáwáš,
Sám gim „mne se odřekněte“ radu dáwáš. *Kamarýt.*

okolo *Okolo* Tater stolebých prostosrdečnj bratřj naši Slowáci hydlegj.
kolem *Kolem* Prahy sjdlegj hudebnj Čechowé.
wůkol *Wůkol* Hostýna bogowali mužnj Morawané proti Tatarům
(kolkol) swětoborným.

u *U* Radoště na Morawě bydlegj Walachowé, krásnorostlý
kmen slowanský.

z, *ze* *Z* toho, co sám činj,
Mnohý bratra winj. *Týž.*
Káragjcj metla
Žene děti z pekla. *Týž.*
Raděgi z marnosti garmo neojme, nežli z powinnosti roz-
kaz plnjme. *Fr. Trnka.*

Ku 3. zakončenj.

k, *ke*, *ku* Bohatstwj wede *k* pýše, *ke* chlipnosti a nádheře; chudoba
k záwisti, pochlebnictwj a zaufalosti; dostatek a ne-
zbytečnost gedině oblastňugj. *Fr. Trnka.*

proti *Proti* swé krwi boguge,
(protiwa) Kdo swůg národ nemiluge.

Nemůžeš-li se nesnázi nigak wyrwati, gdi zmužile *proti* nj.

wstřjc Bogownjk srditý w*austrety* kráčj swému nepřjteli.

Prawdě *wstřjc* tlachawě newystupug, nebo tjm gewjš, že

(w *austrety*) tobě zdrawého rozumu se nedostáwá.

K 4. zakončenj.

ob *Ob* den (každý druhý den) u nás besedugeme.

Ob čtwrtý rok ge přestupný rok.

mimo Nebudeš mjti bohů giných *mimo* mne, prawj Hospodin.

pro *Pro* lásku ku člowěčenstwu nešťastným gakéhokoli národa pomáhati máme, ne ale *pro* odplatu stonásobnau, po které sobec lapá.

Lakomstwj ge dobrý hospodář *pro* dědice.

Pro hubu na hubu. *Přjslowj.*

přes *Přes* půl Ewropy a přes třetinu Asie rozprostjragj se mužných Slowanů sjdla.

Přes zdwořilost lidé nepadagj.

skrz Gako *skrz* oblaka se protjragj paprsky (paprysky) slunce, tak i *skrze* hrozná mračna předsudků posléze probleskne prawda.

Ku 6. zakončenj.

při Kdož sedáwagj *při* hře, nedbagjce o práci, brzo pokulhagj od domu k domu co žebráci.

Některé předložky dwoge zakončenj žádagj, a sice 2hé a 4té:

mimo Nemluw ničeho *mimo* prawdu.

Člowěk *mimo* rozumu a zdrawých audů ničeho we swé moci nemá.

4. a 6.

w, we kdy? kam? wco? wkom? w čem? kde?

Chceš-li zlému *w* cestu gjti,
Giskře nedey ohněm býti.

Dáti se *w* porobu, swobodného a rozumného člowěka nehodno.

Pozn. Pro libozwuk se *w* někdy w *u* proměňuge.

Kdo lakomcowi o štědrosti mluwj, házj slowo *u* wjtr.

Slowo dělá čest,
Lhář gen w hanbě gest. *Kamarýt.*

Ten swých djtek nemiluge,
Kdo gim *we* wšem powoluge. *Týž.*

Každý šlechetný wlastenec, gsa přjtel prawdy a práwa, stogj u weliké wážnosti wšech hodných občanů.

4. 6.

kam? nač? kde?

na Chtěge posuzowati maudře člowěka, nehleď pauze *na* oděw zewniterný, nebo často sprostá halena šlechetného a hrdinského muže přiodjwá.

Na ugmu swé hodnosti a poctiwosti nikdy nebrog proti prawdě a práwu.
Na černo sám sebe malugeš,
Gestli na giné rád žalugeš. *Kamarýt.*
Kdo gen sebe sám
Klade *na* swůg krám,
Málo odprodá,
W lehkost sebe dá. *Týž.*
Gest na wjdenský, gako čert na hřjšnau duši. *Přjslowj.*
Panská láska roste *na* zagečjm chwostě.
Na chudobných swět stogj.
Na gazyku nosj med,
W srdci kryge ged.
Na kom wláda,
Na tom prawda, (mocný má prawdu). *Též.*
Na tobě-li wášeň tráwj,
Bude brzo po twém zdrawj. *Kamarýt.*

o Nehádey se *o* slowo, ale *o* wěc.
O chudého se každý otře.
Kdo prawdu hude, tomu se hausle o hlawu otlukau. *Přjslowj.*
Styď se *o* to po žebráčku prositi,
Čeho silau wlastnj můžeš dobyti. *Kamarýt.*
Pomsta boguge mečem *o* dwau ostnech: gednjm nepřátele, druhým sebe prorážj. *Fr. Trnka.*

4té — 6té
pokud? po co? gak dlauho? kde? po kom? po čem? kdy?

po Až *po* Šumawu (Böhmerwald) wztahugj se sjdla Slowanů na západě.
Neštěstj *po* horách nechodj, nýbrž *po* lidech. *Přjslowj.*
Po lidských žlabech kalná woda teče. (Neweř klewetům.)
Po napitj studánce záda okazuješ,
Po pomoci dobrodinj potupuješ. *Přjslowj.*
Každý *po* smrti we swých činech žige.

4té — 7mé
kam? — kde?

mezi Kdo se *mezi* přewy mjchá, swině ho snědj. *Přjslowj.*
Blaze obci, kde swornost *mezi* sausedy, blaze národu, kde bratrská swornost *mezi* občany gest.
Mnohý w oči se ti směge,
Mezi lidmi na tě klege. *Kamarýt.*

4té — 7mé
kam? — kde? kým?

nad *Nade* zdrawý rozum, dobré srdce a hrdinskau mysl nic wznešeněgšjho u člowěka neuj, nebo to tré zakládá geho ctnostný ráz.

Kdo gest *nad* nás knjžata?
Hrobnjkowa lopata! *Pořekadlo Slowáků.*

Troge wěci *nad* lidmi zwjtězugj: zlato, železo a domněnj.

pod Kdo swědom gest swé důstognosti, tak snadno se *pod* garmo nepodložj.

Stupuge z deště *pod* okap, kdo dluh dluhem splácj.

Také pod hedwábjm a zlatem otroctwj zůstáwá. *Seneca.*

Nic *pod* sluncem dokonalého; co ge dobré, může býti lepšjm.

před. *Před* krále wstaupni uctiwě ale bez bázně, gako před člowěka sice mocného wšak smrtelného.

Přjtel na oko gest horšj než gewný krádce; *před* tjmto zamykáme obydlj, a onomu otwjráme srdce.

Paměť welmožných gest gako zrcadlo, we kterémž gen tenkráte sebe widjme, když *před* njm stegjme.

2hé zak., kdy se znamená něco s hora dolů.

s, se Déšť padá *s* mračen.

Na swět stegnj přicházjme, *s* něho stegnj odcházjme. *Tomáš Fryčay.*

Nahý gsem *se* swěta wyšel,
Marný swěte! cos mi dal?
„Wždyť tys nahý na swět přišel,
Medle mluw, co gsem ti wzal?“ *Myslimjr.*

4té, kdy se wygadřuge s něčeho býti.

Seč (se co) gsi ty?

Seč (*s* co) negsi, neber na sebe.

Nešlechetnjci negsau *s* to, aby mrawnost z lidské společnosti zcela wyhostili.

S čeho gsi, to mužně bez odkladu wykoney.

7mé zak. s kým? kdy se o společnosti mluwj.

S každým pěkně, *s* nemnohými důwěrně. *Přjslowj.*

Rozkoš nawštěwuge *se* smjchem, se hrami a láskau; stěhuge se ale *s* hanbau, nauzj a churawostj.

Ruce pracj zgjzweny
Lepšj gsau než giné *s* prsteny. *Kamarýt.*

Peycha *s* pádem wždy se stjhá,
Hanba wšude na nj čjhá. *Týž.*

2hé	4té	7mé
kdy?	kam? za co? mezi gakým časem? kde? gak dlauho?	za kým?

za Slowanská literatura za našich časů pěkně rozkwétá.

Každý člowěk leniwý
Za žiwa giž práchniwj. *Kamarýt.*

Nechtěg wšemu hned za prawdu dáti,
Nechceš-li se pozdě za nos bráti.

Láska lásku plodj,
Pemsta za mstau chodj. ***Kamarýt.***

Pozn. **Činj se rozdjl mezi *s* a *z*; prwněgšj ukazuge sestup, druhé**
se ***ze***
wýstup neboli úkaz ze wnitřku, k. p. Anděl staupil *s* nebe, Wylezl z gámy.

Nerozlučitelné předložky.

Ko, ob (obe), *pa, pra, pře* (přes), *roz, roze, sau, w, wy, wz,* k. p. ko-rmautjm, ob-wod, obe-gdu, pra-děd, pře-wah (přes-wah), roz-milý, sau-bog, wý-chod, wz-chopjm; ko-brnjm, ob-cházjm, obe-zřeti, pá-perky, pra-starý, pře-wedu, roz-chod, wý-hled, wz-hůru; ob-očj, obe-gmauti, pa-kost, pra-wěk, pře-milý, sau-wrat, w-zor a t. d.

16. Přjslowky.

Přjslowky (adverbia) stáwagj obyčegně při slowesjch, odtud název přjslowka. Twořj se pomocj následugjcjch pjsmen a slabik, genž se předem připogugj, totiž:

giž—giž	*nad*—to
gin—dy	*o*—prawdu
k—de	*ob*—zwláště
on—dy	*ode*—wšad
w—de	*po*—dlé
ta—dy	*pod*—tagj
lec—kdys	*pro*—to
-kdy	*pře*—liš (přjliš)
leda—kdys	*před*—tjm
-kdy	*přes*—to
-kdes	*při*—neymenšjm
ne—nadále	*s*—hůry
ně—kolik	*sau*—kromě
ni—kudy	*u*—prostřed
bez—děky	*ú-au*—kradj
do—sawád	*w- we*—střjc
-sawáde	—dle
mezi—tjm	*wz*—hůru
na—před	*z*—pět
	ze—spod
	za—s
	-se

2hé, pomocj následugjcjch koncowek:

led—*a*	ka—*dy*	gin—*dč*
sic	k—*de*	kdekoliw—*ěc*
sic—*e*	gin—*dy*	kdekoliw—*ěk*

gin—*de*	kter—*ak*	ondy—no
man—*ě*	gedn—*ák*	tamto—»
as	ga—*ko*	as—*poň*
as—*i*	pěš—*ky*	leto—*s*
nyn—*j*	hnedl—*jnko,-ičko*	kde—»
brz—*o*	brz— » »	kde—*si*
te—*ď*	kam—*koli*	kdy—»
odněk—*ud*	často—*krát*	arcj—*ť*
odgin—	tam—*hle*	tu—*to*
gin—*udy*	hned—*le*	kdekoli—*w*
odgin—*ad*	wel—*mi*	led—*wa*
k—*ady*	čtwer—*mo*	sot—*wy*
dos—*awád*	kol— »	kde—*ž.*

3. Také se přjslowky ze samostatných, přjdawných, náměstek, čjsel tworj, kdežto se gim pak následugjcj předslowky představugj, gako:

bez-snadu	*pod*-krytem	*u*-wnitra	*ze*-spod
» -mála	*pro*-bůh	(wnitř)	*z*-důly
nad-mjru	*přede*-wčjrem	*po*-zadu	(dola)
nade-wšecko	*o*-kolo	»-zegtřj	»-wolna
do-poly	»-prawdu	»-hotowě	»-nowu
» -cela	»-samotě	»-tmě	»-šjřj
» -konce	»-polednách	»-malu	»-délj
» -naha	»-podál	»-kusech	»-tlauštj
na-hoře	*od*-polu	»-slowansku	*za*-wděk
» -horu	» -poly	*s*-prwu	»-gisté
» -posledy	» -poledne	»-paměti	»-žiwa
» -modro	» -polodne	»-polu	»-druhé
» -gewo	*u*-wečer	»-těžky	»-třetj.
pod-tagj	»-prostřed	»-těžkem	

4. Zakončenj 7. neboli nástrogný gedn. p. u samostatných, také přjslowky zastupuge, otázkau: *gak? čjm?* k. p. honem, auprkem, kolem, cwálem, zpátkem, zábodem, klopotem atd.

5. Přjdawná na *ý, é, á*, také dagj přjslowky, když gegich čárkowané *ý* zkrátjme do *y*, k. p. německy, slowansky, hrdinsky atd.

Powstanau též přjslowky z ostatnjch přjdawných, paklize se *ý, j* na konci proměnj do *o, ě, e*, kde twrdé zwučky před *e* a *ě* se prawidlem wšeobecným změkčugj $\frac{h,\ ch,\ k,\ r,\ n,\ d,\ t}{z,\ š,\ c,\ ř,\ ň,\ ď,\ ť}$ k. p. teplo (teplý), čistě (čistý), tuze (tuhý), bledě (bledý), parno (parný), pěkně (pěkný), dlauze (dlauhý), srditě (srditý), předně (přednj), tiše (tichý), lehce (lehký), chytře (chytrý), národně (národnj), sladce (sladký), sladince (sladinký), maudře atd.

6. Ze slowes se přjslowky tworj, kdy se gim koncowky *i* (*u*), *jm, ám, ugi* přjtomn. č. do *mo* proměnégj, k. p. sečmo (seči),

letmo (letjm), stogmo (stogjm), hledmo (hledjm), pošeptmo (pošeptám), darmo (darugi), bodmo (bodu), kolmo (koli, koljm) atd.

Pozn. 1. Koncowka tato podobá se latinskému gerundium; stando=stogmo, pungendo=bodmo.

Pozn. 2. Přjslowky také druhé zakončenj swých samostatných žádagj, při kterých stáwagj, gako: daleko, drahně, hogně, mjsto, podál (opodál), třeba (potřebj), dost, drobet, drobátko, kolik, mnoho, wjce, neywjce, maličko, málo, méně, neyméně, moc, několik, něco, nic, k. p. drahně let, dosti peněz, několik dnj, moc wody atd.

Pozn. 3. Mnohé přjslowky se stupňugj, zwláště od přjdawných pocházegjcj, k. p. často, častěgi, neyčastěgi; čistě, čistěgi, neyčistěgi; maudře, maudřegi, neymaudřegi; tuze, tauže, neytauže a t. d.

Následugjcj magj neprawidelné stupňowánj:

auzko, auže, neyauže
bljzko, bljže, neybljže
brzo, dřjwe, neydřjwe
daleko, dále atd.
dlauho, déle
dobře, lépe (ljp)
draho, dráže (dráž)
hluboko, hlaub
hustě, haušť
málo, méně
mnoho, wjce
napřed, přjze

njzko, njže
posledně, posléze
rád, raděgi (raděj)
snadno, snáze
široko, šjře
těžko, tjže
tuze, tauže
wysoko, wýše
zadu, záze
záhy, záž
zle, hůře.

Slůwkowánj.

Mnoho a dobře mluwiti, ge wěc důwtipnjka, málo a dobře přemyslowaře, mnoho a špatně tlučhuby, málo a špatně ubohého newědy. *Fr. Trnka.*

Čiň dobře, učiniw, wrz do moře; třeba ryby tomu nerozuměly, rozumjť Bůh. *Přjslowj Turků.*

Hlaupý přjtel býwá wjce na škodu, nežli maudrý nepřjtel.

Kdo hledá přjtele bez wady, nenagde ho nikdy.

Zákony časem gsau podobné pawučinám, chudj w nich snadno wáznau, ale bohatj a mocnj ge prorážegj. *Bohuslaw Lobkowic z Hasišteyna.*

Wlast občanům ne méně drahá weždy býti má, gako děti. *Cicero.*

Nikdo a nikdy ochablostj nesmrtelným se nestal. *Sallustius.*

Pro obranu prawdy žádného se člowěka nikde a nikdy nebog hněwu ani nepřjzně. *Bohuslaw z Lobkowic.*

Hlupstwj genom widjwá chyby na giných a swé zapomjnáwá. *Cicero.*

Negsme wěru od přjrody zrozeni, gakobychom se ku hře a žertu stwořeni zdáli, nýbrž ku přjsnosti a stjzliwosti raděgi, a k gakémusi zpytowánj wětšjmu a důležitěgšjmu. *Týž.*

Lakomstwj a soběctwj oprawdu gest sprawedlnosti macechau a wšech nešlechetnostj přjčinau. *Bohuslaw z Lobkowic.*

Dobře wyswětlugj Stoikowé *chrabrost*, udáwagjce gi za ctnost pro sprawedlnost bogugjcj. *Cicero.*

Slawno-li gest wlast z garma násilného wybawiti, mnohem slawněgšj zagisté býti musj zárod a semeno neswornosti udusiti, a porušených mrawů naprawiti. *Bohuslaw z Lobkowic.*

Od člowěka se požaduge, by prospjwal člowěkům, kdy se to státi může přemnohým; nemožno-li nemnohým, pak-li méně neybližšjm; gestli méně, sobě. Nebo kdy se užitečným wůkolnjm okáže, wšeobecnau plnj powinnost. *Seneca.*

Kapkau medu wjce much chytjš, nežli džberem octa (t. g. lahodným mrawem wjce zjskáš, nežli surowau přjsnostj.) *Turecké přjslowj.*

Ač w gazyku kosti nenj, přece často kosti láme.

Mnohdykráte lépe gest činiti, nežli mluwiti. *Cicero.*

Čjm kdo lepšjm gest, tjm řidčegi podezřenj mjwá, že druzj nešlechetnj gsau. *Týž.*

Kdo sobě mezi bratry a sestrami nezbedné a surowé obyčege nawyknul, tenť gistě nezbedně a surowě sobě počjnati bude w obcowánj s cizými. Obcowánj domácj budiž celé sličné, celé milostné a celé swaté. Když napotom opustj člowěk swůg domow, nalezne u ostatnjch přjbuzných i u cizých společnjků wážnost, lásku a wjru we ctnost, což owoce gest ustawičného cwičenj se w důstogném smýšlenj.

Gest národu něco milegšjho nežli řeč otců geho? W nj gest geho weškeré bohatstwj myšlének, austnjch podánj děgepisu, náboženstwj a zásad pro žiwobytj, w nj gest geho srdce a duše. Takowému národu urputně geho řeč odgjmati nebo tupiti, ge tolik, gakoby se mu geho nesmrtelná magetnost odgjmala, přecházegjcj z rodičů na děti. Kdo mi mau řeč wydjrá, chce mi také rozum a žiwot, čest a práwo mého národa urwati. *G. Herder.*

Wýborně sice wůbec rozmlauwáme; chwáljme sprawedlnost, welebjme wjru a ctnost; newinu do nebe pozdwihugeme; zákon a slušnost na gazyku stále nosjme, a wše to tak skwostnými slowy pronášjme, žeby se zdáti mohlo, gakobychom byli štjtowé obce: než newjm, gak se stáwá, že pod barwau Katónů nazwjce Katilinowé býwáme. *Bohuslaw Lobkowic*, we překladu K. Winařického.

Bohu nic liběgšjho nenj, nežli mysl swau we šlechetnosti pewnau a ustawičnau zachowati, a opřjt se wšj snahau nešlechetným násiljm lidj těch, gešto práwa chtěgj rušiti a křiwdu činiti. *Týž.*

Když tak zlem podsedlj budeme, že každý pro swau wýhodu druhého obere aneb poranj, newyhnutelně se musj lidského pokolenj společnost rozpadnauti. *Cicero.*

Zlepšuge duch swětlý minulost, chyby mocně otřásá,
Na zděděném zbožj duch twrdě dřjme tupý.
A. W. Šembera.

Máme i sjlu garau; zmužilá prsa máme, mohaucj snésti nehodu wšelikau: duch, duch gen nesnesitelným. Pod neprawostj lká břemenem; neb k wlasti hynaucj láska mizj. *Bohuslaw Lobkowic,* přewodem K. Winařického.

Wlastenectwj w toho gęn ňádrách můž rozbiti stan swůg,
Kdo s cnostj spanilau k národu lásku pogj;
Ginde mu mjsta nenj; kdekoliw se uhnjzdila wášeň,
Tam netopýrstwj genom se w geho larwě plazj. *A. W. Šembera.*

Dobřeť wj Soběžil z katechysmu, že duch tělo předěj;
Přec za tabák stokrát wjce co za knihy dá. *Týž.*

Wzácný weždy citu newinnému
Ge ten hágek, řeka, chalupa,
Kterau praděd nechal wnuku swému. *J. Kollár.*

Dobře činj ten, kdo těžj s málem,
Stoge wěrně na swé pdstati,
Welkýť ge, buď sluhau nebo králem. *Týž.*

Gedney s každým, gak sám sobě žádáš, by s tebau ginj gednali: totoť ge celý zákon a proroci. *Sw. Lukáš.*

17. Pogslowky (Bindewörter)

w abecednjm pořádku.

a
a-bych, a-bys atd.
ač
ačkoli
ačkoliw
ačkoliwěk
ale
an
aneb, anebo
ani — ani
aniž
ano
anobrž
a tak
ať
až
až tak.

bo
brž
bych, bys atd.
buď — buď
buď — aneb
buď — anebo
buďto — neb
buďto — nebo.

čjm — tjm
či, čili.

djlem — djlem
dřjwe než.

gak
gak mile
gak náhle
gak — tak
gako — tak i
gakož
gakožto
gakžkoliw
gediné
gelikož
gen
ještě
gest-li
gest-liže
gest-liže ne
ginák, gináko.

i
i — i (et — et).

kdy-bych, bys atd.
když, když̌e
kdy (slowen. keď)
kehdy (postquam)
když — tak
když — tedy
konečně
krom (kromě)
kromže.

le
leč
leč-bych, bys atd.
leda
ledwa
—li.

mimo — že.

naposled
naproti tomu
následowně
ne
neb, nebo
nechť (nech)
negen — nobrž i
neméně
netoliko — ale i
neyprwé (neyprw)
než
než-li
nicméně
nobrž.
nýbrž.

ostatně.

pak, pak-li
pakliže
pokud, pokudž
poněwadž(poň, poně, poněž, quoniam)
posledně
posléz (posléze)
potom (potomně)
pročež
proto
protož (protože)
prw
prwé než
předce, přece, přec
předně.

sotwa (slow. sotwy)
sic, sice.

ť (k. p. žeť, myslјmť)
tak
také
tak i
tedy
též
toliko
totiž
třeba (třebas).

wšak.

za prwnj
» druhé atd.
zda
zda-by
zda-li (zda-liž)
že.

18. Citowky (Empfindungswörter) *w abecednjm pořádku.*

ach
aha
auwe
ay.
ba ano
bác, bauc
běda, bě
bodeyť
bodeyž
bohdá, bohda
bohužel
bohpomozi
buc.
čehý, čihý
čiči, cit.
dlidli, drž.
ey, eyhle
ey, nuž.
fuk
fy.
gářku
gdi po swých.
ha, hahá
hat
hatla matla
hať mať

hau
hela
herež, herúc
hey, heysa, heysasa
hle, hlehle
hm
hola
hopsasá, hopsa
hosá, hosasá
huy
hý.
ichuchú.
kýž.
medle, mnedle
měhoděk.
na, ná
na malá
naruč
nastogte
nate, náte
newjdáno
no, nono
nosa
nu
nuže.
o, och, ochy

oh
oho.
pfui, pfy
plesky třesky
pohřjchu
pošem (pogď sem)
pryč, preč
přeběda
přisámbůh (přisámbohu)
pst, ps
pr
pšic
puť.
st.
ťac
táhni, těhni
ticho
tintili wantili
titipati
toť, tož
tuhle, tumáš.
wěru
wiď, wiďte
wzhůru.

Slůwkowánj.

Když pomoci můžeš, pomáhey hned a rád.

Uznalost lidská ge co nápeg na dlani: dřjwe než okusjš, wyteče. *Fr. Trnka.*

Třeštěnec nosj na gazyku wlast, ale maudrý w srdci. *Týž.*

Ne gak mnoho, ale gak i k gakému prospěchu něco umjme, stanewj cenu našj učenosti. *Týž.*

Gako dech zrcadlo zatemňuge: tak wášniwost rozum. *T. Fryčag.*

Kdyby Bůh našjm pěstaunem býti chtěl, nebylby nám udělil ani rozum ani swobody.

Počne-li srdce slowy hráti, zachce ť powinnostmi.

Otec dobyl gměnj a zásluhy, a syn geho gsa dědicem statků, myslj že zároweň zásluhy zdědil.

Rozkoše gsau gako čich: ustawičným potřebowánjm otupj.

Chceš-li wpokogi žjti, musjš slepý, hluchý a němý býti. *Turecké přjslowj.*

We staré Spartě zákonem bylo přikázáno, by mladjci, když stařeček přicházel, powstali; by mlčeli, když on mluwil, a na ulici ustupugjce přednost mu dali. Taktéž čiňme i my, ne zákonem přinuceni, nobrž ze slušnosti. *S. Pellico.*

Kéž by mladý wěděl a leniwý chtěl! kéž by starý mohl, a šlechetný směl! Wěru každý dost by měl! *Fr. Trnka.*

O gak blaze člowěku, který sám sebau záhy wládnauti se naučil!

Nikdo na mau wěru upřjmně swého národa nemiluge, kdo se we wšelikých ctnostech prospjwati newynasnažuge, by k ušlechtěnj národnjho rázu přispěl.

Hrubá neuměloѕt a tupost rozumu gest, ach, smrt giž přede smrtj; žiwj hrobowé gsau tupj a neuměłj lidé. *F. W. Hek.*

Bez statečnosti ducha ay nedogdeš k žádné ctnosti, aniž gaké wznešené powinnosti dostogjš; žádáš-li tedy býti zbožným, nesmjš býti bázliwým.

Pokoř se před Bohem i před lidmi; nikdy ale nezapjrey hodnost swau gakožto člowěka, aniž zrádcem buď zdrawého rozumu.

Žádáme-li wlast wznešeným citem milowati, musjme tjm začátek učiniti, bychom gj wnás samých takowé občany darowati se snažili, by neměla za nás se co styděti, nobrž raděgi námi se honositi. *S. Pellico.*

Kdo na radu nedá,
Pozdě křičj běda! *Kamarýt.*

Ach gak mnozj litowali,
Že se z mládj zanedbali! *Týž.*

Lépe nadegjti,
Než poslednjm býti. *Týž.*

19. O přjwěskách.

Wšelikými přjwěskami (particulae adnexivae) naši mluwu proměňowati hledjme, by poslauchagjcj nás wěděli, že něco buď *tázawě*, pod *wýminkau*, buď *ukázawě*, nebo *důrazně*, *připauštiwě*, neboli *neurčitě* atd. mysljme.

Gsau totiž: *li*, *ž* (že), *koli* (koliw), *ť* (tě), *no*, *to*, *s* (si), *ži*.

Pozn. Mjrně a náležitě použité nemálo napomáhagj určitosti; zhusta ale, gak se mnohým spisowatelům ljbj, užjwané sukowatj řeč.

li gest wýminečné, tázawé, k. p.

Mysljte-li řádně a šlechetně, dokáže skutek.
Rád se dořekám, přece-li se co našj snahau z nás stane, či-li nic?
Zda-li newjte: cizj hoře lidem smjch?
Prwé kůži prodáwáš, než-lis (než-li gsi) medwěda zabil.
Přjslowj.

ž, *že* důrazné, k. p.

Komuž přegeme, toho rádi wymlauwáme.
Za onoho časa, kdy naši dědowé slynuli, panowaly mnohé národnj ctnosti, kteréž národu dodáwaly sjly a samostatnosti.
Komuž pán, tomu panj.

koli (koliw, koliwěk) neurčité, k. p.

Gak-koliw geho řeč krásná, přece se nám neljbj geho srdce.
Kdo-koli se rmútj, ten se mučj. *Přjslowj.*
Což-koli mluwjte, drjwe přemyslte.

ť, *tě* důrazné, powstalo z gest=ge=tě=ť, k. p. wstal gest = wstal ge = wstal tě = wstalť.

Byť se zakljnal, newěřjme lhářowi.
Budeť, daufám, z nás něco, pak-li se mužně přičinjme.
Wždyť gsem wás ugišťowal, že Slowané swau neswornostj poklesli.
Geště wšech dnj slunce nezapadloť. *Přjslowj.*
Ljná ruka holé-tě neštěstj.
Přátelstwj gen mezi těmi panowati může, kterým ctnost gé swatá.
J. Br. Wusjn.

no připauštiwé, dokládawé; *to* ukázawé.

Ten-to-no muž, gegž w sboru widjte, wšady se slowem, činem co člowěk a Slowan krásně oswědčuge.
Buďto zwelebugme wlast, buďto wzdělávejme rozum národnjm gazykem.
Gaká-to nowina došla nás ze Slowenska?

s, *si* neurčité.

Komu-s slowo dal, plniž ho mužně, wěda: slowo dělá muže.
Lec-kdos pomlauwá lidi, gichž ani dobře nezná.
Gaký-si Čechoslowan prawil: že bohowé na zemi nebyli, ale wýbornj lidé, genž božsky gednali.

20. O wýpustce (ellisio).

Slowa se wypauštěgj tam, kde snadno se wyrozumjwagj, čjm řeč i myšlénka krátkosti a sjly nabýwá.

Slůwkowánj.

Kde milost, tu oči; kde bolest, tu ruce.
Kolik kragů, tolik obyčegů.
Mnoho řeči, účinku nic.
Ani žák, ani dwořák; ani do rady, ani do zwady. (Nehodj se k ničemu.)
Gakowéž semeno, takowéž plemeno.
Lepšj málo, nežli nic.
Dwa gednomu pánu, a tři celé wogsko. *Ctibor Towačowský.*
Bratr bratru gako silná wěž.
Řjdko kdo darmo chudý (t. g. nebo gest autratný, nebo nedělný, nebo zpozdilý atd.)
Kohaut na swém smetišti smělegšj.
Čjm wětšj hlawa, tjm wětšj klobauk.
Doba k době, rowný k sobě.
Tobě z ust, gemu mimo ušj šust.
Po radě páni maudřegšj. *Přjslowj.*
Ne wšechno prawda, co se pěkně mluwj.
Nemá geště wšech (smyslů, čidel) doma.
Diw neplakal (diw gest, že neplakal).
Umjš zahradnickau (pjseň).
Prosjm tě, odegdi po swých (nohách).
Gdi po swých (záležitostech).
Wjmeť dobře, že chytře swau (wěc, záležitost) ljčjte.
Po té (chwjli) začal o něčem giném (mluwiti).
Gá tebe neopustjm, ale wšady zastanu.
Ten mu dal, že newěděl kudy kam.
O tom po tom (bude se mluwiti).
Gakau měřjš (měrau), takowau ti nápodobně odměřeno bude.
Swůg nagde swého (druha).
Kudy (mám gjti, geti) do Krakowa?
W tom (okamženj) utichli.
Dey na hlawu (klobauk atd.)
Komu Pán Bůh, tomu wšichni swatj (přegj).
Každý ať se žene ku swému (djlu).
Křiklaun ničemný musel wen (gjti).
Popuzený člowěk měl giž napřaženau (pěst).
Onano překupnice má wybraušenau (hubu).
Měg se dobře, (s Bohem), na shledanau, na uwiděnau.
Mnoho-li (platu) dostáwáš na měsjc?

Pozn. Z toho patrno gest, že národ náš welmi sobě oblibuge krátkau řeč a silné wyobrazenj myšlének, a že nenj tak nezběhlý we mluwě, gak mnohý učený zpozdilec sobě myslj: „že národ i s neotesanau, wodnatau mluwau za wděk wezme" — chyba láwky!

21. Skladna.

Skladna (syntaxis), ležto nás slowa w gistý celek *skládati* učj, aby myšlénka gjm pěkně, určitě, libozwučně a blahoměrně wygádřena byla, zláštnj opět nauku wedlé mluwnice činj. Kdo se dobře slowa neboli částky řeči skláněti, stupňowati, časowati, osobowati atd. naučil, oswogil si teprwé formu řeči a gegj na umluwitosti založený prawopis, protože gednotliwými a wšeligak proměněnými slowy, pak-li negsau w gistý celek seřaděna, myšlénku wůbec wygádřiti nelze.

Že pak člowěk něco si představowati, něco si mysliti a ginému wygádřiti bez gakési formy nemůže, mluwnice ale nás formě gazyka učj, tedy i co formowá nauka pro nás důležitá gest. Gegj důležitost nám bude zřegmá we skladně, která owšem nám také nižádné myšlénky podati nemůže, ale swau určitau formau nám myšlénku gako w obraze neboli w gistém sestawenj wygádřuge. Gakož zednictwj, kamenictwj, sošnictwj neforemné balwany (Blöcke), uhelnjky atd. k gistému záměru do wšelikých forem dlátem, zubatcem atd. proměňuge, totéž činj mluwnice s gednotliwými slowy we skláněnj a časowánj; gakož uhlazené zformowané balwany, uhelnjky atd. opět stawitelstwj w gistý sauměrný (symmetrický) celek, k. p. chrám, palác atd. dle krásy sestawuge: totéž činj skladna, kteráž mluwnicj proměněná slowa w sady neboli průpowědi sestawuge a skládá, by gistau myšlénku wygádřila. Gako stawitel, nemage žádné wyobrazenj o kráse, nižádný chrám, palác, zámek, hrad, diwadlo, krásné město atd. newystawj, aby nás geho stwůra swau krásnau formau zanjmagjc k obdiwenj wábila: taktéž skladna gadrné a krásné myšlénky nám nepodá, pakli se na filosofii a rozumnici (logiku) nezakládá. Nebo snadno každý porozumj, že myšlénkau mluwjcjho a pjšjcjho člowěka slowa řeči we skladně neboli we slohu se řjdēgj, ne ale slowmi myšlénka, t. g. od myšlénky záwisj forma, ne od formy myšlénka. Gestli tedy gsau myšlénky gasné gako paprskowé slunce, ležto naše kraginy ljbezně swětlem ozařugj, dogista ge wýborný duch wýborně wtělj, t. g. formau krásnau wytwořj. Ale práwě myšlénky z gakéhosi způsobu filosofowánj wrozeného tekau, genžto se prawidly nikomu přiswogiti nedá; gináko by wšickni lidé, genž se prawidlům skladny neboli slohu dobře nazpamět wyučili, dobrý a krásný sloh neboli znamenitau skladnost we psanj mjti museli.

Každý člowěk gistý způsob rozumowánj aneb filosofowánj má, genž mu wrozen gest; než ale i to prawda, že pilnostj a wěkem uprawidelniti a zbystřiti se dá. Z toho nám wyswjtá, proč téměř každý mluwjcj a pjšjcj swau zwláštnj skladnu neboli sloh mjwá.

Abychom pak genia skladny w našj českoslowanské řeči lépe pogali, částky řeči našj dle wýznamu a sjly rozebrati sobě nelenugme, chceme-li dobře poznati, gak se mezi sebau shodugj

a srownáwagj, t. g. chceme-li gegich *poměr* wěděti. Znagjce gegich *poměr*, *wýznam* a *sjlu* nikdy nebudeme w rozpaku, abychom gednotliwá slowa w krásný, blahoměrný a určitý celek složili a myšlénku zřetelně progewili.

Naše skladna gest owšem bezpřjkladně swobodná, gako u Řeků a Řjmanů, tak že nikdy myšlénku nezotročuge, gako se to u gino-Ewropanů děge; u nás w neyrozmanitěgšjm rozpostawenj slow wygádřena býti může. Než ale tato swoboda přece swoge meze má, z nichžto nám wykročiti nelze, o čem se w následném přeswědčjme.

Rozwážjme-li filosofičně wšechny částky řeči, poznáme, že *gméno samostatné* pogemy samy pro sebe a idey samostatně poznamenáwá, k. p. strom, hlas, člowěk, čin, krása, swoboda atd.; poněwadž ale pogemy w průpowědjch hlawnj wěcj gsau, protož ge někteřj *hlawnj slowo* nazwali.

Gméno přjdawné (adjectivum, epitheton) znamená též pogemy, k. p. maudrý, krásný, šlechetný, ljbý atd., ale nikoli samostatné, nobrž *pogemy přjdawné*, t. g. wlastnost, powahu pogemů, k. p. krásný strom, ljbý hlas, maudrý člowěk, šlechetný čin, kauzelná krása, nebeská prawda, bohulibá swoboda atd.; protož ge mnozj *spolustatné*, že se statným spolu stáwá, neboli *wlastnostné*, že wlastnost znamená, nazwali. Z toho nám zřegmo, že we skladně tolik znamená co barwitost w maljřstwj, a že kdo přjliš mnoho přjdawných gmen ku samostatným přidáwá, bude sice mnohobarewný mjti sloh, ale také málo wýznamný, méně silný; k. p. kámen zlato zkaušj, zlato lidi. (*Přjslowj.*) Twrdý kámen lesklé zlato zkaušj, a skwaucj zlato wrtkawé lidi.

Wědaucjm, že přjdawné gest přjměstkem pogemů, bude také zřegmo, že *přjdawná od samostatných daleko wzdáliti nesmjme*, nechceme-li ginák myšlénku zrozwláčniti, ač nám swobodno, přjdawná před nebo za samostatnými klásti; k. p. milá wlast, wlast milá; což w němčině giž negde, w nj nelze řjci: das Vaterland geliebte.

Podobně *čjsla* od swých pogemů neboli wěcj, gichžto počet udáwagj, wzdálena býti nemohau.

Sloweso, t. g. gakobychom řekli *obzwláštnj slowo*, gežto mnoho w sobě zahrnugjc, welké pozornosti potřebuge. Rozwážjme-li že wše, cokoli sobě gen mysljme, w *prostoře* (prostranstwj) a w *čase* mysliti a představowati si musjme, a že tedy *prostora* i *čas* gsau gisté formy, pro naše smysly (čidla) naneyweyš potřebné, a že wšecky wěci někde gsau a pro nás býti musegj, pak že w toku časowém wěci tyto pozwolna se měnj: nebude nám diwno, že rozum, twoře sobě řeč, gména samostatná, přjdawná, zagména, čjsla wjce na prostranstwj (prostoru) obmezil, *slowesům* pak čas wykázal. Protož mnozj sloweso také *časoslowo* gmenugj, t. g. slowo pro *čas*, slowo *času*, w němž wěci powstáwagj, se měnj a hynau.

Z toho poznáme, anto sloweso druhau formu smyslowau,

totiž *čas* poznamenáwati má, že geho úlohau gest, přjtomnost, minulost, budaucnost, trwánj, opětowánj, proměnu atd. pogemů nebo wěcj wygadřowati.

Z toho nám samochtěc důležitost slowesa wyswjtá; ono gest *hlawnjm slowem času*, gako samostatné se swým přjdawným čjslem *hlawnjm slowem prostranstwa* gest.

Zagméno gest takowé slowo, gež mjsto gména pro krátkost řeči stáwá, by se gména samostatná neustále opakowati nemusela; protož ho mnozj nazwali *mjstogméno*, ginj opět *náměstku*, že na mjstě gména stáwá, ginj zas *osobné gméno*, že osoby znamená. A wěru zdá se, že když sobě rozum řeč twořil, zwláštnj slowa pro osoby (člowěky), genž wěcem bezdušným naproti čeljce, od nich duchem swobodným se welmi různj, wýznamem pěkná i krátká sobě utwořil, k. p. *gá, ty, on, ono, ona, se, který, kdo* atd. Wida pak užitečnost gich i potřebu, neupotřebil ge toliko na osoby, ale také kolem sebe na wěci we prostoře a čase gsaucj. Protož zagméno protkáwá weškerau řeč.

Přjslowky znamenagj wlastnost slowesa, k. p. krásně mluwiti, šlechetně gednati, rád činiti atd., protož při slowesu stáwagj, gak to gich gméno přjslowka dokazuge.

Pogslowka, také *spogka*, spoguge nebo různj pogemy, t. g. spoguge slowa w celek, by sadu nebo průpowěd činila, a w tomto ohledu podobá se tmelu (Kitt) a wápnu we stawitelstwj, gjmž se uhelnjky a cihly w gistau budowu spogugj.

Citowky gsau wýrazy citu weselého, smutného atd., a potahugj se wjce na člowěka než na wěci, protož gsau *podmětná* (subjectiva).

Gestli tedy *samostatné* se swým přjdawným aneb čjslem *hlawnj slowo* sluge we prostranstwj, tedy *sloweso* se swau přjslowkau *hlawnj slowo* w čase gest, *zagméno* (gméno osobné) pak osau, kolem nj se wšechno seřaduge a otácj. *Samostatné* a *sloweso* neyzwláštněgšj mjsto w každé myšlénce zaugjmagjce, neywjce pozornosti zasluhugj, anto se k sobě magj gako dwa póly, gež zagméno a spogka buď přitahuge nebo odstrkuge.

Porozuměwše dobře částkám řeči, lehko pochopjme, kam kterau částku řeči postawjme, chtjce každau wygádřiti myšlénku. Nenj na tom dosti, abychom gen myšlénku zřetelně wygádřiti znali, ale bychom gi také *plynně, mile, libozwučně, blahoměrně*, slowem *krásně* wygádřili.

Plynně a *mile* proto, aby slowa hebkau skladnau seřaděná libě a nenucené za sebau plynula.

Libozwučně, aby se hlásky *a, e, i, o, u* rozmanitě střjdaly, a zwučky mezi nimi, gežto wyslowenj obtěžugj, nahrnuty nebyly, k. p. naše přjslowj a národnj pjsně libě zněgj:

Láska lásku plodj,
Náhlá i nuzná potřeba práwo lomj.
Ctnost se záwistj spolu chodj.

Blahoměrně (eurythmice), by slabiky dlauhé a krátké gako

zwukowé w hudbě gistým rozměrem se střjdagjce plynuli, a na ucho libě působili, k. p.

Žiwot člowěka šlechetného gest zagisté takowý, že mu ani sláwau, ani štěstjm nemůže býti přidáno. *Fr. Wladislaw Hek.*

Hlupstwj nedá se na žádném gazyku (řeči) proměniti w maudrost. Čerpeyte uměnj swá ze wšech gazyků, ale mezi sebau umlauweyte se po slowansku. *Ant. Marek.*

Co z býwalého zůstalo, co národowé starowěkostj slawnj, co Řekowé a Řjmané po sobě zůstawili, co času záhubnému wzdoruge: gen to i my po sobě zůstawiti můžeme, totiž řeč swau a wzdělanost. *Dr. Frant. J. Smetana.*

Zdrawé tělo, gasný duch a šlechetné srdce gsau lepšj dědičné statky, než mrtwý kow. Co platno dědicem býti welkých pokladů tomu, kdo gich maudře použiti nemůže? *K. Štorch.*

Wložj-li ginoch krásné náděge w tebe důwěrnost twau, buď mu šlechetným přjtelem, napomáhage mu upřjmnau a prospěšnau radau, ale nikdy mu nepochlebug; šlechetným geho činům wzdey chwálu, od nehodných ale důraznau hanau geg odwracug. *S. Pellico. (J. Černý.)*

Dřjwnj Slowané, ač rozumjme-li dobře gegich dĕginám, co lidé krotcj, pokoge, orby, řemesel a kupeckého obchodu milownj, prowodiwšj weždy žiwot obhágný nežli podmaniwý, u starých historikůw, táhnaucjch se obwykle gen po hluku wálek a tiché welikosti národůw málo wšjmawých, owšem mnohem méně prosluli, nežli giné laupežnické, swětoborné národy. *Dr. Pawel Jos Šafařjk.*

Libozwučnost, ohebnost a zwláště skladnost gazyka našeho mohau owšem gen neznalci geho upjrati; znalcům poskytuge i prostomluwa i zpěw na knize i w ustech Čechoslowanů neporušených každau chwjli důwody o té prawdě. *Fr. Sláma.*

Každý člowěk zarowně wlohami k čistému člowěctwj ode přjrody opatřen gest: a tato dĕginná prawda zakládá tu gedinau prawau rownost mezi lidmi wůbec. *Frant. Palacký.*

Powyš se, ty duchu lidský! nade wšecky zřjceniny swěta tělesného! nebo ty nepominutelný pramen žiwota do sebe máš; ne ty, alebrž obálka twá se rozwalj w prach. *Dr. Frant. Al. Wacek.*

W rozličných okoljch, a zwláště we welikých městech uherské kraginy nalezá se sehnanina a směsice těch neyrozličnĕgšjch národů a gazyků: ale tatranská Slowenka sama wšecky zpěwnostj swau přewyšuge. Kde ona nenj, tam wše pusto a němo; kam ona přigde, ozjwagj se tudjž ljbezným zpěwohlasem pole, winice, zahrady, pahorky a doliny, gakoby gegj přjtomnost wšem stromům a křowinám žiwé gazyky propůgčila; a ono přjslowj owšem gen w Uhrách powstati mohlo: »Kde Slowenka, tam zpěw.« *J. Kollár.*

Bonfinius, očitý swědek, Čechy a Morawany w XV. wěku popisuge w uherské historii w tento rozum: »Čechowé nade wšecky národy na swětě předčj welikostj, silau a krásau; nosj přepěkné wlasy, o něž wšak i o tělo wůbec přjlišně pečugj. Gsau welmi přjgemnj w obcowánj. W oděwu a strogi nad mjru čistotnj a měkcj; zrozenj k milosti a wogně, welmi přjwětiwj a howornj a přjliš umělj zaljbiti se a zjskati přátelstwj.

Dr. Jos. Jungmann w historii literatury česko slow.

Gestli kdo, tedy kněz nemá žjti toliko pro swau cjrkew a osadu, ale pro národ. Každý kněz má býti netoliko kazatelem ale i wzdělawatelem swého lidu, wychowatelem swého národu, slaupem a podporau národnosti, zwelebowatelem swé řeči, pěstaunem národnj literatury. *J. Kollár.*

Deyž milý Pane Bože, ať umjme počjtati kratičké dny naše na swětě, a maudře sobě počjnáme, widauce, an tu mjsta k přebýwánj nenj: časowé sami k roku (Termin) wěčnosti ustawičně nás podáwagj. *J. Amos Komenský.*

Kdožkoliw tedy milownjk gest země české, w nj přebýwati, w nj zwolněgi, nežli kde ginde, se žiwiti, w nj wětšjho pohodlj, nežli kde ginde, požjwati, w nj hogněgi, nežli kde ginde, aurodami zemskými, a k zachowánj žiwota tohoto potřebnými aneb k rozkoši slaužjcjmi wěcmi oplýwati chce: nechať také práwa gegjho při swé wáze zanechá, gazyka netupj, gemu zwyká a tak s národem českým netoliko kabelj a měšcem, ale také myslj a srdcem se wjže a pogj. *Pawel Gešin.*

Zagisté prawjme i o slunci, že swětlé gest, poněwadž nebe i zemi oswěcuge; tudy i oheň horký býti wyznáwáme, že teplostj swau wšecko zahřjwá; tudyť o zemi wyswědčugeme, že hognostj swau oplýwagjc, naplňuge wšecka stwořenj: tak podobně i o člowěku, že dobrý gest, smýšljme, když wšem prospjwage a žádnému neškodě, dobrotu swau skutky dobrými na gewo wynášj.

Karel ze Žerotjna.

Toho se při každém člowěku wyhledáwá, aby, čjmž gest, toho také patrný důwod při sobě měl, kterýmžby odporugjcj přemáhal, powolugjcj libě wázal, aby chtěgte oni neb nechtěgte, musili smysl swůg prawdě poddati, a na odpor se gj stawěti bez zahanbenj swého nikoli nemohli. *Karel ze Žerotjna.*

Pozn. Toto ať tak djme Ciceronským perem psané, genž tak ljbě, plynutě, rythmický plyne, oswědčuge našj milé slowančiny wysoký stupeň dokonalosti, což tjm wjce překwapj, pomysljme-li, že to giž psáno gest roku 1606.

Wizme přjklady libozwuku a blahoměry w národnjch pjsnjch:

Zlato wrah lásky.

Ty hwězdičko tmawá,
Kdybys slzy znala,
A měla srdjčko,
Má zlatá hwězdička!
Giskry bys plakala.

Plakala bys semnau,
Plakala noc celau:
Že pro wěno zlaté
Newěsty bohaté
Mne s milau rozwedau.

W Čechách.

Záwada.

Kdybych mohl býti,
Kde ge mé myšlenj,
Kde se procházjwá
Moge potěšenj;
Kdyby mně nebyly
Hory na záwadě:
Widěl bych swau milau
Chodit po zahradě.

Hory, hory, hory,
Ustupte na stranu!
Ať gá od swé milé
Slowjčko dostanu.
Chodj po zahradě,
Trhá sobě kwjtj —
Genom sám Pán Bůh wj
Kdo tě bude mjti.

Na Morawě.

Hledánje.

1. Ach keby*) gá mala**) krjdla ako húska, *)kdybych **)měla
Preletěla by som*) z Morawy do Slezka; *)bych sem, bych
2. Ach keby gá mala krjdla ako wrána,
Preletěla by som z Polska do Komárna; (Komorn)
3. Ach keby gá mala sokolowé oči,
Widěla by kde sa*) ten muog milý točj: *)se
4. Ach točj sa, točj w tom Turčianskom poli,
Tam sa mi žalowal, že ho srdce bolj.

Na Slowensku.

Chtjce myšlénky swé gasně, mile, lbozwučně a blahoměrně wygadřowati, aby ducha čtenářowa nebo posluchačowa w gakési napiatosti a pozornosti udržowaly, částky řečí dle gich wzágemné sjly a wýznamu tak wázati a spogowati musjme, gako tóny wšelikých nástrogů hudebnjch, aby wšecky k gednomu hlawnjmu ladu (akkordu) sauhlasně zazněly, genž nám praudem swé harmonie (sauhlasu) úžasně gistau hlawnj myšlénku dorážegjcj na náš cit hlásagj.

Sloweso směle přirownati můžeme basu, genž harmonii zaupluge, teprwé wýraznau a celkowitau činj. Protož sloweso, co hlawnj slowo času, u nás obyčegně gako u Latinjků sadu končjwá a na geho ton se w myšlénce čeká, k. p. Totéž gest, loď na slabau kotwici a naděgi na špatnau duši upewniti.

Demofilos, řecký filosof.

Sochu podoba, muže čin ozdobuge. *Týž.*

Ctnost bez protiwnjka wadne.

Kljn kljnem wyrážeti slušj. *Přjslowj.*

Kdo se na wýmluwného darmotlacha spoléhá, skrze sklo med ljzá.

W každé sadě se rozeznáwá podmět (subjectum), předmět (objectum), spona (copula) a přjsudek (praedicatum), k. p.

Podmět.	Přjsudek.
Bůh	wládne,
Clowěk	gedná,
Slowenka	zpjwá.

Podmět.	Spona.	Přjsudek.
Lew	gest,	neohrožený,
Lakomci	gsau	zlata žádaucj.

Podmět.	Přjsudek.	Předmět.
Ctnostj	se přewyšj	učenost.
Dokonalj občané	zwelebugj	swau wlast.

Z toho každý po malém přemyšlenj přirozený pořádek slow, neboli gak by za sebau slowa w sadě sledowati měla, t. g. *slowosled* snadno pochopj. Než ale mluwjcj nebo pjšjcj tento přirozený pořádek, chtěge pozornost a zwědawost napjnati, za gistým účelem změniti může; k. p.

Oko gest zrcadlo duše;
Zrcadlo duše gest oko.

Gak wolná gest skladna w československé řeči, následugjcj přjklad dokáže, k. p.

Čechowé milugj hudbu.
Čechowé hudbu milugj.
Milugj Čechowé hudbu.
Milugj hudbu Čechowé.
Hudbu milugj Čechowé.
Hudbu Čechowé milugj.

Sada: Slowenka Slowensko oslawiti hledj.
Slowenka Slowensko hledj oslawiti.
Slowenka oslawiti Slowensko hledj.
Slowenka oslawiti hledj Slowensko, atd.
dá se 24kráte přesaditi, aniž by se to rozumu přjčilo.

Morawan wšady Morawu činem zwelebuge.
Morawan wšady Morawu zwelebuge činem.
Morawan wšady činem Morawu zwelebuge.
Morawan wšady činem zwelebuge Morawu, atd.
120kráte.

Slowané zpěwnj swau řeč wraucně milugj.
Slowané zpěwnj swau řeč milugj wraucně.
Slowané zpěwnj swau wraucně řeč milugj.
Slowané zpěwnj swau wraucně milugj řeč.
Slowané zpěwnj swau milugj řeč wraucně.
Slowané zpěwnj swau milugj wraucně řeč, atd.
dá se proměniti 720kráte.

Pozn. 1. Z těchto přjkladů každý Čechoslowan ku swé radosti poznal, že skladna našeho národnjho, podiwu hodného gazyka bez přjkladu swobodna gest; ale swobodnost tato také swoge meze a hráze má, gež užjwánj klade. Než o tom se každý přeswědčil, že myšlénka w našem gazyku zcela swobodně se pohybuge, negsauci nikoli otrockým slowosledem wázána. Genialnosti a silnému duchu weliké uděluge pole, básnictwj a wědám pogišťuge zdar i krásnau formu, čechoslowenským salonům zláštnj wnadu a kauzlo.

Pozn. 2. Záwislost slow, k. p. zůstaň wěren wlasti; Bože zbaw nás zlého atd. neylépe si pilným a pozorliwým čjtánjm oswogjme.

Chtjce libozwučnosti nenucené napomáhati, dobře učinjme, pakliže se k rozmanitěgšjm hláskám nawrátjme, sáhodlauhé slowo zkrátjme, twrdé slowo za libozwuké wyměnjme, k. p.

následný, é, á lépe se hodj	než	následugjcj
cizý, é, á	=	cizj
brzo	=	brzy
nobrž	=	nýbrž (nébrž)
okolnost	=	okolostogičnost
zrúceniny (zhrautjm, ruo)	=	zřjceniny
úřadnjk (úřad)	=	úřednjk
wniterný, wnitro	=	wnitřnj
(na Slowensku) pažit, garmo	=	drn, gho
nade wšecky, ze stromu	=	nad wšecky, z stromu
desky	=	dsky atd.

Pozn. Wšak nesmjme w tom důležitosti hledati, aniž proto knihy spisowati, abychom ge měli, ale aby ge národ s užitkem čjtal.

Zwláštnj prawidla prawopisu.

Kdo si skloňowánj a časowánj oswogil, nebude na rozpacjch, při kterých koncowkách hlásky krátiti a dlaužiti se magj. Gak to ale s hláskami na začátku a u prostřed slow stogj, následným se obgasnj. Prodlužowánj a krácenj hlásek dobře onen znáti musj, kdo w řečnictwj blahoměru (eurythmie) a w básnictwj časomjry užjwati chce.

Pozn. Wůbec se nářek wede od newědomců, že náš prawopis přjliš obtjžný a nesnadný gest. K wywrácenj toho uwedeme gen, co náš wděčné paměti wýborný Norbert Waněk we swé mluwnici prawj: „Když německý prawopis s českoslowanským porownáme, uprawdj se, že německá orthografie welmi nesnadná gest. Abychom to lépe nahlédli, porowneyme obého prawopisu hlásky a zwučky, gak se wůbec znamenagj.“

Hlásky.

Německý prawopis.		Český prawopis.
krátké a	=	*a*, zrak, wlast.
dlauhé aa, ah	=	*á*. pán, stánek.
ai, ei, eu, ey, äu, Laib, Leib leite, Leute, läute Feuer, Feyer.	=	*aj*, (ag, ay) rág, čag.
krátké e	=	*e*, den, sen.
dlauhé ee, eh, ä, äh, ö, öh Meer, dehnen, wähnen Oehl, Väter, börste.	=	*é*, chléb, mléko.
krátké i	=	*i*, cit, wtip.
dlauhé ie, ieh, ih Dieb, stiehlt, ihn.	=	*í* (j), pjďl, žjla.
krátké o	=	*o*, hon, hrom.
dlauhé o, oo, oh Lob, Moor, Sohn.	=	*ó*, lóno (lúno).
krátké u	=	*u*, pluh, dub.
dlauhé uh	=	*ú*, *ů*, úřad, stůl.
krátké ü	=	*y*, syn, byt.
dlauhé üh	=	*ý*, mlýn, dým.

Zwučky.

Německý prawopis.		Český prawopis.
d, dd, dt	=	*d*, saud, wydán, sudy.
f, pf, ph, v	=	*f*, fičeti, filosof.
r, rr, rh, rrh	=	*r*, strom, beru.
t, th, tt	=	*t*, pauto, běhati.
ſ, ß, s, ſſ	=	*s*, smysl, nos.
kw, qu	=	*kw*, kwitance.
z, tz	=	*c*, saucit, wycjdjm.
k, ck, kk	=	*k*, suky, lokám.

„Přitom poznamenati slušj, že w německé orthografii welmi mnoho na pauhém užjwánj dobrých spisowatelů spočjwá, že žák neustálým dlauhým cwičenjm si gi oswogiti ge s to, a že gest posud geště w hádce, a wětšjm djlem od mluwnice nezáwislá.“

„Časté žaloby na českoslowanský prawopis obyčegně se slýchagj od lidiček, genž přes polowici mladosti swé, každodenně se cwičjce, německé orthografii obětowali, kde naopak k oswogenj prawopisu swého gazyka sotwa tolik hodin wěnowati gsau náchylni, kolik obětowali cizému.“

I. Krátké a se pjše:

a) *u samostatných:*

1. Když krátké wyslowenj toho požaduge, k. p. hlawa, ryba, radost, had, hrdina, Slawata, Milota, Plichta.
2. We druhém a čtwrtém ukončenj při 1. sklońowánj žiwých i nežiwých, k. p. gelena, lesa. Wiz skl. 1. str. 71.

b) *U přjdawných nezakončených:*

3. W 1. zakončenj, žensk. pohl. gedn. počtu, k. p. zdráwa, wesela, králowa, Libušina, pak středn. pohl. množn. počtu, k. p. bratrowa gablka, otcowa slowa, ta wjna gsau mi milá. Wiz přjd. str. 81 a d.

c) *U slowes:*

4. W minulých časjch činného a trpného wýznamu w pohlawj ženském gedn. počtu, a w pohlawj střednjm množn. p. k. p. wolala, wolána, matka na mne wolala; králowna gest milowána a knjžata gsau ctěna; gablka padla.

d) *U přjslowek:*

5. Na *a* se ukončugjcjch, k. p. zdlauha, zkrátka.

Dlauhé á se klade:

1. Při dlauhém wyslowenj, k. p. krása, král, chrám, práwo, zákon, národ, sám.
2. Koncowky ženských a střednjch ukončenj u přjdawných gmen, k. p čilá, pracowitá.
3. W čjslech trogjho ukončenj u ženského pohlawj, k. p. druhá, šestá, šesterá.
4. Koncowky *ám, ách, áwám, áwáš, áwá* a g., k. př. rybám, rybách; wolám, woláš, wolá; woláwám, woláwáš, woláwá.
5. Téměř we wšech tři- a čtyrslabičných gmenech na *ánj*, k. p. wolánj, milowánj.
6. Koncowky *ádka:* čeládka, pohádka.
ádko: klekádko.
átko: děwčátko, nemluwňátko.
átka: oprátka, památka.
Wyg. matka, ginowatka.
áček: sáček, miláček.
Wyg. špaček.
ádek, ánek: sládek, stánek, mazánek.
árna: kowárna, plowárna.
ážka: srážka, porážka, *wyg.:* dlažka.
áčka, áška: smáčka, omáčka.
Wyg. wogačka, dogačka.
ářka: kowářka, sedlářka.
áč: hráč, oráč; koláč, pekáč.

Wyg. trubač, posluchač, hádač, wykladač, pomahač.
ák: pták, sedlák, Slowák, Polák.
ár: swár, komár, kočár, piwowár, Žďár.
Wyg. dar, zmar, twar.
ář: lhář, kowář, žalář.
Wyg. tesař, pekař, pjsař, krawař.
áš: rubáš, Tomáš.
Wyg. palaš, salaš.
áw: rukáw, páw.
Wyg. daw, staw, splaw.

II. Krátké e se pjše:

Kde toho krátké wyslowenj požaduge, k. p. med, zeď, zeť, les, nebe, sen, len, gedle, genom, pauze, miluge, wede.

Dlauhé é se klade:

1. Při dlauhém wyslowenj, k. p. léto, péče, chléb, lépe.
2. Mluwnice dlaužj ukončenj mužské množného počtu, gako: *owé, elé, sté, ané, dé,* k. p. Čechowé, přatelé, ewangelisté, Slowané, lidé.
3. We mnohých ukončenjch přjdawných, náměstek, čjsel. Wiz gich skloňowánj. Gako ého, é; ému, é atd.
Wyg. Naše, waše; našeho, wašeho; našemu, wašemu atd.

III. Krátké gemné i se pjše:

1. Kde toho krátké wyslowenj požaduge, gako: zima, pigawice, sice, mimo, cit, diw, wtip, čich, list, nit, bič, widěti, gdi.
2. We předložce *při* se *i* krátj, kdykoliw se slowesům přidáwá; k. p. přidati, přiměřiti; pak u slowesných samostatných gmen na *nj, tj* a od nich odwozených přjdawných, gako: přidánj, přiměřenj, přirozenj, přigatj; přidaný, přiměřený, přirozený, přigatý.
3. We mnohých ukončenjch, gako: páni, gonáci, bogownjci; ctnosti, milosti; zemi. Wiz skláňky samost. sl.
4. Koncowka neurčitého *ti*, gako: wésti, krýti, honiti, pjchati, miłowati; pak w časjch minulých slowes na *iti*, k. p. hogil, bránil, slawil. Wiz časoslowa.
5. We přjdawných na *in, ina, ino,* gako: matčin, ina, ino; Ludmilin, ina, ino.
6. Na konci přjslowek w druhém stupni, gako: raděgi, lépegi, udatněgi.
7. Na konci rozkazugjcjch způsobů od slowes, končjcjch se na *nu,* gako: tni, pomni, tiskni, sedni, popohlédni; gakož i tam

když buď důrazně aneb gemně poraučeti chceme, gako: staniž, uhodiž.

8. Koncowky: *iwa:* tetiwa, kopřiwa.
iwo: kladiwo, paliwo.
ina: bylina, zwěřina, rowina.
inec: owčinec, žabinec.
isko: pastwisko, ohnisko, očisko.
iště: strniště, bogiště.
ist: kopist, čelist.
idlo, u třj- a čtyrslabičných: prawidlo, nosidlo, motowidlo.
ice, u třj- a čtyrslabičných: samice, holubice, másnice.
ička: ručička, holubička.
inka: matinka, slečinka.
itel, u slow twořených od neurčitého: spasitel, oswoboditel.

9. W následugjcjch slowech: i (et, etiam), sic (sice), sičeti, sichrawý, sichrawice, sikora, sjliti, silně, silný, silnice, siný, sinawý, sinalost, sipěnj, sipěti, siptawost, siptěti, sirý, sirotek, siroba, siwý, siwák.

Dlauhé gemné j se klade:

1. Při dlauhém wyslowenj, k. p. šjp, smjch, sjť, sjň, stjn, žj, pj. *Dlauze se obyčegně wyslowugj dwěslabičná,* gako: chwjle, sjla, žjla, hřjwa, swjce, ljčko, čjslo, sjtj, čjpek, šjge, sjně; dljti, mjti, pjti, gjti, sjti, čjti; njzký, řjdký, wljdný; njzko, mjlo; čjhati, pjliti, ljzati.

2. Koncowky *jch* u 6. ukonč. možn. p., gako: w holubjch, mužjch, očjch.

3. Koncowky *j* druhého ukončenj mn. p. žensk. pohl., gako: kostj, dušj, zemj; pak we wšech slowesných samostatných na *j,* powstalé z *ie,* gako: bděnj, modlenj, milowánj, přigmutj, nebezpečj, zagetj; hromadná slowa, gako: daubj, listj, zbožj, kamenj, Polabj, zábřežj, bezprawj, bezžiwotj; zkrácená přjdawná na *j,* gako: domácj, dnešnj, národnj, božj, honicj, křesacj, bicj; druhé a třetj stupňowánj přjdawných, gako: lepšj, krásněgšj, neylepšj, neykrásněgšj; přjdawná ze přestupowacjch utwořená, gako: milugjcj, honjcj, bywšj, bráníwšj, bogowawšj.

4. Koncowka *stwj,* gako: kněžstwj, králowstwj.

5. Slowesa jm, jš, j, jme, jte, j (ěgj). Wiz o časoslowu.

6. Samostatná i wlastnj gména na *jm,* gako: Chrudjm, Kauřjm, Wlašjm, otčjm.
Wyg.: ozim, podzim.
Na *jn:* čeledjn, owčjn, Zebjn, Wusjn.
Wyg.: Hospodin.

Na *jk:* slawjk, pilnjk, zahradnjk.
Wyg.: tolik, kolik, křik, pokřik.
Na *jnek:* řemjnek, geljnek, tatjnek.
Na *jček:* wětřjček, čerwjček, konjček, tatjček.
Na *jčko:* gabljčko, psanjčko.
Wyg.: klubičko.
Na *jdko, jtko:* prawjdko, wodjtko.
Na *jc:* kragjc, měsjc, zagjc.
Wyg.: panic, šlechtic, dědic, biřic, králowic, cjsařowic.
Ženský přestupowacj gedn. a množn. počtu, gako:
honjc, chránjc, milugjc;
honjce, chránjce, milugjce.

7. *Přj* u gmen samostatných, nekončj-li se na *nj* aneb na *tj*; k. př. přjbytek, přjgem, přjležitost; pak z nich odwozená přjdawná, gako: přjgemný, přjležitostný, přjdawný.

8. Zkrácenj rozkazowacj, gako: pj=pig, žj=žig, bj=big.

IV. Krátké hrubé y.

Hrubé *y* nezměkčuge předcházegjcj zwučky, také se temněgi wyslowuge; gest dwogj, krátké i dlauhé; krátké, totiž *y* se pjše:

1. Když toho wyslowenj krátké požaduge, k. př. bytost, chytrost, chyba, syn.

2. W nerozlučitelné předložce u slowes, gako: wy-slowjm, wy-chlaubám, wy-bogugi.

3. We přjslowkách na *sky, cky, zky,* k. př. česky, nebesky, anglicky, hezky.

4. W předslabice *ney* u třetjho stupně, gako: ney-milegšj, ney-krásněgšj.

Pozn. Zde by se mělo psáti *neg*, nebo *y* zastupuge zde *g*; w prawdě také Ginoslowané důsledněgi pjšj zde *naj*, gako Poláci, Slowinci, Ilirowé.

5. Gsauce w rozpaku, máme-li i, j, y aneb ý psáti, rozwedme slabiku něgakau předložkau aneb ginym slowem do *ey*, šetřjce smyslu; kde se to učiniti dá, tu wšady pišme y, k. př.

byl od býti, beyti;	lyko od leyčj;
mysl — rozmeyšleti;	mygu — umeywám;
žwyk — žweykati;	sypati — rozseypati.

6. W gakých ukončenjch u samostatných, přjdawných a u náměstek se *y* pjše, wiz mluwnici samu.

7. Rozkazowacj u slowes *ám, ati* také se zwykem pjše *ey*, k. p. wolám, woley; býwám, býwey; hledám, hledey.

Pozn. Zde by se *eg* psáti mělo dle obdoby, neboť osoba třetj m. p. gest: Wolagj, býwagj, hledagj.
Přestupowacj: Wolage, býwage, hledage.
Tedy rozkazowacj: Woleg, býweg, hledeg.

Slowesa, prodlaužená na *jm*, *eti*, gako wáljm, wáleti, wálege, pjšj se w rozkazowacjm: wáleg, wálegme a t. d.

8. Po twrdých zwučkách *h*, *ch*, *k*, *r* wšady a weždy, gako: hynu, záhy, bohyně, Hynek; chybiti, chytrý, kuchyně; kyselý, kytka, Turkyně, kysati; ryba, koryto, towaryš, mistryně, rys, rypák.

Wyg.: historie, Chios, kritika a giná cizá slowa, kteráž se pjšj gako w půwodnjch gazycjch.

9. W následugjcjch slowech, gež dle abecednjho pořádku pro snadněgšj přehled uwádjme:

Bych (abych)	Bydžow (město w Čechách)	
bys (abys)	bylina	byt (obydlo)
by (aby)	bylinka	byt (etsi)
bychom (abychom)	bylinář	bytný (wesentlich)
byste (abyste)	bystřiti	bytnost (essentia)
bydlo (byt)	bystrý	bytelný
bydleti	bystrooký	zbytečnost.
bydliště	bystrost	
bydlenj	bystrota	
	Bystřice (gméno potoků, měst, dědin)	

Lyčák (prowaz z lýčj)	lysati (plechatěti)
lyko (leyčj, Bast)	lyska (pták wodnj)
lysáček	lysý
lysina	lysinowatý
lysák	lyšeg.

My	mygi	myš
myč (kdo myge).	mykáč	myšowý
myčka (též)	mylně (omyl)	myšák
mydlář	mylnost	myšenec
mydlářka	mysl	myškowatý
mydlárna	mysliti	myšlenj
mydlářský	mysliwec	mysl
mydlářstwj	mysliwecký	myšlénka
mydliny	mysliwost	myždřjm.

Pykati	pyšniti	pytlák (Raubschütz)
pykáwati	pyšnost	pytlář
pyknauti	pyšný	pytlařiti
pysk (Lefze)	pytel (měch)	pytljk
pyskatý	pytlačiti	pytljček.

---

syn	sypka (peřina)	syrowátka
synek	syreček	syrowý (surowý)
synáček	syřenj	syrub

synowec (Neffe)
sypati
sypacj
sypeň
syřiště
syřiti
syrnjk
syrný
sysel (Erdzeisel)
sytiti
sytý
sytost.

Ty
tyčka.

Wy
wyka (wykew)
wykwice
wysoký
wyžle (pes)
wyžlenec
wyza
wyzina (Hausenfisch).

10. W následugjcjch slowjch, kde se u prostřed nich y krátké zwykem dobrých spisowatelů pjše:

Babyka
gazyk
kobyla
kopytnjk (bylina)
kopyto
mlynář
mlynářka
mlynářský
mlynárstwj
obyčeg
obyčegný
odmykati
omyl
omylnost
omylný
opykati
oslyšeti
osyka
osypati
plynauti
pomyge (splašky)
pomysliti
polykati
posypátko
posypati
Přemysl
promysl (Industrie)
slyšeti
smyčec (šmytec)
smygi
smyk
smysl
smysliti
smyslnost
smyslný
smyšlenj
smyšlénka
třpytiti
zbytečnost
zbytečný
zbytek
zpyšna
zpyšněti
zpytowati
zpytatel
zwyk
zwyklost
zwyklý
zwyknauti
zwyk.

Dlauhé hrubé ý

1. Pjše se tam, kde toho dobrá wýslownost požaduge, gako: hýbati, dým, wýhost, wýpowěd, wýsledek.

Pozn. Neysnadněgi se pozná, když se snadno a neuuceně rozwesti dá do *ey;* tu ho bez rozpaku čárkugme, k. p. býti = beyti, býwám = beywám, býk = beyk, mlýn = mleyn, wýr = weyr (pták drawec), wýskati = weyskati, mýdlo = meydlo, pýcha = peycha atd.

2. We přjdawných, w čjslech, gako: krásný, krásným, krásných, krásnými atd., druhý, paterý, pètimecjtmý atd. Wiz w mluwnici samé.

3. We dwéslabičných slowech, kde snadno *ý* do ey přecházj, gakož i w slowech od nich odwozených, k. p. wýchod, wýklad, wýstupek, wýplata a wýmjnka; we slowech s neurčitým *ýti*, k. p. krýti, býti, mýti, wýti, nýti; z nich odwozená: krýwati, býwati, mýwati atd.

4. W následugjcjch slowech, gakož i we wšech od nich odwozených:

býk	nýti (schmachten)	sýr
bylj	pýcha	wýr
býti	pýřawka	wýti
lýk (w kostech)	pýr (peyr)	wýskati
mýdlo	pýř (peyřj)	týti (feit werden) (tučný)
mýlj (meylj na stromech)	pýřenj	týn (teyn).
	sýpka	

U prostřed slow:

blýskánj	ozýwati	slýchati
blýštěti	powýšenj	smýkati
mlýn	powýšiti	smýwati
nazýwati	přemýšleti	zbýti, zbýwati
oplýwánj (Ueberfluß)	rozptýliti	ztýčiti se
oplýwati	rozptýlenost	zpýchati
osýpka	rozptýlenj	žwýkati.

Wůbec se pjše *y* po twrdých zwučkách, gako: h, ch, k, r; gestli ale krátké nebo dlauhé býti má, okáže:

a) libé wyslowenj swůg národnj gazyk čistě mluwjcjch osob,

b) z rozpaku nás wywede zběhlost we mluwnici našj řeči, a zwyk rázných spisowatelůw, když nám wýslownost nestačuge.

Pozn. Stařj prawopisci pjšj také y, ý wšady po c, s, z, nowěgšj pak mluwnice se držjce neohljžegj se na to, k. p.

cizý, á, é } bosý, á, é } protože přjdawná se končegj ý, á, é.
bližšj, j, j } domácj, j, j } protože se skloňugj dle obrazce.
kupci } wlasy } kozy } proto, že to skloňowánj požaduge.

Pak spogku *i* (et, etiam) pjšj staršj prawopisci *y*.

c) Wšady weždy, kdykoli předcházegjcj zwučka twrdá býti má, k. p. když, někdy; tys, týn, tyran; nygi; (widěl gsem) hady, geleny, psy, kohauty, čápy a t. d., což se neywjce děge po obogetných (ambiguae), t. g. genž gsau brzo měkké brzo twrdé, gako:

b, d, f, l, m, n, p, t, s, w, z gsau twrdé, po nich *y, ý*;
b, ď, f, l, m, ň, p, ť, š, w, ž gsau měkké, po nich *i, j*.

Twrdé.	Měkké.
by: býti, bydlo, bych.	*bi:* bjti, bidlo, bjlý, bjda.
dy: dým, kdy, rády.	*di:* djm, gdi, rádi.

fy: harfy, haufy.
ly: daly (ženy), malý, lysý.
my: my, mýti, omyl.
ny: ony (panny), nýti.
py: pysk, pýrko, pytel.
sy: syn, syrowý, sytý.
ty: ty, tyto, tys.
wy: wy, wýr, wydati.
zy: gazyk, wozy.

fi: fiala, fjk, rafika.
li: dali (mužj), malj, lis.
mi: mi (mně), mjti, milý.
ni: oni (páni), nitj.
pi: piskoř, pjrko, pitel.
si: sjň, sjla, sjtj.
ti: ti, tito, tis.
wi: wj, wjr, wjdati.
zi: zisk, bozi.

Po měkkých zwučkách nepjše se *y*, *ý*, ale wšady *i*, *j*, gako:
c = cit, cjtiti, cizj, cjwka, cihla, cikán.
č = čich, čjhati, čistý, čiwa, čilý, čjti.
g = giný, gjl, gjdlo, gjzwa, giskra, gjmám.
ř = řičeti, řjgen, řjdký, hřjbě, řjditi, třjska.
š = široký, šjdlo, šjrý, šiditi, šikmo.
ž = žiwot, žjti, žito, žiwý, žihadlo, žjrný.

V. Dlauhé ó.

Tato hláska pořjdku se w našj řeči nalezá, přeměniwši se nazwjce na *ů*.

Pozn. Dobře bychom činili, kdybychom tuto zpěwnau hlásku u nás rozmnožowali; epika i wyššj lyrika nemalau ozdobu by sobě přiswogila, užjwagjc mjsto ů raděgi ó, k. p. pánów (pánů), pánóm (pánům), sládkowóm (sládkowům), nebo mjsto lůno = lóno, strůmek = strómek.

VI. Dlauhé ú, ů.

Čárkowané *ú* powstalo z *au* obráceně, což také Slowáci na Dunagi a kolem Tater gako ú wyslowugj, k. p. saud, súd; kaut, kút a t. d.; psáwá se u nás na začátku slow, když se zdlauha wyslowugj, gako: úmysl (aumysl), úřad (auřad), účel (aučel), úklad (auklad), úwěr (auwěr). We prostřed slow přecházj *au* rádo do *ů*, gako: slowautný = slowůtný; mohautný = mohůtný.

Pozn. Ů (u s kolečkem) powstalo z uow, ów, což se časem zkrátilo, o se dalo na ů; naši praděďowé mluwili a psali Bůoh = Bůh, pánuom = pánům.

1. Dlauhé ů se pjše w 2. a 3. ukončenj mužsk. sklonow. mn. p., gako: pánů, pánům; hrdinů, hrdinům; bogownjků, bogownjkům.

2. Přiwlastňowacj přjdawná, gako: otcůw, králůw, dědůw.

3. W neurčitém u slowes: bodu, bůsti; rostu, růsti; mohu, můžeš; zowu, zůweš.

4. W několika gednoslabičných samostatných, gako: nůž, dwůr, dům, wůl, kůl, hůl, sůl, důl, wůz, kůň, stůl, tůň, Bůh, můg, swůg, twůg.

5. We dwéslabičných, gichž půwodnj slowo mělo *o*, gako: můstek (mostek), wůči (w oči), wůbec (w obec), wůkol (w okol), kůstka (kost), hrůza (hroziti), chůze (choditi), nůše (nositi), lůžko (lože), škůdce (škoditi), swůdce (swoditi), půwod (powodjm), kůzle (koza), wůdce (woditi).

O protahowánj hlásek wůbec.

1. Slowa dwéslabičná se na wětšjm djle protahugj, gako:
á: krása, láska, sláwa, čáka, bázeň, báseň, kázeň, mládež, čárka, kámen, skála, wlákno, hráze, základ, náklad, máslo, prádlo, ňádra, wzácný, krásný, sličný, prázný, psáti, zdáti, ssáti, zráti a t. d.
é: déle, péče, mléko, stéblo a t. d.
j: wjnek, mjra, přjze, pjseň, přjzeň, wjra, pjna, wjno, sjra, ljce, sjla, sjmě, djlna, djtko, gjwa, knjžka, střjbro, přjwoz, přjstaw, wjska, wjžka, ljný, wljdný, sličný, čjsti, gjti, snjti, gjsti, žjti a t. d.
ý: wýtah, wýwod, wýška; mýti, býti, krýti a t. d.
ú, *ů*: únos, úměr, úmysl, úwal, údolj; půwod, důwod, půhon, průhon, wůle, wůně, chůze, wůdce a t. d.
au z *u*: auško (ucho), zhaubce (zhubiti), kausek (kus), brausek (brus), sauček (suk), saudek (sud), auraz (uraziti), auwod (uwedu), auškleběk (ušklibnu), saudce (sauditi), autek (utkám) a t. d.

2. Tréslabičná slowesa, magjce w určitém *iti*, některá dlaužj, některá krátj prwnj slabiku, gako:
dlaužj: kaupiti, sauditi, mjsiti, mlátiti;
krátj: choditi, kliditi, pustiti, lomiti.

3. Odwozená opětawá na *ati*, *eti* půwodnj slabiku dlaužj: skrýwati, mýwati, zmjlati, pomáhati, potápěti a t. d.

4. Hláska we předložkách *do*, *na*, *po*, *při*, *pro*, *wy*, *za* prodlužuge se, spogena bywši se samostatným gménem, gako:
do: důwod, důchod, důznam, důmněnj, důkaz.
na: nágem, nátisk, náledj, nářadj, náchylný.
po: půwod, půwab, způsob, půgdu, půgčjm.
při: přjgem, přjčina, přjchod, přjroda.
pro: průwod, průhon, průseč, průměr.
wy: wýstup, wýklad, wýbor, wýčet.
za: západ, základ, záwrať, zábawa.

Mužská gména sylabau *ce* tworená prodlužugj hlásku půwodnj slabyky, gako: zpráwce (zprawiti), zhaubce (zhubiti), wůdce (woditi), odpůrce.

O krácenj hlásek wůbec.

1. Tréslabičná slowesa na *iti*, *eti* se obyčegně zkracugj, gako: choditi, kliditi, měřiti, woněti, styděti, kořiti, lomiti.

2. We slowesech *owati* zkracuge se weždy hláska půwodnj, budtež odkadkoli powozena, gako: wstupugi (wstaupám), posuzugi (posaudjm), poletugi (ljtám), panugi (pán).

3. Slowesa *iti*, *eti* zkracugj w rozkazowacjm hlásku, bywšj ginde dlauhau, gako: chwal, chwalme (chwáliti), chraň, chraňme (chrániti), pal, palme (páliti), woň, woňme (woněti), sud, sudme (sauditi).

4. Tréslabičná samostatná neprodlužugj ani hlásku půwodnj sylaby, ani předposlednj, gako: struhadlo, křesadlo, cedidlo, prawidlo, motowidlo, rozepře, silnice, milenka.

5. Gména mužská, twořena sylabami *ač*, *ec*, *eč*, *el*, *ič*, mjwagj krátkau hlásku w půwodnj sylabě:
ač: posluchač, wykladač, trubač.
ec: kupec, tkadlec, newrlec, mlatec, honec.
eč: zahaleč.
el: ctitel, křestitel, kazatel, spisowatel.
ič: trapič, holič, topič, rodič.

6. Slabikami *ek*, *ka*, *ko*, *jk* zdrobnělá (diminutiva) a twořená slowa zkracugj obyčegně dlauhau hlásku swého půwodu: dworek (dwůr), domek (dům), wolek (wůl), konjk (kůň), mrazjk (mráz), nožjk (nůž), kurka (kůra), trawka (tráwa), trubka (trauba), klubko (klaubiti).

7. Předložka *při*, sama pro sebe wzatá anebo spogená se slowesem weždy gest krátká, se gménem samostatným a přjdawným ale gakéhokoli ukončenj mimo *nj*, *tj* gest dlauhá; k. p. přikládati, přigjmati, přidáwati, přistaupiti, přigjti; — přjklad, přjgem, přjdawek, přjstup, přjchod.

O některých zwučkách.

I. *b*, *p*.

Někdy nenj snadno, tyto pjsmeny na konci slowa rozeznati; tu neylépe sobě z rozpaků pomůžeme, když slowo o něgakau slabiku prodlaužjme, k. p. leb (Schädel), lep (na ptáky), lebi, lbi, lepu; lub, lup (laupiti), lubem, lupem; hned uhodneme kde b, kde p. To samé platj o

II. *d*, *t*,

při nichžto se z rozpaků tjm samým prawidlem wywedeme, k. p. obět (oběti, obětowati), oběd (oběda, obědwati),
zeť (zeti, zeťowé), zeď (zdi, zděmi),
let (léto, létěm), led (ledu, ledem),
otřjti (otřel, otjral), odřjti (odřel, dodřel),
plot (ploty, plotům), plod (plodu, plodem),
hladký (hladaunký), podšjwka (podešjti), ne ale počjwka dle wyslowenj, a t. d.

III. *h, ch (na konci slow).*

W pochybnosti tjm samým prawidlem se řiďme, k. p. Bůh, břeh, dluh, druh, gih, klih, pluh, zápach, duch = Bohu, břehu, dluhem.

Na začátku slow.

Na začátku slowa před spoluzwučkau wýslownost přewracuge *h* do *ch*, gako: sházeti (shoditi), shořeti (hořjm), shnilo atd.; kdoby psal *scházeti* (schoditi), napsal by giný smysl; chybám takowým neylépe se uhneme, odwrhnauce spoluzwučky před *h* neb *ch* a pjdjce se po prawém kořenu slowa; k. p. sházeti, házeti, hoditi, tedy *h;* scházeti, choditi, tedy *ch.*

U prostřed slow.

K. p. lehký, lehkost (lehek, lehaunký), nikoli lechký; křehký, křehkost (křehek, křehaučký); páchnaucj (zapáchati), plachta (z plachet).

IV. *s, z. Samo pro sebe.*

Pomatenj těchto pjsmen rušj smysl; chtjce tedy se uwarowati omylu, pamatugme sobě, kde se *z* klade:

a) Kdykoli se gistá wěc z něčeho dělá, robj, zhotowuge, gako: koláč z mauky, swjce z wosku, oděw ze sukna, kožich z kůžj, člowěk záležj (sestáwá) z ducha i těla.

b) Když něco gako ze wnitra wycházj, k. p. běžj gelen z lesa skokem; wzal penjze z kasy pánowy; teče wjno praudem ze sudu; wypustil duši z těla; ze žaláře wyswobodil bratr bratra swého.

c) Kdykoli se rozumj gakési hnutj duševné, k. p. Milugte z upřjmného srdce ctnost, národ, wlast. Bližnjho podporugte z lásky k Bohu a člowěku, ale ne ze žádosti po stonásobné odplatě. Nechlub se bohatstwjm, nebo dosti malá nehoda tebe z něho wyzauti může.

Wšady se klade *s*:

a) Když něco bywšj na wýšce s nj dolů staupá, padá, k. p. slezl s koně; swalil se s wrchu, sletěl se schodů, wzal knihu se stolu; sňal klobauk s hlawy; spadl pokrywač se střechy. Pjšjce: wzal knihu ze stolu, klobauk z hlawy, wýznam bychom změnili.

b) Když *s* něgakau společnost wyznačuge; k. p. gdi s Pánem Bohem; bratr se sestrau ljbezně obcuge; s lidmi wljdně zacházj wzdělaný úřadnjk; Čech s Morawanem mnoho wytrpěl, s panj mluw uctiwě.

We složených slowech.

Wětšj rozpačitost nastáwá, má-li se we složených slowjch předložky *z* nebo *s* užjwati na začátku slow; tu sobě pamatugme: když se gisté wěci (předměty) scházegj, skládagj,

snjmagj, snižugj, pjše se na začátku *s*, k. p. sgjti se (segdu), schoditi (schodjm), sraziti, strhnauti, sběhnauti, shromážditi se, srotiti se, swaditi se, sbjrati, slaučiti, slupka (slaupnu). Předložka *přes* wšady podržj *s*, k. p. přes wodu, přese strán.

Když ale slowo znamená gistý staw wěci, osoby nebo gednánj, oswobozenj, zrušenj, tu se pjše *z*, k. p zblednauti, zkaziti, zkřjsiti, zkřiwiti, zbořiti, ztýčiti, zprostiti, zpustiti.

Následugjcj slowa magj na začátku *z*, gako:

zk:

zkaliti
zkáleti
zkameněti
zkauseti
zkauška
zkáza
zkaziti
zklamati
zkopati
zkřehlý
zkřehnauti
zkřiknauti
zkrwawěti
zkrmoliti
zkusiti
zkušenost
zkušenj
zkwětnauti
zkypřeti
zkynauti
zkysati, zkyseliti.

zp:

zpaměti
zpátečnj
zpátkem
zpaura
zpauzeti se
zpěčowati
zpeněžiti
zpěrek
zpět
zpěw
zpěwák
zpěwawý
zpěwný
zpěwna
zpewněnj
zpewniti
zpjchati
zpjti se
zpitoměti
zpjwati
zplasknauti
zplašiti
zplesniwěti
zploditi
zplozenj
zpodek
zpodezřenj
zpodnj
zpohaněti
zpomenauti
zpomjnati
zpotwořiti
zpowěd
zpowědnjk
zpowjdati
zpozdilost
zpozdilý
zpráchniwěti
zprahlý
zprašiwěti
zpráwa
zpráwce
zprawiti
zpráwně
zprawowati
zpřerážeti
zpředu
zproneweřilost
zproneweřilý
zprosta
zprostota
zprostiti se
zprzněnj
zprzniti
zpuchnauti
zpupnost
zpupný
zpurnost
zpurný
způsob
způsoba
způsobilost
způsobilý
způsobnost
způsobný
způsobowati
zpustiti
zpuštěnj
zpeychati
zpyšna
zpyšněti
zpytatel
zpytowatel.

zt:

ztemna r.
ztenčiti
ztracený
ztěnka
ztepilý
ztrnauti
ztonauti
ztopiti
ztupiti

ztráta	**ztropiti**	**ztupěti**
ztratiti	**ztroskotati**	**ztužiti**
ztřeštiti	**ztuchlý**	**ztwrditi**
ztrestati	**ztuchnauti**	**ztwrdnauti.**

Předložky *bez*, *roz* wšady magj *z*, k. p. bezpečně, bezprawj, bezdětný, bezpřjkladný, bezženstwj; rozkoš, rozmysl, rozpak, rozmilý, rozraziti, rozpráwěti.

Pozn. Dobrá wýslownost řečnjkowa musj znatný rozdjl gewiti mezi: zmazati oděw blátem, smazati barwu; smjtati dolů prach, zmjtati lodj na moři; oheň se zňal, wljdný člowěk klobauk s hlawy sňal; bratra společnjci swedli, hodnj učitelé dobře djtky zwedli.

Newědauce, máme-li u prostřed *s* nebo *z* psáti, musjme se prawidla prodlužowánj uchopiti, k. p. prosba musj mjti *s*, od prositi, procházka *z* od procházeti (choditi); otázka od tázati, wozka od woziti, kluzký (klauhati, klauzati), auzký (uzaunký), njzký (nizaunký), stezka (stezička) a t. d.

Důrazné nebo zgemňugjcj rozkazugjcjho způsobu *ž* musj gemně w řečnjkowých ustech, rozdjlně od *š* zaznjwati, a prawopis prawidelně psáti, k. p. budiž, buďmež, buďtež; wěziž, wězmež, wěztež; wediž, weďmež, weďtež a t. d.

V. *w*.

We zprosté řeči klade se začasté u slow, s *o* začjnagjcjch, na počátek *w*, k. p. opice, zprostě wopice a t. d., pročež při psánj slow s *wo* se počjnagjcjch pozornu býti třeba, aby tam *w* newklauzlo, kde pjsemnj mluwa geho netrpj, naopak, aby se tam neopomenulo wložiti, kde wedlé prawidla státi má, neboť mnohý chtěge hodně čistě psáti i z *wody* by ge wywrhnul a mjsto nj *ody* napsal. Z té přjčiny klademe zde zaznamenánj slow, která se s *wo* začjnagj a kde se *w* wynecháwati nesmj.

Následugjcj slowa se pjšj pjsmenau *w*, gako:

wochle	wolawka	woměg (bylina)
woda	wolawý	woňawý
wodák	wole	woněti
wodnatý	wolek	wonný
wodnice	wůl, wola	wor
wodotok	wolenec	wos
wogák	wůle	wosk
woganský	wolenj	woskowý
wogna	wolně	wozatag
wogsko	wolno	wozjk
wohař	wolný	wůz, wozu
wolák	wolnost	wozka
wolám	wolowec	woznice
wolatý	wolowý	Wogtěch
wolawec	woman (bylina)	Wogslawa.

Ostatnj slowa se pjšj obyčegně bez *w*, gako: okno, orel, oko, ohlas, owes, owce, owčinec, olše, omyl, olowo, opět, ozwati a t. d., bytby nedbalá wýslownost chybně mluwila: wokno, worel a t. d., čjm se hláska zwučná *o* zatemňuge.

Pozn. Nelze welkau rozmanitost našeho národnjho gazyka pod prawidla až do konce zahrnauti, čjm by nemálo zkaměněl ztratiw swau ohebnost a wolnost; wše ostatnj musj wlastnj ostrowtip, pozorné čjtánj rázných knih, k. p. Jungmannůw slownjk rozhodnauti. Gistjme ale, kdo si prawopis na skloňowánj, časowánj a na slowozpyt založený dobře oswogil, že nic geg do rozpačitosti nepřiwede, a že geho prawidelné psánj, buď w listech důwěrných a přátelských, buď w zápisech, kwitancjch, smlauwách a t. d. každému wzdělaněgšjmu se zaljbj.

Zásoba k slůwkowánj.

I. *Poučliwé sady.*

Nikdo nenj swoboden, kdo sebe samého mocen nenj. *Pythagoras.*

Čiň welikolepé, nic welkého nepřipowjdage. *Týž.*

Člowěku hanebně gednagjcjmu dobře gest wzdorowati; to kdy se státi nemůže, aspoň nepodporug geho neprawost. *Demokritos.*

Chtěge někomu dobročiniti, bez odkladu učiň to, nebo laudawost zešpatnj dar.

Gdeš-li neprawau cestau, poznaw to nemeškey se wrátiti; neb ušlechtilegi gest, přiznati se k chybě, nežli omylným studem zaslepen dále blauditi. *Jan Wusjn.*

Ukaž se hned ze začátku gakowým oprawdu gsi, zaříď swau řeč a weškeré gednánj tak, bys slowy a činy každému oprawdowý obraz swého smeyšlenj podal. Nebo to ráz libé prostoty. *Týž.*

Naděge gest wšeobecné opjradlo člowěka, ale genom tenkráte gest rozumná, když gisti gsme, že nás nemůže oklamati. *Týž.*

U welikých wěcech ne tak hlawa, gako wjce pewný, ušlechtilý ráz působj, oswědčiwšj se čilostj.

Na otázku, který by člowěk bohat byl, odpowěděl Epiktet: Ten, genžto w žádostech chud gest.

Wěrný přjtel gest žiwý poklad, utěcha w samotě, a autočiště w neštěstj.

Legeš-li do lampy přjliš olege, zhasne swětlo; howjš-li tuze tělu, dusjš w sobě božskau giskru. *Jan Wusjn.*

Gedney s každým, gak sám sobě žádáš, by s tebau ginj gednali: totoť ge celý zákon a proroci. *Sw. Lukáš.*

Každý z wás buď rychlý ku poslechu, ale zdlauhawý ke mluwě. *Sw. Jakub.*

Žádáme-li wlast wznešeným citem milowati, musjme tjm začátek učiniti, bychom gj w nás samých takowé měšťany darowati se snažili, by neměla za nás se co styděti, nobrž raděgi námi se honositi.

J. Černý w Mentoru.

Potupuge-li kdo oltář (obětnu), manželskau wěrnost, šlechetnost, sprawedlnost, prowoláwage pak při tom: „Wlast! wlast!" newěřme mu. Tenť má gen pokrytskau lásku k wlasti, a daremným gest občanem. *Týž.*

Wlastencem prawým nemůže býti leč muž ctný a šlechetný, poznáwagjcj a milugjcj swé powinnosti, a horliwý w gich plněnj. *Týž.*

Musjmeť se také sami o šlechetné city snažiti a ge sobě takořka přikazowati; neboť ku spanilému smýšlenj lze gen snažnau a pewnau wůlj dogjti. Gako nikdo w básnictwj aneb w maljrstwj nečinj prospěchu bez pilnosti: taktéž nepocjtj nikdo spanilost lásky bratrské anebo giné sličné náklonnosti bez neustálého se w nj cwičenj. *Týž.*

Kdo se k převráceným společnjkům přidržuge, býwá převrácen, a přjčinu podáwá, že zlau powěstj gegich sám zostuzen býwá. *Týž.*

Kdo možného naprawenj obecnjch nedostatků nepřjtelem gest, buď gest zlosyn anebo blázen; kdo ale z lásky k náprawě ukrutnjkem se stáwá, gest neméně zlosyn anebo blázen, a to snad ještě u wětšj mjře. *Týž.*

Nikdo nemůže býti sprawedliw, kdo smrti, kdo bolesti, kdo wyhnanstwj, kdo chudoby se bogj, anebo kdo wěci, kteréž tomu wšemu gsau odporné, sprawedliwosti předkládá. *Cicero.*

Přjrodnj a mrawnj zawázanost ku wlasti gest čin přjrody a wlastnost člowěka, nezáležj w té weliké ctnosti, kterau slawili Řekowé a Řjmané.

Wlastenectwj gest láska k dobrému a k sláwě wlasti, a žádost přispěti gj we wšech přjpadnostech. *Fr. Šjr z Karamzina.*

Neylepšj filosofie gest, která powinnosti člowěka w geho štěstj zakládá; ona nám ukazuge, že gsme dlužni milowati užitek wlasti, nebo náš wlastnj ge s njm nerozpogitelný; že gegj oswjcenost nás obkličuge mnohými radostmi w žiwotě; že gegj pokog a ctnosti gegj slaužj za štjt towaryšného obweselenj; že sláwa gegj ge sláwa naše; a gestli to člowěka rmautj, nazwánu býti synem opowrženého otce, ne méně bolestno občanu gest nazwánu býti synem opowržené wlasti. Takowý obraz k wlastnjmu dobrému působj w nás lásku k wlasti, a osobnj samoláska činj národnj hrdost, která gest podporau wlastenectwj. *Týž.*

Nesmjme mysliti, žeby u nás nebylo mnoho wlastenců, ale zdá se mi, že negsme dosti smjřeni w mysljch o národnj důstognosti. Kdo sám sebe newážj, toho bezpochyby druzj wážiti si nebudau. *Týž.*

My nepotřebugeme uteci se k básnjm a bagkám, gako Řekowé a Řjmané, abychom oslawili půwod swůg. Sláwa byla kolébkau slawského národa, a wjtězstwj zwěstnjkem geho bytosti! Řjmská řjše poznala, co gsau Slowané, neboť oni přišli a rozbili gegj legiony. Historikowé byzantštj mluwj o našich předcjch gakož o diwných lidech, kterým se nic nemohlo protiwiti, kteřj docela rozdjlni byli od druhých národů sewernjch netoliko swau udatnostj, ale i gakausi

rytjrskau dobrodušnostj. Oni se gen směli zgewiti pode zděmi Carohradu, aby wzali daň od cjsařů řeckých. *Týž.*

Symbol Slowanů gest: horliwý ginoch, geho srdce ge plno žiwosti, miluge pracowitost; a heslo geho: práce a naděge! *Týž.*

Ne desjti přjklady dokázala se mi ta prawda, že toliko soběčtj, po zisku se sháněgjcj, wysokau hodnost člowěka a swatý cjl geho žiwobytj zhola neuznáwagjcj lidé materštinau swau pohrdagj. A tak gsem i seznal, že dobřj, upřjmnj, prawdy a dobra milownj mužowé, byť i byli w řečjch a mrawjch cizých wychowáni, potřebu i wysokau cenu materštiny wždy uznáwagj, ochotně se k nj magj, a nezawiněnau wadu ochotně se sebe smýti se snažj. Gest to asi tak, gako s powýšenými djtkami prostých rodičů. Ti, kteřjž dobrého a zdrawého rozumu gsau, wážj si rodičů swých wždy, a hledj, by se štěstj swého aučastnými učinili; nezdařenj wšak, pošetilj a zlj stydj se za ně a nehlásj se k nim. *K. Štorch.*

Rozumnj rodiče měli by wždy k tomu prohlédati, aby djtky gich národnj mrawy a materskau řeč w uctiwosti měly a ge milowaly. Neboť počne-li kdos těchto si neWážiti, nebude rodičů, sester, bratrů a přjbuzných dostatečně ctjti a milowati. *Týž.*

Gsauť čtyry dobré matky, gežto častokráte čtyry nešťastné dcery plodj. Prawda zplozuge nenáwist, štěstj pýchu, gistota nebezpečj, důwěra opowrženost. *Kwěty České.*

Kdo nešlechetnému ustupuge, urážj tjm šlechetného.

Branisl. Wusjn z polštiny.

Ged gest zlý, horšj pochlebenstwj, neyhoršj ale zrada. *Týž.*

Byťbys, člowěče, wšecko, co dobrého a wzácného we swětě máš, ztratil, hlediž gen, abys neztratil sebe samého. *Fr. Wladisl. Hek.*

Z nezaslaužilé chudoby se nestyď, gsa přeswědčen, že sprostá halena wjce tě krásj, než raucho skwostné neprawostj dobyté.

Branisl. Wusjn.

Neywětšj mudřec gest, kdo náležitě uznáwá chyby swé.

J. Wusjn z angličiny.

Slowanowi možno uměti deset gazyků, ale neslušno gemu, aby se swým kraganem pobratymcem na giném mluwil kromě na slawském, a nám dlužno, abychom se cizozemcům podobali toliko w oblibowánj si wšeho, což wlastenského gest.

Ant. Marek we přewodu z Bulgarina.

Hlupstwj nedá se na žádném gazyce (řeči) proměniti w maudrost. Čerpeyte uměnj swá ze wšech gazyků, ale mezi sebau umlauweyte se po slawsku. *Týž.*

Powyš se, ty duchu lidský! nade wšecky zřjceniny swěta tělesného! neboť ty nepominutelný pramen žiwota do sebe máš; ne ty, alebrž obálka twá se rozwalj w prach. *Frant. Al. Wacek.*

II. *Proč máme pilně čjtati kroniky a děgepisy?*

Zkušenost gest matka maudrosti; protož hledati gj negen wolno, ale i prospěšno a slušno. Že wšak chudá a drahá býwá zkušenost wlastnj, cizé použiti rozšafnost káže, t. g. pozorowati wšech událostj, kteréž

w blaženost lidskau aučinkugj, šetřiti následků gestotných swobodné činnosti lidské. Čjm bedliwěgi pozorugeme, co se s námi a wůkol nás děge a dálo, tjm wjce nalezáme na cestě žiwota známek, dle kterých se řjditi máme, abychom cjle žádaného došli, tjm wjce tabulj wýstražných hlásagjcjch nám, čeho se warowati třeba, abychom pokutě nepropadli. Lákagj-li nás z gedné strany přjkladowé swodnj: hrozj z druhé záhubné následky gegich, a odstrašugj nás tjm gistěgi, čjm swětlegi ge negen rozumem seznáwáme, ale gako očitě před sebau spatřugeme. Přeswědčjme se snáze než wšemi důwody filosofickými o mrawné swěta zpráwě, když w patrných přjkladech widjme, kterak ctnost, dlauho utlačowaná, konečně slawně wjtězj, nešlechetnost pak, ač by dlauho panowala, přece gen bjdně končj; naučjme se prozřetelnosti, když sami spatřjme, kterak z malé giskry často weliký plamen, z malé poklésky záhuba pocházj; powzbudjme se ku mrawnosti, když se přeswědčjme, že z horčičného zrnka ctnosti strom blaženosti wyrůstá.

Když bedliwé powažowánj událostj okolnjch giž tak prospěšné člowěku býwá, když giž we třjdě prwnj na školách zkušenostj toliku dobrému se naučiti možná: tjm mocněgi pokročj mrawná wzdělanost geho, když do třjd wyššjch postaupiw, pozorné oko zponenáhla na celé národy obrátj; neywjce pak, když weškerého člowěčenstwa osud, od šedé minulosti až do gasné přjtomnosti zpytuge, pozoruge a rozwažuge. Tu teprwa se mu co neygasněgi ukáže wládnaucj swaté Prozřetedlnosti ruka, když pozná, kterak z malých přjčin weliké aučinky ku štěstj neb neštěstj celých národů pocházegj, kterak záhuba zkažených lepšjm ku prospěchu býwá, kterak z hrobu národa gednoho blaženost weškerého člowěčenstwa pučj: tu se co neypewněgi přeswědčj o swatosti zákonu mrawnjho, když uzřj, že se přestaupenj geho, gak na osobě gednotné, tak i na celých národech neomylně tresce, že žádná mocnost zemská proti trestu tomuto neubránj, že i welicj národowé, byťby i weškerým swětem wládli, nemrawnostj w záhubu padagj.

Nenj tedy prospěšněgšj wědy nad onu, která nám o neyznamenitěgšjch událostech we společnosti lidské, od prwnjho nám známého počátku až na časy přjtomné zběhlých, pořádnau a důkladnau zpráwu dáwá; wěda tato gest *wšeobecná politická historie.*

Politickau slowe, protože se swobodnau činnostj spolků lidských zanášj, nutné a osobnj gen potud se dotýkagjc, pokud mocně w onu wplýwá; *wšeobecnau* pak se nazýwá proto, že wšecky hlawnj a důležité spolky lidské obsahuge.

Wyprawuge tedy wšeobecná politická historie počátek, wznik a powahu wšech znamenitých společnostj lidských, t. g. států neb řjšj, od prwnj nám známé doby až na časy nyněgšj založených, gegich rozličné změny, šťastné i nešťastné události, pospolité neb střjdagjcj se gegich wykwjtánj, gakož i přjčiny uwadnutj a pádu, a tak nás nepřetrženým děgin řetězem wede z temného labyrintu osudu na swětlo wšewládnaucj Prozřetedlnosti, na němž wšecky domnělé zmateniny co neykrásněgšj pořádek, neywyššj Maudrostj řjzený, spatřugeme. Historie gest weliké zrcadlo, w němž národowé swůg prawý obraz shledugj; ona gest slaup diamantowý, na němž wyrytá gména ctnosti a záslaby wěčné sláwě za-

chowána gsau: ale také metla ocelowá, gjžto se wěčně tepagj ohawy a trýznitelowé člowěčenstwa, kterých sprawedlnost dosáhnauti nemohla.

Ona gest neporušitedlný saudce mezi panownjky a národy, oslawugjcj ty, kteřj swatých hágjce člowěčenstwa práw k wyššjmu pjlili cjli; k wěčné pak odsuzugjcj hanbě wšech, kteřj práwa tato buď podlé sobětnosti obětowali, neb mrzkau smyslnostj zprznili; slowem, historie gest swatá záštita lidského důstogenstwj.

Ne wšak gen události zewnitřnj každého znamenitého státu nám wšeobecná historie poukázati musj, nobrž také wniterné složenj geho, na němžaučinnost celého stroge státnjho záležj; abychom, seznagjce části stroge, přjčiny wýtečnosti nebo slabosti a zkázy geho nalezti mohli.

Má-li pak historie wyswětlowati temnost minulosti, musj býti swětlo gegj čisté a gasné, nesmj zaslepowati leskem smyšlének a bágek, nobrž z nezkaleného zdroge neljčené čerpati prawdy. Zpráwy swé musj bráti z památek a spisů hodnowěrných, lučbau kritickau wyčištěných, a wyprawowati beze wšeho předsudku neb strannosti, upřjmě udáwagje, co gistého neb negistého gest. Dr. *Frant. J. Smetana.*

III. *O wlasti a swětanstwj.*

Naše wlast česká, přebohatá gsauc na děge weleslawné a mnohotwárné, tauto zwláštnostj nad giné země se wyznamenáwá, že málo kde w nj mjsta nagdeš, aby se na něm kdys co znamenitého bylo nestalo. Mnohá památka sice giž utonula w moři zapomenutj, mnohé zůstatky welikosti české pohubil čas wše potjragjcj. Tam, kde druhdy wysoko skwaucj až k oblakům pnuly se báně, nynj pase se braw; ona sjdla, kde důmyslná hlawa česká plodila činy wlastenské, weleslawné, nynj drnem porostlá gsau, aneb chatrný toliko rum gediným gest zůstatkem gegich. O wše požjragjcj čase a ty záwistiwá dlauhowěkosti, wy hubjte wšecko! wšecko wašjm gednák nahlodáno zubem, scházj powlownau smrtj.

Ne wšecko, — odstup to od nás! gen co pozemského, hmotného gest, hubj moc waše; až k duchům wšak nesahá waše zhaubnost. A protož, co duch praotců našich mysljwal a činil, wjmeř to z wětšj částky my potomci gegich, a to wnadj a rozněcuge nás, abychom i my w té welikosti a spanilosti mysli a skutku ge dostihnauti se snažowali.

Ale přežel! gak mnoho až posud gest Čechů, gimž tento duch naprosto neznám a gimž studené srdce, pomyslíwšjm na předky swé! Tudyž pak mnohý wlastenec newšjmawě kráčj po wlastenské zemi, newěda, že-tě to swatá, klassická půda, po njžto šlape. Takowý neznatel wlasti pak gegjm pohrdačem se stáwá, a tudyž i gegjm newděčným, nečestným synem. Rozgjmage to geden ze starých slowútných spisowatelů českých, zwolal w tato důtkliwá slowa: „Bezectné gest, we wlasti swé cizincem býti!"

Tito cizincowé honosj se sice začasté gménem swětaobčanů neb kosmopolitů (swětanů); ale ubohá wlasti, gestliže nižádných wlastenců, alebrž samé toliko swětany w lůně swém chowáš! Tobě se pak děge, gako rodině, gegjžto otec a žiwitel, zaljbiw sobě w cizotě, o cizé

toliko wěci má péči, dům wšak swůg hanebně zanedbáwá; čehož pak pustota domu gediným gest následkem. Kosmopolité, dj Voigt, učený Němec, plačj nad Američany, uslyšawše o něgaké nehodě gegich: an wšak gegich kragan odewšad opuštěný hyne, na to patřj s nehnutým srdcem. Co w zámorských končinách se děge, wšecko wědj, wše na wlas prozjragj: materská wšak země pro ně w prawém smyslu kraginau neznámau gest. W cizině ostrowidowé gsau, doma wšak slepci — wece náš starý welectěný Kodicil z Tulechowa.

Gim wše milé, wzácné, drahé, má-li od Němců, Francauzů, Wlachů a t. d. swůg půwod: co slowanského, českého gest, gen w srdci prázdnost a na twáři úsměšek plodj. Odtud i ona trestu hodná newšjmawost a neznalost materské řeči, kteraužto slyše mnohého Čecháčka mluwiti, aneb wida česky geg psáti, newjš, smáti-li se čili nad njm plakati máš. O ubohá, ubohá wlasti, gestliže nižádných wlastenců, alebrž samé toliko swětany w lůně swém chowáš!

Gelikož weškeren swět swau obgjmagj láskau a péčj, nemůže ginače se státi, než že ty w gegich srdcjch skrowného toliko kautečka nalezáwáš, negsauc od nich wážena co máti a panj, alebrž co podruhyně. *Frant. Alois Waeek.*

IV. *Powaha Slowanů.*

Slowané gsau šťastné přirozenosti; gegich mysl, obraznost a srdce w gemném spogenj; důkazem toho hudebnost a zpěwawost. Ke wšem wědám i umám gsau schopni. Snadno každému gazyku se naučegj, magjce wýslownost gadrnau a čistau, kteráž ge ku wšechněm gazykům uschopňuge. Z nich wynikagj zwláště Čechowé w hudbě; w děgepisech gsau wýborné paměti, důmyslnosti a wtipu. Walaši na Morawě a Slowáci, též Srbowé swau zpěwnostj a důwtipnostj se wyznamenáwagj. Čistotnost, domácnost i kuchařstwj zwláště Hanačkám, Češkám i Slowačkám pochwalu chystá. W domownjm hospodárstwj zwláště Ruskám budiž pochwala. Poláci udatnostj na wogně, též bodrostj we plesu, Rusowé wýbornostj w činoherstwu a wytwařowánjch; Srbowé, Dubrowničané, Morlaši, Wolhaři, Horwaté a ginj na poledni bydljcj swau neohroženostj a smělostj wynikagj; náchylnost i neywětšj způsobilost k rolnictwj nacházj se mezi Slezákami, Windy, Slowenci a g. Slowan ge hostinný, mjrný, towaryšný a dobrý, wěrný wogák; trpj wšechny nepohody a křiwdy. Namjtá se mu, že bez odporu odnárodnj se. Německý spisowatel *Herder* prawj: že Slowan miluge swau wlast, a gj neopauštj tak snadně gako Němec.

Wysoce učený a wážný Němec Herder, muž gemného srdce, postawiw se na stupeň člowěčenstwj, takto Slowany we swých spisech označil:

„Slowanštj národowé wětšj prostoru na zemi zaugjmagj než w historii, mimo giných přjčin i proto, že wzdáleni od Řjmanů žili. Neyprwé ge známe na Doně, pozděgi na Dunagi, tam mezi Gothy, zde mezi Huny a Wolhary, s nimižto řjmskau řjš welmi znepokogo-

wali, neywjce ale co spogenci, pomáhagjcj a slaužjcj národowé. Hrdinstwjm sem tam wynikagjce, nikdy nebyli podnikagjcj, wálečný a dobrodružný národ, gako Němci, raděgi postaupagjce ticho za těmito usazowali se na gegich uprázdněná mjsta i krage, až konečně náramnau prostoru (pruh) obsadili, gežto se od Donu k Labi, od Baltu k Jaderskému (adriatickému) moři rozprostjrá. Po Lyneburku, Meklenburku, Pomořanech, Braniborech, Sasjch, Lužicjch, Čechách, Morawě, Slezku, Polště, Rossii roztahugj se gegich sjdla; před karpatskými horami, a za nimi, kde už dřjwe we Walachii a Mulanech sjdlili, rozprostjrali se wšelikými náhodami podporowáni, weždy dále dálegi, až cjsařem Herakliem do Dalmacie přigati, králowstwj: Slawonii, Bosnii, Serbii a Dalmacii založili. W Panonii (srown. pán) podobně se rozmnožili, od Friulu se roztáhli po gihowýchodnj straně Německa, že se gich sjdla zakončugj Štýrskem, Gorinthij (srown. gora = hora, Horitanske), Krainau (sr. krag = kragina = krainec); tedy neyohromněgšj pruh (pás), gegž w Ewropě národ posud geště na wětšjm djle obýwá. Wšady se usadili, by od giných národů opuštěné kraginy obsadiwše, ge co osadnjci, pastewci, oráči wzdělávagjce užitkowali; proto popleněným a wydrancowaným zemjm od semotam se walem hrnaucjch národů gegich bezchřestná, pilná přjtomnost welmi užitečná byla.

Milugjce hospodárstwj, množstwj stád a obilj, také wšeliké domácj umy, probudili wšady plodinami swých wlastj, a swé přičinliwé pracowitosti užitečný obchod. Na pomořj baltickém kolem Lubeku wystawěli města, mezi nimižto Wineta slawský byl Amsteodam, obcowáwali s Prušáky, Kuršany a Lotyši, gak to řeč těchto národů dokazuge. Na Dněprukiew, na Wolchowě Nowgorod wystawěli, genž brzo se kwětaucjmi obchodnjmi městy staly; spogiwše černé moře s Baltem, plodiny od wýchodu sewernj a západnj Ewropě dowáželi.

W Německu prowozowali hornictwj, rozuměli kowy rozpauštěti a sljwati, připrawowali sůl, tkali plátno, wařili medowinu, zakládali štěpnice, wedli swým způsobem weselý, zpěwný žiwot. Byli dobroděgnj, až do rozmrhánj, pohostinštj, milownj kraginské wolnosti, (čjm se drobili, a neswornost mezi sebau množjce slábli u wnitru i proti wenku), ale poddagnj a poslušnj, laupeže a pleněnj nepřátelé. Ale to wše ge neuchránilo před potlačenjm, nýbrž wjce k němu přispjwalo. Nebo nebažjce po panownictwj nad swětem, neměli žádných dědičných, wálky chtiwých knjžat, raděgi byli poplatnj mohauce swau kraginu pokogně obýwati; tak se wjce národů, neywjce ale němečtj kmenowé, proti nim welmi prohřešili.

Již za Karla Welkého počaly ony zdraugjcj wálky, gimž zřegmě wýhody obchodnj přjčinu zawdaly, ačkoli křesťanské náboženstwj zámjnkau bylo; nebo hrdinským Frankům owšem to pohodlné býti muselo, pilný, orbu a obchod wedaucj národ drancowati, a s njm co pacholci nakládati, než aby sami se umám učili, ge prowozugjce. Co Frankowé započali, dokonali Sasowé; w celinkých wlastech Slowané wyhubeni a zotročeni, a gegich kraginy mezi biskupy a šlechtice rozděleny byly.

Gegich obchod na Baltu zničili sewernj Germané; gegich Wineta od Dánů rozbořena, a gegich zůstatky w Německu podobagj se tomu, co Španělowé z Peruánu učinili. Ge to diw, že mnohowěké podgařmenj a hluboké rozhořčenj toho národa proti křesťanským pánům a laupežnjkům geho gemný ráz až ku podwodnému, ukrutnému pacholstwj snjžily? A přece wšady, zwláště we wlastech, magjcjch něco swobody, geho starý ráz ge znařný. Neštěstj pro nârod bylo, že milugjc mjr a pilnau domácnost, žádnau ůstawu wogenskau trwanliwau sobě zřjditi nemohl, ařkoli mu chrabrosti w prudkém odporu nescházelo; neštěstj, že geho poloha (rozprostraněnj) mezi národy geg z gedné strany k Němcům přisausedjla, a že z druhé strany swé záda wšem wpádům wýchodnjch Tatarů obnažena mage, od nich ano i od Mongolů mnoho utrpěl, mnoho zakusil.

Kolo měnjcjho se řasu neustále se otáčj; pak tito kmenowé na wětšjm djle neykrásněgšj pruh Ewropy obýwagj, kdyby zcela obdělán a obchod z něho otwořen byl; že ale ginako mysliti nelze, nežli že w Ewropě zákonodárstwj a občanstwj ne tak wogenskému duchu, gako wjce tiché pilnosti a pokognému obchodu mezi národy weždy napomáhati musj a napomáhati bude: *také i Wy, tak hluboko kleslj, druhdy pilnj a šťastnj kmenowé slowanštj, posléze někdy ze swého dlauhého ljného sna probuzenj, swých paut zproštěnj, swé krásné kraginy od středomořj až za Karpatské pohořj, od Donu až k Muldě co swau magetnost užjwati budete, slawjce staré slawnosti swé pokogné pilnosti, přičinliwosti a obchodu.*

Magjce z několika kragin pěkné a znamenité přjspěwky k děgepisu tohoto národa: nic giného k žádánj nenj, než aby také od ginud geho mezery se doplňowaly, ty weždy wjce wjcegi miznaucj zbytky gegich mrawů, pjsnj, powěstj, přjslowj a g. se sbjraly, a konečně *děgepis tohoto národa* w celku se podal, gakowý člowěčenstwa důstognost požaduge. Slowútný přjrodozpytatel Edwards podal popsánj tělesné powahy podnešnjch, arci giž s ginými kmeny značně pomjchaných Slowanů.

Znj pak takto: „Podoba hlawy, patřjc na obličeg, bljžj se ke čtwerohranu, protože wýška gegj málo wětšj nežli šjřka, téměř pak značně sploštěné a čelisti wodorowné gsau. Nos nenj tak dlauhý, gako délka od geho konce ke bradě, gest pak od kořene až ku konci téměř přjmý, t. bez ohybu patrného, kterýžto wšak, byl-liby čitedlný, lehaunce bylby poddutý, tak že na špici by se maličko wypjnal; spodnj řástka nosu gest trochu širšj, konec kulatý. Oči trochu hlubšj, dokonale přjmořárně ležj; a když něco zwláštnjho do sebe magj, zdagj se býti menšj, nežliby celý rozměr hlawy žádal. Obočj, málo husté, bljžj se k očjm zwláště u kautku wnitřnjho, odkudž často šikmo wybjhá. Usta negsau wysedlá ani rty tlusté, ale mnohem bližšj nosu nežli konce brady. K těmto znakům ještě geden zwláštnj a dosti rozšjřený se pogj, t. nehognost brady, kromě wausůw."

V. Slowan.

Co gazyk spogil, toho člowěk nerozlučug! Spogil nás Čechy, Morawany, Slowáky a Slezáky s bratřjmi Poláky, Rossianjny, s bratřjmi polednjmi na Dunagi, Morawě, Drawě a Sawě, s bratřjmi před Balkánem, s bratřjmi zabalkanskými, s těmi, kteřj, Carohrad obžiwugj pracj rukau swých, i s těmi, co skalnaté břehy jaderského moře osazené držj. Pamětliw zůstanu na Srba lužického, kterýž bljzkým mýlen Teutonem, nesměle se we swém domácjm hlaholu pronášj; pamětliw gsem na Srba dunagského, kterýž wedle Turka poznenáhla wzniká; pamětliw gsem na Slowence kraginského, gakož na Kašuba w Pomořj.

Byli časowé, když cizincowé semeno rozepřj trausili a kmen proti kmenu štwali, aby se od sebe různili, swau wlastnj sápali rodinu. Než stará wražda pominula, a umjřeni přjwětiwě se potkáwáme na poli wěd, na trhu obchodnjm. Wšeobecná Slowanů láska zapomenula starých newolj, starých nenáwistj.

Neposlaucheyme wjce těch ginostranných hlásůw, kteřj nás gednech druhým zoškliwiti usilugj, abychom od sebe trháni gsauce, tjm spjše klesli, tak gako klesli někdegšj předkowé naši w německé řjši, w Britanii a Francii, neboť i tam před wěky slowanštj bydleli kmenowé, i tam se přjbuzný nám hlahol rozléhal.

Radost mám, když widjm, an pod Kawkasem nowá sela zakládáte a na třech mořjch se rozletugete loďstwem swým. Radost mám, wida, an neobsáhlý slowanské literatury sad nowými plody se krásj a bohatj.

Negsem z těch omrzalých newljdnjků, kteřj newrle se osupugj na knihu kyrilicau aneb glagolitikau se gewjcj. Ge to toliko powrchnj nestegnost kroge, pod njmž srdce stegnoduché bige, a krew potrawy do wšech končin slowanského swěta rozhánj. Rozličný měg oděw, wždy gest geden národ; rozličné měg pjsmo, wždy gest a zůstane geden národ, dokud řeč materská se mu nezkalj a nepocizj.

Nebudu ten krátkozraký gamožilec, genž ustawičně gen do sebe a pod sebe hledj; cjtjm, že přináležjm weškerému Slowanstwu a weškeré Slowanstwo že přináležj mně! To gest má hrdost, to gest má pýcha, o kterau se nedám připrawiti obmezenjm mého národa na geden tisjc čtwerohranných mil. W širšjm swětě bydljm gá, nežby záwist dopustiti chtěla; početněgšjm se slawjm národem, nežli ráda slyšj.— Na okresu mého krage nezapadá slunce, a bohdá i sláwa nezapadne w něm, dokud poslednj syn a dědic gegj nepřestane hlásiti se k nj.

Antonjn Marek.

VI. Powaha Čechů.

W hostinstwj žádný nepředčj nad Čechy národ!
Se twářj wjtán přjwětiwau cizinec.
Zbraň milugj Čechowé, ducha to zmužilého ge důkaz;
Wšak také bezbranný zábawy nagde u nich.
Často za polnici wyměňuge Čech hausle si mjrné:
I zbraně Čech ge mocen, i zpěwu Čech ge mocen.

Neprowodj Čechowé ošemetné falše ni šalby;
Co kdo w srdci nosj, to w gewo ústa dagj.
Gich ani netrápj kałokrewná péče, ni pěstj
Roztlučená marné neblode ňádra hoře.

Bohůslaw z Lobkowic
we převodu Karla Winařického.

Znamenj nebeská w českém dwogwerši.

W předu beran, sledugj býk, dwůgřata, rak, lew a panna,
Wáhy, štjr, střelčj, kozoroh, wodnář, ryby končj.

Dr. *Jan Purkyně.*

Wlast hanobj, kdokoli wlastnj gazyk odporowánjm
Zlehčuge, neb nedbá ozdobowat ho umem.

Starý Weršowec.

Národ, genž nedbá o gazyk swůg, dbáti nemůže
Též o rozum: sebogjm na bludu gešte wězj.
Wždycky gazyk s rozumem gdau pospolu k wycwičenosti,
Gen že rozum napřed, pak mu gazyk pomahá.

Týž.

VII. *Nápisy.*

Horlič.

Národ tak powažug gediné gako nádobu lidstwj,
A wždy, woláš-li: Slowan! nechť se ti ozwe člowěk!

J. Kollár.

Uštipačnjk.

„Řeč waše gen leda řeč, newidjm w nj krásy nižádné.“
Tať brachu zřjti na swau leckomu krásu nedá. *Týž.*

Národnj pjsně.

Že wzdělanost nemá náš lid, cizozemci, mluwjte;
Gakž? wy musjte lidu zpjwati, nám pěge lid. *Týž.*

Zpěwačnost Slowáků.

Ušklebo, nekřič nám, že oper, že nemáme diwadla;
Wy zdi, my máme celé w létě diwadlo pole. *Týž.*

Dokonalost.

Chceš-li dogjt w uměnj wěnce, plitkosti nenáwiď,
Měř swým wýšku i hlaub, délku i šjřku duchem. *Týž.*

Utagnost.

Možno cizým utagjš ba očjm špatné činy wlastnj:
Před swědomjm se tagj darmo myšlénka sama. *Týž.*

Chrám oswjcenosti.

Buď sem lustry neseš krásot, buď prawdy pochodni,
Gdi, wšak žádného twé swětlo dýmu neměg. *J. Kollár.*

Čas k lidem.

Buď wám snášeliwý, byť i blud byl, wždycky milegšj,
Než nesnášeliwá byť pak i prawda byla. *Týž.*

Strany.

Dwě strany teď znikagj w Slowanech: buďtež ticho, wášně!
O strom gedna celý dbá, a druhá gen o list. *Týž.*

Sláwowé.

„Každý národ snažně k chrámu sláwy běžj,
Gen sám Slowan geště zahálčiwě ležj.“
Takto téměř každý lidomil nám lage —
Ale nač že ljti wodu do Dunage?
Gen wy spite, bratřj! nač wám wěnec nowé
Sláwy? wšak už Slawen ode sláwy slowe. *Týž.*

VIII. *Kraganům.*

Wlast a řeč buď, bratřj, naše heslo,
Byť naň meč swůg hana tasila,
Zrády korauhew se rozwila,
A wše w bázni k gegjm nohaum kleslo.

Byť i štěstj tam nás kamsi neslo,
Kde čnj Faraonů mohyla,
Z tamtud wlast ať hlasy wysjlá:
Prawda silné gegich bude weslo.

Nechť zlost waše, záwistnjci, hořj:
Ohražte nás kopců obory,
Před nimiž se Himalaja kořj,

Nechať dosahugj nebes trámu;
Wzhůru! stawme hory na hory:
Toť nám stupně k wzdělanosti chrámu! *Pilnáček.*

IX. *Gedneymež.*

Nechme, bratři, ženám slzy a nářeky,
Nám se gen zmužilý záměr a čin hodj,
Slušně chtjce žiwot wésti pochwálený,
Chwálu dřjwe zasložme si.
K dobru sgednocené mysli zapalme si,
Práwo ctnostimilé w srdci pocjtiti
Hleďme, stegnorodé w nás nebe zgasniti;
Pak nás též nebe ugme se.

Bratři, styďme se giž žjti genom sobě,
Žigme zaswěcený wlasti žiwot celý;
Wlast sworná ale žig lidstwu celému zas,
Božné lidstwo celé nebi.
Styďme se, styďme se dřjw oddechu žádati,
Než se články ze paut hřjchu pokraužily,
Nežli z pekla tenat lidstwo se wydralo,
Dřjw než prawda triumfuge.

M. Klácel.

X. Newinná smělost.

Zhůru čelem se bratři nosme,
K peklu genom si mysl pekelná
Shljdá, wšak k nebi božná.
Bleskněme tjm okem smělegšjm,
Staupněme tjm si dupem pewněgšjm,
Čjm wje pýcha se durdj!
Známe my, což ge náš počátek,
Negsme my hljna genom čitelná,
Neb gen bezkořenný kwět.
Zwjřeti, kwjtku Bůh ge twůrce,
Nám ale gest i otec podobný,
Wolné mysli naši wzor.
Tak Bohu gen se Pánu klaňme;
Kdož se lidem pokořj co otrok,
Hnusný zrádce nebes gest.
Zrádce potupme, neb pouřme,
Pýše welkých ale buďme přjčkau,
Marné smědgme se pýše.
Bleskněme tjm okem smělegšjm,
Staupněme tjm si dupem pewněgšjm,
Čjm wje pýcha se durdj.

Týž.

XI. Slawenka ku bratrům a sestrám.

Nechte cizých, mluwte wlastnj řečj,
Sláwa Sláwům slauti Slowany;
Ugměte se o ni snažnau péčj,
Nechte cizých, mluwte wlastnj řečj;
Ona libým zwukem mnohé předčj;
W nj gsau duše otcůw schowány;
Nechte cizých, mluwte wlastnj řečj,
Sláwa Sláwům slauti Slowany.

Nechte cizých, hagte wlastnjch zwyků,
Pěknáť byla předků prostota:
Nedbeyte nic nowotjcjch křiků;
Nechte cizých, hagte wlastnjch zwyků,

Bez nich nemá národ statný znikn,
Co gen zmiznau z geho žiwota:
Nechte cizých, hagte wlastnjch zwyků,
Pěknáť byla předků prostota.
 Nechte cizých, hleďte wlastnjch zbožj,
I nám dal Bůh um i ramena,
Ať ge tedy každý wynaložj:
Nechte cizých, hleďte wlastnjch zbožj;
Když se čerpá zřjdlo, wodu množj,
Strom gen mizau swau se zelená;
Nechte cizých, hleďte wlastnjch zbožj,
I nám dal Bůh um i ramena.

J. Kollár.

XII. *Oda na mladost.*

(Z polského.)

Bez ducha člowěk, prawý to kostliwec,
Křjdla podey mi, mladosti!
Ať nad mrtwé wzlétnu swěty,
Kde wnad rágských kwetau niwy,
Kdežto zápal twořj diwy,
Kol nowosti sege kwěty,
A náděgi we raucho swaté obléká.
Ať ten, co zahalen mrakem,
K zemi čelo rozorané chýlj,
Také swětů widj sjly,
Gaké sobě tupým zkreslil zrakem,
Mladosti! wznes se nad země,
A pronikni slunce okem
S konce w konce lidské plémě
Po tom swětě přeširokém.
Patř dolů — kde krag we mze wěčné, temné
Hrůzným rmutem kolkol ge zalit: To země!
Wiz! gak na wod této krapce
Wznes se gakýs plaz w skořapce,
Sám sobě weslem, plawcem a korábem.
Wiz! gak za drobněgšjmi plazy pádj chwatem,
Hned se wznese, hned pohřjžj:
Wlnám se nespjrá, ony geg nesnjžj,
A w tom gak bublina se rozpryskne šmatem;
Nikdo newj, že pošel, ani že byl žiwý:
To soběc ziskuchtiwý.
Mladosti! tobě dán nektar žiwota,
Tenkrát gen sladký, kdy s giným se dělj:
Srdce nebešťan nepogj weselj,
Pakli ge rowně nespautala *ctnota.*
Rázem mladj přátelé!
Wšechněch štěstj buď aučelem,

Swornost, rozum nás weď k cjli;
Rázem, mladj přátelé!
I tentě šťasten, kdo w osudné chwjli
Swatým zápalem ctnostně umjrá,
Neboť, pakli pad i tělem,
Bratry na cestě ku sláwě popjrá,
Rázem, mladj přátelé!
Ač ta cesta přjkrá, sljzká,
Ač moc, slabost w chrám ten bránj,
Moc ať mocj se odtiská,
Slabost zmizj, kde duch pewný má swé stánj.
Děcko w kolébce, kdo leb urwal hydře,
Zadusj někdy Centaury,
Onť peklu oběti wydře,
A w nebe sáhne pro laury:
Tam sáhni, kam zrak newysáhne,
Lam, čeho rozum neláme,
Mladosti gak orla u wýš peruť tě táhne,
A gak hrom silné twé rámě;
Aita rukau w ruce! Swazky mocnými
Zatáhněme zemskau kauli,
Ať se myslj, duchy swými
Weitu gednom wšecko taulj.
Dál ze stežegj, mrtwý swěte,
Nowau dráhau tisknem tebe;
Slož tu pljseň, kůru ze sebe,
A wnow krásné garo zkwěte.
A gak w kragjch směsice a noci
Wálkau žiwlů zkormaucených
Gednjm „staň se" z božj moci
Stal swět wěcj utěšených:
Šumj wětry, tekau moře,
Skwj se hwězdy, wzcházj zoře,
Blankyt gasný slunce oře:
Tak, rowně nad lidstwem wládne noc hluchá,
Žiwlowé chtjcj gsau geště w bogi,
Ale mladost ohněm plane;
Ze rmutu wygde swět ducha,
Láskau gsa počat tu stane,
A přjzeň geg wěčně pewno spogj.
Tuť prasknau tuhé bez citu ledy,
Zagde mrak ten, co teď slunce krege;
Wjtey nám blesku gitřenky bledý;
Ai, za tebau i spásy slunce spěge.

(Ze Kwětů.)

Wácl. S. Štulc.

Přjmětek.

Maudrého Katona mrawná poučowánj.

Přewedl J. Amos Komenský w Amsterodamě 1662.

Kdožkoli swůg bezpečně žiwot zde stráwiti žádáš,
W zlých a nemjti wěcech wáznaucj škodliwě mysli:
To, čemu gá tě učjm teď, bedliwě wážiti pomni,
Něco tytýž nagdeš, že budeš sám swým sobě mistrem.

Powinnost člowěka k Bohu.

Gestliže Bůh duch gest, gak nám to pjsmo přinášj,
Máš tedy weždy prawau geho ctjti a chwáliti myslj.

Nech Bohu tagnosti, w nebi co skryto hlaubati nechtěg,
Gsa smrtedlný, raděgi zdegšjm ctně braň se neřestem.

Bůh co činit mjnj, předzwjdati losně nežádey:
Nechť sobě bez tebe Bůh, gak má tebe wésti, pořádá.

Twé wěci gak osudem mjnj tobě gjti budaucně,
Tjm se netrap: žiwota méň waž sobě, wšeť bude štěstjm.

Kroť Boha modlitbau, wola nech, nechť roste ku práci:
Toť Boha nic nekrotj, tomu wěř, když krew se wyléwá.

Proč k smrti, sám gsa winen, dáwáš ty howádko newinné?
Bláznowstwj z smrti gestiť cizé spasenj se nadáti.

Powinnost člowěka k sobě samému.

Wjc býwey bdjcjm, nehledey swé rozkoše w spanj,
Rozmařilost k hřjchům bůgná gen podněty dáwá.

Za ctnost měg prwnj, uměnjm držet ústa na uzdě:
Ten Boha neybližšj, gazykem kdo wládne rozumně.

Wrtkosti swé mysli nedey sobě býti na odpor:
Nesrowná se s nikým, neumj-li kdo sám sebe nésti.

Cožkoli znáš škodné, by milé bylo, dey w stranu, dey pryč:
Weždy užitku raděg maudřj sobě, než chuti šetřj.

Kdyžkoli hřjch zpácháš, pokutug hned sám sebe: weždy
Ránu wyoč sobě sám: ta bolest bude plastro bolesti.

Stále tuhý, neb uhybný buď, gak přjčina přigde,
Uč se měnit w powahách, i bez úhony zůstana maudrý.

Ne wše, co wjš neb zwjš, wyprawug, wyhubug, nowinářstwj;
Hneš mlčenau kam chceš, mluwenj nese často pykánj.

Když tebe kdo chwálj, ty se sám rozsauditi pomni;
Wjce newěř ginšjm o sobě, než sám sobě, nikdy.

Když štěstj blyštj se, newěř, zlé přjhody bog se:
Zadnj tauž neběžj kolegj kolo weždy za přednjm.

Nah poněwadž gsi wyšel na swět, nah též z něho půgdeš;
Buď s chudobau trpěliw, pro ni se kormautit odwykni.

Chceš-li nauze nemjt, toho což máš, skrowně užjwey,
A co chceš přichowat, toho se gako mysli nemjti.

Coť laciné, sobě waž; co drahé, s tjm dworně se nedraž,
Tak nebudeš slauti mrhařem, nebudeš ani dráčem.

Když se hněwáš, o wěcech negistých se hádati nechtěg:
Hněw mysl těžce kalj, by spatřiti prawdy nemohla.

Nákladu těžce newaž, sama když toho potřeba káže:
Kdoť chce bráti, musj sázet: wšudy něco za něco.

Na skrowném wšudy rád přestaň, co ge přjliš, utjkey:
Weždy lodj na malé wodě gsauc bezpečněgi zplýwá.

Těžce wěcj nabytých pamatug bys mjrně užjwal:
Může w dlauhém nabytá času wěc brzo odbyta býti.

Útratných se warug skwostnostj, též i lakomstwj,
Gsauť dobré powěsti škodné obě rowně nectnosti.

Co zawinjš opilý, toho wjnu ty winy nedáwey:
Nenjť wjno ničjmž winno, ale kdož pige wjno.

Štěstjm nic se lidj nehodných nepač, měg se pokogně:
Těm lahodj štěstj, gimž sjť, aby zwázli, napjná.

Hleď a pozor dáwey, by gaké gsau přjhody spatřil:
Neb ne tak obrážj střela, kdyžby gi, než ge tu, uzřel.

Twé wěci gdau-ly zpět, zmužilé proto mysli nepauštěg;
Měg naděgi silnau, nezmýljť naděge nikdy.

Znáš-li co být tobě přjgemné, toho drž se, nepauštěg:
Dá z předu přjhodnost se ugjt, než gakť mine, tam tať

Patři na zad i na před, zdali co škodného nastáwá:
Potřeba gest bdjcj oči mjt z zadu i z předu wždycky.

Chceš-li zdrawj zachowat dobré, hleď tráwitř skrowně,
Wšak gsi zdrawj powinen wjc šetřiti, nežli lahůdek.

Měg o zdrawj zwláštnj péči, neb toho potřeba přednj:
Nechtěg lát na bolest, půwod sobě sám gsa bolesti.

Snů nelapey; marná mysl gest naše, když čeho žádá,
Čjm se kogj we dne, toť w snách gj rádo přicházj.

Weždy se rád přiučug, nelitug w tom práce nižádné,
Bez uměnj nic nenj žiwot, než stjn smrti marný.

Dobře gsa žiw, nechtěg nic dbáti na pomluwy lidské,
Zahradit ústa lidem aby mohl, na to mysliti darmo.

Ospalstwj se warug, leniwosti se weždy wyhýbey:
Když mysl rozmařilost gjmá, hyne též tělo snadno.

Oddechu někdy popřeg starostem, přeg mysli pohodlj,
Tak aby ještě mohla dalšj wykonáwati práce.

Coť tobě Bůh dáwá, toho hleď sobě šetřiti zpilna;
Drž to co máš, lidskau by nebyl snad někdy rozprávkau.

Dosti zbožj a wěcj dobrých máš-li w wěku sešlém,
S přátely žiw mile buď, zanechey štědrosti památky.

Seř se řigeš, to děley; neděley seč býti nemůžeš,
Tak aby začna nechat nemusil a i hanby nezjskal.

Cožkoli hodně trpjš, trpěliw buď měg se pokorně;
Gestli se znáš winným, tedy wlastnjm buď sobě saudcem.

Čti mnoho rád; a co čteš uwažug sobě wšecko rozumně,
Neb se ne wšecko prawé, což gest kde psáno, nacházj.

Žiw z toho buď což máš, tak wšak, aby marně neplýtwal;
Swé kdo mrhá, promrhá, a musj žiw býti milostj.

Statku, radjmť, nechtěg, žádáš-li si mysli pokogné:
Neb kdo statku lačen, nikdý ten dosti nemjwá.

Mjti budeš žiwota s dostatkem weždy pohodlj,
Přestáwat gen chceš-li na tom, což potřeba žádá.

Swé wěci hlaupě weda, slušným rozumem se neřjdě,
Hleď newinit štěstj, se slepým ono též slepě kráčj.

Groš ti milý býwey, ne pro blesk, ale z potřeby geg měg,
Neb se w něm nekochá maudrý, ani nikdo rozumný.

K swému zdrawj, bohatý, hleď užjwati maudře bohatstwj;
Dost lakomec mjwá, ale sám sobě dosti nedáwá.

Čiň, co, že prospěge, wjš; co newjš, aby prospělo nech tak;
Blaud na zdař si dělá, maudrý wšudy gistoty šetřj.

Když co podezřele máš, co to gest, hned rozwrha rozsuď:
Dá škodu často potom, co se časně wynjti zanedbá.

Podněty když w sobě sám cjtjš bůgnosti nečisté:
Gjdel odegmi břichu; neb oheň bez podpalu tichne.

Kdos w těle swé údů mocných, zdaru Páně dosáhnul,
Hleď maudrosti při tom, a budeš rek neyudatněgšj.

Poctiwě máš-li statek nabytý, sobě poctiwě žiw buď;
Stuchljk gest nemilý, když sám sobě skrbně počjná.

Chceš-li powěst zachowat dobrau mezi lidmi, pokud žiw:
Wšech ctnostj ostřjhey, wšeho neslušného utjkey.

Uč se, radjmť, uč rád; neb štěstj snadně pomjgj,
Než uměnj toť stále trwá, toť wěčně nemjgj.

Coskoli giž w uměnj pochopil, w tom cwič sebe pilně:
Wtip se ostrým rozumem brausj, ruka často dělánjm.

Uč se, než od umělých; neumj-li kdo, sám poučit hleď;
Náležitá uměnj dobrá wšudy šjřiti wěc gest.

Coskoli kdy chwálil a za dobré zgewně wyznáwal,
Hleď, aby zas nehaněl, lehkosti by měls hanu gistau.

Štěstj když chřestj, něgakého bog se nešťěstj;
Tak zase w štěstj bog se očekáwage štěstj.

Wždycky se rád přiučug, pilnostj roste rozumnost;
Toliko se práwě zwykem dlauhým maudrosti nabýwá.

Proč by se, když čeho geště newjš, naučit w nowu hanbils?
Čest gest něco umět: naučit se nechtjti ge hanba.

Má ljbost i bolest, k bůgnosti a wjnu kdo patřj:
Ty hleď ctnosti, bolest bude pryč, libo zůstane čisto.

Když se wěcj způsob odporných někdy neljbj,
Hleď na ty, gimž hůř gest, ukrotjš tudy mysli bolesti.

Seč tebe znáš, to děley: wládnaut bezpečněgi weslem
U břehu, nežli se na hlubinách w moc dáwati wětrům.

Nechtěg býti smuten, škodu spatřuge někdy na statku:
Kdyžť ale zas dá mjti co Bůh, tomu rádu slušj být.

Gest sic těžko wěcj potřebných snášeti ztrátu:
Gestli wšak pro dobrého tratjš kdy co přjtele, snes to.

Přjhodnost prwnj k činěnj čeho zmeškati střež se,
Neb na druhau čekati, ztratě prwnj, wždycky negisto.

Přjležitost k učenj tebe potkáwá-li, mnohému
Uč se radjm, a nedey se přemoci tesknosti nižádné.

Máš-li co giž nabytého, chowey, na giné se nebezpeč:
Práce negistá dál, podruhé zisk práce negistý.

Powinnost člowěka k bližnjmu.

Dáš-li pozor na žiwot lidský, wšech způsobů šetře,
Saudě giného giný žádný sám bez wady nenj.

Od napomjnánj (byť pak napomjnati nechtěl
Dáti se) kdož ge milý, nikdý přestáwati nechtěg.

Pilně warug se řečj proti řečným dáwati w půtku:
Řeč mjwá leckdos, maudrost gest ozdoba řjdkých.

Úlisných se řečj wždy warug pochlebně lahodných:
Upřjmné znamenjm řeči buď tobě prostota mysli.

Přátelstwj prokazug, sobě wšak swým přjtelem zůstaň:
Buď dobrým dobrý, by nebyl wšak sám sobě škodný.

Z přjpowědj se netěš, leč máš, coť sljbeno, w hrsti:
Tjm hyne wjra nynj, že mnozj gsau na slowa štědřj.

Dobrodinj přigmeš-li gaké, gest hlásati wděčnost:
Pakli co sám ty giným učinjš, mlč: hlásati chlauba.

Gestli kdy skutky giných saudit tobě starci přicházj,
Suď i ty sám cos mlád gsa činil, bys přjkře nesaudil.

Když spolu kdo šepcj, toho ty naslýchati nechtěg:
Zlé swědomj kdo magj, myslj, že o nich se mluwj gen.

Dá-li ti dar kdy gaký kdo z přátel upřjmně chudičkých,
Přigmi milau twářj, poděkug až i pochwal ochotně.

Gestliže máš od swých někdy zlau odměnu přátel:
Nepřipisug Bohu, než raděgi sobě dey toho winu.

Což učinit můžeš, neslibug dwakrát toho weždy,
Bys chtěge být zdwořilým, neprokázals býti se lehkým.

Kdož slowy gest wljdný, negsa k tobě z srdce upřjmný,
Též ty podobně mu čiň; tak lest lstj odměnu mjwá.

Střjci se wždycky lidj pamatug přjliš lahodných:
Pjšťala sladce znj, když ptáčnjk ptáčata wábj.

Co kdy hanjš při giném, toho sám hleď utjkati weždy:
Hanba, giné kdo učj, když wšak toho sám se dopauštj.

Žádey co slušné, neb což by se zdálo počestné:
Bláznivě ten žádá, kdo, co můž odepřjti se, žádá.

Wjce wěřit weždy hleď známým, nežli neznámým:
W známých saud a rozum, w neznámých náhoda býwá.

Wybrati někdy by mohl, nedbey, pusť přjteli mjsto:
Přátelstwj wljdnost i pogj i celé zachowáwá.

Wážiti něco neważ, když chceš kdo wywážiti něco:
Neb se milost láskau wábj, ctných štědrota službau.

Různic s tjm se warug, sobě s kým ruky lásky podáwáš;
Lásku twrdj swornost, hněw trausj w srdce nenáwist.

Záwistnjka přemoci žádáš; gen snášeg a nech ho;
Weždy ge neygistšj wjtězstwj snášeliwostj.

Štědře činjš-li giným, sobě žádage přátely zjskat,
Sám na se též pamatug, neybližšjs sám sobě přjtel.

Máš-li možnost, dobře čiň gak známým tak neznámým;
Králowská ctnost gest dobročinstwjm přjzně dobýwat.

Pilně zatag, zač sám se stydjš, ať hanfně nezačnau
Stjhati tě wšickni w tom, což se samému neljbj.

Hřjchu za zisk nikdý žádnému pokládati nechtěg;
Zlé poněkud se tagj, pak s hanbau cjle docházj.

Mdlého widjš-li tělem koho, gjm proto nic nepohrdni;
Moc wtipu bystřegšj w útlém býwá těle často.

Máš-li s nerowným zpor, nestyď se ustaupiti nikdy;
Často se to stáwá, že malý welikého přemáhá.

S přátelským známým nesnadně se w půtku wydáwey,
Giskra malá můž dáti oheň, slowo častěgi wádu.

Nádhernost a hrdost záwistem cestu činjwá;
Ač neranj záwist, gest wšak přece snášeti těžká.

Mysli udatné buď, odsauzen když gsi neprávě;
Krátká té pře radost, genž wjtězstwj bere falšj.

Swad minulých, gako ran zcelelých, znowu gitřiti nechtěg,
Gest powaha zlostných neumět nic zlého zapomnět.
Sám se nechwal nikdý, ani sám nepohaň sebe nikdy;
Neb toto blázni činj, ono chwal žádostiwi marných.
Prostákem se děley, když čas nebo potřeba káže:
Gest nemalá maudrost, tagiti w čas potřeby maudrost.
Weždy newěř každému, prosjm, kdo něco powjdá;
Wjry hodnost mjwá ten zřjdka, kdo hogně mluwjwá.
Swěř wěrnému radu, když potřeba, přjteli tagnau;
Lékaři swěř zkušenému zdrawj, když potřeba káže.
Co wšichni schwalugj, toho sám geden lehčiti nechtěg,
Neb wšechněch omrzj, sobě kdo žádného newážj.
Gestliže být swědkem kdy musjš, zachowey swědomj ctné,
Přjtelowu ale hleď zatagit winu, gak tobě možno.
Máš-li statek, hrdě mjt se střež, mjrnosti užjwey;
Ne z bohatstwj se powěst dobrá, ale z ctnosti nabýwá.
Slow i činů bližnjho wykládati zcestně warug se:
Přjkladem snad aby twým se druhý tobě rowně newysmál.
Z přjkladů uč se giných, co činit neb utjkati lép gest;
Slušně gestiť cizé zrcadlem přjhody mjti.
Cožkoli zlého widjš, mlčenjm toho mjgeti nechtěg,
Následowat týchž zlých šlépěgj aby chtjti se nezdáls.
Práwa od ostrého gdi k náprawě saudu wrchnjho;
Saudně ať obměkčj ostrost, gak mjti chce práwo.
Kdyžs při giných, zwlášť pak při hodech, mjrný w řeči býwey,
Bys chtěge být zdwořilým, nemusel snad slauti wšetečným.
Což komu dát můžeš, dey rád pak darmo prosjcjm;
Dobře činit dobrým, nemalý to za zisk se počjtá.
Potřebu znáš-li se bát žiwočichů zlých i potworných:
Bog diwokých se lidj; ljtá gest šelma člowěk zlý.
Potřebu máš-li gakau, dobrého w tom přjtele žádey;
Lepšj býti nemůž lékař, gako přjtel upřjmný.
Buď k towaryšstwj, buď k přátelstwj když koho žádáš,
Statku nehleď, než skutku pošetř, gak poctiwě kráčj.
Sám gsi-li muž maudrý, starců wysmjwati nechtěg,
Neb dětinnj obyčegně stařj; snes mdlého ty silný.
Kdo co mluwj, hleď dáti pozor, šetrnosti nabýwey,
Neb slowa mysl lidskau malugj, řeč srdce wynášj.
Když chwáljš koho, chwal mjrně, nebo často geden den
Může omyl wygewit, že nebyl, gaks mněl, cele přjtel.
Zasmušilých, přjlišně tichých hleď střjci se twářj;
Ráda tichá břehy podmýlá woda, ráda se wjřj.

Čj při prawau být znáš, proti té co začjnati bog se:
Bůh neprawost takowau má zwyk swým stjhati saudem.
Ustaupniž uražen, silnému z cesty gdi mdlegšj;
Kdoť škoditi dnes moh', zjtrať zase prospěti může.
Nikdy žiw zle nebuď s tjm, genž byl přjtelem dlauho,
Byťby se i proměnil, pamatug předce přjzně prwněgšj.
Wiz komu dobře činjš, a opatrnosti užjwey,
Darmotatem tebe hodněgšj by nenazwali hodně.

Powinnost k čeledi.

Snadně newěř ženě, když o dobrém zle mluwj čeledjnu;
Neb ne wždycky milý ženě gest ten, kdož muži býwá.
Máš-li děti, a k nim statku nemáš, uměnjm zaopatř ge,
Ať by wždy poctiwě gdauc, tak mohly se brániti nauzi.
Gestliže hněw prudký proti twým tě napadne domácjm,
Hleď sebe sám pokogit, aby mohl odpustiti ginšjm.
Přjhodné sobě waž rady, byť gi slauha podáwal,
Když k wěci gest; zdánjm nezhrdey žádného upřjmným.
Důchodowé mizegj-li, že nenj, co býwalo někdy:
Hleď na tom přestáwat, což dáwá chwjle nyněgšj.
Chceš se ženit, pro wěno se nežeň; leč panj chceš-li mjt
Netrefnau, gj býti manem; gest řjdko ginače.
Rozhněwané ženy slow se nebog, nechť gak chce nařjká;
Plačem a stýskánjm strogit ai ony záloby zwykly.
Snes manželky, ginače dobré, gazyk někdy brogjcj;
Snést neuměť, ni mlčet, špatné muži gestiť hrdinstwj.
Cos rodičům powinen, zaroweň oddáwati šetři;
Matky nermuť, chtěge swé poslušnosti dokázati otci.
Snášel-lis kázeň někdy školnjho magistra,
Proč bys nesnesl též káránj otce milého?
Když za penjze koho kaupjš, by poddaně slaužil;
Slauhau buď nazwán, člowěkem wšak býti ho pomni.
Když ženu máš ctnostnau, stud i dům na stráži magjcj,
Mjti nechtěg takowého za přjtele, kdo tě wadj s nj.

O smrtedlnosti.

Ztuž mysl, nic se nebog, nelekey, nestraš smrti žádné;
Ačkoli gest smrt zlá, wšemu pak konec zlému děláwá.
Proč o žiwot se bogjš, musjť běh cjle dogjti;
Čjm smrti wjc se bogjš, žiwobyt tobě wjce ucházj.
Když zde wždy stále s žiwotem mezi pastmi chodjš gen;
W zisk sobě pokládey každý den následugjcj.

Nech smrti bázně, radjmť, poněwadž zniknauti nemožná;
Když se bogjš, co minauti nemůž, tjm wjce se trápjš.
Když wšechněm dáwá se žiwot nám práwě negistý,
Gistě w cizé smrti gest naděgi sobě skládati marnost.
Nic z smrti zlých se lidj neradug, když náhle připadne:
Sám šťastný, kdo hotow k smrti gsa, gakkolwěk umjrá.
Sám žiwotem dlauhým se nekog, smrt wzdáleně neklaď;
Kamkoli sám kráčjš, gako stjn wšudy tak k boku kráčj.
Býti podezřele žiw nechtěg, nebo wěc to mizerná
Býti co pod pastj, na tebe když leckdósi čjhá.
Nápoge tak, a potud gak potřeba káže, užjwey;
Za zbytkem gde nemoc, i smrt sama z zbytku pocházj.
Snad se diwjš, prostým žeť gsem wypsal toto weršem;
Tak to pogjt párem řádečků kázala krátkost.

Krátká historie prawopisu slowanského,

(wyňatá z grammatiky krainské od Zoisa).

1. Přehled Slowanůw wůbec.

Nic nenj chwalnėgšjho, než aby audowé gisté rodiny swé osady a poměry wzágemnė znali.

Slowané se teprwa w VI. wěku w historii progewugj: nemohli se tedy s Huny z Asie do Ewropy přestěhowati. Gegich řeč ge zcela ewropská; giž Plinius († 79 po Krist. nar.) umjstil Wendy na Baltu, giž Hermanrich, gothický podmanitel a dobywce, počjtal okolo IV. wěku dle Jordana Slowany mezi swými many, a gak mile Frankowé Thuringy na wýchodě a Sasy na sewerů přemohli, nalezli za nimi samé Slowany. Žádný letopis neudáwá ani známky, aniž weškerá historie se zmiňuge, že tento mnohočetný národ teprwa sem (gak mnozj pošetile ztwrzugj) přirazil. Tedy od pradáwna giž obýwagj půli Ewropy, za zády Němců.

Nikdy nezaložili Slowané wšeobecnau řjš (stát), nikdy gegich kmenowé četnj nebyli pod gednjm wladařem. Dle částečného wplywu do historie národů na swětě, pořádá ge slawný Schlözer zeměpisně do 9 třid, gešto se, gak dole patrno bude, podlé nářečj mluwy slowanské do 5ti sraziti dagj.

I. *Dunagštj Slowané* (panonštj Slowané) začali giž za panowánj cjsaře Justiniana řjš byzantinskau znepokogowati. Ge nazýwá Nestor (neystaršj ruský kronikář a mnich w Kiewě) praotcemi českých, morawských, uherských, polských a ruských Slowanů čili Sláwů; (wystěhowanci k gihu a západu mu z paměti zmizeli). W tisjciletém hubenj a mařenj, gežto od Augusta až po Geysu welkau Panonii drtjc plenilo, přece se udrželi, a činj nynj zase welikau sjlu panugjcjho národa we králowstwj uherském.

II. *Slowenci a Krainci* we Kraině, Horytansku, Štyrsku a Friulu. Tito giž za Dagoberta roku 629 s Franky do půtky wešedše, pod gich wládu klesli. Po Karlowi Welkém powstali zde markrabowé, wogwodowé a ginj wazalowé (od wázati, zawázati se někomu), od nichžto posléze wšechny tyto země k domu Habsburskému se dostaly.

III. *Wendowé*, w sewernjm a wýchodnjm Německu, od Labe podlé Baltu až k Wisle, a gižně až dolů k Čechám by-

dliwšj. Neydřjwe na ně wrazili Frankowé; po X. wěku přestaupili řeku Odru. Gednotliwj kmenowé Wendů gsau:

a) *Obodrité* (ob Odry, okolo Odry řeky bydljcj) w Meklenburku, druhdy mocný a slawný národ pod wlastnjmi wladaři. Gindřich Lew (wogwoda Sasů, sok cjsařů z Hohenstaufenské rodiny) asi we středě XII. wěku téměř zcela ge pomářiw wyhladil. Sem náležegj také Polabané (po Labi), Wagriwci, Linoni.

b) *Pomořané* (po moři bydljcj) neboli Wilci, od Odry až po Wislu. Gegich wladaři přidružili se roku 1181 k Německu, a wymřeli pod hnětem teprwa roku 1637.

c) *Ukrowé*, gako na kragi, hranici gsaucj Wendowé, Hewelowé, Rethaři (snad Retraři od Retry?) we pěti braniborských markách. Albrecht, přjgmjm *Medwěd*, markrabě w Branibořjch, wrstewnjk a saused Gindřicha Lwa, podrtiw ge wyhubil zcela.

d) *Srbowé* mezi Sálau a Labem we dnešnjch hornjch Sasjch.

Pozn. Smjchánj těchto Sláwů s Franky a Sasy utwořilo od X. wěku hornj saské nářečj (we kterém nyněgšj literatura Němců slawně kwěte); slawská usta zgemnila sukowitost a twrdost germanských zwuků. — Názwy w hornictwj a nesčjslná gména mjst od wýtoku (austj) labského w rowné čáře až k jaderskému moři, připomjnagj na někdegšj Slowany, po celé wýchodnj půli Německa.

e) *Lužičané* (lužičtj Srbowé), geště posud neyznamenitěgšj zbytek sewero-germanských Sláwů; roku 931 dostali se německým markrabům, za Karla IV. stali se spogenci Čechů, a od roku 1635 přidruženi gsau k Sasům.

IV. *Čechowé*, giž roku 722 samostatně se wládli *Přemyslem*, gehožto rod roku 1306 wymřel. Ludwjk, přjgmjm Němec, podmanil ge. Roku 1086 stal se gegich stát králowstwjm, kteréž ale spogeno zůstalo s německau řjšj. *Přemysl Otakar* II. roku 1269 wládnul w Rakausjch, we Štyrsku, Korutansku, Kraině a Istrii, ztratil ale zase wšecko; geho syn Wáclaw stal se také králem Poláků a Uhrů.

V. *Morawané*. Powznesli se ze zřjcenin a rumu Karlem tak nazwaným Welkým zdrcené řjše Avarské. Gegich welký Swatopluk byl Mithridatem proti wálečným tehdegšjm Němcům; zdá se, že chtěl býti Karlem Welkým Sláwů. Spogil panonské a germanské Slowany až do Mjšně swau wěhlasnostj a wládau. Poslal do Konstantinopole pro učitele náboženstwj i řecké oswěty. Ale Swatopluk umřel roku 894, a welkomorawská řjš neswornostj synů geho, sočenjm Němců a Maďarů zhraucena. Malá část z nj, genž nynj Morawa sluge, přidružena k Čechům; roku 1086 stala se markrabstwjm.

VI. *Poláci*. Gegich stát powstal w IX. wěku nedlauho před ruským. Náboženstwj a wědy obdrželi roku 965 z Čech sw. Wogtěchem. Gegich panownjk *Boleslaw* († 1025) gmenowal se

prwnj králem. Roku 1370 wymřel rod Piastů, roku 1569 Litwa se nawždy s Polskau spogila. Pod *Jagelony* byla polská řjš, mimo Dánsko, neyhroznégšj moc na seweru; pak upadla neswornostj do anarchie (bezwládj), w njžto o swau wýhodu pečugjcj šlechta krále woljwala; posléze stala se kořistj swých sausedů. Slezsko bylo od gakžiwa spogeno s Polskau; teprwa r. 1138 dostalo se mu, dělenjm *Boleslawowým* (III.), wlastnjch wládců, z nichž neymnožšj z polského piastského rodu byli, a teprwa r. 1672 wymřeli. W dlauho trwagjcjch wálkách mezi Poláky a Čechy neywjce wogwodů se přidružilo k Čechům. Tak přišlo k domu Habsburskému, r. 1742 bylo odstaupeno pruskému státu.

VII. *Rusowé.* Gegich stát wzniknul w Nowgorodě r. 862 Normanami; připogiw sobě giný normanský stát w Kiewě, brzo potom nesl hrůzu swé zbraně do Konstantinopole. Gegich welký *Wolodomjr* (Wladimjr) učinil, že téměř wšichni sausedé se třásli; ale rozdělowánjm klesl stát, stawšj se spogencem *Polowců*, od roku 1237—1462 lénem Mongolů. Mezi tjm stal se *Nowgorod* a *Pskow* skorem swobodným státem. Litwa odtrhla Ukrainu; německj Křjžáci a Swédowé wtrhli západnj stranau. — Tu powstawšj r. 1462 knjže moskewský, *Iwan Wasiljewič* I., wyrwal z garma mongolského swau uhnětenau wlast. *Sibirie* byla obgewena, podmaněna, na wjru obrácena. *Petrem* I. Welkým wzala si zpět Rosia od swých ewropských sausedů země, genž gj we mdlobě odňaty byly. Nynj wede obchod s Persij a Cjnau, wýchodnj Indij, hledj z Kamčatky na americké břehy, zápasj s Angličany a Francauzi o wládu swěta.

VIII. *Ilirowé.* Zde zrodilo se patero tak zwaných králowstwj Slawonských.

a) *Dalmatinsko* wzniklo ku konci panowánj cjsaře Heraklia. Od poslednjho krále přešlo manželkau geho ku bratru gegjmu, králi uherskému.
b) *Slawonia* mezi Dráwau a Sáwau.
c) *Horwatsko* r. 640, když Horwaté Awary wytiskli.
d) *Bosna* nebo Rama byla od Turků r. 1463 dobyta.
e) *Srbsko* podmanili sobě Turci r. 1365; za našich časů Gitjm Černým, pak Milošem Obranowičem, wybilo se do samostatnosti.

IX. *Bulhaři.* Neystaršj Bulhaři nebyli Slowané: ale mocný stát, gegž w nižné Moesii založili, měl slowanské krále, gak se toho ze gmen těchto králů domysliti lze. Tak přigali Gothowé we Španieljch, Frankowé w Gallii a g. pozwolna řeč a mraw četnégšjch a wljdnégšjch podmaněnců. Roku 1017 byli připogeni k byzantské řjši, r. 1275 k Uhrám, r. 1396 podmaněni gsau Turky.

2. Wlastnosti Slowanů, dle p. Dra. Jungmanna.

Dáwnj Slowané byli národ mocný, udatný, a měli wšecky ctnosti i wady mladých národůw: milost wolnosti, chtiwost a krutost na wogně, dobrotiwost a hostinnost doma. Od neydáwněgšjch časů zanášeli se chowánjm dobytka, rolnictwjm, obchodem a řemesly. Milowali hudbu, a skládali sobě pjsně národnj i wogenské, znali počitářstwj i časopočet, a může býti i pjsmo.*) Náboženstwj gegich bylo pohanské; klaněli se a obětowali bohům, a wšak měli známost o gedné neywyššj bytnosti.

3. Gazyk Slowanský.

Slowané mluwili, zdá se, gednjm obecným gazykem, který, gako wšecky ewropské, z Asie pocházj; čehož důwodem shodnost geho wýrazůw prwotných s řeckými, latinskými, německými a s některými asiatskými, zwláště se *samskritským*, dáwným gazykem Indie, zachowaným we swatých knihách Braminůw. Wlastnosti wšak toho dáwného Slowanůw gazyka gsau nám neznámy: nemámeť žádných geho pjsemných zůstatkůw, až téměř od rozdjlu kmenů slowanských, a od přeloženj na ten gazyk swatých kněh křesťanské nauky skrze zákonnjky řecké. Gazyk ten w neydáwněgšjch časech obsahowal, zdá se, gednu toliko mluwu neb nářečj, potom podělil se na dwě, na wýchodnj a západnj (Slowan i Antůw), které w nástupném čase ze sebe wypustily mnohé odnože.

Wšecky gazyky slowanské dělj se na dwě odnože hlawnj, na *wýchodnj* a *západnj*, gegichž rozdjl dle Dobrowského zakládá se na tom, že užjwá

	I. wýchodnj	II. západnj:
předložky:	raz, razlika	roz, rozlika, rozličnost
	iz, izdati	wy, wydati
samostatná:	ptica	pták
	rabota, nošč, nesušči, ralo, zemlia;	robota, noc, nesúci, rádlo, zemia
	t, toj, studenec, zwiezda, cwiet.	ten, studna, hwiezda, gwiazda, kwiet
ukončenj 2hé	— ago	— ego, — eho
3tj	— omu a t. d.	— emu a t. d.

*) Uměnj pjsma až do wěku IX. gim odpjragj; což wšak gen domysl gest, neboť Wendowé u Baltického moře pjsmo znali a na gegich bůžcjch nalezeny gsau nápisy. Staroslowanské pak pjsmo, w sobě tak dokonalé, aby geden člowěk, cizý rodem i wychowánjm, třebať se slowansky byl naučil, sám wymysliti, gjm znamenitau část sw. pjsma přeložiti a sepsati, w národu čjsti neumějgjcjm ge uwésti, a to wšecko w dosti krátkém čase dokázati měl, k tomu silné wjry potřeba.

I. Wýchodnj nářečj gsau následugjcj:

1. *Ruské*, neyméně porušené cizozemštinau. Geho menšj oddjlowé gsau:

a) nářečj *welkoruské* s některými podřjzenými;

b) *maloruské* (rusinské), až do Haliče a uherských Tater rozšjřené;

c) *běloruské* w Litwě a po části na Wolyni; toto wlastně *ruské* nazwané bylo pjsemným gazykem některých spisowatelůw w XVI. a XVII. wěku;

d) *suzdalské*;

e) *olonecké*, čuchonským gazykem poněkud smjšené.

Neyčistěgšjm gazykem welkoruským mluwj se okolo Moskwy.

2. *Cjrkewnj* čili wlastnj *staroslowanské*, nacházj se toliko w památkách pjsemných, we přeloženj sw. pjsma a giných kněh cjrkewnjch. Gazyk ten k uzpůsobenj ruského welmi mnoho přispěl.

3. *Ilirské*, k němuž počjsti náležj

a) srbské, dalmatské.

b) *horwatské*;

c) *windické* nebo *slowinské* w Kraině, Korytanech, Štyrsku a w Zelezné stolici w Uhrách.

4. *Bulharské*.

II. Západnj obsahugj:

1. *Slowenské*, řjdčegi *slowácké* nazwané, gehož rozdjlowé gsau podnářečj

a) slowenskočeské. Čechowé u welikém počtu, k. p. za králowny Alžběty, pak s hrdinau Giskrau, množstwj kněh s sebau přinessj, se tam usadili;

b) wlastně *slowenské*;

c) polskoslowenské;

d) německoslowenské;

e) maďaroslowenské.

2. *České*.

3. *Morawské* s oddjly hanáckého, walaského.

4. *Srbské* w hornj a dolnj Lužici.

5. *Polské* s oddjlem slezským.

Nelze gináko u Slowanů bylo, nežli že w takowém obrowském národě u weliké rozlehlosti geho mnohá nářečj se rozwinowati musela. Ale při tom pamatowati slušj, gakkoli se na prwnj slyšenj welmi různá od sebe zdagj, přece w podstatě geden a týž kořen magj. Ku potwrzenj toho uwádjme zde čtwero našjm prawopisem psaných *otčenášů*, čtyr hlawnjch slowanských nářečj, gežto se co spisownj gazyk chwalitebně rozkwjtagjcj literaturau w Ewropě oznamugj.

Otčenáš.

Československý.

Otče náš, jenž jsi na nebesích. Poswěť se jméno twé.

Polský.

Ojče naš, który jest w niebiesiech. Swięc się imię twoje.

Přigď králowstwí twé. Buď wůle twá, jako w nebi, tak i na zemi. Chléb náš wezdejší deyž nám dnes. A odpusť nám naše winy, gakož i my odpauštíme našim winníkům. I neuwoď nás w pokušení, ale zbaw nás (od) zlého. Amen.

Ilirský.

Otče (otac) naš, koj 'si na nebesich. Sveti se ime tvoje. Dojdi (pridi) kraljevstvo tvoje. Budi volja tvoja kako na nebu tako na zemlji. Krucha našega vsakdašnjega daj nam danas. I odpusti nam duge naše, kak i mi odpuštamo dužnikom našim. I neupeljaj nas vu zkušuvanje, nego oslobodi nás od zla. Amen.

Přidź królestwo twoje. Bądź wola twa, jako w nèbě tak i na zèmi. Chleba našego powšednėgo daj nam dzisiaj. I odpuść nam naše winy, jako i my odpuščamy našim winowajcom. I něwodź nas w pokušenė. Ale nas zbaw ode złego. Amen.

Staroslowanský a Ruský.

Otče náš, iže jesi na něběsěch. Da swětytsia imya twoje. Da pridet carstwije twoje. Da budet wolja twoja jako na něbėsi i na zemlji. Chlěb náš nasuščný dažď nam dnes. I ostawi nam dolgy naše, jako i my ostawljajem dolžnikom našim. I ne wedi nas w izkušenė, no izbawi nas ot lukawago, (jako twoge jest carstwije i sila i slawa wo wěki). Amin.

1. Pozn. Zde použito důslednėgšjho česko-ilirského prawopisu, a sice g = j, gako = jako, gelen = jelen, u nás Jan, Josef, atd. Julie atd.; j pak = í, sjla = síla, odpauštjme = odpauštíme; naše ğ = g, ğroš = groš atd. Tohoto wýborného česko-ilirského prawopisu se co neydřjwe we wědeckých spisech chápati musjme, pakli se našeho babilonského zmatku zbawiti a k celku i swornosti silné přiraziti hodláme.

2. Pozn. Staroslowanského gazyka měli bychom welmi sobě wážiti a gemu se wšemožně přiučowati; nebo gest a bude mezi námi Slowany to, co latina w Ewropě mezi národy.

4. U giho-západnjch Slowanů se neydřjwe rozbřeskowalo.

Gižnj Slowané byli prwnj, genž roku 803 od německých a wlaských mnichů, pak ale účelněgi ode dwau Řeků bratrů, Kyrilla i Methodia, we křesťanstwj wyučowáni byli. Neykrásněgšj to weta (epocha) w historii oswěty slowanské, sladké upomenutj w každém Slowanu zbuzugjcj.

Dobré zwěstowánj pokoge a wšeobecné lásky, pospolné rownosti, sprawedlnosti, muselo mjrulibému, orbu milugjcjmu národu slowanskému welmi wjtáno býti. Ačkoli zwěstowatelé prwnj z nepřátelské země byli, a desátky wšady rozšiřugjcjmu se křesťanstwj překážely, přece neušla pozornosti našich dědů welká cena *daru*; genom *dárců* se strachowali. W takowýchto okolnostech spogiwše se roku 862 třj panownjci morawských a panonských Slowanů, poslali wyslance k tehdegšjmu we kře-

slanstwu slawnému dworu cjsařů řeckých do Konstantinopole. Než slyšme raděgi samého slawského kronykáře, ruského řeholnjka Nestora (žil r. 1056—1116, wýborný a ctihodný Němec Schlözer komentowal geg), genž powjdage prawj:

„Když se Slowani pokřestiti dali, poslali gegich knjžata Rostislaw, Swatopluk a Chocil k caru (cjsaři) Michaelowi III. mluwjce: „„Naše wlasti přigaly křesťanstwj, ale my nemáme žádných učitelů, geztoby nás učjce wedli, a swaté pjsmo nám wykládali. My sami nerozumjme řečtině ani latině, a pak giný ginák učj; my nerozumjme smyslu a sjle sw. pjsma. Pročež pošlete nám učitele, mohaucj nám wyswětlowati sw. pjsmo a geho rozum.““ Slyše to car Michael, swolal wšechny swé mudrce, oznámil gim slowa slowanských knjžat. Filosofowé řkauce odpowěděli: W Thessalonice gest muž, gménem Leo, mage dwau synů, genžto slowanskému gazyku rozuměgj, a oba důmyslnj filosofowé gsau. Uslyšew to car, poslal pro ně do Thessaloniky k Leowi, řka: Pošli nám rychle twých synů Methodia a Konstantina. Slyše to Leo, odeslal ge rychle. Oba přišli k carowi, który k nim mluwil: Wizte, Slowané ke mně poslali prosjce o učitele, mohaucj gim swaté pjsmo wykládati: to žádagj oni. Oba wyplniwše žádost carowu putowali ku Slowanům, ku knjžatům Rostislawu, Swatopluku a Chocilu. Přišedše k nim, počali skládati slowanskau abecedu, přewáděli ewangelium i apoštola. *Tu se radowali Slowané, slyšjce weliké skutky Páně we swém gazyku.* Pak přewáděli žalmy a ostatnj knihy.“ Tak dostali Slowané z Řecka božské dobrodinj, psacj pjsmo co prwnj základ wšj wzdělanosti a oswěty!

Tito dwa učenj bratřj, Methoděg a Konstantin (který později klášternj gméno Kyrill přigal), wynalezli ku swé řecké abecedě (gak se tato w IX. wěku wyslowowala), z njžto neywětšj djl ku slowanskému gazyku upotřebowali, geště několik nowých pjsmen; protože slowanština, gako wůbec každá řeč, některé zláštnj zwuky má, pro něž, důwtipným náhledem do pjsemnictwa, také wlastnj prosté známky (pjsmeny) přigaty byly.

Pozn. Sewero-západnj Slowané, gak wýše praweno, měli swé pjsmo, co dokazugj před nedáwnem wynalezenj bůžkowé s nápisy. We staroslawné Retře spogowal ge slowanský pantheon, gako Delfi Řeky; tam swatowláda sanstawně rozwinuta byla. Že hierarchie u národů bez wědomostj nebyly, připomjnáme gen swatowládu w Egyptě. W Libušinu saudě zmjnka se činj o *prawodatných deskách* (Gesetztafeln), kteréž gistě pjsmenami poznačeny býti musely. P. Kollárem u Bamberku obgewen gest Černobog (černý bůh), magjcj na sobě nápis téhož gména. Někteřj Němci z newědomosti proměnili Černoboga we Zornbock. Pak děginně wjme, že Slowané na Baltu *runů*, půwodnjho pjsma, užjwali. Byťby toho nebylo, gistotně wjme, že na Baltu Slowané ten neyrozsáhlegšj w Ewropě obchod wedli; Hansa, neboli obchodnj spog několika měst, ge zůstatkem po nich. Obchod wedaucj národ nemůže se zcela spoléhati na paměť swau. Protož nelze ginák mysliti, nežli že pjsmo

mjti a znáti musj. Wůbec wědomo, že člowěk w potřebě a nauzi welmi wynalezawým gest, tjm wjce národ co spog přemnohých člowěků, kde rozumnost wšestranného ponuknutj nalezá. Tito wznešenj dwa mužowé gistě nalezli půdu připrawenau, protože se gim wše na wšech stranách rychle dařilo.

Methoděg čjtal také mši w národnjm gazyku, gako se to giž dělo drjwe w Syrii, Armenii, Egyptě. Až podnes užjwagj wýchodnj a gižnj Slowané, zwláště řecké cjrkwe, při swých službách božjch Methodégem přewedených liturgických kněh a biblj.

Pozn. Podobně Methoděgowa liturgia se Čechům ljbila. W historii literatury, od Dra. Jos. Jungmanna wydané, nagdeme na str. 20 následugjcj o tom zpráwu. „S Bořiwogem slowanská liturgie zawjtala k Čechům (r. 876). On dwa kostely ke cti sw. Klementa, gehož tělo sw. Cyril do Řjma přiwezl, wystawěl, a gakož hádá Pelcl, něgaké spisy, aspoň ewangelia slowanská z Morawy přinesl. A wšak slowanská liturgie hned z počátku nalezla w Čechách mocnau sokyni w latinské, giž staršj práwo sobě osobugjcj, kteréžto liturgii ustaupiti také musila, gestliže ne hned, gako na Morawě (r. 881), přece aspoň za Spitihněwa I., Němcům w ochranu se podawšjho, aneb neypozděgi za Boleslawa II., kterémuž papež biskupstwj (r. 972) pod tau wýmjnkau založiti powolil, aby nowý biskup latinského a ne slowanského obřadu cjrkewnjho se držel. A protož slowanská liturgie w Čechách nižádné stopy po sobě nezůstawila, wygmeme-li gedinau pjseň swatému Wogtěchu neprávě připisowanau: „*Gospodyne pomiluj ny*“ atd., kteráž se pro swau giž tenkráte obljbenost a rozšjřenost u lidu zachowala, a newymřelau, geště pozděgi gewjcj se některých po službách božjch w slowanském gazyku žádost oswědčnge. Tak za Břetislawa I. r. 1030 sw. Prokop založil klášter slowanský na Sázawě, kdež r. 1055 Spitihněwem II. opět latinštj mniši ustanoweni. Powolal sice Slowany ty Wratislaw II. r. 1061 z Uher, kamž byli utekli, a kdež snad od Methoděgowých časů něgaká schrána liturgii slowanské zůstala, ano týž Wratislaw i papeže Řehoře VII. požádal o powolenj mše slowanské, což mu odepřeno pod tjm zámyslem, žeby prý sw. pjsmo w pohrdánj přišlo, kdyby každému w geho gazyku čteno bylo; a wšak giž r. 1092 opět mniši slowanštj Konrádem odtud wyhnáni, a latinštj na wždycky uwedeni.“

Pak čteme strana 87. tamtéž: „W Praze we Slowanech (nynj Emauzy prawjme) Čechowé skrze Karla potěšenj měli slyšeti služby božj w gazyku sobě srozumitelném, což gim chuti dodalo slyšeti ge w něm po celé zemi; ale tomu papež zhola odepřel. Karel předstawil papeži Klementu VI., že klášternjci ze slowanských zemj, Horwatské, Dalmatské, Bosenské a Srbské, wognau zahnanj w giných zemjch blaudj, a žádal o powolenj, aby gim slowanský klášter založen býti mohl; papež přiwolil s tau wýmjnkau, aby toliko geden takowý klášter w celém králowstwj založen byl r. 1346. W nadánj toho kláštera r. 1349 prawj Karel: „Ačkoli powinnost naše žádá, abychom o dobré wšech našich wěrných poddaných pečowali, a wšak ti, kteřj nám přjgemnostj a sladkostj našeho přirozeného gazyka přjbuzni gsau, zwláštnj péči a milost zasluhugj.“ W listu r. 1356, kterýmž wykazuge plat Janu, téhož kláštera pjsaři, nazýwá český gazyk *lingua nobilis*.

Z toho wyswjtá, že nářečj dwau apoštolských bratrů, gemuž se byli w domowě w Soluni (Thesalonice) zmládj naučili, starosrbské bylo (okolo Soluni množstwj Slowanů sjdlilo, wiz Stritters Geschichte der Slaven aus den Byzantinern in Schlözers nordischer Geschichte), gehož snadno, přewáděgjce sw. pjsmo, a co apoštolowé učjce, užjwati mohli; protože různost nářečj slowanských za tehdegšjch časů méně znatná byla, gako za dnů našich.— *Starosrbské* nářečj na tom bylo, gako pozděgi *toskanské* w Italii, a hornj *saské* w Německu, aby se na wždy stalo spisownj řečj Slowanů, a takto aspoň duševný spog mezi rozptýlenými kmeny tak rozlehlého obrowského národa založiwšj pogistilo.

I oprawdu geště za žiwobytj Methoděgowa gakýs dalmatinský biskup dal sobě pro swau wlast opis přewedeného žaltáře udělati. Sto let pozděgi po Kyrillowi dostala se geho abeceda i prawdě podobno také přewod bible ku sewernjm Slowanům. Můžeme sobě pomysliti, co by při stegném náboženstwj, stegném pjsmu, a — proč ne také pod gednau wládau, z toho kolosálnjho národa už dřjwe mohlo býti!

Ale osud tomu ginák chtěl! Nešťastné rozpadnutj wýchodnj a západnj cjrkwe zle působilo na wzdělawánj slowanské řeči co nástroge oswěty; protože wěřjcj Slowané tauto nehodau do dwau náboženských stran roztrženi byli. Latinský pak ritus služby božj w národnjm gazyku, pokudkoli geho wtok sahal, nedopauštěl, a tak řeč neyhlawněgšjho prostředku ku zdělawánj a šlechtěnj zbawil. Ale nechť tagemstwa w gazyku nikoli sprostém slaweny gsau, a to tjm wjce, udržuge-li takowá řeč spogitost s wěčnými wzory pěkné obliby a samostatného myšlenj, se starými Řjmany a Řeky! — Hlawnj neštěstj pro slowanský národ a geho krásnau řeč bylo, že tito mjrulibj oráčowé, wědomi swé newinnosti, pozapomenuli na wogenské přjhody. Tak se stalo přirozeně, že na polednj straně od Maďarů a Turků, na západě od Němců, na wýchodě od Mongolů — ne sice gednjm a týmže časem, ale stegným následkem — podmaněni byli, a že u trónu a we wšech úkonech (functiones) státnjch řeč cizáka wjtěze panowala, domácj pak do chatrčj přemožence wyhoštěna byla.*)

*) To platj o národnj řeči až podnes téměř u wšech Slowanů, wygmauce Rusy, u nichžto národnj gazyk také státnj řečj gest. Ale gakoby Nemesis (bohyně sprawedlnosti a msty) nám druhým kmenům slowanským tento přjspěch našich sewernjch bratrů wynahraditi chtěla, přewrátila gim stupniwost národnj wzdělanosti. To znamenal giž Rousseau, a geště určitěgi Heyne a Schlözer (w. Nestor Vorbericht XXVII. im Jahre 1802). Nesměgj se pauze mathematické, nikoli, musj se dřjwe historické wědy w Rosii wzdělawati. Aby pak tytò wzdělawány býti mohly, musj se dřjwe *krásná literatura* tam powznésti, gsauci gediné s to, ruskému národu žádané wzdělanosti uděliti. *Nižádný národ* we swětě z barbarstwj *mathematikau* wytržen nebyl. Přjroda neměnj swůg běh, a genom krásnými wěštbami (umami, Künste) a wědami, ráznými spisowateli a básnjky byli gsau Řekowé, Řjmané, Wlachowé, Francauzowé, Angličané a Němci wzděláni.

Tak po krásné rannj záři Kyrillowě následowaly bauře. Genom pozwolna začjnagj nynj Slowané sem tam gsauce buzeni wzdělanostj swých sausedů, i také welkomyslnostj některých wladařů*), ze swého záhubného sna zase procitowati. Než ale rozptýleni, sami sobě odcizeni, náboženstwjm, wšelikými občanskými poměry rozděleni, mámeni cizinstwjm, swědomosti o swé důstognosti těžce nabýwagj. Zdá se, že gegich literárnj budaucnost w giném twaru wystaupiti má: ne genom gediné nářečj má se státi spisowým gazykem, gakož u Wlachů, Španielů, Francauzů, Němců a g., nobrž wšechna magj psána býti, gako někdy u Reků, a sice geště wětšjm práwem než u Reků. Neboť mnohá nářečj naše, wzatá sama pro sebe, giž wětšj okres, rozsáhlegšj obecenstwo magj, než wšechna řecká nářečj dohromady měla.

Ale Rekowé měli před námi Slowany neocenitelný, záwisti hodný způsob psanj čili abecedu. Každý sice kmen *psal we swém nářečj*, gako my, *ale wšichni kmenowé užjwali gedné a téže abecedy, gednoho a téhož prawopisu!* — A my! — Neyprwé dwogitý náboženský ritus zawedl u nás dwogitau abecedu: *kyrillicu*, z které ğlağolitika ilirských katoljků powstala, geště méně poznanliwěgšj, nežli mnišská rohatina we středowěku; pak *latinku*. Zde nelze se nadjti, dle lidské prawděpodobnosti, gakéhosi snadného spoge.

Ale nechť tomu tak! Wšak geště gsau tyto půle ogediněle wzaty mnohem wětšj, než někteřj národowé ewropštj, gichžto řeč a slowesnost přece samostatně kwětau. Latinská půle měla by w tom wýhodu před kyrillskau, žeby, přigawši naskrze latinskau abecedu, gižto ewropskau i americkau nazwati dlužno, sobě spog a zbližowánj k ostatnjm wzdělaným Ewropanům usnadnila.

Ale žel! přigetj latinky stalo se různým způsobem u Slowanů, k latinské půli náležegjcjch. Giž od dáwna politicky rozerwáni beze wšj wzágemnosti žili, tak ogediněljgsauce bez dorozuměnj a ohledu gednoho kmena na druhý; podiwně spogowali latinské pjsmeny k wygádřenj slowanských půwodnjch zwuků, což také přjčinau gest, že kterýkoli kmen nemůže bez něgakého poučenj čjtati knihy přjbuzného kmena. Tuto nesnázi gsme si samochtjc swau nemaudrostj a kwapnostj neohlédagjce se na budaucnost způsobili.

Nebude snad od mjsta o tomto předmětu něco wjce powědjti, nebo z chyb máme zmaudřeti. Latinská abeceda má sice tolik znamének gako řecká, z njž powstala, ale méně opět

---

*) Tak zaopatřila štědrost druhdy G. M. cjsaře Františka I. Fr. Stullimu potřebnau pochwjli, by swůg ilirský slownjk wypracowati mohl. A wěru rakauštj Slowané magj zároweň s ginými spoluobčany práwo na łąskawý a oživugjcj ohled wlády: neboť mezi 34 milliony obywatelůw počjtá se asi téměř 17 millionů samých Slowanů, ostatek záležj z Němců, Wlachů, Walachů, Maďarů, Židů, Cikánů a g.

než slowanská, německá, wlaská, anglická a g. řeč potřebuge. Gak může k. p. Rjman nebo Rek slowanské slowo *žena*, nebo německé schön, nebo wlaské *ciancia*, francauzké *joli*, *charmant* a t. d. swau abecedau znamenati? Sotwa by dowedl wyslowiti tato slowa. Geho abeceda nemá žádných známek neboli pjsmen pro takowé zwuky, gichžto w geho řeči nebylo. Abeceda ge schránkau nástrogů pro pjšjcjho: proč by se ten nepotřebným harampátjm trmácel, gemuž ho netřeba? Ale z toho následuge, že mu toho scházeti nesmj, čeho mu třeba. Nic nenj prostěgšjho a patrněgšjho gako skaumánj o pjsemnictwu.

»Rozeber slowo (článkowitý lidský zwuk) až do geho gednotliwých částek (prwků), každau prostau částku čili prwek slowa tak nalezenau poznameney wlastnjm znaménkem. Cjm prostěgšj twoge znaménka gsau, čjm zřetelněgi se od sebe rozeznáwagj, čjm snadněgi se pjšj a napsané čjtagj, tjm lepšj, dokonalegšj twoge pjsmo (twůg nálezek).«

Prwnj zwukownj abeceda přičjtá se Feničanům. Od nich přigali gi Rekowé, tak ale, že pro zwláštnj we swém gazyku zwuky též zwláštnjch znamének přidali. Tak ale neučinili pjsmotworci w západnj Ewropě, gimž nenapadlo, žeby latinská abeceda nestačila. Znali pjsmeny, ale nikoli genia abecedy. Pro nowé zwuky také nowých pjsmen wzágemně wynalezati zanedbawše, snažili se (o giných zácestjch ani nebuď řečeno) hromaděnjm pjsmen k sobě, giž beztoho půwodně zwukem spřjzněných, něgaký třetj zwuk wyznačiti, genž se od zwuků w hromadě gsaucjch různiti měl, k. p. *cz*=*č* u Poláků, Čechů, *zh*=*č* u Krainců, *cs*=*č* u Dalmatjnů a t. d. Tak wznikla ona babilonská směsice wšelikých abeced, kteráž nám slowa stegného wýznamu a stegného wyslowenj zatemňuge, a nářečj náramně od sebe různj. Tak se přihodilo, že zcela protí geniu pjsemnictwa, téměř každá pjsmena brzo ten, brzo onen zwuk zastupowala, gak mile s tau neb onau pjsmenau sausedila. Takowým způsobem wznikl wlaský, německý, francauzký, anglický a t. d. prawopis, na němž posleděgšj tři wěčně lepšiti a nowotiti budau. My se sice můžeme těšiti tjm, že máme za společnjky w chybách tak slawné národy: než Němci wšichni magj gednu a tuž abecedu a stegný prawopis, podobně Francauzowé, Angličani, tak i Wlachowé — co zatjm my Slowané w Čechách, Morawě, Slezku prawopis giný, we Slowensku kolikerý, w Lužicjch giný, w Polsce opět giný, w Kraině zase giný, w Horwátsku giný, w Dalmatsku giný máme, ano w gedné a té wlasti, k. p. w Dalmatsku, pjše Dellabella ginák, Voltiggi zase gináko; we Styrsku pjše Metelko gináče než Murko. Tyto samochtě twořené nesnáze a překážky, gež nám prwněgšj nálezci we swé paustewnické ogedinělosti zrobili, gsau mrzutým pohoršenjm každému Slowanu a záwadau gak pro cizince tak i pro nás samy, bez potřeby nás děljce i přibljženj naše nesnadnjce.

Následugjcj tabulka k našemu zarděnj onu promrzelau neshodu a směsici, co owoce obmezených hlaw a slowanské neswornosti nám, bohužel, dostatečně okáže.

Českoslow.:	*zrno*	*srna*	*cena*	*žaba*	*šest*	*čerw*	*štika*
Polsky:	*ziarno*	*sarna*	*cena*	*żaba*	*sześć*	*czerw*	*szczuka*
Lužicky:	ſorno	ßorna	ʒena	ʒaba	ſchesʒ	cʒerw	ſcʒuka
	(zorno)	(sorna)	(cena)		(šesc)		ščuka
Krainsky:	*serno*	*serna*	*zéna*	*shaba*	*shest*	*zhèrv*	*shzhuka*
Dalmatinsky:	*zarno*	*sarna*	*cjena*	*xabba*	*scest*	*csarw*	*sctuka*
Horwatsky:	*zerno*	*szerna*	*czena*	*saba*	*shest*	*cherw*	*schuka*

Z toho wyswjtá, gak každý spogowal, by zwuky slowanské wygádřil, gak bez wtipu a důmyslu, pauze se ohljžege po cizozemcjch, nedbage nic na pobratymce, různici a směsici rozmnožowal!

Důležitost i potřeba stegného prawopisu gest každému patrná; práwě pak, aby se stegným státi, t. g. wšude přigmauti mohl, gest zapotřebj, aby na neygednodušśjch a neyprawidelněgšjch základech osnowán byl, a žádných od obecné platnosti wýminek w sobě neobsahowal. Té ale wlastnosti neměl posawad ani geden prawopis Slowanů, latinskau aneb z nj utwořenau německau literau pjšjcjch, ačkoliw náš český, zwláště po stalé se analogické geho oprawě, zwláště gednoduchostj swau neywjce a přede wšemi ginými gj se přibližowal. A wšak tu neshodnost s obecným latinských pjsmen znamenánjm měl, že *g* mjsto *j*, *j* mjsto dlauhého *i* (í), dwogité *v*, totiž *w* mjsto gednoduchého a postačitelného *v*, konečně pak *au* mjsto *ou* kladl, prawé pak *g* bezpotřeby *ğ* psáti musil. Wady tyto odstraniti pokusil se giž Tomsa, wydaw okolo r. 1790 některé spisy zwláště pro mládež w prawopisu, z poklesků swrchu zmjněných wytištěném. A wšak zůstal sám gediný, a teprwé r. 1830 obrátil opět L. Celakowský pozornost wětšjho obecenstwa na oprawu tuto, užiw gj w nowém wydánj básnj swých. Zatjm ale nalezla oprawa tato šťastněgšjho zdaru w Horwátsku a to sice půwodem slowútného L. Gaje, kterýž w Záhřebu wydáwánj ilirských nowin a časopisu Dennice započna starý, tam obyčegný, strakatý a nešwar plný prawopis mýtiti a na mjsto geho nowý, na gednoduchých základech našeho českého spočjwagjcj a wšak geg užjwánjm *g*, *j*, *i*, *v* mjsto *ğ*, *g*, *j*, *w* co do sauslednosti geště přewyšugjcj prawopis uwáděti počal, w němžto w krátce i ostatnj lepšj spisowatelé geho příkladu následowali. I u nás zdá se, že se k této prawopisné oprawě pomalu wjce a wjce mysl mnohých spisowatelů přichyluge, a wěru přáti gest, by se giž gednau tato ze žádných ohledů obtjžná, naopak učenj se české řeči a českému prawopisu netoliko nám, ale i zwláště wšem národům ulehčugjcj oprawa přigala a wůbec uwedla. Giná a zwláštnj gegj wýhoda gest při psánj zeměpisných a osobnjch gmen a wůbec při kladenj cizjch a gmenowitě též gi-

noslowanských slow do spisů našich, což neywjce a neyžalostněgi ten uznáwá, kdo z wlastnjho zkušenj toho poznal.

Pozn. 1. W tomto ohledu Ilirowé, naši bratřj, wšj úcty a následowánj hodni gsau, že w tom swého ušlechtilého a oswjceného Dra. Ljudewita Gaje uposlechli. O kterémžto wýborném a orğanickém prawopisu se p. Dr. Pawel Josef Šafařjk w českém musegnjku na rok 1837 w tato slowa wygádřil. „My giž dáwno w časopisu tomtož o organickém prawopisu Dra. Gaje pronesli gsme se w ten smysl, že gest neyprostěgšj a neydůslednĕgšj mezi wšemi slowanskými latinského pjsma, a zde přidáwáme, žeť w obogjm tom ohledu, prostoty i důslednosti, nemá swé rowni w celé Ewropě. Tak saudjme po dobrém uwáženj wěci, nemagjce přjčiny nadržowati stranám a řjkati černému bjlé, bjlému černé.“

Pozn. 2. Pozor na to dáti slušj, aby se mnohému učenému mezi námi nestalo gako wendickému faráři w Lužicjch, gegž čekanec Hauptmann (wiz dolnolužickau grammatiku od Hauptmanna r. 1761 w předmluwě), potomĕgšj grammatikář w dolnj Lužici, žádal, by geg wendickému gazyku ne genom powrchně a pauze zkusně (empiricky) učil, nobrž grammatikalně we skloňowánj a časowánj wycwičil. „No, můg milý Bože, odpowěděl farář, toho gá sám neznám.“ Tak se skončila gegich wendická škola.

Pozn. 3. Kdo důkladněgšj známosti o Slowanech nabyti chce, tomu co neywjce schwalugeme knihu pod názwem: Slowanské starožitnosti, sepsal Pawel Josef Šafařjk w Praze 1836. — Pak we Wčele České na rok 1834: Neystaršj známky wzdělanosti od Slawomjra Tomjčka. — Wýklad Sláwy Dcery od J. Kollára. Gednotliwá pogednánj w Musegnjku a g.

5. Wygasněnj a odůwodněnj obdobného prawopisu.

Obdobný čili analoğický prawopis slawným zpytatelem slowanštiny Dobrowským na mluwnici založen gest. Mluwnice neboli ğrammatika pak nic giného nenj, než rozborná (analytická) historická zpráwa o gisté řeči, kde fakta (dĕginy) pauze rozhodugj a ne rozumowánj. W gakékoli řeči, gest a bude zákonem *obdoba* (analoğia), gežto w tom záležj, že co o čtwrté, páté, šesté a t. d. přjpadnosti platj, též o osmé, dewáté, desáté a t. d. platjwá.

Bratřj čeští a morawštj důwtipně československý gazyk dle obdoby wzdĕláwali, a co poklad w šestidjlné biblj na slawné Morawě uložili, by nawždy základem literatury zůstal. O této biblj šestidjlné pracowali: Albert Mikuláš (Slezák), Lukáš Helič (Polák), Jan Eneáš, Girj Streyc, Isaiáš Caepella, Jan Efraim, Pawel Jesenský, Jan Kopyto. Názew magjc: ***Biblj česká w nowě wydaná,*** bez udánj mjsta, wycházela po djlech; I. djl roku 1579, djl II. r. 1580, djl III. r. 1582, djl IV. r. 1587, djl V. r. 1588, djl VI. r. 1593 we Králicjch bljzko Náměště we Znogmsku, we čtwercowém formátě, wlastně w neywětšjm oktáwu. Roku 1596 wydána opět w menšjm oktáwu na psacjm

důkladném papjře w gednom djle st. a n. zákon. Nowý zákon giž dřjwe 1563 J. Blahoslaw z řeckého přetlumočil. Prawidelnostj, důslednostj prawopisu a řeči, gakož i krásau tisku mezi wšemi knihami se wyznamenáwagjc, wůbec za wzor w řeči a prawopisu powažowána byla, a posud nám základem spisowné řeči zůstáwá. Jan ze Žerotjna, založiw tiskárnu we Králicjch, náklad tohoto slawného djla propůgčil, a Karel ze Žerotjna byl štědrým Mecaenášem překladatelů a wšech učených, genž buď w geho wlasti wynikali, aneb do nj z giné wlasti swé útočiště wzali.

Pozn. Gsau mnozj na Morawě, we Slowensku a Slezku, genž spisowný gazyk co panze český zawrhugj. Spisowný gazyk neboli spisowá řeč, gakowá se w knihách našich nalezá, společně Čechům, Morawanům, Slowákům, Slezákům náležj, nebo wšichni gi wzágemně wzdělávali, a posud wzdělávagj, pročež gest národnj palladium wšech, a každý Čechoslowan wděčně sobě welkau zásluhu o ni dřjwěgšj Morawy připomjná. Gestli někdo z Morawanů, Slowáků, Slezáků spisowným gazykem pohrdá, swau magetnostj prawau, ba sebau samým pohrdá. Genom newědomost gistiti může, žeby pauze česká byla, gelikož český kmen po swých horách a rowinách w řeči národnj swogstwa (idiotismy) má wlastnj, různjcj se též od spisowné řeči. Ale to gisto, že kdo gen poněkud za wzdělaněgšjho uznáwán býti chce, we mluwě spisowného gazyka pilně šetřj. Newřjti naň, že se geho za dnů našich Čechowé se Slowáky gak slušj a patřj ugjmagj a geg wzděláwagjce šlechtj, může genom buďto ze zlomyslnosti pocházegjcj záwist anebo sprostáctwj. Aby pak wlasti Čechů, Morawanů, Slowáků, Slezáků, sbratřené půwodem slowanským a sedružené žezlem, swá zwláštnj nářečiska spisowná měly, genom nemaudrý žádati může. Potřebu gednoho spisowného gazyka, wzhledem wzdělanosti, promyslu, obchodu a t. d. genom tupá mysl uznáwati nebude, anebo převrácené odrodilcowo srdce nechce. W čem wlastně analogický prawopis záležj, důkladně se o tom wygádřil spisek pod názwem: *O počátku a proměnách prawopisu českého*, w Praze 1828; z něhož zde, co k wěci náležj, wýtah podáwáme: „Tak nazwaná bratrská orthografie srownáwá se s analogickau we wšem giném, kromě že po *z*, *s*, *c* gakož *i* (et, etiam) spogku wždy *y*, na začátku pak slowa zawřené *v* (*v*) klade. Zpytugme tedy základy rozdjlnosti té nestranně bez předpogatosti gen pro wěc samu. Wšeobecnému prawidlu, tak gako wšeobecnému zákonu, wšecko bez wýmjnky podrobiti se musj negen we twořenj, odwozowánj, skloňowánj a časowánj slow, ale ani twar neymenšj spogky a částečky tak psán býti nesmj, aby se důkladné přjčiny, proč *tak* a ne *ginak*, udati nemohlo. Progděm tedy neydůležitěgšj, wýš gmenowané grammatické změny, a zřegmá očitá patrnost nás sama pro to neb ono ustanowj.

Ortografie.

Analogická.	Bratrská.

Prawidla odwozowánj.

	Analogická.	Bratrská.
iwa:	kopřiwa, tetiwa, mleziwa.	kopřiwa, tetiwa, mlez*ywa*.
ina:	malina, dubina, březina, wyzina, lysina.	malina, dubina, břez*yna*, wyz*yna*, lys*yna*.

idlo:	kadidlo, prawidlo, nosidla.	kadidło, prawidlo, nosydla.
j:	gelenj maso, hadj kůže, kozj mléko, psj huba, telecj hlawa.	gelenj maso, hadj kůže, kozý mléko, psý huba, telecý hlawa.
iti:	honiti, woditi, hroziti, prositi.	honiti, woditi, hrozyti, prosyti.

Prawidla skloňowánj.

We statných gménech I. skloněnj.

1. množ. *i*:	chlapi, páni, koželuzi, psi, wogáci.	chlapi, páni, koželuzy, psy, wogácy.
6. —*jch*:	chlapjch, pánjch, koželuzjch, psjch, wogácjch.	chlapjch, pánjch, koželuzých, psých, wogácých.

We statných gménech II. sklonění.

3, 5, 6 gednotného počtu a 1, 7 množného počtu:

i:	hráči, koni, zeti, wjtězi, biřici.	hráči, koni, zeti, wytězy, biřicy.
6.mn.*jch*:	hráčjch, konjch, zetjch, wjtězjch, biřicjch.	hráčjch, konjch, zetjch, wjtězých, biřicých.

We statných gménech V. sklonění.

3, 4, 6 gednotného počtu:

i:	zemi, studni, hrázi, wsi, owci.	zemi, studni, hrázy, wsy, owcy.

7 gednotného a 2, 3, 6 množného počtu:

j:	zemj, studnj, hrázj, wsj, owcj.	zemj, studnj, hrázý, wsý, owcý.
jm:	zemjm, studnjm, hrázjm, wsjm, owcjm.	zemjm, studnjm, hrázým, wsým, owcým.
jch:	zemjch, studnjch, hrázjch, wsjch, owcjch.	zemjch, studnjch, hrázých, wsých, owcých.

We statných gménech VI. sklonění.

3, 6 gednotného a 6 množného počtu:

i:	poli, poledni, srdci.	poli, poledni, srdcy.

2, 3, 6 množného počtu:

j:	polj, polednj, srdcj.	polj, polednj, srdcý.
jm:	poljm, polednjm, srdcjm.	poljm, polednjm, srdcým.
jch:	poljch, polednjch srdcjch.	poljch, polednjch, srdcých.

We statných gménech IX. sklonění.

We wšech pádech wšeho pohlawj:

j:	znamenj, pomezj, rákosjch, oracjmi.	znamenj, pomezým, rákosých, oracými.

We přjdawných gménech:

1. p. množný mužského pohlawj:

i: králowi, tetini, nazi, bosi, krotci.	králowi, tetini, naz*y*, bo*sy*, krot*cy*.
j: prawj, pěknj, drzj, kusj, welicj.	prawj, pěknj, dr*zý*, ku*sý*, weli*cý*.

We wšech pádech, u přjdawných gednoho ukončenj.

j: božj, člowěčj, kachnj, kozj, husj, telecj.	božj, člowěčj, kachnj, ko*zý*, hu*sý*, tele*cý*.

We slowesech:

1. *jm*: hledjm, honjm, wozjm, nosjm, kácjm.	hledjm, honjm, wo*zým*, no*sým*, ká*cým*.
2. *jš*: hledjš, honjš, wozjš, nosjš, kácjš.	hledjš, honjš, wo*zý*š, no*sý*š, ká*cý*š.
3. *j*: hledj, honj, wozj, nosj, kácj.	hledj, honj, wo*zý* no*sý*, ká*cý*.
1. *i*: meli, koli, lámi, hlozi, meci, chci.	meli, koli, lámi, hlo*zy*, me*cy*, ch*cy*.
2. *i*: táhni, budiž, rci, tresci, pomoziž, nesiž.	táhni, budiž, r*cy*, tres*cy*, pomo*zyž*, ne*syž*.
il: kolil, honil, wozil, nosil.	kolil, honil, wo*zyl*, no*syl*.

Tak též w náměstkách:

mně, mi; tobě, ti; sobě, si.	mně, mi; tobě, ti; sobě, *sy*.

Zde patrně widěti se může, která z těch dwau orthografij ze základů grammatiky důsledněgi wzata gest, a která gim poněkud odporuge. Co se s grammatickými základy srownáwá, srównáwati se musj také s *dobrau* wýslownostj, tak gako co gim odporuge, též prawé wýslownosti mjti nemůže. Wšeobecné prawidlo gest, že každé dlauhé *ý* we sprostém mluwenj se wyslowuge gako *ey*: *pýcha — peycha*, *býti — beyti*, *slýchati — sleychati*, *dobrý — dobrey*, *drzý — drzey* a t. d. Zkusme toho ale na wýše uwedených přjkladech bratrské orthografie, gestli tu žkaušku wydržj, můželi se řjci: *kozey mljko*, *psey huba*, *telecey hlawa*, *při dobreych koželuzeych*, *o kausaweych pseych a biřiceych*, *při udatneych wogáceych a wjtězeych*; *strhalo se mnoho hrázey*, *wyhořelo dewět wsey*, *utopilo se pět owcey*; *nechod k těm hrázeym*, *wseym*, *owceym*; *při hrázeych*, *wseych*, *owceych*; *ze srdcey*, *těm pleceym*, *we wegceych*; *byl na pomezeych*, *seděl w rákosey*, *poslauchal oracey*; *diwocey lidé chodj nazey*, *kusey psy*; *gá noseym*, *ty wozeyš*, *strom se klácey* a t. d.

Kdo medle řekne, že to gest česky? nebudeli to každý Čech za něgaký neznámý dialekt držeti? W analogické ortho-

grafii ale celá kniha bez přjtrži po sprostu čjsti se může, a gediné slowo ucha neurazj.

Dále ještě mnohá slowa we swém půwodu rozdjlné wýslownosti dle wýznamu swého požadugj, gako k. p. *sjň* a *syn*, *sirný* ze sjry a *syrný* ze seyra, *sjt* na ryby a *syt* od sytiti, nasytiti, *sipěti*, *sjpati* a *sypati* a t. d. Potom napjši-li *psy*, *drzý*, *kusý* a t. d. w bratrské orthografii, newjm, gestli prwnj Nomin. či Accusativ, a druhé Nomin. gednotný či množný, kdežto w analogické w okamženj *psi* za Nomin. a *psy* za Accusat.; *drzý kusý*, za Nomin. gednotný a *drzj kusj* za Nomin. množný poznáwám.

Nenjli swětlegi psáno: *psi psy* zahnali; *sjru sýru* přidal; chodj *bosi* a *bosy*; a t. d. nežli: psy psy — sýru sýru a t. d.

Litera *i* ze wšech celé abecedy gest neygemněgšj, tak že přiložena ku které koli spoluzwučce, gi tak zgemnj, že se s nj tak řjkage slige, a které takowého slitj schopny negsau, w giné proměnj, k. p. *n*, *d*, *t* se slige w *ni*, *di*, *ti*, a twrdé *r*, *h*, *ch*, *k*, w *ři*, *zi*, *ši*, *ci*, gakž toho w odwozowánjch, skloňowánjch a časowánjch nesčislné přjklady máme. Poněwadž ale ještě giné *i* máme, kteréž předcházegjcj spoluhlásky nezgemňuge ani neginačj, aniž se s nimi sljwá, zapotřebj bylo, buď zwláštnj literu pro ně wynalézti aneb s něgakým znamenjm ge spogiti. Ono poslednj učinili gihowýchodnj Slowané, kladauce před ně zwláštnj znamenj, kteréž by gakési působenj toho *i* na spoluhlásku následugjcj rušilo. Mjsto toho zdálo se našim předkům přjhodněgšjm býti, onoho předněgšjho způsobu se přidržeti, zwláště gelikož giž w latinské gim obecné abecedě *y* nalezali, kterážto litera k wygádřenj zwuku toho neyzpůsobilegšj se gim gewila.

Geho i my posud užjwáme, a musjme ge tedy gen tam klásti, kde *i* aučinku swého zgemňugjcjho zbaweno býti má. Spogka *i* (et, und) pročby gako *y* psána býti měla, nenj přjčiny, ano gemně znj. Kdo dobrý sluch má, rozhodni, wyslowugemli: *we gméno otce i syna i ducha* sw. aneb *y syna y ducha* sw. A w prawdě wšickni ostatnj Slowané toliko *i* kladau.

Co se zawřeného *v* (v) dotýče, poněwadž we wyslowenj žádného rozdjlu s otewřeným *u* nedělá, zbytečnoby bylo we psanj rozdjl činiti. Nawyklost ta gest z latinky prostřednjch wěků wzata, negen od Čechů, ale ode wšech latinského pjsma užjwagjcjch národů, o čemž se každý, wezma starau knihu francauzskau, německau, anglickau a t. d., hned přeswědčiti může. Když pak i latina, z kteréž to pošlo, i wšecky ostatnj řeči nepotřebnost tu ze sebe wywrhly, pročbychom se my toho držeti měli? snad aby cizinec, nahlédna do české knihy wytýkati nám mohl: Čechoslowané gsau we wzdělánj ještě na počátku sedmnáctého wěku! Zwláště když bratrská orthografie ne *navčenj* (navčenj) ale naučenj psáti welj, w čemž gediném by se to potřebno býti zdálo; ale i tomu se snadničkau

čárkau přjčnau, buď nad *a* (*á*) neb podlé něho (*a-*): *náučenj* neb *na-učenj* wyhowěti může.

Tak gest analogická orthografie mezi wšemi latinského pjsma w Ewropě neyprawidelněgšj, a kdyby geště *g* za γαμμα a *j* za ιωτα ponecháno bylo, tak gako *ý* za *ey*, též *ů* za *ou* (au), a pro *č*, *š*, *ž*, a *ch* gednoduché tahy byly, mohlaby se té neydokonalegšj mezi wšemi gazyky po boku postawiti. Ale my, zůstanauce při této malé oprawě, ponecháwáme uwedenj takowých gednoduchých tahů, budau-li gich chtjti, časům budaucjm.

Pozn. Gak giž praweno, my musjme dřjwe pozděgi w oprawě prawopisné Ilirůw následowati, genž swůg prawopis w latinské půli neydůsledněgi zdokonalili. Náš gazyk nenj mrtwý gako latina, aby žádné oprawy nepřipauštěl! Co žiwo gest, wšelikau proměnau k dokonalosti postupuge. Wšichni Druhoslowané se nám směgj, ano i učenj Němci, že proti zwyku weškeré Ewropy g (γαμμα) za j (ιωτα) užjwáme. Než tato oprawa neymaudřegi by se uwáděti měla we knihách wědeckých. Za přjklad klademe zde básně, wyňaté z *Purkyňowa* překladu básnj Šillerowých a z Čelakowského *Smjšených básnj* w Praze 1830, gež w orthografii slowanštěgšj wydali.

Štěstí.

Blah! koho před porodem si milost oblíbila božstwa,
 Jejž sama, nemluwné dítě, Venus chowala.
Blah! komu Phoebus očí, rtau Hermes wazby otewřel,
 Ráz mocnosti jemuž zaznamenal w čelo Zews.
W prawdě osud božský takowému stal se a slawný!
 Zápasy než podnik', již se mu wěnce wijí.
Dříwe žití, skonalého žití se mu zásluha dáwá!
 Než snahu podstaupil, již si dobyl Charydy. —
Sluj welikým ten muž, kdož sám swým twůrcem a pánem,
 Ctnosti snahau přísnost Sudbiny sám překonal:
Štěstí wšak newymůže, Charys čeho nechtěla přáti,
 Taužící zmužilost nikdy mu wíce nedá.
Od činu podlého můž chránit wůle tě wážná,
 Wšak wznešenost zwolným jen s nebe přijde letem.
Jak tě milenka kochá, dar takto s hůry přichází:
 Wládneť Jupitera w říši i Milka milost.
Přízně mají bohowé, milujíť kadeřawky mladistwé,
 Jsauc weselí, k weselým rádi se přiklonují.
Jich zjewení blažené widucímu se zřídka podáwá;
 Oslnulý jen zří záři jejich weleby.
Rádi oni zwolují sprostáckůw srdce dětinné,
 Swattost swau w skrownau nádobu rádi kryjí,
Přijdau bez nadění, pyšné sklamajíce čekání,
 Ni přinutí wolných kauzedlníka klení. —
Obmilowal-li koho zploditel Bohow i wšeho lidstwa,
 Orla po něm wyprawí, teni k nebi urwe kwapem:

W zástupy Zews libowolně sahá, a začasto milostnau,
  Oblíbil-li koho, spánky zdobí mu rukau,
Buď bobowým wěncem, očelím neb wládu dadoucím; —
  Wždyť on sám králem Štěstěny stal se wolí. —
Před šťastným kráčí sám Phoebus, zhaubce Pythona,
  S ním srdcí krotitel sám milohlídek Amor.
Před ním bauří planí Neptun, ticho loď plowe, mocné
  Caesara co štěstí, jej co samého weze. —
K šťastného klade lew se nohaum, a z hlaubi wychází
  Soptící Delphin, krotce mu záda podá.
Přej mu! šťastnýť on, wítězstwí žeť jemu lehké
  Dáno bohem, že Venus z bitwy miláčka nosí.
Jejž chrání libosměška, bohůw milowance nazýwám,
  Ne wšak oného, jehož zrak ona omračuje.
Byltě Achyll méně spanilým, že mu sám Hephaistos
  Skul štít ohromný, záhubiwý skul i meč?
K wůli že smrtelníka se welký třásl Olympos?
  Toť jej práwě slawí, božstwu že byl milowán.
Žeť jeho horláni bohowé ctili, a k jeho sláwě
  Hellady wýbornau zaslali w Hád rodinu. —
Krásy netup, že krásnau jest bez zásluhy wlastní,
  Jaktě kalich lilie stkwí se darem Venery.
Nech ji býti blahau, ty ji zříš a blažen jsi zřením ji;
  Jak ona darmo stkwí, tak ty se darmo blažíš.
Autěchu měj, že se dar básnictwí k nám s nebe snáší,
  Žeť poučen Musau nám pěje míle pěwec.
Jak bohem on nadchnut, tak posluchačům se bohem zdá;
  Žeť jemu jest šťastným, tak tobě býti blahým.
Ať swé wáhy Themis řídí na tržišti pohlučném,
  Slušnau ať se měrau tam snaha přísně měří:
Bůh wšak jen wywoláwá w lidské twáře radosti;
  Kdež se diwů nečiní, tam blaženého není.
Wšeť zemské zarodí se prwé, zrůstá a dorůstá,
  A proměnní twůrcím we twary z twar se časem;
Zároda wšak štěstí a krásy není oku dána;
  Wěčně ta na zřetelích již dokonána stojí.
Zemská rowně Venus, jak prwní někdy nebeská,
  Jest tajnau rodinau nesměřeného moře.
Zbrojná Aigidau prwní jak wyšla Minerva
  Ze lbi Dia, každý zámysl tak se rodí.

Buď wůle Twá.

Buď wůle twá! Ty jenžto přesahuješ
  S nadhwězdných stanů swěta končiny,
A lásky okem po nich obžiwuješ
  I walnau šíř, i tajné hlubiny;

Ty, jenž přebýwáš w moci neskonalé
Opásaw swých se slunci jasností,
Ty, jenž tworů wšech řady dokonalé
Swatou, nestihlou řídíš moudrostí,
Buď wěčně wůle twá!

Buď wůle twá! ta wůle, jíž se koří
Nebeské dworstwo swětlem oděné,
Ta wůle, nebe která nebem tworí,
A blahem plní duchy zwýšené,
Jak anděly a sílami tam wšemi
W žadoucí říši twé jest slawena,
Tak, Otče, zde od dítek twých na zemi
Jen poznána a wraucně plněna
Buď wěčně wůle twá!

Buď wůle twá! kdy záře twých milostí
A twých darů žiwot náš ostkwíwá,
W našem kdy srdci ples a mír se hostí
A blaženostmi duše oplýwá:
Wšak i kdy bouře nad námi se sbíhá,
Bolest a nouze nám dny podkalí,
Kdy zlý nepřítel cesty naše stíhá,
A w truchlost mysl naši zahalí,
Buď wěčně wůle twá!

Buď wůle twá! když nad hrobem stojíce
Utěch se zhošťujeme nejblažších,
Kdy sewřeným želem nám blednou líce
Nad ztrátou pokladů těch nejdražších:
O dej, w té smutné době, by se sneslo,
Kdy před sebou swět pustý spatřujem,
W duch náš, jej sílíc, ono sladké heslo:
Twůj, Pane, dar zde tobě wracujem,
Buď wěčně wůle twá!

Buď wůle twá! a zákonů twých símě
W srdcích našich se stále rozmáhej!
Buď od tebe nám milé každé břímě,
Je nésti twá milost nám pomáhej;
Slabíť sme; Ty rač dáti setrwání,
Ty w pádu kroky naše podchycuj,
A tak w žiwotu, tak i we skonání
Děj, slitowníče náš, se rozkaz twůj:
Buď wěčně wůle twá.

Pozn. Takowým slowanštěgšjm prawopisem giž wážnj spisowé se wydalj, tak k. p. slawné Museum w Praze zemská práwa při saudech od Kornela ze Wšehrd wydalo; téhož chwalitebného přjkladu následowáno w archivu, při básnjch p. Sabinského, we přewodu

Schillerowých básnj od p. Dra. Purkyně. Protož nic giného nezbýwá, než aby se we chwalitelně počatém mužně pokračowalo dále. Nebo co skutečně lepšjm a wýhodněgšjm gest, zagisté od rozmyslných a dobrosrdečných se rádo přigjmati bude.

Neydůležitěgšj námjtka (o zwyku, kterýž i zlý býti může, mlčjme) oprawené orthografii posud činěná zdá se býti ta, že uwozowánjm gj do škol mládež se meylj. To poněkud prawda býti může, nenj-li učitel w stawu gj rozdjl ten malý wyswětliti: a wšak takowý učitel zagisté ani gedné ani druhé orthografie důkladně neumj. Zde wězj trn! — Medle, kterakž pak bratrská orthografie do škol uwedena byla, aby se mládež i tehdáž, staršj knjžky magjcj, nemýlila? Nemáli se k wůli okamžité gednostegnosti nižádné změny we školách uwoditi, tu giž ničehož oprawiti nelze, a zle gest o wychowánj pokolenj lidského. Co gest wšecka snažnost člowěka po dokonalosti, než stálá proměna? Ustrnulost gest forma smrti. Ostatně udělalo wšem těm a takowým hádkám konec neywyššj nařjzenj, přikazugjcj, by se analogického prawopisu wůbec we školách užjwalo, w něm učilo i potřebných knih wydáwalo.

6. Usudek učeného Dánčana o našj orthografii.

(Z Musegnjka wyňato).

Erasmus Rask, prof. wýchodnjch gazyků na universitě Kodaňské (Kopenhagen), wydal spisek pod názwem: „Commentatio de pleno systemate decem sibilantium in linguis montanis, item de methodo Ibericam et Armenicam liguam literis Europaeis exprimendi.“

Důmyslný spisowatel, přistaupiw k rozřešenj záhadky, zanjmagjcj giž ode dáwna neypředněgšj gazykozpytce nowěgšj Ewropy, totižto té, kterakby wšeliké zwuky cizých gazyků, wlastnjch pjsmen užjwagjcjch, zwláště wýchodnjch, gako k. p. sanskritského, zendického, perského, armenského a t. d. co neylépe a neydůsledněgi latinskými pjsmeny wyznačeny, a překážky zdárněgšjho zkwétánj uměnj gazykoslowného, pošlé z různosti pjsmen, u nás konečně odstraněny býti mohly, obrátil swé zřenj předewšjm k tak řečeným sikawkám (sibilantes), a podstatnými důwody toho prowedl, že tito zwukowé w nižádném giném gazyku tak přirozeně, prostě a důsledně se nepjšj, gako w českém. Za kteraužto přjčinau i neváhá se tento český způsob psánj, t. pjsmena c, s, z, č, š, ž, s přidánjm čtwera nowých, podlé též analogie skrogených a čárkowaných, negen we swém pogednánj k wyraženj zwuků gazyku iberského a armenského skutečně uwésti, ale i wšem saudným gazykozpytcům ke wšeobecnému přigmutj a užjwánj důkladně poraučeti. Některé aspoň úsudky a wýpowědi geho w tomto ohledu pronešené zde mjsta měgte. Mezi ginými nedostatky nauky gazykoslowné a překážkami zdařilegšjho zniku gegjho pokládá R. i rozptýlenost a rozdrobenost gegj, tytýž i podlé

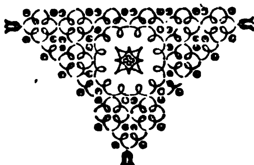
soběctwj gegjch opatrownjků. »Tjm to gest, prý, že mnohé wýborné wěci wzešlé a wynalezené k. p. w Čechách, i samým grammatikům rakauským, gazyka českého sobě kusa nic newšjmagjcjm, neznámé zůstáwagj.« (str. 3). Porozmluwiw potom o mnohosti sikawek w rozličných gazycjch, a porownaw slowanské s ginogazyčnými, zawjrá těmito přepamátnými slowy: »Tjm pak prawopis slowanský nad wlaský wyniká, že bez mála wšecky gednotliwé zwuky gednotliwými a nesloženými pjsmeny wyznačiti se wynasnažuge; w cyrillském pjsmě owšem méně přjhodně pjsmeny weskrz sobě nepodobnými; w českém pak nářečj neypřirozeněgi a přewýborně toho způsobu psánj se užjwá, že wedlé pauhých (nudae), c, s, z, gegich dyšné (aspiratae), t. ze sgednocenj se hláskau *h*, wzniklé, čárkau, gakožto znamenjm dyšnosti (spiritus nota) ze zhora se wyznačugj takto: č, š, ž.«

»We kterémžto způsobu psánj patrně shledáme přjbuznost a spolek, gewjcj se mezi zwuky a pjsmeny, tak že nám tyto pjsmeny takořka samé zwuky malugj a před oči stawj, čehož naprosto nenj ani při každém skládánj pjsmen pro též zwuky, k. p. při polském s — sz (mjsto *š*), kdežto z znamenj dyšnosti, gindy pak zwláštnj pjsmě gest, aniž při pjsmenech cyrillských.« (str. 7.) Na giném mjstě (str. 8—10) wykazuge spisowatel rozdjl, nám Slowanům owšem znatný, mezi wšeslowanskými dyšnosikawými (sibilantes aspiratae) č, š, ž, wzniklými ze splynutj prostých zwuků *ch*, *sh*, *zh* a mezi polskoruskými měkkosikawými *ć*, *ś*, *ź*, wzniklými ze splynutj prostých zwuků cj, sj, zj. Tjm způsobem ctihodný tento skaumatel wyhlásiw československý způsob psánj sikawek c, s, z, č, š, ž, za neypřirozeněgšj, neydůsledněgšj a tudjž i neydokonalegšj mezi wšemi latinskoewropegskými, a obrátiw ho w pogednánj swém k gazykům iberskému a armenskému, negen giných k následowánj sebe pobjdnul, ale i nás lépe sobě wážiti toho naučil, čehož sme sobě posawad, gak se zdá, přjliš málo wšjmali, a snad tytýž i za wadu a za nedostatek prawopisu pokládali. Skutečně slowútný znatel gazyků ewropegských i asiatických, zwláště sanskritského a zendického, Fr. Bopp w Berljně, w neynowěgšjm swém djle: Vergleichende Grammatik des Sanskrit, Zend, Griechischen, Lateinischen, Littauischen, Gothischen und Deutschen. Berl. 1833. Raskowa způsobu psánj giž aspoň z wětšj částky přigal, a dyšné sikawky gazyků wýchodnjch podlé českého prawopisu čárkowanými pjsmeny wyznačil.*) Při čemž nám zwláště to

---

*) A. F. Pott we swé sic ginak wýborné knize „Etym. Forschungen, Lemgo 1833. 8. „lépe bylby učinil, kdyby Raska byl následowal. Kdo se medle nezhrozj, čta u něho na sta takowýchto slow, gako Sskr. *Udshdshajini* (Nicopolis) mjsto *Udždžajini*, *bhúrdhsdsha* (břjza) m. *búrdždža*, *gatshtshh* mjsto gačč, *dshhardshh* m. *džardž* a t. d. Totě prawý způsob ilirských Dubrownjčanů, pjšjcjch kgniscnizi m. knižnici, oghgnjen m. ohněn, gghgnjevno m. hněwno a t. d.

s nemalými gest podiwenjm, že když neyslawněgšj zpytatelé cizjch a nám naskrze nepřjbuzných národů z pauhé lásky ku prawdě a naukám, základy českého způsobu psánj co do sikawek za prawé přigjmagj a náš prawopis welebj: tu dobu negen přjbuzné nám a bljzké bratrské kmeny, týž způsob gako prý ohyzdný a newkusný s posměchem zamjtagj, woljce sklad latinských pjsmen hognými nowými figurami zanešwařiti a naprzniti, nežli rozumu a prawdě wolný průchod dáti, ale i my sami tak lehce sobě této přednosti prawopisu swého wážjme a tak málo o rozšjřenj a upowšechněnj geho u přjbuzných nám Slowanů, latinského pjsma užjwagjcjch, se zasazugeme. Nenjliž wěc tisjckrát přirozeněgšj, snadněgšj a lepšj, tyto dyšné sikawky postawenými shora čárkami, co znamenjm dyšnosti, oku zřetedlně wyznačowati, nežli na zastaralé hranaté šwabachy nowé, oku nedohledné háky a rohy přiwěšowati, anebo s některými Windy a Chorwaty onyno samé, wýrokem gegich propadené české čárky do samého těla a řjkage do hnátowin liter chytře ukrýwati, kdežto k gasnému a pohodlnému gich spatřenj oči gakžkoli zdrawé sotwa postačugj, nobrž napotom zwláštnjch brýlj bude potřebj?

Opprawy.

Str.	*Řádek.*		*mjsto*	*stůg*
VI.	11.	*zdola*	nádenjci	nádennjci
13.	7.	*shora*	(spoluhlásek)	(samohlásek)
19.	2.	—	str. 48.	str. 45.
21.	19.	—	neméně gak	neméně než
24.	18.	*zdola*	Kroka I. sw. 2.	Kroka I. sw. 4.
26	18.	*shora*	strúhadlo	struhadlo
31.	15.	*zdola*	Kroku I. str. 62	Kroku I. sw. I. str. 65.
—	14.	—	I. str. 75.	I. sw. 4. str. 75.
33.	16.	*shora*	kralewiče	králewice
—	27.	—	poslednička	poslednjčků
—	7.	*zdola*	Čermě	Čermné
36.	4.	*shora*	*po* nebo	*wlož* to s
39.	19.	—	nadržitelné	nedržitelné
48.	9.	*zdola*	Čerma	Čermná
53.	5.	*shora*	holladském	hollandském
54.	2.	*zdola*	Reků	Řeků
73.	9.	—	surowý-sirowý	*wymaž.*
75.	21.	*shora*	měnj *k*	měnj *h*
77.	22.	*zdola*	pýr	pýř
—	14.	—	u končená	ukončená
88.	9.	*w lewém slaupci*	třetodennj	třetidennj
90.	21.	*shora*	prožilých	prožitých
91.	8.	—	*w prawém slaupci má státi :* 1. 5. oni, ona, ony.	
92.	*shora,*		*w prawém slaupci posledni řadě mjsto* taž *stůg* táž, *w* 4. p. *mjsto* tuž *st.* tauž, *a w* 1. *p. množ. p. mjsto* týž *st.* též.	
—			*w témž slaupci w prostředku při* genž *polož, žé w gedn. p. stř. a žensk. pohl. staršj gest* gež, *a že w množ. p. mjsto* gjž *a* gež *nowěgšj spisowatelé* genž *užjwagj.*	
93.	12.		*shora w prawém slaupci mjsto* kých , *stůg* ký.	
—	18.	—	*mjsto* ce *polož* če.	
—	5.		*zdola w lew. sl. mjsto* každy, *stůg* každý.	
—	5.	—	*w prostř. sl. k* wšeho *přidey* (stř. 4. p. gako 1.)	
98.	ř.		*posledni mjsto* státimá	*stůg* státi má
104.	1.	*shora*	Casowánj	Časowánj
105.	2.	—	*po* braň, hleď	sháněg
106.	1.	—	Zádacj I.	Žádacj I.
107.	4.	*w prw. sl.*	Přjtomnj	Přjtomný
109.	10.	*shora*	s u-bránjm	ubránjm
110.	6.	—	koncowky	samohlásky
—	15.	*zdola*	wtořj	tOřj
—	13.	—	do *n*	do *u*
111.	6.	—	zkladeného	wloženého
—	*posledni*		*po* $\frac{\text{nu}}{\text{nauti}}$ *mjsto* $\frac{\text{u}}{\text{jti, ýti}}$	$\frac{\text{gi}}{\text{ti}}$ $\frac{\text{jm}}{\text{iti, ěti,}}$ $\frac{\text{ám}}{\text{ati,}}$ $\frac{\text{ugi}}{\text{owati.}}$
112.	4.	*shora*	*t* na *o*	*t* na *c*
114.	2.	—	odwrhne-li se na konci neurčitého *i*	odwrhneli se *i* na konci neurčitého
118.	14.	*zdola*	proměněny	proměněná.

Str.	Řádek		mjsto	stůg
118	1.	*zdola*	*před* plynutosti a blahoměru	polož *k*
120.	*poslednj,*		honje, kwjljc, chowagjc, zwěstugjc	honic, kwjlic, chowagic, zwěstugic
121.	18.	*zdola*	neumělélo	neumělého
123.	13.	—	$\frac{k}{c}$ a $\frac{ch}{s}$	$\frac{k}{č}$ a $\frac{ch}{š}$
136.	23.	*shora,*	*slaupec 3tj* di	děg
137.	8.	—	— 5. *a 6tý* klál, kláw,	klal, klaw
—	13.	*zdola*	— 1*nj* pláči	plači
—	7. 6.	—	— 5. 6*tý* pněl (piat, rozpiat) pněw	pnul (pial, rozpial) pnuw, piaw.
141.	19.	—	káže.	káže;
147.	16.	—	klewetům	klewetám
148.	23.	*shora*	s čeho	seč
151.	10.	*zdola*	gako děti	než děti
154.	1.	*shora*	žet	žeť
156.	4.	*zdola*	(*celau řádku wypusť*)	
161.	16.	—	zarowně	zároweň
166.	17.	*shora*	(láno)	(lůno)
167.	16.	*zdola*	tři-	trj-
173.	7.	*shora*	(feit werben)	(feiſt werben)
174.	14. 13.	*zdola*	*Sadu od* „We prostřed slow" *až ku konci* „(mohutný)" *wypusť.*	
175.	10. 15.	*shora*	*slowo* sličný *wypusť.*	
—	24.	—	*mjsto* w určitém *stůg* w neurčitém	
176.	11.	—	twořena	twořená
177.	6.	—	před spoluzwučkau	po spoluzwučce.
181.	7.	*zdola*	bagkám	bágkám
182.	13.	*shora*	by se štěstj	by ge štěstj
186.	24.	*zdola*	Amsteodám	Amsterodám.
—	22.	—	Dněprukiew	Dněpru Kyjew
187.	4.	*shora*	podgařmenj	podgarmenj
192.	14.	*zdola*	skořapce	skořápce
—	*poslednj*		ančeem	ančelem
206.	20.	*shora*	w Zelezné	w Železné.
—	*poslednj*		Swięc	Swięć
207.	11.	*shora*	swětytsia imya-	swětitsia imja
—	18.	—	wedi	w wedi
—	—	—	izkušeně	izkušenije (napasť)
—	21.	—	Amin	Amiň
210.	3. 8.	—	starosrbské	starobulharské
—	7.	—	gako	nežli
213.	4.	—	žaba	žába
219.	2.	*zdola*	Bohow	bohów

Ostatnj omyly, kde by geště gaký zbýwal, čtenář laskawě promiň, gakož i nestegnost prawopisu, zde onde se wyskytagjcj, k. p. nazjwati atd. mjsto *nazýwati;* — zdělati, zláště atd. mjsto *wzdělati, zwláště;* — wywezti, odwesti atd. mjsto *wywézti, odwésti;* — woleg, koneg atd. mjsto *woley, koney* (ač bude-li se rozdjlu toho dlauho šetřiti); — ucta, usudek, usta atd. mjsto *úcta, úsudek, ústa;* hádač, wykládač, ubljžitel, trápitel atd. mjsto *hadač, wykladač, ublížitel, trapitel;* — ustálowati, wygádřowati, přemýšlowánj atd. mjsto *ustalowati, wygadřowati, přemyšlowánj;* wýmjnka, wýčjtky atd. mjsto *wýminka, wýčitky;* — dwěslabičný atd. mjsto *dwauslabičný.*

Oznámenj knih,

genžto tiskem i nákladem *J. H. Pospjšila* w Praze (w liliowé ulici čjsle 946) a Hradci Králowé w nowègšjm čase na swětlo wyšly a w geho skladech k dostánj gsau.

(*Cena we střjbře.*)

Angelina. Truchlohra we čtweru děgstwj od Fr. Turinského. Druhé wydánj. Sešito za 16 kr.

Anleitung zur schnellen und gründlichen Erlernung der Anfangsgründe der böhmischen Sprache. Zunächst zum Gebrauche der deutschen Schuljugend, dann auch zum Selbstunterricht für jeden Deutschen. Deutsch und böhmisch bearbeitet von Johann Nep. Sýkora, Lehrer an der königl. Kreishauptschule zu Pilsen. Steif geb. 30 kr.

Cervantesowy nowely. Ze Španělského od Bog. Pichla; dwa djlky. Seš. za 40 kr.

Česká láska. (Powjdka.) Od F. W. Nowotného. Seš. za 12 kr.

České besedy. 1842. (Sbjrka deklamowánek, čtenj, básnj atd.) Seš. za 40 kr.

Deklamowánky od Wácl. Kliepery. Seš. za 8 kr.

Hlohowý plot, aneb auplné ponaučenj, gak se při malých wýlohách wywésti dá žiwý, 150 a wjce let trwagjcj plot ze sazenic hlohowých k ohraženj zahrad, ano i celých hospodářských stawenj, polj, lesů a obor, na pohled welmi přjgemný, a pro swau pewnost i stálost wšecky giné gakkoli pěkné a strogné, ač i nákladné, ploty přewyšugjcj. Půwodně sepsané od Giřjho šlechtice z Šenku, c. k. setnjka na odpočinutj, a spolnauda wšeobecné prakt. zahradnj a hospodářské společnosti Frauendorfské w Bawořách. Přeloženjm Jana Nywlta, školnjho pomocnjka w Dřewiči na Náchodsku. S mnoha obrazy. Seš. za 12 kr.

Knjže ďábel. Romantická powjdka, wzdělaná od Jos. Kajetana Tyla. Seš. za 12 kr.

Knjžka kuchařská, aneb: zřetelná ponaučenj, kterak se rozličné pokrmy, gak masité tak postnj, dobře připrawowati neb strogiti magj; gichžto wyznamenánj posléz stogjcj registřjk ukáže. Sepsaná od Wáclawa Pacowského, G. Excellencj hraběnky Quasko kuchaře. Nowé oprawené wydánj. Seš. za 24 kr., ztuha wáz. za 28 kr.

Kristofa Schmida Spisy pro mládež. Posud 4 swazky. Obsah sw. 1.: Josafat, za 14 kr. Sw. 2.: Růženka Gedlohradská, za 16 kr. Sw. 3.: Stařeček z hor a Bratřj, za 10 kr. Sw. 4.: Timoteus a Filemon, za 10 kr.

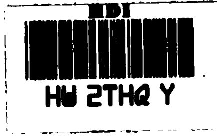
Mladá hospodyňka w domácnosti, gak sobě počjnati má, aby swé i manželowy spokogenosti došla. Dárek dcerkám českoslowanským od Magdaleny Dobromily Rettigowé. Seš. za 40 kr.

Malá Čjtanka s několika abecedami, gakož i Nawedenj ke čtenj a k prawopisu od J. W. Frant. Šumawského. Se 27 obrázky. Ztuha wáz. s černými ryt. za 40 kr., s malow. 1 zl. 12 kr.
Malý čtenář, neb Čjtanka pro malé djtky od Jana Swobody, učitele prwnj a wzornj školky pro malé djtky w Praze na Hrádku. Seš. za 20 kr.
Nowé básně drobné Šebestiána Hněwkowského. Seš. za 24 kr.
Pjsně národnj w Čechách. Sebral Karel Jaromjr Erben. Sw. I. Seš. za 36 kr. (Nápěwů sw. I. za 40 kr.)
Poslednj konsul kaffský. Powjdka dle tatarských powěstj. Z ruského od Josefa Procházky. Seš. za 12 kr.
Psanj z Islandu. Wogenské nehody pokogného. Kratochwilné čtenj, wzděláno od W. Filjpka. Seš. za 12. kr.
Rádce w hodinách k psanj, aneb nawrženj pro učitele k předpisům a předřjkánj do péra, k prospěchu wlastenské školnj mládeže. W německém gazyku wydaný od J. G. Rainhardta, wrchnjho učitele w Meljsku, w češtinu uwedený a rozmnožený od Jana Urbana, školnjho učitele a ředitele choru w Zlonicjch. Seš. za 12 kr.
Šlechetný mstitel. Dle Chimanyho wzdělal František Lukeš, kněz cjrkewnj. Seš. za 4 kr.
Trnky. Od Frant. Hagniše. Seš. za 8 kr.
Virginie. Truchlohra we čtweru děgstwj od Fr. Turinského, wrchnjho a práwomocnjka na žďárském panstwj w Morawě. Seš. za 30 kr.
Wesna. Almanach pro kwetaucj swět. Ročnjk 1837, 1838 a 1839. Každý se dwěma rytinami. Wáz. po 1 zl.
Warhany u sw. Pawla, aneb: Ústaw pro slepé. Přjběh z měšťanského žiwota pro dospělegšj mládež. Zčeštil J. P. Dewitský. Seš. za 12 kr.
Zagatý mezi Čerkesy. (Dle prawdiwé události.) Přeložil Gerson Šolthés. (Z „Kwětů 1840“.) Seš. za 6 kr.
Ztracený syn. Powjdka z dob třidcetileté wálky. Na wýstrahu dospělegšj mládeži a přátelům gegjm wyprawowána. Přeloženjm Josefa Zimmermanna, lokalisty w Stodůlkách. Seš. za 20 kr.
Zlatá kniha Tomáše Kempenského o následowánj Krista. Přeložená od Antonjna Stránského, biskup. konsist. rady a professora pastorálky, katechetiky a pedagogiky w Hradci Králowé. Třetj wydánj, kterémuž mimo předešlé modlitby k domácj a weřegné pobožnosti také wzdělámagjcj rozgjmánj na weyročnj slawnosti přidána gsau.
Žiwot swatého Augustýna, biskupa Hipponskéko a oswjceného učitele cjrkwe swaté. Od Josefa Škody, kazatele u swaté Barbory a zpowědnjka duchownjch panen Woršilinek w Kutné Hoře. Seš. za 8 kr.

Na swětlo wygde:

Ausführliches, theoretisch-praktisches Lehrbuch der böhmischen Sprache für Deutsche. Von Thomas Burian, k. k. Oberlieutenant im Linien-Infanterie-Regimente Freiherr von Paumgartten Nr. 21, und Professor der böhmischen Sprache und Literatur in der k. k. Militär-Akademie zu Wiener-Neustadt. Zweite, verbesserte Auflage.

HW 2THQ Y

